

Zen kóangyűjtemény

Mahákásjapa mosolya

Nincs-kapu kóangyűjtemény,
Kék szikla gyűjtemény,
Kóanok a zen gyakorlatban

Tan Kapuja Zen Közösség

1098 Budapest, IX., Börzsöny u. 11.,

Telefon: 280-6712, fax: 280-6714

E-mail: anti@zen.hu, honlap: www.zen.hu

Dobosy Antal
Mahákásjapa mosolya

Verziószám: 1.4
Kóanok - booklet(09) – 2015. február 22.

Zen kóangyűjtemény

Dobosy Antal

Mahákásjapa mosolya

Tartalmazza a teljes A Nincs-kapu kóangyűjteményt és a teljes
Kék szikla gyűjteményt jegyzetekkel ellátva,
és tartalmaz tizenegy kóant a Zen a gyakorlatban című kötetből

A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete
2015

Műszaki szerkesztés és nyomdai előkészítés:
Dobosy Antal

Tartalom

A Nincs-kapu	11
Beadvány a trónhoz	13
Mumon előszava	13
1 Dzsósú nincs-je	14
2 Hjakudzso rókája	16
3 Gutei felemeli az ujját	17
4 A nyugatról jött fickónak nincs szakállá	18
5 Kjógen embere a fán	19
6 Buddha felmutat egy virágot	20
7 Dzsósú elmosatja a tálát	20
8 Keicsú, a kerékgyártó	21
9 A Tökéletes Értés Buddhája	22
10 Szeizei végtelenül elhagyatott	22
11 Dzsósú remetéket vizsgálzat	23
12 Zuigan szólítja mesterét	24
13 Tokuszan viszi a tányérját	25
14 Nanszen kettévágja a macskát	26
15 Tózan hatvan ütése	27
16 Ummon harangozása	28
17 Ecsú háromszor szólítja tanítványát	29
18 Tózan három font lenje	30
19 A közönséges tudat az Űt	30
20 Sógen hatalmas erejű embere	31
21 Ummon szarbotja	32
22 Kásjapa ledönti a zászlórudat	32
23 Ne gondoldj se jót, se rosszat	33
24 Fukecu beszél és hallgat	34
25 Kjózan álma	35
26 Ketten feltekerik a sötétítőt	36
27 Nem a tudat, nem a Buddha, nem a dolgok	37
28 Rjútan elfújja a gyertyát	37
29 A tudat mozog	39
30 Éppen ez a tudat a Buddha	40
31 Dzsósú megvizsgál egy öregasszonyt	41
32 Egy filozófus Buddhát kérdezi	42

33	Nem tudat, nem Buddha	43
34	A józan ész nem az Út	43
35	Szeidzsó lelke különvált	44
36	Találkozás az Út emberével	45
37	Dzsósú ciprusfája	45
38	Egy bivaly áttöri a kerítést	46
39	Eltévesztetted a szöveget	47
40	Egy vizes kancsó felborul	48
41	Bódhidharma megnyugtatja az elmét	49
42	A lány számádhiban	50
43	Suzan mesterbotja	51
44	Basó vándorbotja	52
45	Ki ő?	52
46	Továbbjutás a pózna csúcsáról	53
47	Toszocu három kapuja	54
48	Kempó egyetlen útja	54
	Mumon utóirata	55
	Mumon zen intelmei	56
	Szódzsú versei Órjú három kapujához	57
	Mókjó utószava	58
	Amban negyvenkilencedik története	59

***Kék szikla gyűjtemény* 61**

1	Vu császár Bódhidharmát kérdezi	63
2	A Nagy Út nem nehéz	64
3	Naparcú és holdarcú Buddha	66
4	Tokuszan meglátogatja Iszant	67
5	Szeppó rizsszeme	68
6	Minden nap jó nap	69
7	Te vagy Ecsó	70
8	Szuigan szemöldöke	71
9	Dzsósú négy kapuja	72
10	Bokusú üresfejű bolondja	73
11	A sörfőző gabonája	74
12	Három font len	75
13	Hó ezüst tálban	76
14	Szemben az egységgel	77

15	Ummon nem prédikál az egységről	78
16	Kjószei segít feltörni a tojást	79
17	Hosszan ülés és elfáradás	80
18	A császár a pagoda stílusát kérdezi	80
19	Gutei egyujjas zenje	82
20	Az álltartófa és az ülőpárna	82
21	Csimon lótuszvirága	84
22	Szeppó teknősorrú kígyója	85
23	A Csodálatos-hegyfok	86
24	Rjútecuma, az öreg nősténybivaly	87
25	A Lótuszvirág-csúcs mestere	88
26	Hjakudzso a Fenséges-csúcson ül	89
27	Arany szellő	90
28	Amit a szentek még nem prédikáltak	91
29	Együtt jár a másikkal	92
30	Dzsósú hatalmas retkje	93
31	Majoku meglátogatja Sókeit	93
32	Dzsó Dzsóza meghajol	94
33	Csinszó meglátogatja Sifukut	95
34	Nem jártál a Rozan-hegyen	96
35	Három és három	97
36	Csósa sétálni megy	98
37	A három világban nincs Dharma	99
38	A pátriárkák Dharma-pecsétje	100
39	Gyógyfüves kert kerítése	101
40	Nanszen egy virágra mutat	102
41	Dzsósú és a nagy halál	103
42	Gyönyörű hópelyhek	104
43	Sem hideg sem meleg	105
44	Kaszan üti a dobót	106
45	Dzsósú köntöse	107
46	Az esőcseppek hangja	108
47	Túl a haton	109
48	A teaszertartás	110
49	Az aranyponty kint van a hálóból	111
50	A részecske számádhija	112
51	Mi ez?	112
52	Dzsósú kőhídja	114

53	Hjakudzso és a vadkacsa	115
54	Ummon széttárja a kezét	116
55	Dógo nem akarja megmondani	116
56	A nyíl áthatol a három kapun	118
57	Egyedül vagyok szent égen és földön	119
58	Dzsósú nem talál igazolást.	120
59	Miért nem végig idézed?	121
60	A bot sárkánnyá változik	121
61	Fukecu egyetlen porszeme.	122
62	Ummon egyetlen kincse	123
63	Nanszen kettévágja a macskát.	124
64	Dzsósú fejére teszi a szandált	124
65	A filozófus Buddhát kérdezi	125
66	Gantó felnevet	126
67	Fu Daisi előadást tart a császárnak.	127
68	Mi a neved?	128
69	Nanszen kört rajzol.	129
70	Kérlek, mondd te!	130
71	Fogd be a szád!	130
72	Vannak vagy nincsenek?	131
73	Baszo fáradt	132
74	Kingjú mester táncol	133
75	Ukjú igazságtalan ütései.	134
76	Ebédeltél már?	135
77	Ummon szezám süteménye.	136
78	A bódhiszattvák fürdenek	137
79	Minden hang Buddha hangja	138
80	Dzsósú újszülöttje	139
81	A szarvas királyok királya	139
82	Az elnempusztuló Dharma test.	140
83	Öreg Buddha egy oszloppal társalog	141
84	Juima „Egységhez vezető kapu”-ja	142
85	Tóhó mester felordít	143
86	Mindenkinek saját fénye van.	144
87	Gyógyszer és betegség	145
88	Gensa három fogyatékos	146
89	Az egész test kéz és szem	147
90	A bölcsesség lényege.	149

91	Az orrszarvú legyező	149
92	A Mindenki Által Tisztelt elfoglalja helyét	150
93	Taikó rókaördöge	151
94	A Szúrangama szútra és a nemlátás	152
95	A Tathágatá nem két nyelven beszél.	153
96	Dzsósú három kulcsszava	154
97	A megvetés eltörli a bűnt.	155
98	Tempjó két „rossz”-ja.	155
99	A tíztestű pásztor	157
100	Kard, amely elvágja a ráfújt hajszálat	158

Zen a gyakorlatban..... 161

Huang-po Buddhája	163
A buddhizmus a nagyképűségről	163
Szu-tung-po, a nagy buddhista	164
Pu-hua koporsója	164
A fehér selyemszál hossza	166
Sen-can öreg tanítójának hátát mossa	167
Si-tou útja nagyon síkos	168
A királyi mester	169
Huang-po buddhizmusa.	169
Csao-csou feláll a székből.	171
A Csend mestere	171

Függelék..... 173

A Nincs-kapu gyűjteményben szereplő zen mesterek és nevük átírásai ..	175
Név és tárgymutatók	177
<i>Nincs-kapu</i>	177
<i>Kék szikla gyűjtemény</i>	179

A Nincs-kapu

無門関

(*kínaiul Wúménguān, japánul Mumonkan*)

A legismertebb kóangyűjtemény Mumon Ekai zen mester által összeállított A NINCS-KAPU kóangyűjtemény¹ 無門関, mely nyomtatásban 1229-ben jelent meg először Kínában. Arról nincs feljegyzés, hogy mikor került át Japánba, de ismert egy másolat, mely 1554-ben készült. Nyomtatásban Japánban csak 1632-ben, illetve 1752-ben adták ki.

A negyvennyolc történet Sákjamunitól, Mahákásjapán, Ánandán keresztül egészen Sógenig és Vakuanig, akik már Mumon Ekai kortársai voltak, nagyjából hét évszázadot ölel át. Mumon zsenialitását mutatja és a zen szellemére jellemző, hogy egy ilyen kis terjedelmű mű ennyire átfogó lehessen. A mű eredeti szövege kínaiul a kiegészítő fejezetekkel együtt összesen tizenkilenc oldalon jelent meg.

¹ A fordítást és a jegyzeteket Dobosy Antal készítette. A Nincs-kapu kóangyűjtemény anyaga folyamatosan megjelent 2001. és 2005. között a Javaslap 43.-92. számaiban.

Beadvány a trónhoz

Tiszteletteljesen üdvözöljük a Császári Megemlékezés Napját, a Sótei második éve első hónapjának 5-éjét. Alázatos szolgád, én Ekai szerzetes, a múlt év tizedik hónapjának 5-éjén kiadtam egy művet, mely Buddha és a pátriárkák szellemi cselekedeteiről tartalmaz negyvennyolc történetet, és melyet Fenséged örök boldogulásának és egészségének ajánlottam fel.

Hódolattal fejezem ki kívánságomat, hogy Fenséged bölcsessége világítson meg mindent fényesen, mint a nap, és legyen élete örök, mint a világegyetemé, mind a nyolc irány énekelje meg és tisztelje erényedet, és a négy tenger élvezze a boldogságot a Te békés uralkodásod alatt.

*Írta a Dharma Közvetítője, a Te alázatos szolgád, Ekai² szerzetes,
aki korábban a Dzsí császárnő³ tiszteletére emelt Hóinju
zen templom szerzetesvezetője volt.*

Mumon előszava

A buddhizmusnak a tudat az alapja és kaputlan a bejárata. De te vajon hogyan jutsz át ezen a *nincs*-kapun? Azt mondják, hogy azok a dolgok, amik ezen a kapun kerülnek be, sohasem lehetnek a te kincseiddé. Amit a külső körülményekből nyersz, el fog tűnni a végén. Azonban egy ilyen kijelentés már akkor is hullámokat kelt, mikor még szél sincs. Szeplőtlen bőrbe hasít. Akik mások szavain keresztül próbálják ezt megérteni, azok bottal ütik a holdat. A cipőt vakarják, pedig a láb viszket. De vajon köze van-e ezeknek az igazsághoz?

Sótei első évének nyarán én, Ekai, a Rjúsó templomban tanítottam, és mint szerzetesvezető dolgoztam együtt a szerzetesekkel. A régi mesterekről

2 Az *Ekai* név Mumon szerzetesi neve. Mumon Ekai (1183–1260) Gecurin Sikan vezetésével tanulmányozta a Tant. Hat éven keresztül birkózott a Nincs kóan megértésével. Egyik nap egy dob hangját hallotta, és hirtelen elérte a megvilágosodást. Harminchat éves volt, amikor tanítója örökébe lépett. A vers, amit megvilágosodása alkalmából írt, így szól:

Kék az ég, ragyog a napfény. Egy mennydörgés.

Kinyílik a föld és a lények szeme.

Meghajol mélyen a világmindenség,

a Szuméru-hegy táncol ősi zenére.

A *Szuméru-hegy* a buddhista világkép szerint a világegyetem közepén álló hegy, a világ legmagasabb hegye. A föld mitikus tengelyének tekintik, rajta keresztül kapcsolódik a földi létrend magasabb, isteni és szellemi világokkal.

3 *Dzsí császárnő* Risó császárnak volt az anyja. A régi Kínában szokás volt a meghalt császár, császárnő szellemének nyugalmaért templomot építtetni. A Dzsí császárnő tiszteletére emelt templomnak első vezetője Gecurin volt, Mumon tanítómestere.

szóló történeteket tégladarabokként használtam, hogy a kaput betörjék vele, és képességeiket figyelembe véve vezettem őket. A szöveget minden szándékos elrendezés nélkül állítottam össze, azt akartam, hogy egyszerűen negyvennyolc történetnek a gyűjteménye legyen. A címe A Nincs-kapu⁴ lett.

Aki már elhatározta magát, visszavonhatatlanul törekedni fog egyenesen előre, a haladásra, és eltekint minden veszélytől. Még a nyolckarú démonkirály sem lesz képes megakadályozni őt, sőt a négyszer-hét nyugati⁵ és a kétszer-három keleti⁶ is az életükért könyörögnek. Aki viszont nem határozta el magát, az olyan, mint aki egy vágató lovat pillant meg az ablakon át, ami aztán egy szempillantás alatt eltűnik.

*A Nagy Útnak nincsen kapuja,
de megközelíthető ezerféleképpen.
Ezen a kapun ha átjutottál,
nagyokat lépsz majd a világmindenségben.*

1 Dzsósú nincs-je

Egy szerzetes megkérdezte Dzsósútól⁷:

- Vajon van-e a kutyának Buddha természet-e?
- Nincs⁸ – felelte Dzsósú.

4 A mű eredeti címe: 無門関 (japánul: *Mumonkan*, kínaiul: *Wúménguān*), ami szó szerint lefordítva *kapu nélküli bejáratot* jelent. A 無 (jap: *mu*; kínai: *wú*) szó jelentése: nincs, a nemlétezés; a 門 (jap: *mon*; kínai: *mén*) szó kapu-t jelent; a 関 (jap: *kan*; kínai: *guān*) jelentése: kapu, bejárat, akadály, sorompó, határ. A szó tehát olyan sorompót, őrhelyet, határállomást jelent, ahol az utasnak igazolnia kell magát, és nem juthat át, csak bizonyos feltételekkel, de jelent akadályt is, melyen nehéz vagy lehetetlen az átjutás. Így a *Mumonkan* cím egy olyan határt, választóvonalat, akadályt jelent, ami nincs jelölve, amelynek nincs kapuja, ahol nincs sorompó, mely felemelkedik, ha átmegyünk. Mégis ezen keresztül vezet az Út. Ezt a mélyebb értelmezési lehetőséget vettük figyelembe, mikor a *Mumonkan* kifejezést *A Nincs Kapu*-nak fordítottuk.

5 A *Négyszer-hét Nyugati* alatt a buddhizmus huszonnyolc indiai pátriárkáját kell érteni, Sákjamunitól Bódhidharmáig.

6 A *Kétszer-három Keleti* alatt a zen hat kínai pátriárkáját kell érteni, Bódhidharmától Enőig.

7 *Dzsósú (778–897) zen mester* korának legkiemelkedőbb zen mestere volt. Viszonylag fiatalon, tizenhat évesen világosodott meg, de még hosszú éveken át dolgozott magán, hogy azt, amit akkor fiatalon meglátott, képes legyen meg is valósítani. Nyolcvan éves volt már, amikor úgy érezte, tiszta szívvel elvállalhatja a kolostor vezetését. Hála hosszú életének további negyven évig tanított ebben a kolostorban. Sok-sok tanítvány köszönhet neki szellemi előrehaladását. Tanítási módszerét „az ajak és nyelv zenje”-nek nevezték, főleg szavai voltak inspirálóak. Amit mondott, első pillanatra hétköznapiak tűnhet, mégis a legnagyobb figyelmet érdemli, mert csak hosszabb idő után, elmélyült tanulmányok során bontakoznak ki az értes mélységei.

8 A 無 *nincs* szó kínaiul *vu*-nak, japánul *mu*-nak ejtendő. Jelentése: nincs, nem, nélkül, semmi. Tulajdonképpen létezését tagadó szó. A zen gyakran használja üresség értelemben is.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Hogy eljuss a zenhez, túl kell jutnod a pátriárkák kapuin. Hogy elérd ezt a finom megértést, teljesen el kell vágnod a gondolkodás útját. Ha nem tudsz túljutni a pátriárkák kapuin, és nem vágod el a gondolkodás útját, akkor csak az vagy, aki alá van rendelve a füvek és a fák szellemének. Most azt kérdezem tőled, mi az, hogy pátriárkák kapui? Nos, ez az egy szó, hogy NINCS. Ez a legelső kapu a zenhez. Ezért hívják ezt a zen Nincs-kapujának. Ha túljutsz ezen, nemcsak meglátod Dzsósút szemtől-szembe, de kéz a kézben fogsz haladni az egymást követő pátriárkákkal, együtt vonod fel szemöldöködet az övékkel, látsz ugyanazzal a szemmel, hallasz ugyanazzal a füllel. Hát nem csodálatos lehetőség ez? Nem jutnál-e szívesen át ezen a kapun?

Ébreszd fel egész testedet a háromszázhatvan csonttal és ínnaal együtt, és a bőr nyolcvannégyezer pórusával együtt. Idézd fel a NINCS szóra irányuló hatalmas kételkedés és összpontosítás szellemét. Hordozd ezt állandóan, éjjel és nappal. De ne alkoss semmiféle nihilisztikus elképzelést az ürességről, sem a van és a nincs viszonylagosságáról. Ez olyan lenne, mintha forró vasgolyót nyeltél volna, amit nem tudsz kiköpní, hiába is próbálsz. Ha eljön az ideje, az idáig felhalmozódott összes csalóka ábránd és téves gondolat kipusztul, és magától egyesül majd a belső és a külső. Ezt pontosan tudni fogod, de csak te magad látod, ahogy a néma az álmait. Abban a pillanatban hirtelen minden robbanásszerűen átalakul, és bámulatba ejted az egeket, megrázod a földet.

Úgy fogod érezni, mintha magadhoz ragadtad volna és kezvedben tartanád derék Kannu vezér hatalmas kardját. Ha találkozol Buddhával, öld meg őt! Ha pátriárkákkal találkozol, öld meg őket! Az élet és halál határán tökéletes szabadsággal rendelkezél, a hatrétű világ és a négyféle születés között a kellemes és vidám számádhit fogod élvezni.

De ismét megkérdezem, hogy kell ezt végrehajtani? Engedd, hogy energiáid minden morzsája ennek a NINCSnek az érdekében működjön. Ha megszakítás nélkül folytatod, meg fogod látni, egyetlen szikra kell csak, és a szent gyertya meggyullad.

MUMON VERSE

*A kutya, a Buddha természet, a kimondás.
Mind a három tökéletes és végső.
Mielőtt még van-t vagy nincsen-t mondanál,
már abban a pillanatban halott vagy.*

2 Hjakudzsó rókája

Egyszer Hjakudzsó⁹ mester szentbeszéd sorozatot tartott a szerzeteseknek. A szerzeteseket követve egy öregember is rendszeresen bement a terembe, és végighallgatta az előadást. Majd amikor a szerzetesek elhagyták a termet, az öregember is távozott. Egyik nap azonban az öreg utoljára maradt, és Hjakudzsó megkérdezte tőle:

– Ki vagy te?

– Nem vagyok emberi lény – válaszolta az öregember. – Régen, még Kásjapa Buddha¹⁰ idejében, szerzetesvezető voltam, és itt éltem ezen a hegyen. Egyszer egy tanítványom megkérdezte tőlem, hogy vajon egy megvilágosodott ember alá van-e rendelve az okság törvényének, vagy nincs. Azt válaszoltam neki, hogy nincsen alárendelve. Akkor én arra ítéltetem, hogy rókaként éljek ötszáz újjászületésen keresztül. Könyörgök neked, mondd meg nekem a helyes választ, hogy megszabadulhassak ettől a róka-léttől! Mondd meg nekem, vajon egy megvilágosodott ember alá van-e rendelve az okság törvényének, vagy nincs?

– Egy ilyen ember nem hagyja figyelmen kívül az okság törvényét – válaszolta Hjakudzsó az öregembernek.

Szinte abban a pillanatban, ahogy az öreg meghallotta ezeket a szavakat, megvilágosodott. Ezek után meghajolt, majd azt mondta:

– Megszabadultam a róka-léttől. Most vissza szeretnék térni erre a hegyre, ezért egy szívességet kérek tőled. Kérlek, temesd el a testem úgy, ahogy halott szerzetest szoktak eltemetni.

Hjakudzsó megkondíttatta a szerzetesek vezetőjével a kolompot, és kihirdette, hogy a déli étkezés után temetést fognak tartani egy halott szerzetes számára.

A szerzetesek nem tudták mire vélni a bejelentést, és így tanakodtak:

– Mindenki egészséges, a betegszobában sincs senki, vajon mit jelenthet ez?

Az étkezés után Hjakudzsó a hegy távoli oldalához, egy szikla lábához vezette a szerzeteseket. Botjával kipiszkálta egy öreg róka tetemét, majd elvégezte a hamvasztási szertartást. Este felült a szónoki székbe, és elmondta

9 *Hjakudzsó mester* (720–814) a legnagyobb kínai zen mesterek egyike. Tanítványa, Óbaku viszont Rinzainak volt a mestere. Hjakudzsó fektette le először a zen kolostorok vezetésének szabályait, de sajnos ez a műve később elveszett. A hagyomány neki tulajdonítja a kínai teaszertartás megteremtését is.

10 *Kásjapa Buddha* a mitikus hét Buddha közül a hatodik. A hét Buddha a következő: Vipaszjin, Sikhin, Visvabhú, Krakucsshanda, Kanakamuni, Kásjapa, és Sákjamuni. Ebben a szövegösszefüggésben Kásjapa Buddha az emberi történelem távoli múltjára utal.

a szerzeteseknek az egész történetet. A beszéd végén Óbaku¹¹ a következő kérdést tette fel:

– Az öregember rossz választ adott, és ötszáz újjászületésre róka-létre lett ítélve. De mi történt volna akkor, ha megadja a helyes választ?

– Gyere csak ide hozzám – mondta Hjakudzso –, és én megmondom neked.

Óbaku odament Hjakudzsohoz, és pofon ütötte a mestert, aki nevetve csapta össze a kezét, és így kiáltott fel:

– Eddig csak gondoltam azt, hogy a barbároknak vörös a szakálluk, de most itt áll előttem egy valódi vörös szakállú barbár.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Az, hogy nincs alárendelve az okságnak, hogy tehette a szerzetest rókává? Az, hogy nem hagyja figyelmen kívül az okságot, hogy szabadíthatta fel az öregembert? Ha ezt meg tudnád érteni, megértenéd azt is, hogy öreg Hjakudzso miként élte volna meg az rókaként való ötszáz újraszületését.

MUMON VERSE

*Nem alárendeltség és nem semmibe vevés:
ugyanannak az éremnek a két oldala.*

*Nem semmibe vevés és nem alárendeltség:
millió tévedés és ezer hiba.*

3 *Gutei felemeli az ujját*

Valahányszor Gutei mestert¹² a zenről kérdezték, egyszerűen csak felemelte az ujját. Egyszer egy látogató megkérdezte a Guteit kísérő szerzetesfiútól, hogy mit tanít az ő mestere, mire az felemelte az ujját. Mikor Gutei tudomást szerzett az esetről, levágta a fiú ujját egy késsel. A fiú, ordítva a fájdalomtól, el akart szaladni, de Gutei utána szólt. Mikor visszafordult, Gutei felemelte az ujját. Ekkor a fiú hirtelen megvilágosodott.

¹¹ Óbaku Kiun (meghalt 850-ben) Hjakudzso tanítványa volt. Nagytermetű, két méternél is magasabb ember volt. Egyénisége jelentős hatást gyakorolt a zen történelemre.

¹² Gutei mesterről nagyon keveset tudunk, szinte csak ezt a történetet ismerjük, valamint azt a szokását, hogy a Szaptakóti-buddha-mátra dharani-ból recitált gyakran egy részletet. A Gutei szó tulajdonképpen ragadványnév, ami a dharani címében szereplő kóti szóból származik, és a szó japán kiejtésének felel meg. Gutei születésének és halálának időpontját nem ismerjük, de feltételezhető, hogy Óbakunak volt a kortársa.

Amikor Gutei úgy érezte, hogy el fog távozni erről a világról, a következőket mondta az összegyűlt szerzeteseknek:

– Az egyujjas zent én Tenrjútól kaptam. Egész életemben használtam, mégsem tudtam kimeríteni.

Befejezte a mondatot, majd megtért az örök nirvánába.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Gutei és a fiú megvilágosodása az ujjtól nem függ. Ha megértenéd ezt, akkor Tenrjú, Gutei, a fiú és saját magad is mind egy-egy pecekkel szaladgálnátok.

MUMON VERSE

*Öreg Tenrjúból Gutei bolondot csinált,
felszabadítva a fiút egyetlen szeléssel.
Ahogy Kjórei¹³ kettészelte a Kaszan hegyet,
hogy a Sárga folyó arra folyhasson el.*

4 A nyugatról jött fickónak nincs szakálla

Vakuan¹⁴ mondta:

– Miért nincs ennek a nyugatról jött fickónak¹⁵ szakálla?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

A tanulmánynak igazi tanulmánynak kell lennie. A megvilágosodásnak igazi megvilágosodásnak kell lennie. Neked pedig közvetlenül kellene találkoznod ezzel a nyugatról jött fickóval, hogy valóban közöd legyen hozzá. De ha azt mondod, hogy tényleg közöd van hozzá, már az különválaszt téged.

13 A történetben szereplő *Kjórei* egy istenség volt, aki a monda szerint kettévágta a Kaszan-hegyet, hogy a Sárga-folyónak utat nyisson.

14 *Vakuan* (1108–1179) Gogoku tanítványa volt, aki viszont Engonak, a Kék Szikla Gyűjtemény egyik szerzőjének volt a tanítványa. Akkoriban zen mesterek között szokásos volt, hogy haláluk előtt egy rövid verset írnak. *Vakuan* halál előtti költeménye így szól:

*A vasfa kivirágzott,
a kakas tojást tojt.
Hetvenkét év után
A bölcső madzagja elpattan.*

15 A *Nyugatról jött fickó* itt Bódhidharmára utal, aki a zent Indiából Kínába hozta. Dús szakállal, sűrű szemöldökökkel szokták ábrázolni. A történet tehát a következőt jelenti: „Hogy lehet az, hogy Bódhidharmának még sincs szakállája?”

MUMON VERSE

*Ne vitasd álmod
együgyű ember előtt.
Egy szakálltalan fickó
elfedi az igazságot.*

5 *Kjógen embere a fán*

Kjógen mester¹⁶ mondta:

– Ez olyan, mint mikor egy ember lóg egy fán, aki csak a fogaival kapaszkodik, kezeivel nem éri el az ágakat, és a lábával sem tud támaszkodni. Valaki megjelenik a fa alatt, és azt kérdezi tőle:

– Miért jött ide nyugatról Bódhidharma?

Ha nem válaszol, helytelenül reagál a kérdésre. Ha válaszol, elveszíti az életét. Te vajon mit tennél ebben a helyzetben?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Lehet ékesszólásod a lehető legtehetségesebb, mégis ebben a helyzetben teljesen hasznavehetetlen. Ismerheted tökéletesen az egész buddhista irodalmat, mégis itt az teljesen hasznavehetetlen. Ha megoldod ezt a problémát, életet adsz annak az útnak, ami mindeddig halott volt, és lerombolod azt az utat, ami mostanáig élő volt. Vagy marad az a lehetőség, hogy megvárod Maitréja Buddhát¹⁷, és tőle kérdezed meg.

MUMON VERSE

*Kjógen jócskán meggondolatlan,
vétke és mérge határtalan.
A szerzetesek száját betapasztja,
testükben a szellemet elaltatja.*

¹⁶ *Kjógen zen mester* Iszan (771–853) tanítványa volt. Születésének és halálának időpontja ismeretlen, de mivel korábban Fjakudzsónál tanult, aki Iszannak is mestere volt, ezért nem lehetett sokkal fiatalabb, mint Iszan maga.

¹⁷ *Maitréja Buddha* a buddhista hagyományok szerint az eljövendő Buddha. Most még az egekben él, de majd eljön a földre Sákjamuni Buddhának a nirvánába való megtérésétől számított 5670000 év múlva.

6 *Buddha felmutat egy virágot*

Amikor Sákjamuni Buddha a Gridhrakúta-hegyen¹⁸ tanított, egy szál virágot mutatott fel a hallgatóinak. Mindenki csöndben maradt, csak Mahákásjapa¹⁹ mosolyodott el. A Buddha a következőket mondotta:

– Rendelkezem az Igaz Tanítás Szemével, a Nirvána Csodálatos Szívével, a Formanélküli Igaz Formával és a Kimondhatatlan Finomságú Tanítás Kapujával, amely független a szavaktól, és amely a tanításokon túlmenően adódik át. Ezt a tanítást bízom Mahákásjapára.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Az Aranyarcú Gautama igazán semmibe se vette a hallgatóságot. A jóból rosszat csinált, és kutyahúst adott el birkahúsként. Saját magát meg csodálatosnak gondolta. De mi lett volna, ha az egész hallgatóság felnevet, hogyan tudta volna átadni az Igaz Szemet? És ha Mahákásjapa sem mosolyodik el, akkor hogyan adta volna át? Ha azt mondd, hogy az Igaz Tanítás Szeme átadható, akkor az aranyarcú öregember egy városi szélhámos, aki rászedi a vidéki fajankókat. Ha azt mondd, nem adható át, akkor Buddha hogyan bízhatta rá Mahákásjapára?

MUMON VERSE

*A virágot felmutatva,
Buddha elárult valamit magáról.
Zavarba jött az ég és a föld
Mahákásjapa mosolyától.*

7 *Dzsósú elmosatja a tálat*

Egy szerzetes így szólt Dzsósúhoz:²⁰

- Most léptem be a kolostorba, kérlek taníts engem!
- Megetted már a rizskásádat? – kérdezte Dzsósú.

¹⁸ A *Gridhrakúta-hegy*, azaz a Keselyű-csúcs, az észak-indiai Rádzsagaha város közelében fekszik. Számos vallási tanító és aszkéta tanított ezen a helyen, köztük egy időben Sákjamuni Buddha is.

¹⁹ *Kásjapa*, más néven Mahákásjapa, Sákjamuni Buddhának volt a tanítványa. A zen buddhizmus hagyománya szerint a Dharma leszármazásában közvetlenül Sákjamunit követi, így Kásjapa a zen második indiai pátriárkája. Ez a történet éppen a tan első átadását örökölte meg.

²⁰ *Dzsósú zen mester* (778–897). Lásd az 1. kóan jegyzetét.

- Igen, meg – felelte a szerzetes.
- Akkor a legjobb, ha elmosod a tálat – mondta neki Dzsósú.
Ezzel a szerzetes elnyerte a világosságot.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Mikor kinyitja a száját, Dzsósú kimutatja epéjét. Kimutatja szívét és máját. De érdekelné, vajon ez a szerzetes hallott-e valóban az igazságról? Remélem, hogy nem tévesztette össze a harangot a korsóval.

MUMON VERSE

*Törekvésed a pontos értelmezésre
gátolja megérkezésed.
Tudhatnád, hogy a láng is tűz!
Túl régen megfőtt már rizsed.*

8 Keicsú, a kerékgyártó

Gettan mester²¹ mondta:

– Az első kerékgyártó, Keicsú, készített egy kordét, amelynek két kerekében száz küllő volt. Ennek a kordénak mindkét kerekét kiszeditek a tengellyel együtt. Mit kaptok így?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha valaki közvetlenül elsajátítja ezt a problémát, szeme olyan lesz, mint a hullócsillag, lelke pedig olyan, mint a villámfény.

MUMON VERSE

*Mikor a szellem kerekei forognak,
még a mester sem tudja követni.
Minden irányban haladnak: le és fel,
Északnak, Délnek, Keletnek és Nyugatnak.*

²¹ Gettan zen mester Mumonnak a negyedízigleni mestere volt a Dharma leszármazásában. Többet nem tudunk róla.

9 A Tökéletes Értés Buddhája

Egy szerzetes megkérdezte Kójó Szeidzsótól²²:

– A Tökéletes Értés Bölcsességének Buddhája tíz kalpán²³ keresztül ült meditációban, mégsem érte el a Buddha állapotot. Nem lett Buddhává. Hogyan lehet ez?

Szeidzsó válaszolt:

– Kérdésed önmagát válaszolja meg.

A szerzetes megint kérdezett:

– Ha ő olyan sokáig meditált, hogy lehet az, hogy nem érte el a Buddha-állapotot?

– Úgy, hogy nem vált Buddhává – válaszolta Szeidzsó.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Én érvényesnek tartom egy idegen megvalósítását, de megértését nem. Amikor egy tudatlan ember érti meg, az bölcs. Ha egy bölcs érti meg, az tudatlan.

MUMON VERSE

*Inkább a szellemet szabadítsd fel, ne a testet!
Ha szellemed felszabadult, tested is szabad lesz.
Ha szabad a test is és a szellem is,
e világi erőkkal az istenek sem törődnek.*

10 Szeizei végtelenül elhagyatott

Szeizei²⁴ a következőket mondta Szóznak²⁵:

– Szeizei végtelenül elhagyatott. Nem gondolod, hogy támogatnod kellene?

– Szeizei! – szólította ekkor Szózan.

– Tessék! – válaszolt Szeizei.

²² Kójó Szeidzsónak a szerzetesi neve volt Szeidzsó, a Kójó vezetéknevet lakóhelyéről kapta, mint ez gyakran szokás volt akkoriban zen mesterek esetében. Sajnos e kítűnő zen mesterről nem maradt fenn más, csak ez a történet, de ismerjük még Dharma leszármazási vonalát.

²³ *Kalpa* a világ két újratemetődése közötti világkorszak. Évezredek százából áll. A következő négy szakaszra szokták osztani: a kialakulás, a létezés, az elmúlás és a nemlét szakaszaira.

²⁴ Szeizeirolnagyonkevesettudunk,deebbólatörténetbőlkiderül,hogybizonyosszerzetesiképességtisztánmegvoltbenne.

²⁵ Szózan (840–901) kimagasló zen mester volt, aki mesterének, Tóznak segített megalapítani a Szótó zen szektát. A szótó név is, a hagyomány szerint a két mester nevének összevonásából keletkezett: a szó szótag Szózan nevéből, a tó szótag Tózan nevéből.

– Három csésze bort megittál már, ráadásul a legfinomabb kínai borból, és még mindig azt állítod, hogy ajkaid nem nedvesek.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Szeizei visszavonultságot színlelt, de vajon mi volt az elgondolása? Szóznak azonban Buddha szeméi voltak, átlátta ellenfele indítékait. Én pedig azt kérdezem tőled, vajon mikor itta meg a bort Szeizei?

MUMON VERSE

*Szegénysége Hantané²⁶,
szelleme mint Kóué²⁷.
Minden megélhetés nélkül,
vetélkedik a leggazdagabbal.*

11 Dzsósú remetéket vizsgáztat

Dzsósú²⁸ elment egy remete kunyhójához²⁹, és bekiáltott:

– Bent van a mester? Bent van a mester?

A remete felemelte az öklét.

– Túláságosan sekély itt a víz, hogy lehorgonyozzak – mondotta Dzsósú, és továbbment.

Később odaért egy másik szerzetes kunyhójához, és itt is bekiáltott a kunyhóba:

– Bent van a mester? Bent van a mester?

A remete, mint a másik, felemelte az öklét.

– Szabadon adsz, és szabadon veszel, szabadon ölsz, és szabadon mentesz életeket – mondta Dzsósú, és mélyen meghajolt.

26 *Hantan* híres kínai tudós volt, akire egyszer a legmagasabb hivatali beosztást akarták rábízni. De ő elutasította a megbízást, és inkább beteg édesanyjánál maradt, hogy ápolja. A becsületes szegénységgel való elégedettsége és gyermeki alázata tette ismertté.

27 *Kóu* a kínai történelem egyik kimagasló hőse volt. Egy nagy hadsereg parancsnokaként a Han dinasztia (i.e. 206 – i.sz. 220) megalapításának vége felé harcolt. Az utolsó kivéve minden csatáját megnyerte. De ebben az utolsó csatában az ellenséges túlerő körülrárta. Ekkor bement a sátrába szeretett kedvesével, Guval együtt, mozdulatlanul ült, míg el nem érte a halál, és a következő később híressé vált dalt énekelte:

Az erő, mely hegyeket hivatott elmozdítani, / a szellem, mely a világot hivatott befogadni, / most egyszerre mindez megszűnik. / A lovam, Szui ugyan még életben van, / de veled drága Gu, mit fognak tenni?

28 *Dzsósú* (778–897) *zen mester*. Lásd az 1. kóan jegyzetét.

29 A zen tanítványok gyakran vonultak el kis remetekunyhókba, hogy zavartalanul tanulmányozhassák a zent egy távol eső helyen.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Mindkettő felemelte az öklét. Mégis miért fogadható el az egyik, és miért vetendő el a másik? Áruld el, mi nehéz ebben? Ha meg tudod adni a kulcsszót a probléma tisztázásához, meg fogod érteni, hogy nincs csont Dzsósú nyelvében. Egyeseket felsegít, de ugyanakkor leüt másokat teljesen szabadon. De itt hívom fel a figyelmedet, a két remete is átlátott ám Dzsósún. Ha azt állítod, van valami, ami megkülönbözteti a két remetét, nincs szemed az értéshez. Ha azt állítod, nincs semmi, ami megkülönböztetné a kettőt, nincs szemed az értéshez.

MUMON VERSE

*Hullócsillag a szem,
villámfény a szellem.
Halált osztó penge,
és életet adó kard.*

12 *Zuigan szólítja mesterét*

Zuigan mester³⁰ minden nap megszólította magát:

- Mester!
- Tessék! – felelt vissza magának.
- Légy éber! – szokta ezután mondani.
- Igen, uram.
- Ezentúl ne csalódj mások miatt! – szokta figyelmeztetni magát.
- Nem, nem fogok.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Öreg Zuigan megveszi, majd eladja magát. Kivisz egy jó csomó isten és ördög álarcot, kiteszi és játszik velük. Minek? Az egyik szól, a másik válaszol, az egyik éber, a másik figyelmezteti, hogy ne csalódjon. Ha ezek közül bármelyikhez is ragaszkodsz, téged ér a kudarc. Ha pedig utánozod Zuigant, csak a rókát játszod el.

³⁰ Zuigan születésének és halálának időpontját nem is merjük. Gantónak volt a tanítványa, aki 887-ben halt meg hatvan éves korában, és tudjuk azt is, hogy Kaszannal (805–880) együtt tanult, valamivel fiatalabb kortársa lehetett nekik.

MUMON VERSE

*Ragaszkodván a tudatosság téves útjához
fel sem foghatják a tanítványok az igazságot.
Végtelen korokon át a születés és halál csiráját
igazi ősi önmagának nevezi a bolond.*

13 Tokuszan viszi a tányérját

Egyik nap Tokuszan³¹ vette a tányérját, és indult lefelé az ebédlőbe. A folyosón találkozott Szep্পóval³², aki megkérdezte:

– Hová mész ezzel a tányérral? A gong még nem szólt, de a dob sem jelzett.

Tokuszan szó nélkül megfordult, és visszament a szobájába. Később Szep্পó megemlítette a történeteket Gantónak³³, aki megjegyezte:

– Tokuszan híres ugyan, de a végső szót mégsem ismeri.

Mikor Tokuszan tudomására jutott ez a megjegyzés, elküldte kísérőjét Gantóért.

– Nem értesz egyet velem? – kérdezte tőle.

Gantó halkán ugyan, de beismerte. Tokuszan nem szólt többet, de másnap felment a szószékre, és lám, egészen más előadást tartott, mint máskor szokott. Gantó előrement, hangosan tapsolt és nevetett.

– Micsoda öröm! – mondta. – A mi öregünk birtokolja a végső szót! Ez idő tájt senki ebben az országban nem tesz túl rajta.

31 Tokuszan (780–865) két évvel volt fiatalabb Dzszósúnál. Először a Gyémánt Szútra tanulmányozásával foglalkozott, kommentárokat írt hozzá. De mikor Rjútánhoz került, feladta a zennel való tudományos foglalkozást. Rjútán vezetése alatt érte el a megvilágosodást. Híres volt arról, hogy tanításkor botot is használt: „Harminc ütés, ha megszólalsz, harminc, ha nem.” Abban az időben szélsőséges tanítónak tartották, de idősebb korára lehiggadt, és érett bölcsességgel vezette tanítványait, amint ez a történet is mutatja.

32 Szep্পó (822–908) igen állhatatos és másokról gondoskodó ember volt. Nem töltötte idejét a zen irodalom tanulmányozásával, annál értékesebbnek találta a konyhai szolgálatot, és nem bánta a nehéz fizikai munkát sem. Bár idősebb volt Gantónál, de a megvilágosodást később érte el.

33 Gantó (828–887) okosságáról és éleslátásáról volt híres. Mikor mestere, Tokuszan meghalt, harminchét éves volt. Két évvel később Szep্পóval és Kinzannal együtt elindultak, hogy meglátogassák Rinzait. Út közben érte őket Rinzai halálának híre. Ekkor úgy határoztak, hogy elválnak, és mindegyikük megy a maga útján. Közülük először Gantó jutott el önmaga megéléséhez. Sok szerzetest vonzott maga köré, majd később egy nagy templomnak lett a mestere. Életét egy rabló oltotta ki, aki a templom fosztogatása közben talált rá. A szerzetesek már mind elmenekültek a templomból, csak egyedül Gantó maradt ott. Meditációban ült, mikor a rablógyilkos rátalált, de mielőtt meghalt volna, egy hatalmasat kiáltott. Hangja – a hagyomány szerint – tíz mérföldre elhallatszott. A kiáltást megérteni még századokkal később is nehéz feladat volt a szerzeteseknek. A problémát először Hakuin Zendzi (1685–1768) oldotta meg megvilágosodásakor. Ő így kiáltott fel: „Ó, Gantó még ma is életben van! Erős és egészséges!”

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ami a végső szót illeti, úgy Gantórol, mint Tokuszanról elmondható, hogy még csak nem is álmognak róla! Ha jobban megnézed a dolgot, láthatod, hogy olyanok ők, mint bábuk a polcon.

MUMON VERSE

*Ha megérted az elsőt,
a végsőt is felfogod.
De az első és utolsó
nem ugyanaz a két szó.*

14 *Nanszen kettévágja a macskát*³⁴

Nanszen³⁵ látta, hogy a kolostor keleti és a nyugati szárnyán lakó szerzetesek egy macskán veszekednek. Felkapta a macskát, és így szólt:

– Ha tudtok egy igaz választ adni, megmentitek a macskát. Ha nem, megölöm.

Senki sem tudott válaszolni, mire Nanszen kettévágta a macskát.

Este megjött Dzsósú, és Nanszen elmondta neki a történeteket. Dzsósú levette a saruját, a fejére tette és kiment.

– Ha ott lettél volna, a macska megmenekül – jegyezte meg Nanszen.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Mondd meg nekem, mit akart Dzsósú mondani azzal, hogy a fejére tette a saruját? Ha meg tudod adni erre a kulcsszót, látod majd, hogy Nanszennek alapos oka volt végrehajtani az ítéletet. Ha nem tudod megadni, akkor meg nagy baj van!

MUMON VERSE

*Ha Dzsósú ott lett volna,
Másképp történik itt minden.
Ha a kést elragadta volna,
Életéért könyörögne Nanszen.*

³⁴ Ezt a történetet a Kék Szikla Gyűjteményből is ismerjük, de ott két különálló történetként szerepel (63. és 64. történet).

³⁵ *Nanszen zen mester* (748–834) a kínai zen történetének kimagasló egyénisége volt. Baszo zen mesternek volt a tanítványa. Szavai és tettei, melyek tele voltak eredetiséggel, nemcsak tanítványaira voltak mély hatással, de az egész zen szellemiségre is. Az ő tanítványa volt Dzsósú, aki maga is ezt a szellemiséget vitte tovább.

15 Tózan hatvan ütése

Tózan³⁶ Ummonhoz³⁷ jött tanulni.

– Honnan jössz? – kérdezte tőle Ummon.

– Szato faluból – válaszolta Tózan.

– És hol voltál a nyár folyamán? – kérdezett tovább Ummon.

– A Hódzu kolostorban, a tó déli részén.

– Mikor jöttél el onnan?

– A nyolcadik hó huszonötödik napján – válaszolt Tózan.

– Nos, én most megkíméllek hatvan ütéstől – zárta le a beszélgetést Ummon.

Másnap Tózan odament Ummonhoz és a következőket kérdezte:

– Tegnap azt mondtad, hogy megkímélsz hatvan ütéstől. Áruld el, könyörögök, hol hibáztam?

– Ó, te rizseszsák! – kiáltott Ummon. – Mi késztet arra, hogy vándorolj, hogy egyszer a folyó nyugati részére menj, egyszer a tó déli partjára?

Ebben a pillanatban Tózannak mély megvilágosodási élményben volt része.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha Ummon igazi zen ételeket adott volna, és arra bátorítja tanítványait, hogy aktív zen szellemet fejlesszenek ki, iskolája nem hanyatlott volna le, mint ahogy az történt. Tózannak az egész éjszakája ráment a halálos küzdelemre, beleveszett a helyes és a helytelen tengerébe. Tökéletes holtpontra jutott. Megvárta a hajnalt, majd újra elment Ummonhoz, de Ummon megint csak zen képeskönyvvé tette őt. Annak ellenére, hogy Tózan közvetlenül megvilágosodott, nem lehet őt valami ragyogónak mondani.

De megkérdem tőled, megérdemelte-e Tózan a hatvan ütést vagy nem? Ha azt mondd, igen, elismered, hogy az egész világegyetemet ütni kellene. Ha azt mondd, nem, akkor Ummont vádolod, hogy hazudott. Ha pedig igazán érted majd a titkot, képes leszel a zen szellemét közvetlenül Tózan szájából kilehelni.

³⁶ *Tózan Suso* (910–990) az Észak-kínai Senszi tartományban született. Hatalmas távolságot utazott be, hogy a messze Délen, Kuantung közelében tanító Ummon zen mester kolostorában tanulhasson. A hagyomány szerint Ummon egyszer rákiáltott, hogy „Te rizses zsák!”, és ekkor világosodott meg. Így talán könnyebben érthetővé válik az ő „három font len” válaszának stílusa is. A kóan a Kék Szikla Gyűjteményben is szerepel, ott ez a 12. történet.

³⁷ *Ummon zen mester* (meghalt 949-ben) az öt nagy kínai zen iskola megalapítójának egyike. Néha furcsának tűnő, mások erőteljes, meghökkentő és nyers tanítása minden időben elismerést váltottak ki. Módszerét „piros zászló lobbanása” elnevezéssel illették, őt magát pedig császárnak nevezték. Ummon több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki. Bár zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

MUMON VERSE

*Az oroszlánnak volt egy titka, hogy kölykét felbosszantsa.
A kölyök lekuporodott, ugrott, majd előre csapott.
De másodszorra már sarokba lett szorítva.
Az első nyíl még gyenge volt, de a második már mélyre hatolt.*

16 Ummon harangozása

Ummon³⁸ mondta egyszer:

– A világ hatalmas és tágas. Miért veszitek fel hétrészes köntösötöket a hangrang szavára?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Zen tanulmányaid közben nem szabadna, hogy a hangok és a formák uralkodjanak rajtad. Mikor egy hangot hallasz vagy egy formát látsz, bár belültre jutsz, mégis ez egyszerűen a dolgok természetes állapota. Vajon nem tudod-e, hogy az igazi zen tanuló parancsol a hangoknak, szabályozza a formát, tisztánlátó és szabad, mindig és mindenkor.

Amennyiben szabad vagy, mondd meg nékem igazán: vajon a hang jön a fülhöz, vagy a fül megy el a hanghoz? Amikor a hang és a csend megszűnik, hogy lehet beszélni a zenről? Amikor a füleddel hallasz, nem tudsz szólni. De ha a szemeddel hallasz, akkor vagy igazán bensőséges.

MUMON VERSE

*Megértés által, a dolgok egy családot alkotnak,
megértés nélkül, ezerféleképp elkülönülnek.
Megértés nélkül, a dolgok egy családot alkotnak,
megértés által, ezerféleképp elkülönülnek.*

³⁸ Ummon zen mester. Lásd az 15. kóan jegyzetét.

17 *Ecsú háromszor szólítja tanítványát*

Ecsú³⁹, a Nemzet Tanítója háromszor szólította meg kísérő tanítványát, aki háromszor válaszolt. Ezek után a Nemzet Tanítója a következőket mondta:

– Úgy gondolom, most becsaptalak téged, bár valójában éppen te vagy az, aki engem becsaptál.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

A Nemzet Tanítója háromszor szólított, de nyelve földre esett. A tanítvány háromszor válaszolt, és válaszai ragyogóak voltak. A Nemzet Tanítója öreg volt már és magányos, fogta a bivaly fejét, és erőltette, hogy füvet egyen. De a tanítvány nem akart enni. A finom ételek nem sok vonzerővel bírnak a jóllakott ember számára.

Mondd meg nekem, vajon melyik ponton történt a megtévesztés? Amikor az ország virágzik, a tehetségeseket megbecsülik. Amikor az otthon egészséges, büszkék a gyerekek.

MUMON VERSE

*Vas kalodát⁴⁰ cipelt, amelyen nincsen lyuk,
hogy kétségbe ejtse utódait, egy átkot hagyott.
De ha meg akarod óvni az ajtókat és a kaput,
mezítláb kell a kardokból álló hegyet megmásznod.*

39 *Ecsú mestert* (775-ben halt meg) legtöbbször Csú, a *Nemzet Tanítójaként* (japánul Csú Kokusi) említik. Születésének időpontját nem ismerjük, de úgy tartják, hogy legalább száz évet megélt. Tanítója Enó, a Hatodik Pátriárka volt, akitől a Dharma Közvetítésnek Pecsétjét kapta. Negyven évig élt a Hakugai-hegyen anélkül, hogy egyszer is elhagyta volna a templomot. Azonban híre egyszer eljutott a császári udvarba is, és a császár úgy döntött, hogy meghívja a palotába tanítani. Ecsú azonban a meghívást nem fogadta el. A császár háromszor is megismételte a meghívást, míg végül sikertült meggyőznie őt, hogy eljőjön a palotába. Amikor a odaérkezett, a császár személyesen fogadta, és saját kezűleg ragadta meg kocsijának rúdját, hogy segítsen azt húzni. Hátralévő életében Ecsú a császár tanítója volt.

Amikor a Dharma Lámpását kívánta továbbadni, szerette volna, ha Ósin, a kísérő szerzetese követi őt a tanításban. A kőanban említett háromszori megszólítás arra a történetre utal, amelyben Ecsú megvizsgálja Ósint, hogy megbizonyosodjék alkalmasságáról. A történet a következőképpen maradt fenn:

– Ósin! – szólította őt a tanító.

– Igen, uram! – válaszolta a tanítvány, és letérdelt mestere szobája előtt, megadva a kellő tiszteletet.

– Ó! Hát itt vagy. Minden rendben van, menj csak vissza a szobádba! – mondta a tanító. Majd még az előtt, hogy Ósin a szobájába visszaért volna, mestere újra szólította:

– Ósin!

– Igen, uram! – válaszolta a tanítvány, mestere szobájához jött, letérdelt és meghajolt. A mester most is csak annyit mondott, hogy menjen vissza a szobájába. De aztán újra szólította:

– Ósin!

A tanítvány harmadszor is jött, letérdelt és meghajolt. Ekkor mondta tanítója neki:

– Úgy gondolom, most becsaptalak téged, bár valójában éppen te vagy az, aki becsaptál engem.

40 A *kaloda* kör alakú büntető eszköz volt az ősi Kínában, amelynek közepén lyuk volt a nyak számára.

18 Tózan három font lenje

Egy szerzetes megkérdezte Tózant⁴¹:

- Mi a Buddha?
- Három font len! – válaszolta Tózan.

MUMON HOZZÁFŰZÉSE

Öreg Tózan egy osztriga szegényes zenjéig jutott csak el. A kagyló két felét egy kicsit kinyitotta, felmutatta annak máját és beleit. De mondd, te hogy fogod meglátni Tózant?

MUMON VERSE

*Elröppent a három font len.
Közel voltak a szavak, a jelentés még közelebb.
De akik vitatják a helyest és a helytelent,
rabjai helyesnek és helytelennek.*

19 A közönséges tudat az Út

Dzsósú kérdezte Nanszentől⁴²:

- Mi az Út?
- A közönséges tudat az Út – válaszolta Nanszen.
- Meg tudom én azt keresni? – kérdezte Dzsósú.
- Ha el akarod érni – válaszolta Nanszen –, egyre jobban elkülönülsz tőle.
- Hogyan tudhatok az Útról anélkül, hogy elérném? – ragaszkodott a kérdéshez Dzsósú.
- Az Út – mondta Nanszen – nem tudás és nem nem-tudás kérdése. A tudás tévedés, a nem-tudás pedig zűrzavar. Ha te valóban elérted minden kétséget kizáróan a helyes Utat, úgy szélesnek és hatalmasnak találod azt, ahogy a külső teret is. Hogyan lehetne erről a helyes és a helytelen szintjén beszélni? Ezeknél a szavaknál Dzsósú hirtelen elérte a megvilágosodást.

⁴¹ Tózan Suso (910–990) zen mester. Lásd a 15. kóan jegyzetét.

⁴² Nanszen zen mester (748–834). Lásd a 14. kóan jegyzetét.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Nanszen teljesen feloldódott és elolvadt Dzsósú kérdésére, de mégsem tudott kézzelfogható magyarázattal szolgálni. Bár megvilágosodott, Dzsósúnak mégis további harminc évig kellett kutatnia ezt a kérdést, míg végül tökéletesen megértette.

MUMON VERSE

*Tavaszi virágok, őszi hold,
nyári szellő, téli hóesés.
Ha fejed nem tömőd kacatokkal
legjobb napjaidat éled majd.*

20 Sógen hatalmas erejű embere

Sógen⁴³ tette fel a következő kérdést:

– Miért van az, hogy az, aki a hatalmas erővel rendelkezik, nem mozdítja a lábát?

Aztán még azt is hozzátette:

– Nem a nyelv az, ami beszél.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Meg kell, hogy mondjuk, Sógen megmutat nekünk mindent, a gyomrát, a beleit. Mégsem méltányolja őt senki! Ha valaki mégis méltányolná, jöjjön csak ide hozzám, majd én keményen ráhúzok egyet. Hogy miért? Ha tiszta aranyat keresel, tűzön keresztül kell azt megtalálnod.

MUMON VERSE

*Lábát mozdítja, ezzel felrúgja az Illatos Óceánt,
fejét lehajtja, megnyílik előtte a negyedik dhjána-ég.
Teste számára ez a hatalmas tér sem elég –
most pedig írjon ide valaki egy utolsó sort!*

43 Sógen zen mester (1132–1202) annak a Mumonnak volt a kortársa, aki A Nincs Kapu kóangyűjteményt összeállította. A mai Rinzai zen iskola Sógéne keresztül származtatja le magát. Az buddhista kozmológia szerint az Illatos Óceán a világegyetem középpontjában álló Szuméru hegyet veszi körül. A negyedik dhjána-ég a legmagasabb eget szimbolizálja.

21 Ummon szarbotja

Egy szerzetes megkérdezte Ummontól:

- Mi a Buddha?
- Szarbot⁴⁴ – válaszolta Ummon.

MUMON HOZZÁFŰZÉSE

Ummon túlságosan szegény volt, így egyszerű ételeket tudott csak készíteni, és túlságosan elfoglalt volt, hogy jegyzeteket készítsen, ha beszédet akart tartani. Elsietve kapta föl a szarbotot az Út támogatására, így buddhizmusának hanyatlása előrelátható volt.

MUMON VERSE

*Egy villámcsapás,
szikrák pattannak.
Egy kihagyott pillanatot,
és örökre elhibáztad.*

22 Kásjapa ledönti a zászlórudat

Ánanda⁴⁵ megkérdezte Kásjapát⁴⁶:

- A Mindenki Által Tisztelt⁴⁷ neked adta az aranypalástot, vajon adott-e ezen kívül valami mást is?
- Ánanda! – szólt neki Kásjapa.
- Tessék – felelt Ánanda.
- Döntsd ki a zászlórudat a kapunál!⁴⁸

44 A japán szövegben a 屎橛 *sikecu* illetve a 乾屎橛 *kansikecu* kifejezések állnak, amit mi lényegében szó szerinti fordítással szarbotnak fordítottunk, ugyanis a 乾 *kan* jelentése száraz, a 屎 *si* ürületet, szart jelent, és a 橛 *kecu* botot. A régi időkben az árnyékszéken használtak ilyen tisztálkodási eszközt.

45 *Ánanda*, Sákjamuni Buddha unokaöccse több mint harminc évvel volt fiatalabb Sákjamuninál. Húsz éves korában lépett a tan ösvényére, és lett a Buddha tanítványa. Tisztességes jelleméről, becsületes arcáról és kivételes memóriájáról volt nevezetes. Sákjamuni kísérője volt huszonegy-néhány éves korától egészen Buddha haláláig, állandóan mellette tartózkodott, és így megőrizte emlékezetében mestere minden szavát, cselekedeteit és beszédeit. A zen buddhizmus hagyománya szerint Ánanda Buddhának a másodízigleni leszármazottja a Dharma leszármazásában. Ő a zen második indiai pátriárkája.

46 *Kásjapa*, más néven Mahákásjapa. Lásd a 6. történet jegyzetét.

47 *A Mindenki Által Tisztelt* elnevezés Buddha egyik általánosan ismert és elfogadott neve volt. A Tan átadásakor Buddha saját köpenyét és koldulócsészéjét adta át Mahákásjapának. A köpeny ugyan korántsem aranyból készült, de mint a közvetítésnek, a Lámpás Átadásának jelképe, a zen hagyomány egyik legfontosabb jelképe.

48 Zen kolostorokban szokás volt, hogy amikor egy mester előadást tartott valamely helyen, *zászlót* vontak fel a kolostor kapujánál lévő rúdra. Ebben a történetben ezt a zászlórudat ledöntik, ami Kásjapa tanításának befejezését jelenti. A zászlórúd kidöntése jelképes megerősítése annak, hogy a Dharma közvetítése Ánanda kezébe került át.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha meg tudod adni a kulcsszót ebben a pillanatban, meg fogod látni, hogy a találkozó a Gridhrakúta-hegyen még mindig tart. Ha nem tudod ezt a kulcsszót, akkor joggal aggódott miattad Vipaszjin Buddha⁴⁹, hogy a távoli korok óta mind a mai napig nem érted el a lényegét.

MUMON VERSE

*Mondd, a kérdés vagy a válasz bensőségebb?
Sokan vonták már össze szemöldöküket emiatt.
Báty szólít, öcs felel. A családi titkot árulják el.
Különös tavaszuk volt, nem jin, de jang sem.*

23 Ne gondolj se jót, se rosszat

Enót⁵⁰, a Hatodik Pátriárkát egy bizonyos Mjó szerzetes egészen a Taiju hegyig üldözte. Mikor a pátriárka látta, hogy Mjó utoléri, a köpenyt és a tálát gondosan elhelyezte egy sziklára, és azt mondta neki:

– Ez a köpeny a hűséget jelképezi, nem szabad felette harcolni. De ha el akarod venni, vedd el most!

Mjó ugyan megpróbálta elvenni, de az olyan súlyos és mozdíthatatlanná lett, akár egy hegy. Dadogva és remegve kiáltott fel:

– A Dharmáért jöttem és nem a köpenyért. Könyörgöm, adj tanítást nekem!

A pátriárka ekkor azt mondta neki:

– Ne gondolj se jót, se rosszat! Nos, ebben a pillanatban mi Mjó szerzetes igazi önmaga?

⁴⁹ *Vipaszjin Buddha* a múlt hét Buddhája közül az első, aki számtalan világekorszakkal ezelőtt élt.

⁵⁰ *Enó* (638–713) Sákjamuni Buddhától származtatva a harmincharmadik, Bódhidharmától kezdve a zen buddhizmus hatodik pátriárkája. Vele kezdődően új úton fejlődött tovább a zen. Őt tartják a zen harmadik legnagyobb alakjának.

Apját, aki kormányzó volt, megfosztották hivatalától és száműzetésre ítélték. Három éves volt, amikor meghalt az apja, és így anyja nevelte fel. A család egyre nincstelenebb lett, anyjával együtt tűzifa gyűjtésből és eladásból éltek. Enó sokat segített anyjának a család fenn tartásában.

Egyik nap, mikor fát szállított a vevők házához, hallotta, hogy egy ember szútrát recitál. Amikor ez az ember kijött a házból, és az „anélkül, hogy bárhol lakoznál, dolgoztasd elmédet” szavakat mondta, Enó hirtelen megvilágosodott. Később az ember elmondta neki, hogy a Gyémánt Szútrát recitálta, amit Óbaitól, az Ötödik Pátriárkától kapott. Az élmények hatására Enó elhatározta, hogy elmegy az Ötödik Pátriárkához tanulni. Segítőkész emberek támogatták elhatározását, míg végül hosszú utazás után eljutott úti céljához, Kína déli részéről északra. Nyolc hónapot töltött az Ötödik Pátriárkánál, aki azon a híres éjszakán átadta neki a Dharma Pecsétjét, és még hajnal előtt titokban elvezette a legközelebbi kompig, ahonnan Enó elindult dél felé. Mihelyt kitudódott, hogy a Dharma Pecsétjét, a köpenyt és a tálát, egy általuk még nem sokra becsült laikus kapta meg, elégedetlenség lett úrrá a szerzetesek között. Több száz emberből álló csapat indult Enó nyomába, egy Mjó nevű szerzetes vezetésével. A kéthónapos hajsza alatt sok szerzetes vált ki az üldözők sorából, míg végül egyedül csak egy bizonyos Mjónak sikerült utolérnie Enót egy ösvényen, a Taiju hegyen. Itt játszódott le a fent idézett történet.

Ezeknél a szavaknál Mjó hirtelen megvilágosodott. Egész testét kiverte a veríték. Zokogva hajolt meg Enó előtt, majd megkérdezte:

– A titkos szavak és jelentés mellett, amit most felfedtél nekem, van-e más ennél mélyebb tanítás is?

– Amit neked mondtam – válaszolt a pátriárka –, egyáltalán nem titkos. Ha bepillantasz saját igazi önmagadba, ott megtalálod azt, ami ennél mélyebb.

– Sok éven keresztül éltem szerzetesként Óbai kolostorában – szólt végül Mjó –, de nem tudtam megvalósítani igazi önmagam. De most útmutatásod segítségével látom, olyan ez, mint mikor az ember vizet iszik és azonnal tudja, hogy az hideg-e vagy meleg. Laikus testvérem, most már te vagy az én tanítóm.

A pátriárka a következőket mondta neki:

– Ha ez a véleményed, akkor inkább legyen Óbai mindkettőnk tanítója. Törődj a kinccsel, és tartsd erősen azt, amit már elértél!

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Mondhatjuk, hogy a Hatodik Pátriárka segítségére sietett egy embernek, aki veszélyben volt, és kedves volt hozzá, mint egy nagymama. Ő az, aki lehámozza a friss gyümölcsöt, kimagozza, majd a szádba teszi, és most arra kér, hogy nyeld le.

MUMON VERSE

*Le nem írhatod, le nem festheted,
nem csodálhatod, nyersen sem eheted.
Nem rejthető el sehol igazi önmagad,
ha összedől a világ, az mégis megmarad.*

24 Fukecu beszél és hallgat

Egy szerzetes megkérdezte Fukecut⁵¹:

– A beszéd is és a hallgatás is hibás, mert a tudat kifelé, illetve befelé fordul. Hogyan tudnánk elkerülni ezeket a hibákat?

Fukecu a következőt válaszolta:

„Sosem felejttem Délnek tavaszát,
Foglyok kri-kri-jét, virágok illatát!”

⁵¹ Fukecu (896–973) negyedízigleni leszármazottja volt Rinzai (kínaiul Lin-csi) zen mesternek a dharmaleszármazásban. Fiatalabb korában Konfuciuszt tanulmányozta, ahogy azt a legtöbb kínai is tette akkoriban, csak később fordult a buddhizmus felé. Először a buddhista tendai szektába lépett be, de huszonöt éves korában megismerkedett a zen tanításokkal. Ezután a zent gyakorolta, és mint zen tanító vált ismertté.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Fukecu zen szelleme villámcsapáshoz hasonló, ami tiszta ösvényt nyit. De a szerzetes mégis belezavarodott szavaiba, nem tudott azok mélyére hatolni. De ha te a problémát valóban megragadnád, könnyedén megtalálhatod a kiutat. Most pedig tedd félre a számadhi nyelvét, és válaszolj a saját szavaiddal!

MUMON VERSE

*Nem használt finom szavakat,
átadta, mielőtt még szólt volna.
Ha egyre csak fecsegsz, locsogsz,
meglásd, elveszítéd az Utat.*

25 Kjózan álma

Álmában Kjózan mester⁵² elment Maitréja lakóhelyére. Mikor odaért, bevezették egy terembe, és leültették a harmadik székre. Egy idős szerzetes egy kalapácsütéssel jelzett, majd azt mondta:

– Ma az fog beszédet tartani, aki a harmadik széken ül.

Kjózan felemelkedett az ülésről, jelzett a kalapáccsal, és a következőket mondta:

– A mahájána igazsága túl van a négy állításon⁵³ és meghaladja a száz tagadást. Halld az igazat! Halld az igazat!

52 *Kjózan* (812–890) tizenhét éves korában lett szerzetes. Először Ósinnál tanult, aki korábban Csúnak, a Nemzet Tanítójának volt a kísérő szerzetese. Ósin halála után Iszannál, ennél a kiemelkedő mesternél folytatta tovább tanulmányait. Iszannal úgy érezték, hogy tökéletes harmóniában vannak egymással, úgy a gondolkodás terén, mint a jellem terén. Kjózan volt az, aki segített Iszannak megteremteni saját zen iskoláját, amit később a zen Igjó ágaként említenek a zen történetírásban.

Számos történet szól Kjózanról, ezekben általában tanítójával, *Iszannal* együtt szerepel. Kjózan zen szellemét mutatja a kettejük közötti bensőséges viszony is, olyannyira, hogy gyakran lehetetlen szétválasztani, melyik a mester és melyik a tanítvány. Engo, A Kék Szikla Gyűjtemény szerzője egyszer azt mondta róluk: „A mester szólít, a tanítvány válaszol, apa és fia egy család, a fény és az árnyék finom rajzolatokat alkot. Úgy a beszédben mint a hallgatásban egyaránt tökéletes harmóniában vannak.”

Kettőjük kapcsolatáról szól a következő történet is:

Egyik nap, amikor a szerzetesek tealevelek szedésével foglalkozkodtak, Iszan így szólt Kjózanhoz:

– A hangodat egész nap hallottam, de nem láttalak sehol.

Kjózan, ahelyett, hogy szólt volna, megrázott egy tealevelet. Iszan erre azt mondta:

– Gyakorlatod ugyan már van, de nem valamiben.

– Mondd még egyszer! Mit mondtál? – kérdezte Kjózan.

Iszan nem szólt egy szót sem. Ekkor Kjózan azt mondta:

– Ugyan már valamiben, de gyakorlatod az még nincs.

53 A négy állítás a következőket jelenti: létezés, nemlétezés, létezés és nemlétezés, sem nem létezés, sem nem nemlétezés. A négy állítást az indiai filozófia a száz tagadással bővítette ki.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Most pedig mondd te, prédikált-e Kjózan vagy nem! Ha kinyitod a szád, veszítség; ha csukva tartod, akkor is veszítség. De ha nem nyitod ki a szád, ugyanakkor csukva sem tartod, akkor is száznolcezer mérföldre vagy az igazságtól.

MUMON VERSE

*Fényes nappal a kék ég alatt,
álomban álmodt kovácsol.
Kitalál egy szörnyű történetet,
s át akar verni egy egész tömeget.*

26 Ketten feltekerik a sötétítőt

Vacsora előtt összegyűltek a szerzetesek, hogy meghallgassák az aznapi prédikációt. A sokak által tisztelt Hógen⁵⁴, a Szeirjó kolostorból, a bambusz sötétítőkre mutatott, mire egyszerre két szerzetes is elindult, hogy feltekerje azokat. Ekkor Hógen kijelentette:

– Egyikőtök nyert, a másik veszített.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Mondd meg, melyik nyert, és melyik veszített? Ha a szemed olyan, hogy a titkon áthatol, meglátod, hol hibázott Hógen, a Nemzet Tanítója. De szigorúan óvjak a nyereség és veszteség feletti vitától!

MUMON VERSE

*Feltekerve a függönyt, megnyílik a hatalmas ég.
de ez a hatalmas ég a zenhez nem ér fel,
Miért nem hajítod hát le az égből?
Gyakorold keményen! Csöpp levegő se szökhessen!*

⁵⁴ Hógen (885–958) a Szeirjó templomban tanított, és ő az alapítója a japánban Hógen zenként ismert irányzatnak. Jártas volt a buddhista filozófia kanonikus szövegei közé tartozó Avatamszaka szútrákban, ugyanakkor a gyakorlásnak is nagy jelentőséget tulajdonított. Erre utal a következő történet is:

„Egy szerzetes megkérdezte Hógent:

– Mi a Buddha?

Hógen a következőket válaszolta:

– Először is azt kérem, hogy gyakorold, másodszor azt kérem, hogy gyakorold.”

27 *Nem a tudat, nem a Buddha, nem a dolgok*

Egy szerzetes megkérdezte Nanszent⁵⁵:

– Létezik-e olyan tanítás, amelyet eddig még nem prédikáltak⁵⁶ az embereknek?

– Létezik – válaszolta Nanszen.

– Mi ez az igazság, amit még nem tanítottak? – kérdezte a szerzetes.

Nanszen a következőket válaszolta:

– Az nem a tudat. Az nem a Buddha. Az nem a dolgok.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE:

A válaszhoz Nanszen minden kincset felhasználta, de jócskán meg is volt zavarodva.

MUMON VERSE:

*Túl sok beszéd az erényt lerontja,
de a hallgatás ezt nem ellensúlyozza.
Ha a hegyek tengerré válnának is,
akkor sem mondok többet erről!*

28 *Rjútan elfújja a gyertyát*

Tokuszan⁵⁷ késő éjszakáig kérdezgette a zenről mesterét, Rjútant⁵⁸, aki végül így szólt hozzá:

– Késő éjszaka van. Miért nem vonulsz már vissza?

⁵⁵ Nanszen zen mester (748–834). Lásd a 14. kóan jegyzetét.

⁵⁶ *Sákkjamuni Buddha* élete folyamán körülbelül háromszáz prédikációt tartott, mégis ezt mondta halála közeledtekor: „Negyvenkilenc évig tanítottam, de nem prédikáltam egyetlen szót sem.”

⁵⁷ Tokuszan (780–865) Csengtuhoz közeli városkában született Szecsuan tartományban, észak-nyugat Kínában. Már fiatal korában szerzetes lett. Először a buddhista szútrákat tanulmányozta. Különösen behatóan foglalkozott a Gyémánt Szútrával, amelyhez kommentárokat és jegyzeteket készített. Hallotta, hogy a zen irányzat egy bizonyos tudattól tudatig való közvetítésről beszél, mely nem függ a szavaktól, és amely elveti a szentírásokat. Nagyon felháborodott, és elhatározta, hogy elpusztítja ezt a hagyományozódási tanítást. Elindult dél felé a Jange folyón, a Tungting-tó irányába. Itt találkozott az úton egy öregasszonnyal, egy út menti teaáruda tulajdonosával. Ahogy ezt Mumon is megjegyezte, az asszonnyal való beszélgetés, eltérítette eredeti szándékától. Megfogadta az öregasszony tanácsát, és elment Rjútanhoz, akinek a találkozáskor a következőket mondta:

– Rjútan neve jól ismert (龍 *rjú* sárkányt, a 潭 *tan* mélységet jelent), de innen, ahol vagyok, nem látok sem sárkányt, sem mélységet.

– Te Rjútant a saját szemeddel látod – válaszolta Rjútan.

A válasz mély hatást gyakorolt Tokuszanra.

⁵⁸ *Rjútan zen mester* 850 körül élt. Tennó Dógo zen mestert követte a Dharma leszármazásban, és Tokuszannak volt a tanítómestere. A hagyomány szerint, még mint kis gyermek egyszer rizssütéményt vitt Dógonak a Tennó templomba. Már korán kapcsolatba került a zennel, és így nem meglepő, hogy később Dógo tanítványa lett.

Tokuszan mélyen meghajolt, és elindult kifelé. Felhajtotta a kijáratí függönyt, és látta, hogy kint nagyon sötét van, ezért visszatért Rjútanhoz, és így szólt:

– Sötét van odakint.

Rjútan meggyújtott egy lámpást, és nyújtotta. Amikor Tokuszan át akarta venni tőle, Rjútan hirtelen elfújta a gyertyát. De ekkor váratlanul Tokuszan egy nagyon mély tapasztaláson ment keresztül. Mélyen meghajolt Rjútan előtt, aki megkérdezte tőle:

– Milyen értéshez jutottál?

– Mostantól fogva – mondta Tokuszan – soha nem fogok kételkedni egy olyan öreg mester szavaiban, aki mindenhol híres a nap alatt.

A következő nap Rjútan felment a szószerke, és így beszélt:

– Látom egy társunkat köztetek. Agyarai olyanok, mint a fakard, szája olyan, mint a vértál. Bottal üthetitek, de még a fejét sem fordítja. Egyszer majd felmászik a legmagasabb csúcsra, és ott fogja megalapítani az Utat.

Egy későbbi alkalommal Tokuszan az előadóterem elé vitte a Gyémánt Szútrához írt jegyzeteit, rámutatott egy égő fáklával, és a következőket mondta:

– Ha valaki teljesen kimeríti a nehezen érthető tanításokat, az is csak annyi, mintha a hatalmas térbe egy hajszálat vetett volna. Ha valaki a világ minden titkát megfejt, nem tett többet, mintha a hatalmas óceánba egy vízcseppet ejtett volna.

Ezzel elégette minden jegyzetét, meghajolt, és elhagyta tanítóját.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Amikor szülőföldjéről elindult, Tokuszan lelke kiégett volt, szíve tele volt keserűséggel. Délnek indult, elpusztítani ezeket a különös, a szútrákon túli hagyományozódási tanításokat. Amikor a Reisú felé vezető úthoz ért, megkérdezett egy öregasszonyt, hol kaphatna ebédet, hogy felfrissítse tudatát.

– Miféle írásokat cipel méltóságod abban a nehéz csomagban? – kérdezte tőle az öregasszony.

– A Gyémánt Szútrához írt jegyzeteket – válaszolta Tokuszan.

– Én úgy hallottam – mondta az öregasszony –, hogy az a szútra a következőket mondja: „a múlt tudat nem tartható fenn, a jelen tudat nem tartható fenn, a jövő tudat nem tartható fenn”. Így én megkérdezem tőled, melyik tudatot szeretnéd te felfrissíteni?

A kérdés ugyan megdöbbenetett Tokuszant, de annyira mégsem bénították meg ezek a szavak, hogy meg ne kérdezze:

- Biztos ismersz valahol itt egy jó tanítót?
- Úgy öt mérföldnyire innen él Rjútán mester – válaszolta az öregasszony.

Tokusan megérkezett Rjútánhoz, de eredeti szándékával kudarcot vallott. Eddigi szavai egyáltalán nem feleltek meg későbbi szavainak. Ami pedig Rjútánra illeti, úgy látszik, elvesztette minden szégyenérzetét fia iránti részvételében. Egy kis darab parázsló szenet talált a másikban, ami elég lett volna, hogy tüzet gyújtson, mégis sietett szennyes vizet önteni rá, hogy elfojtsa mindent egyszerre. A hűvös kis megjegyzés utal arra, hogy az egész csak komédia volt.

MUMON VERSE

*Hallani a nevet, nem több, mint az arcot látni.
Látni az arcot nem több, mint a nevet hallani.
Az orrát még sikerült mentenie,
de a szemét meg elvesztette!*

29 A tudat mozog

A szél lobogtatta a templomi zászlót⁵⁹. Két szerzetes elkezdett vitatkozni rajta. Az egyik azt állította, hogy a zászló mozog, a másik azt, hogy a szél mozog. Hosszan vitatkoztak, de nem tudtak megegyezésre jutni. A Hatodik Pátriárka⁶⁰ a következőket mondta nekik:

– Nem a szél az, ami mozog, nem a zászló az, ami mozog. A ti tudatotok az, ami mozog.

A két szerzetes megszégyenült.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Nem a szél az, ami mozog, nem a zászló az, ami mozog, és nem a tudat az, ami mozog. Mit gondolsz most a pátriárkáról? Ha egyszer eljutsz a megértésig ebben a dologban, látni fogod, a két szerzetes aranyat kapott, pedig csak vasat akart venni. A pátriárka pedig képtelen volt visszatartani sajnálatát, és szégyenszemre udvarolt nekik.

59 Szokás volt akkoriban, hogy amikor egy mester előadott vagy prédikációt tartott egy templomban, egy zászlót tüztek ki a kapunál, hogy jelezze az eseményt mindenkinek. Egy ilyen zászlóról folytatott filozófiai vitát a két szerzetes.

60 A Hatodik Pátriárka (638–713) egyszer már szerepelt egy történetben, a 23. kőanban, eredeti neve Huj-neng (japánul Enó). A hagyomány úgy tartja, ő a zen harmadik legkiválóbb alakja. Élettörténetét és tanításait a magyarul is megjelent „A Hatodik Pátriárka szútrája” tartalmazza.

MUMON VERSE

*Mozog a szél, a tudat, a zászló.
Mindegyikre egyformán ráfogható.
Csak ahhoz ért, hogy kinyissa a száját,
de mikor beszél, nem látja hibáját.*

30 *Éppen ez a tudat a Buddha*

Daibai⁶¹ kérdezte Baszótól⁶²:

- Mi a Buddha?
- Baszo így válaszolt:
- Éppen ez a tudat a Buddha.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha közvetlenül megragadod Baszo szavainak jelentését, ha Buddha ruháját viseled, Buddha ételét eszed, Buddha szavaival beszélsz, Buddha tetteit teszed, akkor te már Buddha vagy. De jaj! Daibai nem kevés embert vezetett félre, ezek csak árcédulát kaptak áru helyett. Hogyan érthetnénk meg, hogy már akkor ha a Buddha szót kimondjuk, három napon át csak a szánkat kel-

61 *Daibai* (752–839) Baszonak volt egyik legkiválóbb tanítványa. Ahogy ez a mostani történet is utal rá, ő Baszo „éppen ez a tudat a Buddha” szavainak hatására világosodott meg. A Dharma Pecsétje átkerült hozzá, majd ezek után visszavonult a hegyekbe.

A Simeii hegyen élt sokáig remete életet. Egyszer egy szerzetes látogatta meg:

- Mennyi ideje élsz itt? – kérdezte a szerzetes.
- Ó, sokszor láttam már szürkéből sárgába változni a hegyeket – válaszolta Daibai.
- Merre van az út a hegyről lefelé? – kérdezte a szerzetes.
- A patakot kövesd! – válaszolta Daibai. Majd a következő verset írta erre az alkalomra:

*Kiszáradt fa a sziklamélyedésben,
Sok tavasz múlt, de nem gondoltam változásra.
Velem már a favágók sem nagyon törődtek,
Nem találtak utat hozzám az emberek.*

*Ruhának elég volt a lótusz levele,
Élelemnek elég a fenyőfa magja.
De most, hogy rájöttek lakóhelyemre,
Tovább költözöm beljebb a hegyekbe.*

Életének későbbi éveiben mégis sok ember gyűlt köré, sőt kolostort is építettek a számára.

62 *Baszo* (709–788) *zen mester* a korai zen történetírás legkiválóbb egyénisége volt. A feljegyzések szerint 139 zen mester került ki tanítványai közül. Méltóságteljes megjelenése és átható tekintete miatt tigriszhez hasonlították, járását bikához. A hagyomány még azt is feljegyezte, hogy annyira ki tudta nyújtani a nyelvét, hogy be tudta vele takarni az orrát. Tanítási módszere igen változatos volt, egyaránt használt botot, kiáltást; megragadta, fellökte vagy leütötte a kérdezőt, esetleg megcsavarta az orrát. A „zen szellemének alkalmazása” kifejezést tőle származtatják.

lene öblögetnünk? Ha egy értő ember hallja ezeket a szavakat, hogy: „éppen ez a tudat a Buddha”, befogja a fülét és elszalad.

MUMON VERSE

*Kék ég és ragyogó napfény,
nincs többé keresés körbe-körbe!
Kérdezed, hogy „Mi a Buddha?”
s zsákmánnyal a zsebedben mondd magad ártatlannak.*

31 Dzsósú megvizsgál egy öregasszonyt

Egy szerzetes megkérdezte egy öregasszonytól:

– Melyik út megy Taiszan⁶³ felé?

– Menj csak egyenesen! – felelte az öregasszony. Később, amikor a szerzetes már megtett néhány lépést, megjegyezte:

– Ez egy jóságos és tiszteletreméltó szerzetes, de túlságosan egyenesen halad.

Később valaki elmondta ezt Dzsósúnak, aki így szólt:

– Várjatok! Elmegyek, és megvizsgálom nektek az öregasszonyt.

Következő nap Dzsósú elment, és feltette az öregasszonynak ugyanazt a kérdést. Az öregasszony ugyanazt válaszolta mint a szerzetesnek. Mikor Dzsósú visszatért, kijelentette a tanítványoknak:

– Megvizsgáltam nektek a taiszani öregasszonyt.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Az öregasszony csak annyit tudott, hogyan kell egy sátorban ülve hadjáratot tervezni. Nem nézte, mikor figyeli őt besúgó. Bár öreg Dzsósú elég okosnak tartotta magát, hogy ellentábor hozzon létre, és lesújtson az erődítményre, mégis semmi jele annak, hogy nagy parancsnok lett volna. Ha megfigyelnék őket, látnánk, hogy mindketten hibásak. De mondd meg, vajon mit látott meg Dzsósú az öregasszonyban?

63 A *Taiszan-hegyet* a régi idők óta Mandzsusri bódhiszattva szent hegyének tekintették. Észak-Kínában a Sanszi tartományban található. Őt hegycsúcs emelkedik ki belőle: keleten, nyugaton, északon, délen és középen, tetejükön fennsíkokkal, ahová az évszázadok folyamán egy sor templomot és kolostort építettek. Még ma is tizenkét zen templom és közel harminc lámakolostor működik ott. Kiváló papok és tanítványok éltek ezen a hegyen az idők folyamán. Még ma is jelentős zarándokhely. Történetünk idejében egy öregasszony élt a hegy lábánál, teaárudát tartott fenn a látogatók számára.

MUMON VERSE

*A kérdés ugyanaz mint a másik,
ugyanaz lett a válasz is.
Kavics a rizsben,
tövis a sárban.*

32 Egy filozófus Buddhát kérdezi⁶⁴

Egy nem buddhista filozófus⁶⁵ így szólt Buddhához:

– Nem szavakat kérek, és nem nem-szavakat.

A Buddha csak ült tovább. A filozófus egy idő után csodálattal így szólt:

– A Mindenki Által Tisztelt szerető kedvességével elfújta tévedéseim felhőjét és lehetővé tette, hogy rálépjek az Útra.

Ezután meghajolt, majd eltávozott. Akkor Ánanda meg kérdezte Buddhát:

– Mit értett meg ő, hogy olyan nagyon csodál téged?

A Mindenki Által Tisztelt így válaszolt:

– Egy jó ló már az ostor árnyékától is futni kezd.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ánanda Buddhának volt a tanítványa, de értése nem volt olyan szintű mint a nem buddhistáé. Most azt kérdezem tőletek, mi a különbség a Buddha-tanítvány és a nem-buddhista között?

MUMON VERSE

*Kard élén,
jéghegy gerincén,
lépcső és létra nélkül,
sziklát megmászni minden támasz nélkül.*

⁶⁴ Ez a történet a Kék Szikla Gyűjteményben is szerepel, ott a 65. történet.

⁶⁵ Az ókori Indiában a különböző vallási iskolák mellett számtalan *filozófiai iskola* is működött. Így az, hogy valaki nem volt buddhista, nem jelentette azt, hogy a szellemi úton képzetlen vagy gyakorlatlan volt.

33 *Nem tudat, nem Buddha*

Egy szerzetes megkérdezte Baszo zen mestert⁶⁶:

– Mi a Buddha?

Baszo így válaszolt:

– Nem tudat, nem Buddha.

MUMMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha ezt érted, akkor már be is fejezted zen tanulmányaidat.

MUMMON VERSE

*Vívó mesternek kardodat add át,
csak költőnek ajánld fel versedet.
Ha szólsz, mondd csak a harmadát,
ne áruld el rögtön az egészet.*

34 *A józan ész nem az Út*

Nanszen⁶⁷ mondta:

– A tudat nem a Buddha, a józan ész nem az Út.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ahogy Nanszen egyre öregebb lett, úgy vesztette el szégyenérzetét. Alighogy kinyitotta büzös száját, kicsúsztak rajta a családi titkok. Kevesen vannak, akik hálásak ezért a kedvességért.

MUMON VERSE

*Mikor az ég kitisztul, kisiüt a nap,
a föld vízhez jut, ha eső közeledik.
Szívét kitarja, összes titkát kimondja,
de félek, szavait nem sokra becsülik.*

⁶⁶ Baszo zen mester (709–788). Lásd a 30. kóan jegyzetét.

⁶⁷ Nanszen (748–834) zen mester. Lásd a 14. kóan jegyzetét.

35 Szeidzsó lelke különvált

Goszo⁶⁸ mondta tanítványainak:

– Szeidzsó lelke különvált lényétől. Melyik az igazi Szeidzsó?⁶⁹

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha megérted, mi a valóság, látod majd hogyan tűnik el egyik burok a másik után, hasonlóan ahhoz, ahogy az utazó hagyja el éjszakai szálláshelyeit. De ha még nem érted, akkor komolyan javaslom, ne rohanj olyan vadul. Amikor föld, víz, tűz és levegő hirtelen szétválik, úgy járhatsz, mint a rák a forró vízben, amint kapalózik hét karjával és nyolc lábával. Ha így történne, ne mondd, hogy nem fagyalmaztattalak!

MUMON VERSE

*A hold a felhők felett örökké ugyanaz,
a völgyek és hegyek állandó változásban.
Áldott mindegyik, áldott mindegyik.
De vajon ezek egyik-e, vagy ez kettő?*

68 Goszo (meghalt 1104-ben) zen mester harmincöt éves korában lett pap. Először a szútrákat tanulmányozta tanító-mestere vezetésével, de lelkének békéjét mégsem érte el. Ezért később elindult, és számos zen tanítót látogatott meg, míg végül Hakuun Sutannál telepedett le. Az egyik nap, mikor Hakuun útmutatásokat adott az egyik szerzetesnek Dzsósú ninc-s-jével kapcsolatban, hirtelen elérte a megvilágosodást. Költménye, amit ebből az alkalomból írt, így szól:

*Az országról – mely a hegy előtt terül el,
S melyet oly sokszor vettem meg és adtam el –,
Kérdeztem öregemet, a tanítómát.
Most pedig már a hűs szellőt élvezem,
Amint átjárja a fenyőket és a bambuszt.
Ezeknek eddig oly nagyon gondját viseltem.*

Lásd még az 35. kóan jegyzetét.

Az ország a tudatot jelenti és gyakran használják a „tudat országa” kifejezést is. Adtam és vettem azt jelenti, hogy a tudatával foglalkozott minden lehetséges módon.

A Japánban ma létező huszonnégy zen szekta közül, húsz Goszo leszármazási vonalával van kapcsolatban. A négy megmaradó szektából három a szótó szektához, egy az órjú-hoz tartozik.

69 A kóan egy régi szellemekről szóló történetre utal, mely ismert volt az akkori Kínában. A történet szerint Szeidzsó még csecsemőként eljegyezte unokafivére, Ócsú. Mégis amikor felnőtt, apja egy másik fiúhoz akarta hozzáadni. Ócsú kétségbeesésében elhagyta otthonát, és elindult csónakkal felfelé a Jangce-folyón. Éjszaka hallotta, hogy valaki futva jön a folyóparton sűrűn kiáltva a nevét. Szeidzsó volt. Ezek után együtt utaztak tovább egy távoli helyiségbe, ahol aztán letelepedtek. Két gyermekük született, de öt év elteltével elfogta őket a honvágy, és elhatározták, hogy meglátogatják szüleiket. Csónakkal leveztek a folyón. Amikor szülőfalujukhoz értek, Ócsú otthagya Szeidzsót a csónakban, mert egyedül akart az apjától bocsánatot kérni, amiért eltűntek otthonról. De legnagyobb meglepetésére otthon közölték vele, hogy Szeidzsó azóta, hogy ő eltávozott hazulról, ágyban fekszik öntudatlanul. Ekkor kiderült, hogy két Szeidzsó van, egyik a csónakban, a másik betegen az ágyban. De amikor az egyik Szeidzsó a csónakból bejött a házba, a másik Szeidzsó felkelt az ágyból. Majd mikor a kettő találkozott egymással, összeolvadtak egyetlen Szeidzsóvá.

36 Találkozás az Út emberével

Goszo⁷⁰ mondta egyszer:

– Ha találkozol az Út emberével⁷¹ az ösvényen, ne szólj és ne hallgass! De akkor mondd, hogyan találkozol vele?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Abban az esetben, ha sikerül bensőségesen találkoznod vele, úgy az biztosan örvendetes lesz. De ha nem, akkor minden módon legyél éber!

MUMON VERSE

*Ha az Út emberével találkozol,
találkozz szavak és hallgatás nélkül.
Üss egyet az állkapcsára,
és érts, ha képes vagy rá, közvetlenül!*

37 Dzsósú ciprusfája

Egy szerzetes megkérdezte Dzsósútól⁷²:

– Miért jött ide nyugatról Bódhidharma⁷³?

Dzsósú így válaszolt:

– A ciprusfa az udvaron.

70 Goszo zen mester személye négyszer tűnik fel A Nincs Kapu kóangyüjtemény történeteiben. Eleinte buddhista filozófiát tanult a Tiszta Tudatosság iskolában, születési helyén, Csengtuban, Szecsuan tartományában. Egyszer amikor Gendzsó „ez éppen olyan, mint mikor az ember vizet iszik, és bölint magában, hiszen tudja, hogy az hideg-e vagy meleg” szavai egy mély megértési tapasztalathoz juttatták, azt mondta magának:

– Könnyű azt tudni, hogy a víz hideg-e vagy meleg, de mi az, ami bölintásra készíteti az embert?

Azért indult el délre a zent tanulmányozni, hogy megoldja ezt a kérdést, és így történt, hogy ott maradt Hakuunnál, akinek később utódja lett. Lásd még az 35. kóan jegyzetét.

71 Gendzsó tudós és fordító volt, a kínai buddhizmus egyik nagy egyénisége. 633-ban utazott Indiába, onnan 645-ben tért vissza Kinába. Magával hozott 657 buddhista szútrát. Ő írta a híres Feljegyzések Nyugati Országokról című művet.

72 Dzsósú zen mester (778–897). Lásd az 1. kóan jegyzetét. Szerepel még a 7. és 11. történetben is. Ez a kóan talán a „Nincs kóan” mellett a második legismertebb történet, ami vele kapcsolatos.

73 Bódhidharma körülbelül 520-ban hajózott át Indiából Dél-Kínába. Öreg ember volt már, amikor elindult, maga az utazás is három évet vett igénybe. Észak felé vándorolt, míg végül elérte Vei királyságát és letelepedett nem messze a fővárostól, Lojangtól, a Szu hegyen lévő Sórin templomban. Itt kilenc évig ült meditációban szemben a fallal, a cellájában. Innen ered a „fálnézés”-ként ismert kifejezés.

Az 574-ben keletkezett „Lojangi buddhista templom története” című mű szerzője megemlíti, hogy amikor az egyik lojangi kolostorban járt, meglátogatta az Einei templomot is, és eljutott oda, ahol Bódhidharma ült nyugodt révületben. Akkor az öreg szerzetes százötven évesnek mondta magát. Hogy mikor halt meg, nem tudjuk

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha azonnal megérted Dzsósú válaszát, akkor számodra nincs Sákjamuni, aki eltávozott, és nincs Maitréja, aki eljön.

MUMON VERSE

*A szavak nem fejezik ki a dolgokat,
a beszéd nem közvetíti a szellemet.
Akin a szavak uralkodnak, az elveszett,
akit a kifejezések gátolnak, az téved.*

38 Egy bivaly áttöri a kerítést

Goszo mondta:

– Egy bivaly áttöri a kerítést. A feje, a szarvai és mind a négy lába kint van. Miért nincs kint a farka is?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Haszembetudsz fordulni, haki tudod nyitni a szemed, és megtudod adni a kulcs-szót ebben a pillanatban, akkor képes leszel meghálálni a négyféle szeretetet⁷⁴, amit kaptál és képes leszel segíteni a három birodalom⁷⁵ érző lényeknek, melyek utánad következnek. Ha ezt még nem tudod megtenni, úgy térj vissza ehhez a farkhoz, és gondolkodj rajta. Így talán először fogsz igazán megérteni valamit.

MUMON VERSE

*Ha kitör, szakadékba esik,
ha visszajön, ez a rosszabb, elvész.
Milyen furcsa dolog is
ez a vékony kis fark!*

74 A négyféle szeretet, amiben az ember részesül a következő: a szülői szeretet, a haza szeretete, a világ lényeknek szeretete, valamint a tanítók, a tanítások és a szangha, azaz a buddhista közösség szeretete.

75 A három birodalom vagy más néven a három forma a következő: a vágyak világa, a formák világa, a forma nélküli világ.

39 *Eltévesztetted a szöveget*

Egy szerzetes így szólt Ummonhoz:

- Buddha ragyogása bevilágítja a világmindenséget ...
De még mielőtt befejezhette volna, Ummon megkérdezte tőle:
- Ugye, ezek Csószecunak⁷⁶, a tudósnak a szavai?
- Igen, azok – válaszolta a szerzetes.
- Eltévesztetted a szöveget – mondta neki Ummon.
Valamikor később Sisin Zendzsi⁷⁷ felidézte az esetet, és így szólt:
- Mondd csak, hol csinált hibát a szerzetes a szövegben?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha világosan felfogod ezt, ha megérted milyen erőszakos volt Ummon mód-szere, és mi az oka annak, hogy a szerzetes hibát csinált a szövegben, ég és föld tanítójának minősülsz. Ha még nem világos ez számodra, messze vagy attól, hogy megmentsd magad.

MUMON VERSE

*Horgot vetve a sodrásba,
horogra kerül a mohó.
Mielőtt még szád szóra nyílna,
életed már akkor elveszett!*

76 Csószecut gyakran nevezték tudósnak. Ezt a megtisztelő címet azok a hivatalnokok kapták a régi Kínában, akik a polgári szolgálathoz szükséges vizsgákat sikeresen letették. Ezek a vizsgák arra szolgáltak, hogy a jelölt megmutathassa szellemi képességeit, valamint műveltségét, jártasságát a tudományokban és a művészetekben bebizonyíthassa, így lehetőséget biztosítson a társadalmi felemelkedéséhez.

Amikor Csószeccu először találkozott Szekiszó Keisóval, aki lankadatlan meditációs gyakorlásáról volt híres, Szekiszó megkérdezte tőle:

- Mi a neved?
- Családi nevem Csó, személynevem Szecu – válaszolta Csószeccu.
A *szecu* szó történetesen „gyakorlatlan”-t jelent. Szekiszó megkérdezte:
- Keresni a gyakorlottságot teljesen hiábavaló. Mondd csak, honnan jön a te gyakorlatlanságod?
- Ekkor Csószeccu hirtelen megvilágosodást élt át, majd a következő verset írta ebből az alkalomból:

*Buddha ragyogása bevilágítja az egész világmindenséget.
Bölcs és tudatlan, érző és nem érző mind egy család.
Ahol a nem-cselekvés van jelen, ott az egység,
A legkisebb zavar is a hat eredetben elsomorító.
Tévedéseinket lefaragva bűneinket növeljük,
A tökéletest keresve átkokat idézünk elő.
Bajt nem okozunk a világ dolgait kutatva.
Elképzelt világok csak: a nirvána és a szanszára.*

Itt a *szanszára* a létező világot jelenti, ellentéte a nirvána, ami a legfelsőbb megvilágosodás állapota.

A *hat eredet* az érzékelés hat szervét jelenti, ezek a következők: szem, fül, orr, nyelv, test és a tudat.

77 Sisin Zendzsi a Rinzai zen Órjú ágához tartozott, Maidó Szósin tanítványa volt. Beutazta az egész országot, majd letelepedett, és aktívan képviselte a zent.

40 Egy vizes kancsó felborul

Amikor még Iszan mester⁷⁸ Hjakudzsnál tanult, a kolostor főszakácsa volt. Hjakudzso egy mestert szeretett volna kijelölni a Taiji hegyre, ezért összehívta a szerzeteseket és közölte velük, hogy aki kiemelkedő módon oldja meg a feladatot, azt fogja kijelölni az új kolostorba. Ezek után vett egy vizes kancsót, odaállította a földre, és azt mondta:

– Ezt nem nevezhetitek vizeskancsónak! Minek nevezitek akkor?

A szerzetesvezető így szólt:

– Hát fatuskónak nem lehet mondani.

Hjakudzso megkérdezte Iszan véleményét is, mire Iszan, a szakács, lábával felborította a vizeskancsót és kiment. Hjakudzso nevetett, és így szólt:

– A szerzetesvezető vesztett.

És Iszant nevezte ki az új kolostor alapítójának.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Iszan megmutatta szellemét ebben a tettében, de Hjakudzso kötényének mazgájától mégsem tudta szabadabbá tenni magát. A nehezebb feladatot választotta a könnyebb helyett. De vajon miért? Levette konyhai hajkötőjét, hogy vasjármot viseljen helyette.

MUMON VERSE

*Elhajította bambusz edényeit és fa merőkanalát,
ragyogó lendülettel lesöpört mindent maga elől.*

⁷⁸ *Iszan mester*, vagy teljes nevén Iszan Reijú (771–853) tizenöt éves korában lett szerzetes. Eleinte különböző tanító-mestereknél tanult, majd huszonnégy éves korában Hjakudzsohoz ment el zent tanulni.

Kettőjükéről szól a következő történet is:

Az egyik este Iszan volt szolgálatos Hjakudzsnál, késő estig elüldögélt a hegyi templom nyugalmában.

– Ki vagy? – kérdezte Hjakudzso.

– Reijú – válaszolta Iszan.

– Szítsd fel a tüzet! – kérte Hjakudzso.

Iszan egy darabig eredménytelenül próbálkozott, aztán így szólt:

– Nem találok már parazsat.

Erre Hjakudzso elvette tőle a piszkavasat, mélyen belekotort a hamuba, előszedett egy kisdarab világító parazsat, és e szavakkal mutatta meg Iszannak:

– Látod, itt van egy.

Iszan akkor hirtelen megvilágosodott. Mélyen meghajolt, és elmondta Hjakudzsonak az élményt, amiben része volt. Hjakudzso így szólt:

– Utazásodban elágazáshoz értél. Azt írja a szútra: „Ha meg akarod látni a Buddha természetet, meg kell figyelned az időt és az okságot.” Ha itt lesz az ideje, meg fogod érteni úgy, mintha egy rég elfelejtett dolog jutna az eszedbe. De ezt ne másoktól várd! Így lehet az, hogy már megvilágosodottan éppen olyan vagy, mint előtte. Nem a tudat és nem a Dharma. Mikor megszűnnek tévedéseink, és nem teszünk különbséget a Buddha állapot és a nem megvilágosodottság állapota között, akkor valósul meg eredeti természetünk. Nos, te ezt már elérted. Műveld tudatosan!

*Hjakudzso kancsója sem állíthatta meg haladását,
Buddhák ezrei, mint a vetés, másztak elő lábfejeiből.*

41 Bódhidharma megnyugtatta az elmét

Bódhidharma⁷⁹ ült szemben a fallal. A Második Pátriárka⁸⁰ kint állt a hóban levágott kezével. Így szólt Bódhidarmához:

– Elmemben nincs béke még most sem. Könyörgök, mester, nyugtasd meg elmémet!

– Hozd ide az elmédet, akkor meg fogom nyugtatni neked – válaszolta Bódhidharma.

– Már kerestem ezt az elmét, de nem találtam odavihetőnek – mondta a Második Pátriárka.

– Már meg is van nyugtatva az elméd – mondta Bódhidharma.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ez a törött fogú öregember milyen jelentőségteljesen jött ezer mérföldeket át a tengeren. Hasonlóan ahhoz, mint amikor a hullámzás egyre csak erősödik, holott nincs szél. Utolsó éveiben megvilágosodást idézett elő tanítványában, aki hogy az ügyet még rosszabbul csinálja, nyomorékká tette magát a hat eredetben⁸¹, mint Saszanro⁸², aki még a négy írásjegyet sem ismerte.

⁷⁹ Bódhidharma. Lásd a 37. kóan jegyzetét.

⁸⁰ A Második Pátriárka neve Eka (kínaiul Hui-kò), de néha Sinkó néven is említik. Gyermekkorától kezdve kitűnt szellemi képességeivel. Kínai klasszikusokat és költőket olvasott. Kevés figyelmet fordított a világi dolgokra, és szeretett a természet szépségei között kalandozni. Később a buddhista szentírásokat tanulmányozta, majd szerzetes lett. Sok tanítómestert meglátogatott, és behatóan tanulmányozta úgy a hínájána, mint a mahájána tanításokat. Huszonhárom éves korában kezdte el a meditációt gyakorolni. Nyolc évig ült lankadatlanul meditációban. Aztán váratlanul egy látomásban volt része, amelyben egy istenség jelent meg, aki azt sugallta, hogy induljon el dél felé. Követve a sugallatot, elutazott a Sórin templomba, hogy meglátogassa Bódhidharmát.

Bódhidharma először megtagadta a tanítást tőle, mondván, hogy:

– Buddha legfinomabb és legfelsőbb tanítását csak végtelen szorgalommal lehet követni, csak úgy, ha azt tesszük, amit nehéz tenni, ha viseljük azt, amit nehéz elviselni, és folytatjuk a gyakorlást akár kalpákon keresztül is. Hogyan állmodhatna ennek eléréséről egy olyan ember, akinek erőnyei kevesek, de önteltsége nagy? Ez csak természetlen vajúdással végződhet.

De Eka nem adta fel a reményt. Az egyik nap sűrű hó esett. Eka kint állt a hóban. Hajnalban a hó már egészen a térdéig ért. Bódhidharma így szólt hozzá:

– Mit csinálsz te ott?

– Tanításodért könyörgök – válaszolta Eka.

A legenda úgy tartja, hogy Eka levágta a kezét, és odatette azt Bódhidharma elé, hogy ezzel is bizonyítsa szilárd elhatározását. Végül Bódhidharma mégiscsak beengedte magához. Kérdések és feleletek követték egymást, ezt idézi fel a jelen történet. De sok más zen történetben is szerepel jelképesen ez a jelenet.

⁸¹ A hat eredet. Lásd a 39. kóan jegyzetét.

⁸² A Saszanro név Gensa mester másik neve, aki a zen történetírás egyik kimagasló egyénisége, Ummon kortársa volt. Eredetileg halász volt a foglalkozása, harminc éves koráig ebből élt. A hagyomány szó szerint azt mondja róla, hogy még

MUMON VERSE

*Keletre jöttél, eltökélt szándékkal,
a Dharmában bízál, és meglett a baj.
Azóta a kolostorokban a sok zsvivaj
mind-mind miattad keletkezett.*

42 A lány szamárdhiban

Valamikor régen, még a Mindenki Által Tisztelt idejében Mandzsusrí⁸³ elment a Buddhák gyülekezetébe. Mikor odaért, látta, hogy azok már mind elhagyták gyülekezeti helyüket, csupán egy lány ült ott szamárdhiban egészen közel a Buddhák trónusához. Mandzsusrí megkérdezte Sákjamuni Buddhát:

– Hogyan juthatott ez a lány ennyire közel a Buddhák trónusához, míg én nem?

Sákjamuni Buddha azt mondta:

– Ébreszd fel a szamárdhiból, és kérdezd meg őt magát!

Mandzsusrí háromszor körbesétálta a lányt, csettintett az ujjával, felvitte őt egészen a Brahman égig, majd szinte összes csodálatos képességét latba vetette, hogy kihozza őt a meditációból, de mindhiába. A Mindenki Által Tisztelt akkor így szólt:

– Százezer Mandzsusrí sem képes őt felébreszteni. De mélyen lent, ezerkétszáz millió országon túl, mely megszámlálhatatlan mint a Gangesz homokja, van egy bódhiszattva, bizonyos Mómjő, aki képes felébreszteni a lányt szamárdhibájából.

A következő pillanatban már meg is jelent Mómjő a földről, és meghajolt a Mindenki Által Tisztelt előtt, aki megparancsolta neki, hogy ébressze fel a lányt. A bódhiszattva odament a lányhoz, és csettintett egyet az ujjával. A lány abban a pillanatban felébredt a szamárdhiból.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Öreg Sákjamuni egy csinos kis színjátékot vitt a színpadra, de elfelejtette felvilágosítani a tömeget. A következőket kérdezem tőletek: Mandzsusrí,

a kínai pénzeken lévő négy írásjegyet sem ismerte. Ha kevés ismerettel is rendelkezett, mégis tudott mindent, amire egy zen mesternek szüksége van.

83 *Mandzsusrí* a bölcsességet megszemélyesítő bódhiszattva. A hagyományos ábrázolásokon ő áll Sákjamuni bal oldalán, míg Szamantabhadra a jobb oldalon áll. Mandzsusrí egyik kezében egy szútrát tart, a másik kezében a tévedéseket elvágó kardot tartja, ő maga pedig az erőt és a hatalmat szimbolizáló oroszlánon lovagol.

aki a Hét Buddha⁸⁴ tanítója volt, miért nem volt képes felébreszteni a lányt szamádhijából? Hogy lehet az, hogy Mómjó, egy kezdő bódhiszattva, viszont fel tudta ébreszteni? Ha ezt meg tudnád érteni egyetlen pillanat alatt, Nagja⁸⁵ hatalmas szamádhijában lehetnél a tudat legélénkebb tevékenysége közben is.

MUMON VERSE

*Az egyik sikeres volt, a másik nem,
bár mindketten a tudat szabadságát élték.
Az egyik istenálarcban, ördögálarcban a másik,
még kudarc esetén is ragyogó előadás.*

43 Suzan mesterbotja

Suzan mester⁸⁶ feltartotta mesterbotját⁸⁷ a tanítványok előtt, és így szólt:

– Ti szerzetesek! Ha ezt mesterbotnak mondjátok, ellentmond annak, hogy az valóságos. Ha azt mondjátok nem mesterbot, semmibe veszitek a tényeket. Mondjátok meg nekem, ti szerzetesek, minek kellene ezt nevezni?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha ezt mesterbotnak mondjátok, ellentmond annak, hogy az valóságos. Ha azt mondjátok nem mesterbot, semmibe veszitek a tényeket. Nem használhatóak a szavak, de nem használható a hallgatás sem. Mondd gyorsan, mi ez?

MUMON VERSE

*Életet vesz, életet ad,
mikor feltartja mesterbotját.
Ellentmondás és semmibebevévés szövődik itt össze.
Életüket féltik a pátriárkák és a Buddhák.*

84 A Hét Buddha a hagyomány szerint a következő: Vipaszjin, Szikhin, Visvabhú, Krakuccshanda, Kanakamuni, Kásjapa, Sákjamuni.

85 Nagja hatalmas szamádhija Buddha legmélyebb szamádhiját jelenti. Nagja egy mitológiai sárkány, aki Buddha ki-meríthetetlen erejét jelképezi.

86 Suzan zen mester már fiatalon szerzetes lett. Gyakran recitálta a Lótusz Szútrát, ezért Nenhokkénak is nevezték (nen = recitál, hokke = Lótusz Szútra). Eleinte zen mestereket látogatott, majd Fukecunál állapotodott meg, (lásd még a 24. történetet), akinek végül utóda lett. Így a Rinzaizs szekta leszármazási vonalába tartozik.

87 A mesterbot hivatali jelkép (japánul 竹籠 sippei). Egy körülbelül 90 centiméter hosszú bot, amely a szőlő csavarodó törzséből vagy bambuszból készül. Esetleg az egyik végét szőlővesszővel tekerik körül. A másik neve az alakja után: törött íj. Eredetileg büntetésre szolgált, de később a szellemi tanítók, a mesterek hivatali jelképe lett. Zen mesterek a Dharma útján szellemi küzdelmeikben használják ezt az eszközt.

44 Basó vándorbotja

Basó mester⁸⁸ mondta tanítványainak:

– Ha van botod, adok neked egyet. Ha nincs botod, elveszem azt tőled.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Segít neked átgázolni a folyón, ha leszakadt a híd. Holdtalan éjszakán elkísér a faluba. Ha mégis botnak nevezed, nyílegyenesen a pokolba jutsz.

MUMON VERSE

*A világ mélységeiben és a felszínen,
Minden a vándorbot⁸⁹ megragadásában van jelen.
Fenntartja az egeket, megtartja a földet,
Mindenütt az igaz tanítást jelenti.*

45 Ki ő?

A Tózan-hegyi⁹⁰ Hóan mondta:

– Még Sákjamuni⁹¹ és Maitréja is az ő szolgája. Megkérdezem, ki ő?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha tényleg teljesen tisztán látod ezt a valakit, akkor ez olyan, mintha saját apáddal találkoznál az útkereszteződésben. Mi okod lenne megkérdezni magadtól, hogy felismerted-e vagy nem?

88 *Basó mester* Koreából került át Kínába, zen mestereket ment meglátogatni. A nevét a Basó-hegyről kapta ahol élt. A Dharma leszármazásban Nantót követte. Mind születésének, mind halálának időpontja ismeretlen, de valószínűleg Fukecu zen mesternek volt a kortársa.

89 A *vándorbot*, melyet a szerzetesek utazáskor használtak, körülbelül két méter hosszúságú bot volt. Akkor vitték magukkal, ha elhagyták a kolostort, vándorútra keltek, más zen kolostorokat mentek meglátogatni, vagy remeteségbe vonultak. Természetesen a vándorbotnak mély szimbolikus jelentése is volt, támaszt és útmutatást jelentett a zen lényegéhez vezető úton. Jól illusztrálja ezt a Kék Szikla Gyűjtemény, 60. története is:

Egyszer Ummon felmutatta vándorbotját az összegyűlt tanítványoknak és így szólt:

– Ez a bot átalakult sárkánnyá, és elnyelte az egész világmindenséget. Hol vannak most a hegyek, a folyók és az egész világ?

90 *Tózan-hegy* volt a másik neve a Goszo-hegynek, amiről Goszo mester a nevét kapta. Goszot a Nincs Kapu kóangyűjtemény 35., 36. és a 38. története is megemlíti. A *Hóan* név Goszo mester személynéve volt.

91 *Sákjamuni* a történelmi Buddha volt, míg *Maitréja* a hagyomány szerint az őt követő, a következő, az eljövendő Buddha. Sákjamuni Buddha a mitikus hét Buddha egyike, Vipaszjin, Sikkhin, Visvabhú, Krakucscshanda, Kanakamuni, Kásjapa után a hetediknek következik. Ebben a szövegösszefüggésben Sákjamuni Buddha az emberi történelem eddigi múltjára, míg Maitréja az emberi történelem ez utáni jövőjére utal.

MUMON VERSE

*Más íját ne húzd fel,
más lovát ne üld meg,
ne tárgyald más hibáját,
ne kutasd más dolgát!*

46 *Továbbjutás a pózna csúcsáról*

Szekiszó mester⁹² kérdezte:

- Hogyan tudnál továbbjutni egy száz láb magas pózna csúcsáról?
Egy ugyancsak kiváló öreg tanító⁹³ ezt mondta:
- „Te, aki ott ülsz a száz láb magas póznán,
bár ráléptél az Útra, még nem vagy az igazi.
A száz láb magas pózna csúcsáról lépj csak tovább,
mutasd meg egész testedet mind a tíz irányban!”

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha tovább mennél, ugyanakkor teljes egészében vissza is fordulnál, nem maradna olyan hely, ahol nem te lennél a mester. De mégis, mondd meg, hogyan akarsz tovább menni a száz láb magas pózna csúcsáról? Na?

MUMON VERSE

*Az, ki elvakítja belül a harmadik szemet,
és ragaszkodik az első elért fokozathoz,
feláldozhatja akár az egész életét is,
akkor is csak világtalanként tapogatózik.*

92 *Szekiszó Szoen* (986–1039) huszonkét éves korában lett szerzetes, és az akkori idők híres mestereit látogatta sorba. Funjó Dzensó halála után ő vezette tovább a kolostort. Viszonylag korán meghalt, mégis igen jelentős hatást gyakorolt a zen történetére.

93 A *kiváló öreg tanító*, akire a történet hivatkozik, Csósza Keisin, Dzszósu szellemi társa volt. Az alábbi történet idézi a vers keletkezésének körülményeit:

„Egyszer egy szerzetes megkérdezte Nanszent:

– Hogy juthatok tovább egy száz láb magas pózna csúcsáról?

– Csak lépj tovább egy lépéssel! – válaszolta Nanszen. Csósza egy napon szép négysoros versbe foglalta ezt az utasítást.”

Ezt a verset idézi a fenti történet.

47 Toszocu három kapuja

Toszocu Ecu mester⁹⁴ három kaput állított fel tanítványai számára:

1. Ne hagyj egyetlen követ sem felfordíthatlanul, hogy kikutasd a mélységet, hogy meglásd igazi természetedet⁹⁵. De megkérdezem tőled, ebben a pillanatban hol van igazi természeted?

2. Ha megérted igazi természeted, nem függsz élettől és haláltól. De mondd, a végső pillanatban amikor szemed fénye kialszik, hogyan leszel független élettől és haláltól?

3. Ha függetlenné tetted magad élettől és haláltól, tudnod kell végső célot. Nos, amikor szétesik a négy elem, vajon akkor is tudod-e, hová igyekszel?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha meg tudod adni e három kérdés kulcsszavait, akkor mester vagy! Lehetsz bárhol, vezérelhet a zen bárhová, és kerülhetsz bármilyen körülmények közé. Másrészt figyelj ide, ha csak nyeled a falatokat, könnyen megtelsz, de ha jól megrágod, életben tart!

MUMON VERSE

*Jelen pillanat gondolatai áthatják a végtelen időt,
de a végtelen idő épp a jelen pillanat.
Ha keresztül látsz e pillanatban a gondolatokon,
keresztül látsz azon is, aki áthatja ezt a pillanatot.*

48 Kempó egyetlen útja

Egy szerzetes mondta Kempó mesternek⁹⁶:

– Írva van: „Buddhák mind a tíz irányban, de egyetlen az út a nirvánába!”

Mégis, kíváncsi vagyok, merre lehet ez az út?

Kempó felemelte botját, húzott egy vonalat, és azt mondta:

– Itt.

⁹⁴ Toszocu Ecu zen mester (1044–1091) egészen fiatalon lett szerzetes. A mahájána és a hínájána buddhizmust tanulmányozta, majd körbeutazta az országot, hogy zen mesterekkel találkozhasson. Végül Hóhó Kokuban mester utóda lett.

⁹⁵ *Igazi természetünk meglátása* kifejezés alatt (japánul: 見性 *kensjó*) a zen terminológia tulajdonképpen a megvilágosodás élményére utal. A zen négy alapelvében a negyedik éppen ezt mondja ki: 見性成佛 Buddhává válni az ember igazi természetének meglátása által.

⁹⁶ *Kempó zen mesterről* csupán azt tudjuk, hogy Tózzannak, a szótó szekta egyik alapítójának volt a tanítványa.

Később a szerzetes Ummonnak⁹⁷ is feltette a kérdést, aki feltartotta a legyezőjét és így szólt:

– Ez a legyező felugrik a harmincharmadik évig⁹⁸, és ráút a Sakra Dévánám Indra istenség orrára. Mikor a keleti tenger szent pontyára⁹⁹ üt rá, patakokban kezd az eső esni.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Az egyik a tenger fenekére megy, és porfelhőt kavar fel, a másik a legmagasabb hegyek csúcsára, és olyan óriási hullámokat kelt, hogy az eget mossa. Az egyik erősen tartja, a másik menni hagyja, de mindkettő a kezét nyújtja, hogy a mélységes tanítást fenntartsa. Pontosan olyanok, mint az a két lovas, aki a pálya ellentétes végeiről indul, és középben találkozik. De senki se lehet a földön tökéletesen nyitott. Ha igazi szemmel vizsgálod meg, akkor láthatod, hogy e két mester egyike sem ismeri az utat.

MUMON VERSE

*Még mielőtt egy lépést is tennénk, a célt elértük,
mielőtt még a nyelv mozdulna, vége a beszédnek.
A hiány megjelenik az első mozdulatban,
Dde azt tudni kell, itt egy mélységes titok van.*

Mumon utóirata

Ez a mű a Buddha és a pátriárkák szavait és tetteit eredeti formájukban tartalmazza. A szerző, aki megnyitotta feje tetejét és megmutatta szemgolyóját, nem tett hozzá semmi feleslegeset. Közvetlenül fogd fel, ne másokon keresztül keresd, ez a követelmény! Ha a megvalósítás embere vagy, azonnal meg is ragadod a célt, mihelyt a legcsekélyebb említése megtörténik. Nem lesz számodra kapu, amin át kell menned, nem lesz lépcső, amely felfelé visz. Felemelt fejjel haladsz át a kapun, anélkül, hogy az ör engedélyét kérnéd.

Emlékezz arra, amit Gensa¹⁰⁰ mondott: „Kapunélküliség a kapuja a fel-szabadulásnak, jelentőség nélküliség a jelentés az Út emberének.” És amit

97 *Ummon zen mester.* Lásd az 15. kóan jegyzetét.

98 *A harmincharmadik ég* a világegyetem legmagasabb rendű létsíkja. Itt uralkodik Sakra Dévánám Indra.

99 *A keleti tenger pontya* mitikus lény, mely egy bizonyos időpontban sárkánnyá változik, és felemelkedik az egekbe hatalmas szélvihart és zivatart keltve.

100 *Gensáról* a 41. történetben már esett szó.

Hakuun¹⁰¹ mondott: „Látod világosan, amit az Útról mondunk, de miért nem jutsz túl ezen az egyszerű és jellemző dolgon?”

De minden ilyenfajta beszéd olyan, mint mikor a homoksüteményt tejjel és vajjal készítjük. Ha túljutsz A Nincs Kapun, bolonddá teszed Mumont. Ha nem, magad árulod el. Könnyű tudni a nirvána tudatról, de nehéz elérni a megkülönböztetés bölcsességét. Ha megértetted és megvalósítottad ezt a bölcsességet, országodban a béke és a rend uralkodik majd.

*Öt nappal a nyári időszak előtt, a Sótei korszak¹⁰² kezdetének évében,
Mumon Ekai szerzetes tiszteletteljes lejegyzése,
aki Jógi¹⁰³ után a nyolcadiknak következik.*

Mumon zen intelmei

A szabályokhoz és a törvényekhez való ragaszkodás azért szükséges, hogy kötélnélkül is köthess magad. Minden önkényes engedékenység magad felé eretnenség és ördögi. Ragaszkodás a csendhez, a mokusóhoz¹⁰⁴, hamis zen. Környezeted önző elhanyagolása mély gödörbe való zuhanás. A tökéletességig erőltetett figyelem ígának és láncoknak a viselését jelenti. A jó és a gonosz gondolkodás a mennyel és a pokollal kapcsolatos. Ha magad Buddhának és a Dharmának szenteled, akkor ez maga után vonja a száműzetést a két Csakravala vashegyen¹⁰⁵ is túlra.

A mindennapi álm és ébredés felváltva játszik önnön szellemeddel. A halott zen gyakorlása az ördög sugallata. Előrehaladáskor tévedésbe esel, visszamaradáskor az igazsággal szemben haladsz. Ha nincs előrehaladás és visszamaradás sem, akkor csak egy lélegző test vagy. Mondd, mit akarsz tenni? Még ebben az életben valósítsd meg! Ne hagyd magad örök karmikus adósságban¹⁰⁶ szenvedni!

101 *Hakuun* Sutan mester (1045–1073) Jógi mester tanítványa és Goszo tanítómestere volt. Tanulmányozta különböző zen szekták doktrínáit, és rendkívül népszerű volt abban az időben.

102 *A Sótei korszak* i.sz. 1228-ban kezdődött.

103 *Jógi mester* Szekiszónak volt a tanítványa. Egy új iskolát alapított a Rinjai szektán belül, melyet róla Jógi iskolának nevez a hagyomány.

104 *A mokusó* jelentése csendben üléses megvilágosodás, hallgatás általi szellemi fény, a csend általi meglátás. Ugyanis 默 *moku* = csend, hallgatás, csendben ülni, 照 *só* = szellemi fény, átlátás.

105 *Csakravala vashegy* a hindu kozmológia szerint a világegyetem középpontjában levő Szumeru hegyet kilenc hegység veszi körül, a kilenc Csakravala hegység. A kilencedik hegység, melyre Mumon itt hivatkozik, a hagyományok szerint vasból van. Az, hogy Mumon kettőről beszél, a kettős nehézséget szimbolizálja.

106 *Karmikus adósság*. Jelen gondolataink és cselekedeteink előző gondolatok és cselekedetek következménye. Ily módon a jelen gondolataink és cselekedeteink előzményei lesznek az elkövetkezendő tetteinknek, karmánknak. A szanszk-

Szódzsú¹⁰⁷ versei Órjú¹⁰⁸ három kapujához

KEZEM MIÉRT OLYAN, MINT BUDDHA KEZE?

Fejem mögött éjjel a párnát keresem¹⁰⁹,
és önkéntelenül hangosan felnevetek.
Megértem, hogy eredetében kéz az egész testem.

LÁBAM MIÉRT OLYAN, MINT A SZAMÁR LÁBA?

Már indulás előtt mozgásban vagyok,
szabadon lépkedek a négy tenger szegélyén,
s arccal hátrafelé ülök Jógi háromlábú lényén¹¹⁰.

MINDEN EGYES EMBERNEK ÉPPEN AZ A SORSA:

Mindezt az első mozgató teljesen áthatja.
Nada¹¹¹ összetörte csontját, és apjának adta,
de vajon az ötödik pátriárkának ki az apja?

Buddha keze, a samár lába és a sors:
nem a Buddha, nem az Út, nem a Zen.
De nem is csoda, hisz a Nincs-kapu igen meredek,
kicsalja a szerzetesekből a legmélyebb gyűlöletet.

rit *karma* szó alapjelentése: tett, cselekedet. Átvitt értelemben használják a tettek, cselekedetek ok-okozati láncolatának megnevezésére is, melynek egy vetülete a sors. Szigorúbb értelemben a karmikus szó alatt ezt az ok-okozati összefüggést kell értenünk.

107 *Szódzsú*, teljes nevén Murjó Szódzsú, alig ismert személyiség. Csak annyit tudunk róla, hogy Rinzai leszármazási vonalába tartozik és ő hívta meg Mumont, hogy elő adásokat tartson a Zuigan templomban A Nincs Kapu negyven-nyolc történetéről. Tisztelete és hálaja jeléül írta ezt a verset. Szódzsú a nagybetűvel írott sorokat Órjútól idézte.

108 *Órjú* (1002–1069), teljes nevén Órjú Enan, Rinzaik követte a Dharma leszármazásban. Nyolcadízigleni leszármazottja volt Rinzainak. Új iskolát alapított, a róla elnevezett Órjú iskolát, mely a Rinzai szektán belül, a Jógi iskola mellett a másik legjelentősebb iskola. Párbeszédeiben hozta fel tanítványainak a fent idézett három problémát, melyre sokan adtak egyéni választ. Órjú meghallgatva ezeket, véleményét azzal fejezte ki, hogy nem szólt semmit. Mikor valaki egyszer megkérdezte, hogy miért nem mond véleményt, így válaszolt:

– A bűnös lelkiismeretnek nincs szüksége véleményre.

109 *Keresi a feje alatt a párnát*. Ungan, Tózan tanítómestere egyszer megkérdezte Dógot, Dharma fivérét:

– Mi haszna van, hogy a Kegyelem Méltóságos Bódhiszattvája, Avalókitésvara, mindazokat a kezeket és szemeket növesztette magának?

– Olyan ez – válaszolta Dógo –, mint mikor valaki éjszaka közepén a feje alatt a párnát keresi.

– Értem! – mondta Ungan. – Egész teste kéz és szem.

110 *Jógi háromlábú lénye*. Jógi mester, Órjúhoz hasonlóan, Szekiszónak volt a tanítványa. Ő a Jógi iskola alapítója, mely iskola a másik legjelentősegteljesebb iskola a Rinzai szektán belül.

Egyszer egy szerzetes megkérdezte Jógitól:

– Mi a Buddha?

– A háromlábú samár patáinak mozgásával halad előre – válaszolta Jógi.

111 *Nada* herceg a legenda szerint levágta a húst magáról és anyjának adta, összetörte csontjait és apjának adta, majd megvalósítva eredeti természetét, szentbeszédet tartott anyja és apja üdvéért.

Nemrég Mumon a Zuigan templomban tartott beszédet,
bírált a régi és bírált a mai mestereket,
s keményen elvágta a bölcsek minden gondolatát.
Mennyi csűrés-csavarás, mire a mennydörgés felhangzik!

E szerény verseket Mumon szerzetesvezetőnek ajánlom,
megköszönve neki, hogy eljött és vezette a szerzeteseket.

*Írta,
a Sótei harmadik évének¹¹² késő tavaszán,
Murjó Szódzsú.*

Mókjó utószava

Bódhidharma jött nyugatról, nem kötődve szavakhoz, a tudatra irányulva közvetlenül, hogy meglássuk saját természetünket és Buddhává váljunk.

Ha kimondjuk, hogy „közvetlenül irányulva”, már elkanyarodtunk. Ha kimondjuk, „Buddhává válni”, az nem csekély zűrzavar. Ami kezdettől fogva kaputlan volt, ott hogyan is lehetne őrház? De ez a nagymamás kedvesség sok bírálat forrása volt már.

Itt Muan egy további történetet, egy negyvenkilencediket tett hozzá ehhez a műhöz, mely egy kis bonyodalmat fog okozni, de láss át rajta nyitott szemmel!

*Írta a Dzsunjú ötödik évének¹¹³ nyarán
a második kiadáshoz,
Mókjó¹¹⁴.*

112 *Sótei harmadik éve* a mai időszámítás szerint az 1230. évnél felel meg.

113 *A Dzsunjú ötödik éve* az európai időszámításban az 1245-ös évnél felel meg.

114 *Mókjó* katona ember volt, aki idejének nagy részét a harcmezőn töltötte, de korabeli feljegyzések szerint elmélyült tanulmányokat folytatott a buddhizmusban. Magát *Muan Kodzsi*-nak hívta (無 *mu* = nincs, 庵 *an* = remetelak), nevének jelentése: a nincs remetekunyhó mestere.

Amban negyvenkilencedik története

Öreg Mumon mester felsorakoztatott negyvennyolc történetet és ítéletet mondott a régi mesterek kóanjai felett. Olyan ő, mint az a babsütemény árus, aki kinyitja a vevő száját és teletömi süteményeivel, míg az illető már se köpni se nyelni nem tud.

Hadd süthessen Amban¹¹⁵ is egyet soron kívül Mumon forró tűzhelyén, és tehesen hozzá a negyvennyolchoz, és hadd ajánlja fel nektek, ahogy azt Mumon is szokta. Kíváncsi vagyok, hogy a mester vajon melyik részébe harap bele? Aki egyszer képes azt lenyelni, az Buddha-fényt fog árasztani és megmozgatja a földet. Ha nem képes, akkor a negyvennyolc és ez a további egy a pokol tűzforró homokjává válik. Most mondd! Most mondd!

A TÖRTÉNET

A szútra mondja:

– Állj meg! Állj meg! Ne akard megmagyarázni! A Dharma rejtélyes módon túlhaladja a gondolkodást!

AMBAN HOZZÁFÜZÉSE

Honnan ered a Dharma? Miképpen lehet rejtélyes? Mit lehet mondani mikor ezt magyarázzuk? Bukan¹¹⁶ nagyon beszédes volt, de Sákjamuni maga volt az eredeti pletykafészek. Ez az öreg fickó létrehozott egy csomó káprázatot, ezer generációt kevert bele, és úgy megkötözte őket, hogy még a fejüket sem képesek felemelni. Hasonlóan ahhoz, ahogy Mumon is tette ebben a mostani finomművű történetsorozatában, melyet sem kimeríteni, sem kilúgozni nem vagy képes. De néhány megzavart ember azt kérdezhetné:

– Mindezek után, milyen következtetést lehet levonni?

Amban összeteszi a kezét, úgy könyörög:

– Állj meg! Állj meg! Ne akard megmagyarázni! A Dharma rejtélyes módon túlhaladja a gondolkodást!

115 *Amban* polgári hivatalnok és irodalmár volt. Feltehetően nem tudott Mókjó utószaváról, és úgy írta meg a maga negyvenkilencedik történetét egy évvel később, mint Mókjó. Így tulajdonképpen két negyvenkilencedik kóan keletkezett.

116 *Bukan*ról a következő történetet jegyezték fel: Egyszer Bukan egy szerzetest úgy mutatott be szerzetestársainak, mint Mandzsusri bódhiszattva testet öltését, amin azok jót nevettek, és szószátyárnak nevezték őt. Bukan ekkor kiment a templomkapun, és soha többet nem tért vissza.

Majd a következő pillanatban egy kis kört¹¹⁷ rajzol a „túlhaladja a gondolkodást” szavak fölé, és mutatva az embereknek, így szól:

– A szútrák ötezer kötete és Vimalakirtinek¹¹⁸ A teljes egység kapuja mind itt vannak.

AMBAN VERSE

*Ha valaki azt mondja neked: a fény is tűz,
csak csóváld a fejed, és ne válaszolj.
Az ördög ismeri a másik lehetőséget.
Egy kérdésnél minden tiszta és világos.*

*Írta a Dzsunjó hatodik évének nyarán,
a Nyugati-tó halászházában,
Amban*

117 A körnek (japánul: 圓祖 *enszó*) mély szimbolikus jelentése van a zenben. Tulajdonképpen a megvilágosodást jelképezi. A Harmadik Pátriárka mondta: „A kör olyan mint a Hatalmas Üresség, semmi sem hiányzik és nincs semmi felesleges.”

118 *Vimalakirti: A teljes egység kapuja.* A szöveg a Vimalakirti-nírdésa szútrára vonatkozik, amelyben Vimalakirti felteszi a kérdést, hogy mi a tökéletes egységbe vezető kapu.

Kék szikla gyűjtemény

碧巖錄

(*kínaiul: Bìyán Lù; japánul: Hekiganroku*)

A KÉK SZIKLA GYŰJTEMÉNY¹¹⁹ 碧巖錄, a zen második legfontosabb kóan-gyűjteménye, Kínában keletkezett, Szecsó zen mester (980–1052) állította össze, és 100 zen kóant tartalmaz. A történetekhez megjegyzéseket fűzött, és versben is összefoglalta a tanítás lényegét. Egy évszázaddal később, Engo zen mester (1063–1135) a művet kiegészítette egy rövidebb előszóval és egy hosszú kommentárral. Ebben a formájában vált később széles körben ismertté. A ma ismert szöveg rekonstrukció, ugyanis az eredeti mű a 12. században megsemmisült, elvesztek Engo hosszú kommentárjai, és az előszavakból is hiányzik néhány.

119 A fordítást és a jegyzeteket Dobosy Antal készítette. A Kék szikla gyűjtemény kóanjai a jegyzetekkel együtt 2005 és 2013 között folyamatosan megjelent a Javaslap 78–135. számaiban.

1 Vu császár Bódhidharmát kérdezi

ENGO ELŐSZAVA: *A hegy fölött a füst tűzre utal, egy szarv a kerítés mögött ökröt jelent. Elég egyetlen sarok és a másik hármat is megragadod¹²⁰, elég egyetlen pillantás és a legkisebb különbséget is észreveszed. De ez a gyorsaság csak csuhás szerzetesek között ennyire megszokott. Ha már megállítottad a téves tudatfolyamatokat, kerülhetsz bármilyen helyzetbe, a tökéletes szabadságot fogod élvezni, úgy szerencsétlenségben mint jómódban, adásban és vevésben. Most mondd! Hogy fog az ilyen ember a valóságban viselkedni? Lásd Szecsó alábbi szövevényét!*

FŐTÉMA: A Liang dinasztia Vu császára¹²¹ kérdezte meg Bódhidharmától¹²²:

- Mi a szent tanítás legfontosabb lényege?
- Az üresség. De az nem szentség – válaszolta Bódhidharma.
- Ki az, aki itt áll előttem? – kérdezte a császár.
- Nem a tudás! – felelte Bódhidharma.

A császár nem fogta fel a szavak értelmét. Bódhidharma pedig átkelt a folyón, és Vei országába ment.

A császár később elmesélte a történeteket Sikónak¹²³, aki ekkor a következőt kérdezte:

- Tudod-e, hogy valójában ki ez az ember?
- Nem a tudás – válaszolta a császár.
- Ő Kannon bódhiszattva, aki Buddha Szívének Pecsétjét viseli – mondta Sikó.

A császár mélységesen bánta a dolgot, és küldeni akart valakit Bódhidharmaért, de Sikó így szólt:

– Felesleges bárkit is érte küldened. Még akkor sem jönne vissza, ha mindenkit érte küldened.

120 *Ha megvan egy sarok, a többi hármat is meg tudod ragadni.* Ez Konfúcius „Beszélgetések és mondások” 7. könyvének 8. fejezetében szerepel: „A mester mondta: Nem fedem fel az igazságot annak, aki nem igyekszik azon, hogy a tudást megszerezze, és nem segítik annak, aki nem igyekszik magán is segíteni. Ha én megmutatom valakinek a téma **az** egyik sarkát, és ő nem fogja fel a másik hármat, nem mondom el még egyszer a tanítást.” (子曰: “不憤不啟, 不悱不發, 舉一隅不以三隅反, 則不復也。”)

121 *Vu császár* (502–550) a Liang dinasztia alapítója Dél-Kínában, egyike volt az első buddhista császároknak. Elévülhetetlen érdemei voltak a buddhizmus elterjesztésében, templomokat építtetett, szútrákat fordított, és maga is tanította a buddhizmust.

122 *Bódhidharma* indiai szerzetes, aki 520-ban érkezett Kínába, ő a zen buddhizmus első pátriárkája.

123 *Sikó* a császárhoz legközelebb álló, a legmegbecsültebb buddhista főpap volt.

SZECsó VERSE:

*Mi a szent tanítás? – Üresség.
De mi a titok ebben?
Majd újra a kérdés: Ki áll itt előttem? –
Nem a tudás!
Elkerülhetetlen, hogy tövisek és túskebokrok nőjenek fel.
S ő titokban, éjjel átment a folyón.*

*Nincs ember, aki képes lenne visszahozni.
De még most is, annyi év után
Bódhidharma tölti be elmédet – hiába.
De állj róla gondolkozás,
egy lágy szellő áthatja a világegyetemet!*

*A mester körülnéz:
Ott van-e a pátriárka?
Ha igen, hozd csak ide hozzám!
Megmoshatja a lábamat.*

2 A Nagy Út nem nehéz¹²⁴

ENGO ELŐSZAVA: *Túlságosan szűk ez a világegyetem. A nap, a hold és a csillagok mind elsötétülnek egyszer. Még akkor is messze vagy attól, hogy Bódhidharma igazságát elérj, ha esőcseppként záporoznak rád a bot ütések, és akkor is, ha a kacu kiáltások mennydörgése hangzik. Még a három világ Buddhái¹²⁵ is csak maguknak bölintanak, és minden idők pátriárkáinak sem sikerül a mélységet megmutatni. A szútrák egész kincstára sem elég mély jelentésének kifejezésére. Még a legtisztább szemű szerzetesek is elvétik önmaguk megmentését. De ezen a ponton te hogyan irányítod magad? Buddha nevét említed, és mintha pocsoltyában vánszorognál. Kiejted a zen szót, és szégyenpír kellene borítsa arcodat. Nemcsak azoknak kellene küzdeniük, hogy közvetlenül a titkot értsék el, akik már régóta gyakorolják a zent, hanem a kezdőknek is.*

124 A Nagy Út nem nehéz. Csak kerülj el a választást és a ragaszkodást. Ez a szöveg idézet a Harmadik Pátriárka, Szószan verséből, a „Költői kézirat a tudatban való hitről” című költeményből. A vers kezdő sorai a következők: „A Nagy Út nem nehéz. Csak kerülj el a választást és a ragaszkodást. Ha nem ragaszkodsz, ténylegesen is eléred a tisztaságot!”

125 A három világ Buddhái a múlt, a jelen és a jövő buddhái.

FŐTÉMA: Dzsósú¹²⁶ beszédet tartott a gyülekezetnek, és azt mondta:

– A Nagy Út nem nehéz, csak kerüld el a választást és a ragaszkodást. Már egyetlen szó is támaszthat választást, de támaszthat világosságot is. Ez az öreg szerzetes itt nem rendelkezik ezzel a világossággal! Tudod-e méltányolni, amit ez jelent, vagy nem?

Akkor egy szerzetes megkérdezte:

– Ha nem rendelkezel ezzel a világossággal, akkor te mit méltányolsz?

– Ezt sem tudom – mondta Dzsósú.

– Ha nem tudod, hogy mondhatod, hogy nem rendelkezel ezzel a világossággal? – kérdezte a szerzetes.

Dzsósú így szólt:

– Nagyon jó, hogy felteszed ezt a kérdést! De most hajolj meg, és vonulj vissza!

SZECsó VERSE:

*A Nagy Út nem nehéz.
Ez egyenes szó, egyenes beszéd!
Az egynek sok fokozata van,
de a kettőnek csak egy.*

*Messze az egekben kel fel a nap
és nyugszik le a hold.
A dombokon túl magas hegyeket,
hideg vizeket találunk.*

*A koponyának sem öröme
sem tudatossága nincsen.
Dalol a halott fa a szélben, –
hiszen még nem korhad.*

*Nehéz! Nehéz!
Választás és világosság.
Figyelj és hasd át a titkot!*

¹²⁶ Dzsósú zen mester gyakori szereplője a zen kóanoknak. Neve a Kék szikla gyűjteményben tizenkétyszer, a Nincs kapu kóangyűjteményben hétszer fordul elő.

3 Naparcú és holdarcú Buddha

ENGO ELŐSZAVA: *Minden mozdulni akarás és minden kifejeződés, minden szó és kijelentés a tanulóknak abban a pillanatban a megvalósításhoz vezető eszköz. Mégis minden ilyen beavatkozással mintha egészséges testen végeznénk műtétet, így bonyodalmat bonyodalomra halmozunk. A Nagy Út természetes módon jelenik meg meghatározott, de nem rögzített szabályokkal. De meg kell mondanom, van egy előrevivő elv, amit meg kell tanulnod majd. Ez uralkodik ég és föld fölött. Mégis ha megpróbálsz kitalálni, összezavar. Ez is lehet igaz, az is lehet igaz. Ez nagyon kellemes! De lehet, hogy ez sem igaz, és az sem igaz. Megközelíthetetlen szikla arc! Hogyan tudnál botlás nélkül ide vagy oda eljutni? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: A nagy Baszo mester¹²⁷ egyszer súlyos beteg volt. A templom főpapja elment hozzá, hogy tiszteletét tegye.

– Hogy érzed magad ezekben a napokban? – kérdezte tőle.

A mester így válaszolt:

– Naparcú Buddha, holdarcú Buddha¹²⁸.

SZECsó VERSE:

*Naparcú Buddha! Holdarcú Buddha!
Hasonlítsd csak össze velük,
milyen sápadt a három szent uralkodó¹²⁹
vagy az öt ókori császár¹³⁰!
Húsz év óta heves küzdelmeket vívok,
leszálok nektek a sárkány barlangjába¹³¹.
Ennek a nehézsége meghaladja a leírást.*

127 Baszo (709–788) a korai zen történetírás legkiválóbb egyénisége volt. A feljegyzések szerint 139 zen mester került ki tanítványai közül. Méltóságteljes megjelenése és átható tekintete miatt tigrishez hasonlították, járását bikához. A hagyomány még azt is feljegyezte, hogy annyira ki tudta nyújtani a nyelvét, hogy be tudta vele takarni az orrát. Tanítási módszere igen változatos volt, egyaránt használt botot, kiáltást. Esetleg megragadta, fellökte vagy leütötte a kérdezőt, de lehet, hogy megcsavarta az orrát. A „zen szellemének alkalmazása” kifejezést tőle származtatják.

128 A Buddha neveinek szűtrája (*Bucumjókjó*) összesen 1193 nevet tartalmaz, ennyi Buddha és Bódhiszatzva nevet sorol fel. Ezek között szerepel a *Naparcú Buddha* is, aki, mint mondják ezernyolcszáz évig él, valamint a *Holdarcú Buddha*, aki egyetlen napig és egy éjszakáig él.

129 A mitológiai *három szent uralkodó* az a három bölcs, aki a Sárga-folyó mellett elterülő ókori államokat alapította, és megtanította az embereket, hogyan éljenek.

130 *Az öt ókori császár* a három szent uralkodót követte, és akiknek köszönhették a kínaiak azokat a történelem előtti államokat, melyben az emberek hosszú és áldásos élete élhettek meg.

131 *A sárkány barlangja* egy történelmi kapcsolódik. A legenda egy sokszínű tündöklő ékszerről szól, amit a tenger mélyén egy barlangban rejtettek el és egy sárkány őrizetére bízták. Aki meg akarja szerezni a kincset, annak le kell me-

*Ti tisztaszemű szerzetesek,
fényt belőle ne csináljatok!*

4 Tokuszan meglátogatja Iszant

ENGO ELŐSZAVA: *Kék ég, ragyogó nap. Nincs ami megkülönböztesse keletet és nyugatot. Idő és okság, orvosság kell a betegségre. Mondd, mi jobb, szabadon engedni vagy erősen tartani? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Tokuszan¹³² meglátogatta Iszan¹³³ templomát. Zarándok-batyujával a hóna alatt végigment az előadótermen először keletről nyugatra, aztán nyugatról keletre, majd magabiztosan körbenézett, és azt mondta:

– Nincs, nincs – majd eltávozott.

Tokuszan már a kapunál járt, mikor azt mondta magának:

– Nem kellene így sietnem!

Ezután ünneplőbe öltözött, és még egyszer bement, hogy meglátogassa Iszant. Iszan a helyén ült. Tokuszan feltartotta a térdeplő szőnyegét, és így szólt:

– Mester!

Iszan ugyanolyan mozdulattal felemelte a hessegetőjét. Ekkor Tokuszan egy kacu kiáltást hallatott, meglengette köpenye ujját, és kiment. Visszatérve az előadóteremhez, felvette szalmapapucsát, és eltávozott. Este Iszan megkérdezte a szerzetesek vezetőjét:

– Az újonnan érkezett hol van?

A szerzetesvezető így válaszolt:

– Kiment az előadóterembe, felvette papucsait, aztán elment.

– Egy napon ez a társunk – mondta Iszan – felmegy majd egy magányos hegycsúcsra, ott egy remete kunyhót épít, szidja majd a Buddhákat, és sértegeti a pátriárkákat.

rülnie a mélységbe, be kell lépnie a barlangba, és el kell ragadnia a kincset a sárkánytól. Szecsó megjegyzése erre az ősi történetre utal, hiszen igen szoros az analógia a kemény zen gyakorlással.

132 *Tokuszan zen mester* (780–865) Dzsósúnak volt kortása, mindössze két évvel volt fiatalabb nála. Először a Gyémánt Szútra tanulmányozásával foglalkozott, kommentárokat írt hozzá. De mikor Rjútánhoz került, feladta a zennel való tudományos foglalkozást. Rjútán vezetése alatt érte el a megvilágosodást. Híres volt arról, hogy tanításkor botot is használt: „Harminc ütés, ha megszólalsz, és harminc, ha nem.” Abban az időben szélsőséges tanítónak tartották, de idősebb korára érett bölcsességgel vezette tanítványait.

133 *Iszan mester*, vagy teljes nevén Iszan Reijú (771–853) tizenöt éves korában lett szerzetes. Eleinte különböző tanító-mestereknél tanult, majd huszonekét éves korában Hjakudzsohoz ment el zent tanulni. A Nincs Kapu kóangyűjtemény 40. kóanja sokat elárul kiváló zen szellemiségéről.

SZECsó VERSE:

*Átlátta először,
átlátta másodszor,
A hó teteje fagyott,
nagy az elcsúszás veszélye.*

*Olyan, mint Hiki hadvezér,
aki az ellenség sátrába ment,
és épp, hogy megmenekült.
Fogta magát és elrohant,
de nem hagyták őt egyedül.*

*De jaj! Gyomok közé került
a magányos hegycsúcsra.*

5 Szeppó rizsszeme

ENGO ELŐSZAVA: *Ahhoz, hogy megőrizzük és fenntartsuk a buddhizmus lényegi tanításait, a lélek nemes elhivatottságára van szükség. Szeme sem rebben, mikor embert öl, és az akár azonnal meg világosodhat. Így egyszerre cselekszik és ért meg, egyszerre tart erősen és enged szabadon korlátozás nélkül. Látja, hogy a lényeg és a jelenség nem kettő, hogy a tapasztalás és a valóság együtt jár. Elveti gyakran az első alapelvet, és elfogadja a másodikat. Azért van így, mert a bonyodalmak túl hirtelen történő átvágása miatt, a kezdő elveszti a talajt. Egy olyan napon, mint a tegnapi, ezt nem lehet elkerülni. Másrészt egy olyan napon, mint a mai, vétkei megtöltik az egeket. De ha tisztaszemű vagy, nem vádolhatod őt. Különben a tigris szájába kerülsz. Elveszted életed egy pillanat alatt. Most pedig lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Szeppó¹³⁴ beszédet tartott a gyülekezetnek, és az mondta:

– Az egész hatalmas világ, ha felcsippentem az ujjam hegyével, olyan lesz mint egy rizsszem. Arcotok felé hajítom, mégsem látjátok. Üssétek meg a dobot, és szóljatok a szerzeteseknek, hogy jöjjenek csak ki dolgozni! Keressék csak meg!

¹³⁴ Szeppó (822–908) igen állhatatos és másokról gondoskodó ember volt. Nem töltötte idejét a zen irodalom tanulmányozásával, annál értékesebbnek találta a konyhai szolgálatot, és nem bánta a nehéz fizikai munkát sem. Tudatos, lelkes

SZECSÓ VERSE:

*Az ökörfej eltűnik, a lófej¹³⁵ előjön.
Nincs por Szókei pátriárka¹³⁶ tükrén.
Megütitek a dobot, de hiába keresitek.
Vajon kinek nyílnak a tavaszi virágok?*

6 Minden nap jó nap

FŐTÉMA: Ummon¹³⁷ beszédet tartott a gyülekezetnek, és azt mondta nekik:

– Nem kérdezlek benneteket a hónap első feléről, de mit tudtok mondani a hónap második feléről?¹³⁸ Jöjjen ide valaki, és mondjon néhány szót azokról a napokról!

Majd maga adta meg a választ a kérdésre:

– Minden nap jó nap.

és odaadó ember volt rendkívüli szellemi erővel rendelkezett, és bár elég lassan érte el a megvilágosodást, végül mégis kiváló zen mester vált belőle, ezeröttszáz tanítvánnyal, akiket nagy gondossággal és alaposággal tanított. Nemes lélek volt, aki Buddha tanításait tökéletesen vitte tovább, amint azt Engo is megfogalmazta.

135 Szezsó versében szereplő furcsán hangzó *ökörfaj* és *lófej* kifejezés tulajdonképpen a Szurangama Szútrából van átvéve, amelyben a következő szakasz említi: „Amikor az ember haldoklik, először nagy hegyeket lát közeledni, ezek préselik felfelé mind a négy irányból. Nincs módja annak, hogy menekülhessünk. Aztán azt látja, ebben az vízióban, hogy egy hatalmas vasból való vár tűnik elő. Tűz kígyók, tűz bikák, tigrisek, farkasok, oroszlánok, ökörféjű ördögök és lófejű óriások lándzsákat és alabárdokat cipelve megrohamozzák ezt a várat”

136 A Hatodik Pátriárkát hívták *Szókeinek*, arról a helységről, ahol élt. Eredetileg Enó volt a neve, és amikor még laikus volt Óbainál, az Ötödik Pátriárkánál tanulta a zent. Óbai, amikor megöregedett, gondoskodni kívánt utódlásáról, és ki akarta választani azt a tanítványt, akinek átadja majd Buddha dharma-pecsétjét. A vezető szerzetes, Sinsú a következő verset írta erre az alkalomra, hogy megmutassa mit ért el:

*A test Bódhi-fa,
a tudat egy tükör.
Minden pillanatban tisztítsd,
ne hagyd, hogy a por rászálljon!*

Enó verse a következő volt:

*A Bódhi természeténél fogva nem fa,
a tükör vele járóan formátlan.
Eredendően nincsen semmi,
akkor mire tudna a por rászállni?*

Ez a vers tette Enót Hatodik Pátriárkává. Sinsú zenje a fokozatos megvilágosodás módszerén alapult, mely Észak-Kínában virágzott és Északi Iskolának hívták. Míg Enó a hirtelen megvilágosodás módszerét képviselte, és módszerét Déli Iskolának hívták. Ez az iskola a mai napig működik, míg Sinsú iskolája időközben kihalt.

137 *Ummon zen mester* (meghalt 949-ben) az öt nagy zen iskola megalapítójának egyike. Mélyértelmű mondásai minden időben elismerést váltottak ki. Módszerét „a piros zászló lobbanásához” hasonlították, őt magát pedig császárnak nevezték. Ummon több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki. Bár zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

138 *A hónap első fele* a múlt, a *második fele* a jövő, a közepe a jelen pillanat. Nem azt kérdezi Ummon, hogy mit csináltak eddig a szerzetesek, hanem azt, hogy mit tudnak mondani a jövővel kapcsolatban.

SZECSÓ VERSE:

Egyet mellőzöl és hetet nyersz.
 Veled senki nem versenyezhet,
 – sem fent, sem lent, sem a négy irányban.
 Nyugodtan gázolsz át a sodráson,
 kioltod a víz hangját,
 ráérőn figyelve megőrzöd
 a repülő madár nyomát.
 Buján nő a fű, vastagon terül el a köd.

Ürességről híres a meditációban,
 de virágosó hull rá szégyenszemre.
 Ujjammal csettintek, hogy figyelmeztesselek:
 Súnjátá! Ne légy zavaros!
 Különben harminc ütés!

7 Te vagy Ecsó

ENGO ELŐSZAVA: Arról, ami az Szót megelőzi egyetlen kijelentést sem hagytak az utókorra. De még az ezer szent sem hagyott ilyent! Ha nem tudsz bensőséges lenni ezzel, a háromezer világ még elkülönít tőle. Ha már elértél bizonyos megértést erről, és be tudod fogni a világban élő emberek száját, akkor még mindig nem érdemled meg, hogy tisztaszeműnek nevezzenek. Erre mondják, hogy az ég nem borítja be, a föld nem tartja, a tér nem fogadja be, a nap és a hold nem süt rá. Ha már nincs Buddha, és egyedül vagy mester, akkor lehetsz először érdemes arra, amiről már fentebb egy kicsit szóltunk.

Nos ha még nem vagy ilyen, meg kell világosodnod a legapróbb dologgal kapcsolatban is. Világosságot kell kiadjál magadból. Akkor bárhová mehetsz, a tökéletes szabadságot élvezheted Dharma cselekedeteidben. Bármit is veszel fel, helyesen teszel. Mondd, hogy tudnád elérni ezt a szabadságot? Még egyszer kérdezlek, vajon érted-e ezt?

„Senki sem róttá fel eddig paripájának izzadtságát, de érdemeit el kellett, hogy ismerje.”

Most pedig, mi is Szecsó kóanja? Lásd a következőket!

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Hógentől¹³⁹:

- Engem Ecsónak hívnak! Kérdezem, mi a Buddha?
- Te vagy Ecsó! – válaszolta Hógen.

SZECsó VERSE:

*A folyó menti országban
tavaszi lágyszellő, gyenge mozgás.
Messze mélyen a virágok között,
kiált a fogolymadár.*

*Felemelkedve a zuhatagból,
a ponty sárkánnyá változik.
Mégis bolondok halásznak rá
odalent az éjszakában.*

8 Szuigan szemöldöke

ENGO ELŐSZAVA: *A megvilágosodott ember a tevékeny élet tökéletes szabadságát élvezi. Olyan mint a sárkány, amelyet a mélységes vizek tartanak el, vagy mint a tigris, amely parancsol hegyi menedékében. Az, aki nem megvilágosodott, csak sodródik a világ dolgai között. Olyan mint a kos, aminek szarvait a kerítés tartja fogja, vagy olyan mint, aki azt várja, hogy a nyúl egyenesen neki rohanjon a fatörzsnek, és elkábuljon.*

A megvilágosodott szavai néha olyanok mint az ugrásra készülő oroszlán hangja, néha olyan mint a Gyémánt Király értékes kardja. Néha olyan a hatása, hogy világhíres emberek száját is befogja, máskor olyan, mintha egyszerűen csak az egymás után jövő hullámokat követné. Amikor egy megvilágosodott egy másik megvilágosodottal találkozik, akkor barát találkozik baráttal. Megbecsülik és bátorítják egymást. Ha olyannal találkozik, aki sodródik a vi-

139 Hógen (885–958) a Szeirjó templomban tanított, és ő az alapítója a japánban Hógen zenként ismert irányzatnak. Jártas volt a buddhista filozófia kanonikus szövegei közé tartozó Avatamszaka szútrákban, ugyanakkor a gyakorlásnak is nagy jelentőséget tulajdonított. Erre utal a következő történet is:

„Egy szerzetes megkérdezte Hógent:

– Mi a Buddha?

Hógen a következőket válaszolta:

– Először is azt kérem, hogy gyakorold, másodszor azt kérem, hogy gyakorold.”

lágban, akkor tanító találkozik a tanítvánnyal. Az ilyen emberekkel körültekintően bánik. Szilárdan áll előttük akár az ezer öl magas szikla szirt.

Ezért mondják, hogy a Tökéletesség Útja mindenütt megvalósulhat, nincs merev törvénye, nincs kötött szabálya. A tanító néha egyetlen szál füvet állít a tizenhat láb magas aranyarcú Buddhának, néha tizenhat láb magas Buddhát állít egyetlen fűszálnak. Mondd! Melyik alapelve támaszkodik mindez? Érted-e? Lásd a következőket!

FŐTÉMA: Szuigan¹⁴⁰ a nyári időszak végén beszédet mondott a gyülekezetnek, és azt mondta nekik:

- A nyári időszak alatt számos dolgot mondtam el nektek. Most lássuk! Van-e Szuigannak szemöldöke?¹⁴¹
- Aki lop, annak bűnös a tudata – mondta Hofuku.
- Már kinőtt – mondta Csókei.
- Kapu – mondta Ummon.

SZECsó VERSE:

*Szuigan szavai! Megválaszolatlanok ezer évekig.
Ummon kapuja! Pénzét elhagyva bünt követ el.
Vén bolond Hofuku! Fürgé volt-e vagy csak mormogott?
Hosszúnyelvű Szuigan! Határozottan tolvaj.
Hibátlan az ékszer! De az értéktelent ki becsüli fel?
Csókei jól tudja! Így mondta: már kinőtt!*

9 Dzsósú négy kapuja

ENGO ELŐSZAVA: *Az állványon, a fényes tükörben¹⁴² szépséget és rútságot fedezünk fel. Bakuja kardjával¹⁴³ a kezünkben, ölést és megkímélést hozunk vezérelten. Egy jóképű társunk eltűnik, egy rút jön, egy rút társunk eltűnik, egy jóképű*

140 Szuigan, Hofoku (–928), Csókei (854–932) és Ummon (–949) zen mesterek, ennek a történetnek a szereplői, mindnyájan Szeppónak voltak a tanítványai.

141 Annak idején úgy mondták, hogy aki hibás feleletet ad a Buddhizmus kérdésire, annak ki fog hullani a szemöldöke. Erre mondásra vonatkozik Szuigan kérdése. De a kérdéssel természetesen a hallgatóságot vizsgáztatja, állítja próba elé.

142 A fényes tükör nem más mint a zen bölcsesség tükré. Mindent úgy ad vissza, ahogyan az van. A szépben a szépséget, a rútban a rútát.

143 Bakuja kardja a kínai irodalomban közismert szakrális fegyver, sok legenda hivatkozik rá. Itt a zen bölcsességből eredő tevékenységet, a tettet szimbolizálja. Ez a kard – a halált osztó penge és ugyanakkor életet adó kard – többször szerepel a zen történetekben.

jön. A halálban életet találunk, az életben halált. Ha nincs szemed hogy áthatolj az akadályon, ha nincs szabadságod, hogy visszafordulj, el fogsz tévedni az úton. Mondd! Mi a szem, ami áthatol az akadályon, s mi a szabadság, mikor visszafordulsz? Lásd a következőket!

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Dzsósútól¹⁴⁴:

– Mi Dzsósú?

Dzsósú így felelt:

– A keleti kapu, a nyugati kapu, az északi kapu, a déli kapu.

SZECSÓ VERSE:

*Szándéka rejtett volt,
mikor a kérdés felmerült.
A Gyémánt Király szeme
tisztá mint az ékkő.
Ott álltak a kapuk:
északi, déli, keleti, nyugati.
De a legsúlyosabb kalapácsütés
Sem tudta azokat kinyitni.*

10 Bokusú üresfejű bolondja

ENGO ELŐSZAVA: *Az igen az igen, a nem az nem. A dharma küzdelemben mindenki a maga talaján áll. Ezért mondják, hogy aki felfelé irányul, annak még Sákjamuni, Maitréja, Mandzsusri, Szamantabhadra, az ezer szent és világ összes vallási tanítója is mind szellemtelenné és szótlanná válik. Ha valaki lefelé irányul, annak még a kukacok, a szúnyogok és minden lény fényesen megvilágított lesz, és olyan független mint a tízezer öl magas szikla. De hogyan lehet az, hogy valakinek a tevékenysége nem irányul sem felfelé, sem lefelé? Ha van szabály, bízzál meg benne, ha nincs szabály, kövess egy példát! Lásd a következőket!*

¹⁴⁴ Dzsósú zen mester a nevét arról a kínai városról kapta, ahol élt. A város fallal volt körülvéve, hogy megvédje a rablóktól lakóit. Négy kapun lehetett bejutni a városba, melyek a négy égtáj szerint voltak elnevezve. Ezek a kapuk engedtek be azokat, akik a városban laktak, de zárva vannak azok elől, akik rossz szándékkal közelednek.

FŐTÉMA: Bokusú¹⁴⁵ kérdezte egy szerzetestől:

– Honnan jöttél?

A szerzetes egy kacu¹⁴⁶ kiáltást hallatott.

– Lekiabáltad ezt az öreg szerzetest – mondta Bokusú.

A szerzetes megint kiáltott egyet.

Bokusú így szólt:

– És mi lesz a harmadik és a negyedik kiáltás után?

A szerzetes csendben maradt. Ekkor Bokusú megütötte a szerzetest, és azt mondta:

– Te üresfejű bolond!

SZECSÓ VERSE:

*Két kiáltás, három kiáltás,
az aki tudja és jól ismeri,
és az aki a tigris fején ül,
egyaránt vak.
Ki a vak? Szólj csak neki!
Leplezd le világ előtt!*

11 A sörfőző gabonája

ENGO ELŐSZAVA: *A Buddha legfelsőbb ereje teljes egészében a megragadásban van, ég és föld minden lelke és szelleme irányítása alatt van. Még mellékesen kiejtett szavai és kijelentései is bámulatba ejtik a tömegeket, felrázzák a sokaságot. Minden mozdulatával és cselekedetével a szenvedők láncait távolítja el, kalodáikat töri szét. Ha egy felülemelkedett ember jelenik meg, Buddha a meghaladás alapelve által találkozik vele. De ki lehet örökké ilyen csodálatos? Ha meg akarod érteni a titkot, lásd a következőket!*

145 Bokusú (780–877) Óbakunak a tanítványa és a Dharma rokonságban Rinzainak a bátyja volt.

146 A kacu hangutánzó kifejezés a hatalmas zen kiáltásra. Eredetileg zen tanítók használták olyankor, ha ki akarták söpörni a tanítvány tudatából az összes bonyodalmat, a téves gondolatokat, a hibás gondolkozást és az előítéleteket. De később más használati módok is elterjedtek. Így jelen történetben például a szerzetes saját állapotának kifejezésére használta. A kacu kiáltást legelőször Baszo alkalmazta, olyan mennydörgő hangot bocsájtott ki magából Hjakudzso felé, hogy ettől az három évre megsüketült.

FŐTÉMA: Óbaku¹⁴⁷ beszédet tartott a gyülekezetnek, és azt mondta nekik:

– Ti mindnyájan a sörfőző gabonájából éltek. Ha így folytatjátok zen tanulmányaitokat, akkor sohasem fogjátok befejezni. Tudjátok-e, hogy Tang egész birodalmában egyetlen zen tanító sincs?

Ekkor egy szerzetes lépett elő, és így szólt:

– De az nyilvánvaló, hogy vannak, akik tanítványokat oktatnak, és vezetői egy-egy gyülekezetnek. Mi a véleményed erről?

– Én nem azt mondtam – válaszolt Óbaku –, hogy nincs zen, csak azt, hogy nincs zen tanító¹⁴⁸!

SZECSÓ VERSE:

*Tanításának útját irányítja,
de nem azért, hogy érdemet szerezzen.
Méltóságteljesen ül az egész föld fölött,
különbséget tesz sárkány és kígyó között.
Taicsú császár¹⁴⁹ már találkozott veled,
háromszor is karmai közé került.*

12 Három font len

ENGO ELŐSZAVA: *A halált osztó penge és egyúttal életet adó kard¹⁵⁰ már a régi időkben közismert volt, viszont ma is próbakő. Halált osztásban haja sem görbül. Életet adásban a testet megtagadja, nem törődik az étellel. Mondják, a szent egyetlen szót sem prédikált a felfelé vezető útról. A tudósok úgy dolgoznak törvényeikkel, ahogy a majmok küzdenek, amikor meg akarják fogni a hullámokban tükröződő holdat. De mondd csak! Ha prédikáció nincsen, akkor*

147 Óbaku (–850) zen mester Hjakudzsonak a tanítványa és Rinzainak a tanítója volt.

148 Az állítás, hogy *nincs zen tanító*, azt jelenti, mindenkinek magának kell elérni a megvilágosodást. Tanulással, gyakorlással és kutatással. Kétségtelen, hogy amikor ezt először kijelentette, Óbaku alaposan meglepte tanítványait. Szavai mind a mai napig feladatot jelentenek a zen gyakorlóknak. Buddha mondta: „Negyvenkilenc évig jártam a Dharma útját, de nem tanítottam egyetlen szót sem.”

149 Taicsú császár 847–859 között uralkodott. Fiatalabb korában egy ideig az Enka Zendzsi kolostorban élt, ahol abban az időben Óbaku volt a vezető szerzetes. Erre az időszakra hivatkozik Szecsó a versben.

150 A *halált osztó penge és életet adó kard* kifejezést gyakran használják a zenben. Amikor felismerésre jutunk egy dologgal kapcsolatban, addigi látásmódunk elvész. Ugyanakkor az, amit most tudunk, az mindeddig nem volt jelen, és soha nem is létezett.

miért van mégis oly sok bonyodalom, oly sok kóan? Ha van szemed a látásra, lásd a következőket!

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Tózantól¹⁵¹:

- Mi a Buddha?
- Három font len – mondta Tózan.

SZECsó VERSE:

*Leccsap az arany varjú, ugrik az ezüst nyúl,
a visszhang szabadon és közvetlenül tér vissza.
Aki elítéli Tózant, akár csak egyetlen szóval,
az magányos völgyben tévelygő vak teknősbéka.
Dús rügyfakadás, ragyogó virágok,
déli bambusznád, északi fák.
Riku Taifut és Csókeit idézzük:
„Nem sírni, nevetni kellene! Haj!”*

13 Hó ezüst tálban

ENGO ELŐSZAVA: *Felhők gyülekeznek a széles síkság felett, mégis felfogható a világegyetem! A hóval borított virágzó nádat nehéz észrevenni. Hidegségéről csak annyit, hogy hidegebb mint a fagyott hó, finomságáról annyit, hogy finomabb az örölt rizsnél. Ha a mélységét tekintjük, még Buddha szeme sem hatolhat át rajta. Ha az utat tekintjük, az rejtett, még az ördögök sem tudják kifürkészni. Lehet hogy olyan okos vagy, hogy felfogod a három sarkot, és befogod a világ összes emberének száját? Kinek van ilyen képessége, hogy ezt megtegye? Lásd a következőket!*

¹⁵¹ Tózan Suso zen mester (910–990) az Észak-kínai Senszi tartományban született. Hatalmas távolságot utazott be, hogy a messze Délen, Kuantung közelében tanító Ummon zen mester kolostorában tanulhasson. A hagyomány szerint Ummon egy alkalommal rákiáltott, hogy „Te rizseszsák!”, és ekkor világosodott meg. Így talán könnyebben érthetővé válik az ő „három font len” válaszának stílusa is. Ez a kóan a Nincs Kapu kóangyűjteményben is szerepel, ott ez a 18. történet.

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Harjótól¹⁵²:

– Mi a Daiba iskola¹⁵³?

Harjó így válaszolt:

– Ezüst tálban hó.¹⁵⁴

SZECSÓ VERSE:

*A Sinkai templom öregje igen figyelemreméltó,
jól mondta, hogy ezüst tálban hó.*

*Hogy mit jelent, azt megtudhatja önmagáról a Kilencvenhat.
Ha nem tudja, kérdezze meg az égen a holdtól!*

*Ó! Daiba iskola! Daiba iskola!
Lobog a sáfrányszínű zászló a hűvös szélben.*

14 Szemben az egységgel

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Ummontól¹⁵⁵:

– Mi Buddha életében a tanítás?

– Prédikáció szemben az egységgel¹⁵⁶ – mondta Ummon.

152 *Harjó* Ummon tanítványa és Tózan kortársa volt. Se születésének se halálának dátumát nem ismerjük. Személyneve tulajdonképpen Kókan volt. A Harjó nevet arról a helyről kapta, ahol élt, a Tung-T'ing tavak keleti oldalánál, amely híres volt gyönyörű tájairól.

153 *Daiba* a Kanadaiba (szanszkrit Kanadéva) névnek felel meg. Daiba volt a tizenötödik indiai pátriárka, annak a Nágárdzsúnának (150–250 körül élt) a tanítványa, aki kiteljesítette a buddhista filozófiát. Daiba szintén filozófus volt, kiváló beszédkészséggel rendelkezett, és erős volt a vitákban is, ezekben legyőzött sok nem buddhista filozófust. Azonban módszere elkerülhetetlenül megkérdőjeleződött a zen szerzetesek között, akik azt hangsúlyozták, hogy a zen nem érthető meg logikával, és nem magyarázható meg szavakkal, és nem látható be értelemmel.

154 *Ezüst tálban hó* szimbolikusan a Daiba iskola és a buddhizmus viszonya, amelyben az ezüst tál a buddhizmusra, a hó a Daiba iskolára utal.

155 *Ummon zen mester* az öt nagy zen iskola megalapítójának egyike. Ummon több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki, bár zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

156 *Szemben az egységgel*. A zen mesterek, amikor tanítanak, vagy előadást tartanak, magas széken ülnek, szemben a Buddha-szoborral, Buddha képmásával. Ennek a szokásnak fontos szimbolikus jelentése is van. A szemben ülés egyrészt utal arra, hogy figyelembe vesszük azt, akivel szemben ülünk; másrészt, hogy a tanítást nemcsak egyféleképpen lehet érteni, hogy oldani akarjuk a tudat kötöttségét, merevségét.

SZECsó VERSE:

*Szemben az egységgel! Nem egyirányúság!
A lyuknélküli kalapácsot összeillesztette a nyéllal.
A Dzsambu-fa alól nevetés hangzik: Ha-ha-ha!*

*A sárkány szarvait letörték a múlt éjszaka.
A Sójó öregjéről az hírlík, hogy csak az egyik sarva van meg.*

15 Ummon nem prédikál az egységről

ENGO ELŐSZAVA: *A halált osztó penge és az életet adó kard. Ez már a régi időkben közismert volt, de ma is próbakő. Mondd meg ebben a pillanatban, mi a halált osztó penge, és mi az életet adó kard! Lásd a következőket!*

FÓTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Ummontól¹⁵⁷:

- Mi az, mikor egyetlen gondolat sem mozdul, és nem merül fel semmi?
- Nem-prédikáció az egységről – mondta Ummon.

SZECsó VERSE:

*Nem egység!
De mindketten csak a felét birtokolják.
Tökéletesen együtt él és együtt hal veled.
Nem felelt elég gyorsan
a nyolcvannégyezer¹⁵⁸,
és a tigris barlangjába lépett
a harminchárom¹⁵⁹.*

*Figyelj csak! Nézd ezt a kavargást:
a hold tükröződik a hullámokon.*

157 *Ummon zen mester* (meghalt 949-ben) az öt nagy zen iskola megalapítójának egyike. Mélyértelmű mondásai minden időkben elismerést váltottak ki. Kortársai módszerét „a piros zászló lobbanásához” hasonlították, őt magát pedig császárnak nevezték. Ummon több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki. Bár zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

158 *A nyolcvannégyezer* kifejezés Buddha számtalan követőire vonatkozik.

159 *A harminchárom* kifejezés a zen pátriárkákra vonatkozik, a huszonnyolc indiai és a hat kínai pátriárkára.

16 *Kjószei segít feltörni a tojást*

ENGO ELŐSZAVA: *Nincs mellékút az Út mentén. Az tökéletesen szilárdan áll. A Dharma meghaladja a látást és a hallást. Független szavaktól és gondolatoktól. Ha utat csinálsz magadnak keresztül minden tüskés akadályon, rombold le a Buddha és a pátriárkák által állított akadályokat, és juss el a csendes és titkos földre, oda, ahol az égnek nincs módja virágokat küldeni neked, az ördögnek nincs módja kilesni téged. Egész nap tevékenykedsz tevékenység nélkül, prédikálsz prédikálás nélkül. Akkor már tudni fogod, hogyan koppints a tojáshéjon épp akkor, amikor a csibe kibukkan, hogyan forgasd a halált osztó pengét úgy, hogy életet is adjál. De még tovább menve, amikor megérted tevékenységeidben az alkotó út mentén, hogy hogyan kell egyrészt megragadni a tanulót, másrészt elbocsátani őt, akkor fogod kiérdemelni hogy mesternek nevezzenek. De a tökéletesség birodalmában a dolgok mássá lesznek. De most hogy is lesz ez a tökéletes ügyében? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes mondta Kjószeinek¹⁶⁰:

- Én belülről akarom feltörni a tojást. Meg tennéd-e, hogy kívülről koppintasz rá?
- Képes vagy-e az életet elnyerni, vagy nem? – kérdezte Kjószei.
- Ha nem tudnám elnyerni az életet, nevetségessé válnék – mondta a szerzetes.
- Te olyan társunk vagy, aki túlságosan a gyomok között jársz – mondta Kjószei.

SZECsó VERSE:

*Öreg Buddhának sajátos a tanítási módszere,
nem nyert dicséretet a szerzetes válasza.
Idegenek egymásnak a tyúk és a csibe,
ki csíphet ki, amikor jön a koppintás?
Még egyszer oda lett koppintva,
szerzetesek az egész világon
hiába kísérlik meg a trükköt.*

¹⁶⁰ *Kjószei zen mester* (868–937) Szeppó zen mesternek volt a tanítványa és őt követte a dharma leszármazásban. Tanítványainak kedvenc módszerét, az úgynevezett egyszerre csipkedés és koppintgatás módszerét tanította.

17 Hosszan ülés és elfáradás

ENGO ELŐSZAVA: *Átvágott a körmökkel, az acélt is áttörve lehet csak valakit az végső alapelv¹⁶¹ mesterének nevezni. Ha megóvod magad a nyilaktól és elkerülsz a kardokat, tévedésben leszel a zenben. De ami a leglégiesebb célt illeti, abból nem lehet mintát venni. Egy ideig ugyan mellőzheted, de ha majd a tajtékzó hullámok az eget nyaldossák, mit fogsz magaddal kezdeni? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Kjórintól¹⁶²:

- Mi az értelme annak, hogy Bódhidharma¹⁶³ idejött nyugatról?
- Hosszan ülés és elfáradás.

SZECsó VERSE:

*Egyszer, kétszer vagy tízszer-százezerszer
vedd le a hámot, és rakd le a terhet.
Ha ide-oda forogsz másokat követve,
megütlek, ahogy Sikó megütötte Rjútecumát.*

18 A császár a pagoda stílusát kérdezi

FŐTÉMA: Sukuszó császár kérdezte Csú Kokusitól¹⁶⁴:

- Mit tegyek érted, ha majd százéves leszel?

¹⁶¹ A végső alapelv az igazság meglátását jelenti, a zen gyakorlók célját.

¹⁶² Kjórín zen mester (908–987) Ummon zen mester négy legkiválóbb tanítványa közé tartozott. Tizennyolc éven keresztül volt Ummon kísérő szerzetese, aki minden nap megszólította, de amikor „Igen, uram!”-mal válaszolt, mestere megkérdezte: „Mi az?” Tizennyolc éven keresztül tartott ez a párbeszéd, míg egyszer Kjórín felkiáltott: „Ó, értem!” Ummon ekkor azt kérdezte: „Miért nem jutsz már túl ezen?” Kjórín még további három évet töltött mesterével, míg elérte a teljes érettséget. Nagyon nagy mester lett, de csak igen lassan ért meg.

Kjórín egyik tanítványa, Csimon, volt annak a Szecsóknak a mestere, aki a *Kék szikla feljegyzések* kóangyűjteményt összeállította. Maga Kjórín negyven évig tanított, halála előtt csak ennyit mondott: „Negyven évig folyamatosan segítségben voltam.”

¹⁶³ Bódhidharma körülbelül 520-ban hajózott át Indiából Dél-Kínába. Öreg ember volt már, amikor elindult, maga az utazás is három évet vett igénybe. Észak felé vándorolt, míg végül elérte Vei királyságát és letelepedett nem messze a fővárostól, Lojang-tól, a Szu hegyen lévő Sórin (kínai nevén Saolin) templomban. A hagyomány szerint itt kilenc évig ült meditációban szemben a fallal, a cellájában. Innen ered a „fálnézés”-ként ismert kifejezés. Bódhidharmát tekintjük a zen irányzat megalapítójának.

¹⁶⁴ Csú Kokusi mestert (775-ben halt meg) a Nemzet Tanítójaként tisztelik. Születésének időpontját nem ismerjük, de úgy tartják, hogy legalább száz évet megélt. Tanítója Enó, a Hatodik Pátriárka volt, akitől a Dharma Közvetítésnek Pecsétjét kapta. Negyven évig élt a Hakugai-hegyen anélkül, hogy egyszer is elhagyta volna a templomot. Azonban híre egyszer eljutott a császári udvarba is, és a császár úgy döntött, hogy meghívja a palotába tanítani. Csú Kokusi azonban

– Csinálj ennek az öreg szerzetesnek egy ácsolat nélküli pagodát¹⁶⁵ – válaszolta Csú Kokusi.

– Azt is mondd meg, hogy milyen stílusú legyen! – kérte a császár.

Kokusi egy ideig csöndben maradt, majd megkérdezte:

– Érted?

– Nem értem – válaszolta a császár.

– Van egy tanítványom, Tangennek¹⁶⁶ hívják, aki birtokolja a Dharma Pecsétjét, melyet én adtam át – mondta Kokusi. Ő kitűnően versel ebben a témában. Majd őt kérdezd meg, légy szíves!

Csú Kokusi halála után a császár hívatta Tangent, és feltette neki a kérdést. Tangen így válaszolt:

– A Só folyótól délre, a Tantól északra¹⁶⁷,

[Szecsó mondja: Az egy tenyér hangtalan hangja.¹⁶⁸]

A kettő között töménytelen arany.

[Szecsó mondja: Nyers erdei bot.]

Az árnyéktalan fa alatt komp,

[Szecsó mondja: Tiszta a folyó, nyugodt a tenger]

Ott, a smaragd palotában nincsenek szentek.

[Szecsó mondja: minden befejeződött.]

SZECsó VERSE:

*Ácsolat nélküli pagoda, nehéz ezt leírni,
Nyugodt tóban a sárkány nem kap erőre.
Tető fölött tető, pompás árnyékot vet,
legyen csodálatraméltó ezer éveken át.*

a meghívást nem fogadta el. A császár háromszor is megismételte a meghívást, míg végül sikerült meggyőznie őt, hogy eljőjön a palotába. Amikor odaérkezett, a császár személyesen fogadta, és saját kezűleg ragadta meg kocsijának rúdját, hogy segítsen azt húzni. Hátralévő életében Csú Kokusi a császár tanítója volt.

165 *Ácsolat nélküli palota* olyan palota, amelynek nincs formája

166 *Tangen* Csú Kokusi tanítványa volt. személyneve Ósin. Ő volt annak a történetnek (A Nincs Kapu kóangyűjtemény 17.) az egyik szereplője, akit Csú Kokusi háromszor szólított.

167 *A Só folyótól délre, a Tantól északra* kifejezés megfelel annak, mintha azt mondanánk, hogy az Északi pólustól délre, a Déli pólustól északra. Só és Tan az a két folyó volt, ami közre zárta azt a területet, ahol azokban az időkben virágzott a zen.

168 *Az egy tenyér hangtalan hangja*. Tudjuk, hogy egyetlen tenyér nem ad hangot, mégis olyan rendkívüli a hangja, hogy betölti a világegyetemet. Hakuin „Egy tenyér hangja” is szoros összefüggésben van ezzel.

19 Gutei egyujjas zenje

ENGO ELŐSZAVA: *Amint egy részecske megmozdul, vele mozdul az egész világegyetem, ha kinyílik egy bimbó az egész világ válaszol. De mit láatsz, ha nem mozdul a részecske, nem nyílik a virág? Azt mondják, ez olyan, mintha átvágnánk a szálat az orsón: egy vágással mindet átvágjuk. Vagy olyan, mint mikor megfestjük a szálat az orsón: megfestjük egyszer és az egész megfestődik. Nos, ha kiirtasz minden bonyodalmat, hatása kihozza a kincset belőled. Azt látod, hogy minden rendben van: fent, lent, elöl és hátul. Ha még nem tetted meg, akkor lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Gutei¹⁶⁹, amikor kérdést tettek fel neki, csupán az ujját emelte fel.

SZECsó VERSE:

*Ez igen! Tetszik nekem Gutei válasza.
Ki érhet fel vele az egész világegyetemben?
Elengedi a fatutajt, le a sötét tengerbe,
kényszeríti a vak teknősbékát, hogy merüljön,
ússzon és kapaszkodjon.*

20 Az álltartófa és az ülőpárna

ENGO ELŐSZAVA: *Hegyláncok, sziklaormok és szirtek mind a mélységes kinyilatkoztatást hirdetik. Ha megállítod a gondolkodást, zavarba kerülsz. Jelenjen csak meg a hatalmas erő embere, fordítsa csak fel a hatalmas óceánt és rúgja csak fel a Szumeru hegyet, kiáltson és kergesse szét a fehér felhőket, csak had törje darabokra az üres égboltot, és minden mozdulatával, minden kifejeződé-*

169 Gutei mesterről nagyon keveset tudunk, szinte csak ezt a történetet ismerjük és azt a szokását, hogy a Szaptakóti-buddha-mátra dharani-ból recitált gyakran egy részletet. A Gutei szó tulajdonképpen ragadványnév, ami a dharani címében szereplő kóti szóból származik, és a szó japán kiejtésének felel meg. Gutei születésének és halálának időpontját nem ismerjük, de feltehetően Óbukunak volt a kortársa.

Ez a történet A *Nincs-kapu* kőangyűjteményben is szerepel (3. kóan), de sokkal bővebben. Idézzük a 3. kóant: „Valahányszor Gutei mestert a zenről kérdezték, egyszerűen csak felemelte az ujját. Egyszer egy látogató megkérdezte a Guteit kísérő szerzetesfiútól, hogy mit tanít az ő mestere, mire az felemelte az ujját. Mikor Gutei tudomást szerzett az esetről, levágta a fiú ujját egy késsel. A fiú, ordítva a fájdalomtól, el akart szaladni, de Gutei utánaszólt. Mikor visszafordult, Gutei felemelte az ujját. Ekkor a fiú hirtelen megvilágosodott.

Amikor Gutei úgy érezte, hogy el fog távozni erről a világról, a következőket mondta az összegyűlt szerzeteseknek:

– Az egyujjas zent én Tenrjútól kaptam. Egész életemben használtam, mégsem tudtam kimeríteni. Befejezte a mondatot, majd megtért az örök nirvánába.”

sével fogja be a száját minden másnak. Az ilyen ember valóban hasonlíthatatlan. De vajon volt-e valaha ember ilyen csodálatraméltó? Lásd a következőket!

FŐTÉMA: Rjúge¹⁷⁰ kérdezte Szuibitől:

– Miért jött ide Bódhidharma¹⁷¹ nyugatról? – Add csak ide az álltartó fát¹⁷²!
– kérte Szuibi.

Rjúge odaadta az álltartó fát Szuibinek, aki fogta és megütötte vele Rjúgét.
– Ha ütsz – mondta Rjúge –, itt hagylak. De ezek után nincs értelme annak, hogy Bódhidharma nyugatról ide jött.

Rjúge megkérdezte Rinzait¹⁷³ is:

– Miért jött ide Bódhidharma nyugatról?
– Add csak ide az ülőpárnát¹⁷⁴! – kérte Rinzai.

Rjúge odaadta az ülőpárnát Rinzainak, aki fogta és megütötte vele Rjúgét.
– Ha ütsz – mondta Rjúge –, itt hagylak. De ezek után semmi értelme annak, hogy Bódhidharma nyugatról ide jött.

SZECsó VERSE:

Sárkány hegy¹⁷⁵.

Nincs szeme a sárkánynak.

Az ősi utat még a vizek sem árulják el.

*Ha neked az álltartófa és a párna nem segítség,
csak nyújtsd át nekem!*

170 *Rjúge zen mester* (835–923) azt a Töszant követte, aki a Szótó zen szektát alapította. Kiváló zen tanítónak tartották, nagy elismertségnek örvendett.

171 *Bódhidharma*, a zen első pátriárkája, a zen hagyománya szerint i.sz. 520-ban utazott Indiából Kínába, ahol később a Saolin kolostorban letelepedett le. Ő a buddhizmus zen irányzatának megalapítója. Hogy eredetileg miért utazott nyugatról Kínába, nem tudjuk, de mint a zen legjelentősebb tanítója, meghatározta a buddhizmus meditációs ágának fejlődését.

Az kérdés, hogy „*miért jött ide nyugatról Bódhidharma*” sokszor szerepel zen történetekben. Annak idején népszerű kérdés volt a zen szerzetesek között. Tulajdonképpen megfelel a „Mi a buddhizmus lényege?”, vagy „Mi a zen lényege?” kérdéseknek.

172 *Az álltartófa* a meditációnál használatos eszköz. A régi időkben arra szolgált, hogy a hosszú éjszakai meditációs gyakorlatok alatt megtartsa a zen gyakorló fejét ha netán elbóskolt volna, hogy ne billenjen fel ülő helyzetéből.

173 *Rinzai zen mester* a ma élő zen szekták második legnagyobb ágának alapítója, Rjúge és Tózan kortársa volt. A vele kapcsolatos történetek, a „Rinzai Roku” (Rinzai feljegyzések) voltak az első írásban is lejegyzett kóanok Kínában.

174 *Az ülőpárna* (japánul zafu) szintén a meditációban használt eszköz. Különleges fűfélével, vagy egy bizonyos természetű magjának héjával keményre megtöltött kerek párna.

175 A vers a *Sárkány-hegy* kifejezéssel Rjúgéra utal. Ugyanis Rjúge nevének jelentése sárkányfog (rjú – sárkány, ge – fog).

[SZECSÓ: Mivel még nem merítettem ki, ezért íme egy másik vers.]

*Ha mégis megkaptam volna, mi haszna?
Ülni pátriárkaként, nem nekem való!
Csodálatosak az esti fellegek,
a végtelenek távoli hegyek,
kék a kéken, csúcs a csúcson!*

21 Csimon lótuszvirága

ENGO ELŐSZAVA: *A Dharma zászló felállítása, a Dharma Tan megalapítása hasonlít ahhoz, ahogy a virágok szétterülnek a brokátan. Ha leveszed a szájkosarat és leveted a terhet, a hatalmas béke korszakába lépsz. Ha a hétköznapin túli szavakat birtokba veszed, fel tudod fogni a további három sarkot az egyik alapján¹⁷⁶. Ha nem, akkor mint szokásos, hallgasd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes megkérdezte Csimontól¹⁷⁷:

- Mi lesz a lótuszvirágból akkor, amikor még nem emelkedett ki a vízből?
- Lótuszvirág – válaszolta Csimon.
- És mi akkor, amikor már kiemelkedett a vízből?
- A lótusz levelei.¹⁷⁸

SZECSÓ VERSE:

*Lótusz levelek! Lótuszvirág!
Nagyon kedves, hogy ezekről beszél!
Kiemelkedik a virág a vízből –
mi a különbség, hogy előtte vagy utána?
Ha tudni akarod: épp északra a folyótól,
és épp délre a tavaktól.*

176 *Ha megvan egy sarok, a többi hármat is meg tudod ragadni.* Ez Konfúcius „Beszélgetések és mondások” 7. könyvének 8. fejezetében szerepel: „A mester mondta: Nem fedem fel az igazságot annak, aki nem igyekszik azon, hogy a tudást megszerezze, és nem segít nekem, aki nem igyekszik magán is segíteni. Ha én megmutatom valakinek a téma az egyik sarkát, és ő nem fogja fel a másik hármat, nem mondom el még egyszer a tanítást.” (子曰: “不憤不啟, 不悱不發, 舉一隅不以三隅反, 則不復也。”)

177 Az jelen történetben szereplő *Csimon zen mester* Kjórinnak (908–987) volt a tanítványa, aki viszont Ummonál tanult, és annak a Szecsónak volt a mestere, aki Engoval együtt a Kék szikla feljegyzések kóangyűjteményét összeállította. Születésének és halálának időpontjáról sajnos nem maradtak feljegyzések.

178 *A lótuszvirág* a végső valóságot a lótusz levelei viszont az aktivitást jelképezik. Bár a buddhizmus szerint, ez a kettő egy és ugyanaz.

Vang mestert és másokat kérdezel,
de amint egy kétség megoldódik,
mások jönnek elő, és a kérdéseken
tűnődsz, egyiken a másik után.

22 Szeppó teknősorrú kígyója

ENGO ELŐSZAVA: *A hatalmas világegyetem korlátok nélküli. De ami a kicsinységét illeti, kicsi, mint egy porszem. Megtartás és elengedés, fejlődés és hanyatlás nem mások kezében van, hanem csakis a tiedben. Ha meg akarsz szabadulni a terhektől, és át akarsz vágni az akadályokon, meg kell haladnod a formát és a hangot. A tudati tevékenységek legkisebb nyomát is el kell távolítanod. Akkor átjárható és tökéletesen független leszel olyan, mint egy ezer öles szikla. Mondd, volt-e már valaki, aki ilyen volt? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Szeppó¹⁷⁹ beszédet tartott a gyülekezetnek, és azt mondta:

– Van egy teknősorrú kígyó a Déli hegyen. Nektek jól meg kellene azt néznetek!

Csókei mondta:

– Nyilvánvaló, hogy ebben a templomban ma van egy ember, aki már elvesztette az életét.

Később egy szerzetes megemlítette ezt Gensának¹⁸⁰, aki így szólt:

– Csak Csókei társunk lehet az, aki ilyet válaszol. Én más véleményen vagyok.

– Mennyiben más? – kérdezte a szerzetes.

– Mi haszna, hogy a Déli hegyet említjük? – mondta Gensa.

Ummon¹⁸¹ Szeppó elé dobta a botját, és olyan mozdulatot tett, mintha sajnálkozna.

179 *Szeppó zen mester* (822–908) igen állhatatos és másokról gondoskodó ember volt. Nem töltötte idejét a zen irodalom tanulmányozásával, viszont annál értékesebbnek találta a konyhai szolgálatot, és nem bánta a nehéz fizikai munkát sem. A történetben szereplő Csókei, Gensa és Ummon a tanítványai voltak.

180 *Gensa zen mester* a zen történetírás kimagasló egyénisége. Eredetileg halász volt a foglalkozása, és harminc éves koráig ebből élt. A hagyomány szó szerint azt mondja róla, hogy még a kínai pénzekben lévő négy írásjegyet sem ismerte. De ha kevés ismerettel is rendelkezett, mégis tudott mindent, amire egy zen mesternek szüksége van.

181 *Ummon zen mester* (meghalt 949-ben) az öt nagy kínai zen iskola megalapítójának egyike. Mélyértelmű mondásai minden időkben elismerést váltottak ki. Módszerét „a piros zászló lobbanásához” hasonlították, őt magát pedig császárnak nevezték. Ummon több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki. Bár zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

SZECsó VERSE:

*Túl meredek a Szeppó hegy,
 hogy megmásszuk,
 csak aki jártas, próbálhatja meg.
 Csókei és Gensa semmit sem
 csinált meg ebből.*

*De hányan veszítették életüket tényleg?
 Ummon tudta, hogy kell ütni a bokrokat,
 a kigyó, mert ilyen a természete,
 nem megtalálható.
 Hirtelen földre vetett botja
 éppen Szeppó előtt nyitotta ki száját.*

*Üt, mint a villám!
 Elhibázod, ha megpróbálsz megkeresni.
 Most el van az rejtve Nyúhó e csúcsán,
 közvetlenül lásd, ha látni akarsz!*

[Mindezek után Szecsó felkiáltott, és így szólt: „Figyelj a lábad alá!”]

23 A Csodálatos-hegyfok

ENGO ELŐSZAVA: *A jádét tűzzel vizsgálják, az aranyat kövel, a kardot hajszállal, a vizet rúddal. A zen gyakorlatában azt, hogy valaki mit ért el, hol tart, jövése és menése, kérdése és válasza alapján lehet megismerni. Mondd, hogyan kell ezt csinálni? Lásd a következőket!*

FÓTÉMA: Egyszer Hofuku¹⁸² és Csókei sétálni mentek, Hofuku az ujjával előre mutatott, és azt mondta:

– Ez itt a Csodálatos-hegyfok¹⁸³!

182 Hofuku, Csókei és Kjósezi mindhárman Szeppó zen mester tanítványai voltak. Hofoku meghalt 928-ban, de ennél többet nemigen tudunk róla. Csókeiről (854–932) csak azt tudjuk, hogy Ó Taifu, a kerület kormányzója, őt nevezte ki a Sókei Templom apátjának. Kjóseiről (868–937) azt tudjuk, hogy kedvenc módszere, amivel tanított, az úgynevezett „egyszerre csipkedés és koppintgatás” volt. A tanítvány belülről csipkedi a tojást, a mester kívülről koppintva segít feltörni a tojást.

183 A Csodálatos-hegyfok mitológiai szent hegy, melyet az Avatamszaka szútra említ, a végső megvalósítást jelképezi.

Csókei mondta:

– Jól mondtad, amit mondtál! De ajaj!

[Szecsó mondja: Lehet, hogy találunk ilyen embert, mint ő, száz vagy ezer év alatt, de ez nagyon valószínűtlen.]

Egy szerzetes megemlítette ezt Kjószeinek, aki azt mondta:

– Hozzátennem Csókei megjegyzéséhez, hogy a mező koponyákkal¹⁸⁴ lesz tele!

SZECsó VERSE:

Csodálatos-hegyfok!

Most ugyan gyomok nőnek buján,

ezt tisztán látod te is,

de kinek tudod ezt elmondani?

Ó, Csókei!

Ha nem tettél volna különbséget,

sokan semmit sem tudnának róla,

és koponyáikkal lenne tele a mező.

24 Rjútecuma, az öreg nősténybivaly

ENGO ELŐSZAVA: *Aki a legmagasabb hegy csúcsán áll, ahhoz sem ördög, sem eretnek nem férhet. Aki a tenger legmélyebb mélységeibe merül, azt még Buddha szemei sem láthatják. Ha szemed olyan, mint a hullócsillag, szellemed olyan, mint a villám, még akkor is csak teknősbéka vagy, ami nem tud mást tenni, csak vonszolja a farkát. Mit teszel ebben a helyzetben? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Rjútecuma¹⁸⁵ elment Iszanhoz¹⁸⁶. Iszan így szólt hozzá:

– Öreg Nősténybivaly! Hát megjöttél?

Rjútecuma megkérdezte tőle:

184 A *mező koponyákkal lesz tele*, mint egy régi harcmesőn. Utalás arra, hogy ha valaki Hofuku szavait tökéletesnek gondolja, és ha azt hiszi, a megértés szintje megmarad ugyanazon a szinten, akkor tévúton jár, és halott ember lesz belőle.

185 *Rjútecuma* szerzetes családneve Rjú volt. A Tecuma a beceneve volt (*tecu* = vas, *ma* = malom), és arra a tulajdonságára utalt, hogy a Dharma küzdelmekben keményen ütközött, és darabokra szedte, szinte porrá őrölte ellenfelét.

186 Iszan zen mester, vagy teljes nevén Iszan Reijú (771–853) tizenöt éves korában lett szerzetes. Eleinte különböző tanítómestereknél tanult, majd huszonkét éves korában Hjakudzsohoz ment el zent tanulni.

Kettőjükéről szól a következő történet is:

Az egyik este Iszan volt szolgálatos Hjakudzsonál, késő estig elüldögélt a hegyi templom nyugalmában.

– Ki vagy? – kérdezte Hjakudzso.

– Holnap nagy fesztivál lesz Taiszanban. El akarsz-e menni?
Iszan lefeküdt a földre és kihúzta magát. Rjútecuma eltávozott.

SZECSÓ VERSE:

*Vas lovon lovagolt a hadvezér,
és bejutott a kettősfalú várba.
A hat királyságban béke van,
nyilatkozott a császár.
Még ugyan markolja az arany korbácsot,
de az éjszaka nyugodt mélységeiben,
már senki sem tart vele a királyi utakon.*

25 A Lótuszvirág-csúcs mestere

ENGO ELŐSZAVA: *Akinek a mozdulata nem független a megvilágosodás szintjétől¹⁸⁷, mérgező tengerbe esik. Akinek a szavai nem döbbentik meg a tömegeket, belecsúszik a közönségességbe. Ha meg tudod különböztetni a feketét a fehértől az alatt a pillanat alatt, míg egy szikra ellobban, és az életet a haláltól egy villanásnyi idő alatt, akkor parancsolni tudsz minden égtájnak, és szilárdan állsz, mint az ezer öles szikla. Ki volt valaha is ilyen? Lásd a következőket!*

– Reijú – válaszolta Iszan.

– Szítsd fel a tüzet! – kérte Hjakudzsó.

Iszan egy darabig eredménytelenül próbálkozott, aztán így szólt:

– Nem találok már parazsat.

Erre Hjakudzsó elvette tőle a piszkavasat, mélyen belekotort a hamuba, előszedett egy kis darab világító parazsat, és szavakkal mutatta meg Iszannak:

– Látod, itt van egy.

Iszan akkor hirtelen megvilágosodott. Mélyen meghajolt, és elmondta Hjakudzsónak az élményt, amiben része volt. Hjakudzsó így szólt:

– Utazásodban elágazáshoz értél. Azt írja a szútra: „Ha meg akarod látni a Buddha természetet, meg kell figyelned az időt és az okságot.” Ha itt lesz az ideje, meg fogod érteni úgy, mintha egy rég elfelejtett dolog jutna az eszedbe. De ezt ne másoktól várd! Így lehet az, hogy már megvilágosodottan éppen olyan vagy, mint előtte. Nem a tudat és nem a Dharma. Mikor megszűnnek tévedéseink, és nem teszünk különbséget a Buddha állapot és a nem megvilágosodottság állapota között, akkor valósul meg eredeti természetünk. Nos, te ezt már elérted. Műveld tudatosan!

187 *A megvilágosodás szintje.* Az eredeti szövegben egyszerűen csak rang szerepel, amivel utalnak az illető megvilágosodási szintjére. A zen gyakorlatában az elértség fokozatai a következők: a kezdő megértése, a mélyebb tapasztalás, a realizáció (jap.: kensó), és a Szent Buddháság.

FŐTÉMA: A Lótuszvirág-csúcs kunyhójának mestere¹⁸⁸ feltartotta mesterbotját¹⁸⁹, és azt kérdezte a tanítványoktól:

– Régi időkben volt aki elérte a megvilágosodást, de miért nem maradt meg abban az állapotban?

Senki nem tudott válaszolni, ezért maga felelt nekik:

– Mert az élet folyamán annak semmi haszna.

Majd ismét kérdezett:

– Mindezek után mit kezdtek ezzel?

És újra csak helyettük válaszolt:

– „Nem véve másokról tudomást vállára vetett bottal csak halad egyenesen. Behatol mélyen a százezer hegy szakadékaiba.”

SZECsó VERSE:

*Szemei porral vannak tele, fülei agyaggal,
mégsem marad ott az ezer hegy között.*

Hulló virágok, zúgó patakok között nyomot nem hagy.

Nyisd csak tágra a szemed, tudd meg, merre járt!

26 Hjakudzso a Fenséges-csúcson ül

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Hjakudzsótól¹⁹⁰:

– Mi a legcsodálatosabb dolog?

– Itt ülök a hatalmas Fenséges-csúcson¹⁹¹ egyedül! – mondta Hjakudzso.

A szerzetes meghajolt, mire Hjakudzso megütötte.

188 *A Lótuszvirág-csúcs mestere* Renghó nevének jelentése. Keveset tudunk róla, mindössze annyit, hogy Ummon másodízigleni leszármazottja volt a Dharma vonalon. Sanszi kerületben Taiszan közelében telepedett le, ahol egy kunyhót épített magának. Soha nem vált nagy és híres templom vezetőjévé, mégis számos tanítványa volt, amint ezt a fenti történet is mutatja.

189 *A mesterbot* a zen tanítást jelképezi, amivel a mesterek a zen szellemét mutatják fel. A mesterbot egy 50–70 cm hosszúságú szabálytalan bot, gyakran öreg göcsörtös szőlőtőkéből készítik.

190 *Hjakudzso zen mester* (720–814) a legnagyobb kínai zen mesterek egyike volt. Óbakunak volt a mestere, aki viszont Rinzainak adta tovább a tanítást. Hjakudzso volt az, aki először fektette le a zen kolostorok szabályait, bár az e tárgyról írott műve nem maradt fenn. Őt tekintjük a kínai tea szertartás megteremtőjének is.

191 *A hatalmas Fenséges-csúcs*. Valóban volt egy száz öl magas sziklás csúcs a Hjakudzso-hegyen, ez a csúcsot hívták hatalmas Fenséges-csúcsnak, a *hjakudzso* kifejezés azt jelenti száz öl. Így már jobban érthető a zen mester felelete, aki saját magára utalt tárgyilagosan, minden hencsért nélkül.

SZECsó VERSE:

*Baszo¹⁹² utódja, az égi ló
végig galoppozta a pátriárkák földjét.
De a tanítás módjában eltért mesterétől
a szabadon engedésben
és a szilárdan megtartásban.*

*Gyorsan mozdult, mint a villám,
mindig a helyzethez illően.
A szerzetes a tigris bajuszát
akarta megráncigálni,
de erőfeszítése nevetségessé vált.*

27 Arany szellő

ENGO ELŐSZAVA: *Egy kérdés, és ő tízre válaszol. Egyetlen sarok, de a másik három is világos lesz¹⁹³. Látja a nyulat, indítja a sólymot, és a szél segítségével csíhol tüzet. De most ne törődjünk a szemöldök ráncolásával, és tegyük félre egy pillanatra! – De mit lehet mondani a tigris barlangjába való bejutásról? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: *Egy szerzetes kérdezte Ummontól¹⁹⁴:*

- Mi van akkor, amikor a fák elszáradnak, és a levelek lehullanak?
- Az arany szellőt testesíted meg.

192 *Baszo Dóicu zen mester* (709–788) a korai zen történetírás legkiválóbb egyénisége volt. A feljegyzések szerint 139 zen mester került ki tanítványai közül. Méltóságteljes megjelenése és átható tekintete miatt tigrishez hasonlították, járását bikához. A hagyomány még azt is feljegyezte, hogy annyira ki tudta nyújtani a nyelvét, hogy be tudta vele takarni az orrát. Tanítási módszere igen változatos volt, egyaránt használt botot, kiáltást, vagy megragadta, fellökte, leütötte a kérdezőt, esetleg megcsavarta az orrát. A „zen szellemének alkalmazása” kifejezést tőle származtatják.

193 *Ha megvan egy sarok, a többi hármat is meg tudod ragadni.* Ez Konfúcius „Beszélgetések és mondások” 7. könyvének 8. fejezetében szerepel: „A mester mondta: Nem fedem fel az igazságot annak, aki nem igyekszik azon, hogy a tudást megszerezze, és nem segítik annak, aki nem igyekszik magán is segíteni. Ha én megmutatom valakinek a téma az egyik sarkát, és ő nem fogja fel a másik hármat, nem mondom el még egyszer a tanítást.” (子曰: “不憤不啟, 不悱不發, 舉一隅不以三隅反, 則不復也。”)

194 *Ummon zen mester* (864–949) az öt nagy zen iskola megalapítójának egyike. Ummon élete folyamán több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki.

SZECSÓ VERSE:

*Jelentős a kérdés, súlyos a válasz is!
Kielégítő a három kijelentés,
a nyíl áthatol a világegyetemen.
Szél fúj a síkság felett, lágy eső borítja homályba az eget.*

*Tudod-e, hogy a Sórin templom¹⁹⁵
mestere még nem tért vissza,
még mindig a falat nézi,
még most is nyugodtan ül a Júdzsi-hegyen.*

28 Amit a szentek még nem prédikáltak

FŐTÉMA: Nanszen¹⁹⁶ elment meglátogatni a nagy Hjakudzso¹⁹⁷ mestert. Hjakudzso megkérdezte tőle:

– Létezik-e olyan tanítás, amit a szentek még nem prédikáltak¹⁹⁸ az embereknek?

– Létezik – válaszolta Nanszen.

– És mi az a tanítás, amit még nem prédikáltak az embereknek? – kérdezte Hjakudzso.

– Az nem a tudat, az nem a Buddha, az nem a dolgok – mondta Nanszen.

– Hiszen most prédikáltad ezt – mondta Hjakudzso.

– Valóban, úgy látszik. De te mit mondanál? – kérdezte Nanszen.

– Én nem vagyok egy nagybölcseességű ember – mondta Hjakudzso. –

Hogyan is mondhatnám meg, hogy van-e ilyen prédikáció vagy nincs?

– Nem tudlak követni – mondta Nanszen.

– Éppen eleget mondtam már neked erről – válaszolta Hjakudzso.

195 *Sórin* a legendás Saolin-hegy japán neve, számos templom és kolostor működött ezen a helyen. Bódhidharma is itt élt és tanított haláláig. Itt történt meg a tan átadása is Sinkónak, tanítványának a későbbi Második Pátriárkának.

196 *Nanszen* (748–834) kimagasló zen mester volt, Baszo zen mesternek volt a tanítványa. Szavai és tettei, melyek tele voltak eredetiséggel, nemcsak tanítványaira voltak mély hatással, de az egész zen szellemiségre is.

197 *Hjakudzso zen mester* (720–814) a legnagyobb kínai zen mesterek egyike volt. Óbakunak volt a mestere, aki viszont Rinzainak adta tovább a tanítást. A zen hagyomány úgy tartja, hogy Hjakudzso volt az első, aki a zen kolostorok szabályait lefektette, bár sajnos az erről szóló műve nem maradt ránk. Őt tekintjük a kínai teaszertartás megteremtőjének is.

198 Sákjamuni Buddha élete folyamán körülbelül háromszáz prédikációt tartott, mégis ezt mondta halála közeledtekor: „Negyvenkilenc évig tanítottam, de nem prédikáltam egyetlen szót sem.”

SZECsó VERSE:

*Pátriárkák és Buddhák nem prédikáltak,
a szerzetesek mégis a tanítók után szaladnak.
Ha tiszta a tükör az állványon, tiszta a kép.
Tekints Dél felé, és nézd a Nagy Medvét!*

*Lefelé áll a rúdja, de te hol keresed?
Miközben óvod az orrodát, elveszted a szád.*

29 Együtt jár a másikkal

ENGO ELŐSZAVA: *Úszik a hal, felkavarodik a víz. Repül a madár, le hull egy toll. Vendéglátó és vendég tisztán elkülönül, fekete és fehér élesen szétválík. Olyan ez, mint a tiszta tükör az állványon, mint csillogó ékszer a kézben. Ha egy Han-beli ember jelenik meg, visszatükröződik. Ha egy Ho-beli ember jön, visszatükröződik. A hang hallható, a szín látható. De hogyan lesz ez ilyen? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Daidzuitól¹⁹⁹:

- Amikor fellobban egy világekorszak tüze²⁰⁰, és ez a nagy világegyetem elpusztul, vajon „az” eltűnik-e, vagy nem?
- Az eltűnik – felelte Daidzui.
- Akkor az együtt jár a másikkal? – kérdezte a szerzetes.
- Az együtt jár a másikkal – mondta Daidzui.

SZECsó VERSE:

*Kettős akadály állította meg a szerzetest,
aki a világekorszak tüzének szívéreől kért.
Csodálatos szavak: „Az együtt jár a másikkal”.
Mestert keresve hiába vándorolt ezer mérföldeket.*

199 *Daidzui mester* (878–963) Taiannak volt a tanítványa, aki viszont Hjakudzso Ekainál tanult. Daidzui fiatalon Tózánnal, Iszánnal és másokkal tanult együtt, de amikor elérte a megvilágosodást a Daidzui-hegyre vonult vissza, és tíz évig le sem jött onnan. Egy nagy fa odvában lakott. Később tanítványok jöttek hozzá, hogy tanuljanak tőle.

200 *A világekorszak*, vagy más néven *kalpa*, az az időszak, ami a teremtések és újratereztések között telik el. Négy periódust különböztetnek meg: a kialakulás, a létezés, a lebontódás és a megszűnés időszakait. A *világekorszak tüze* egy tűzvész, ami lerombolja a világegyetemet.

30 Dzsósú hatalmas retekje

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Dzsósútól:

- Én azt hallottam, hogy te szigorúan Nanszent²⁰¹ követed. Igaz ez?
- Csinsúban²⁰² egy hatalmas retek termett – válaszolta Dzsósú.

SZECSÓ VERSE:

*Csinsúban egy hatalmas retek termett,
és a szerzetesek példaképnek vették.
Csak azt tudják, hogyan volt,
és hogyan lehetne.
Akkor hogy tudnák tényleg megérteni
hogy a hattyú fehér, a varjú fekete.
Rabló! Rabló!
A szerzetest orránál fogva vezeti.*

31 Majoku meglátogatja Sókeit

ENGO ELŐSZAVA: *A zavarosság képek megjelenését okozza, a szándékosság jég képződését eredményezi. De nem menekülsz akkor sem a rókalyuk fogságából, ha nincs sem zavarosság, sem szándékosság. Ha igazán áthatod gyakorlataidat, és mesterré leszel, az akadályok nyomait sem fogod tapasztalni. Olyan leszel, mint a mély vizekben lakó sárkány, vagy mint a tigris, ami parancsol hegyi menedékében. Akkor szabadon engedve még a zsindelyek és kavicsok is megvilágítottak lesznek. Erősen tartva még a tiszta arany is elveszti fényét, még a régi mesterek kóanjai is unalmassá válnak. Mondd, vajon miről beszélnek? Lásd a következőket!*

201 *Nanszen* (748–834) kimagasló zen mester volt, Baszo zen mesternek volt a tanítványa. Szavai és tettei, melyek tele voltak eredetiséggel, nemcsak tanítványaira volt mély hatással, de az egész zen szellemiségre is. Az ő tanítványa volt Dzsósú, aki maga is ezt a szellemiséget vitte tovább. *Nanszen* 795-ben lett zen mester a Nanszen-hegyen, ekkor Dzsósú éppen tizenhat éves volt, és aki ebben az időben élte meg első megvilágosodási élményét. Dzsósú egészen 834-ig, Nanszen haláláig, az ő kísérője volt.

202 *Csinsú* annak a városnak egyik külterülete volt, ahol Dzsósú élt, és híres volt hatalmas és finom retek terméseiről.

FŐTÉMA: Majoku²⁰³ magához vette csengősbotját, és elment Sókeihez. Botját rázva Sókei ülőhelyét háromszor körbejárta, csilingelt a csengőkkel, majd a botot belesúrta a földbe, és megállt egyenesen.

– Jó! – mondta Sókei.

Majoku ezután Nanszenhez ment, botját rázva háromszor körüljárta Nanszen ülőhelyét, csilingelt a csengőkkel, majd a botot belesúrta a földbe, és megállt egyenesen.

– Rossz! – mondta Nanszen.

– Sókei azt mondta „jó” – szólta Majoku –, akkor te miért mondd, hogy „rossz”?

– Sókei jó – válaszolt Nanszen –, te vagy a rossz. Téged a szél fúj ide-oda. Ez visz a romlásba.

SZECSÓ VERSE:

*Ez hiba, az hiba. Soha ne vidd magaddal ezeket!
A négy tengerben a hullámok elülnek,
folyók százai ömlenek bele lágyan.*

*A bot tizenkét csengője felcsilingelt,
az út a kapuhoz az üresség és a csend.
Nem! Nem az üresség, nem a csend!
A megvilágosodottnak gyógyszerert kell kapnia
a „nem-betegség bírásának” betegségére.*

32 Dzsó Dzsóza meghajol

ENGO ELŐSZAVA: *Ha egyszer a téves gondolkodást elvágjuk, ezer szem nyílik fel hirtelen. Egyetlen szó képes megállítani a gondolatok áramlását, és akkor ellenőrzött lesz az összes tudati indíték. Van-e valaki, aki el tudná viselni ugyanannak a halálnak és ugyanannak az életnek a megtapasztalását, amit Buddha átélt? Az igazság mindenütt jelen van. Ha ezt még nem látod, akkor itt egy ősi példa. Lásd a következőket!*

203 Majoku, Sókei (755–815) és Nanszen (748–834) mindhárman Baszo zen mester tanítványai voltak. Nanszen volt a legidősebb, Sókei volt a fiatalabb, és bár Majoku születési dátumát nem ismerjük, de a feltételezések szerint ő volt a legfiatalabb.

FŐTÉMA: Dzsó Dzsóza²⁰⁴ megkérdezte Rinzaitól²⁰⁵:

– Mi a buddhizmus lényege?

Rinzai felemelkedett ülőhelyéről, megragadta Dzsó Dzsózat, adott neki egy pofont, majd ellökte magától. Dzsó Dzsóza még ott állt egy darabig, amikor egy szerzetes odalépett hozzá, és azt mondta neki:

– Dzsó Dzsóza, miért nem hajolsz meg?

Akkor Dzsó Dzsóza meghajolt, és hirtelen megvilágosodott.

SZECsó VERSE:

*Danszai²⁰⁶ szellemét örökölvén,
hogyan lehetne nyugodt és engedékeny?
Kjóreinek²⁰⁷ nem esett nehezére,
hogy a kezét felemelje és
kettészelje a Kaszan-hegyet,
hogy a Sárga-folyónak utat engedjen.*

33 Csinszó meglátogatja Sifukut

ENGO ELŐSZAVA: *Nem különbözteti meg a keletet és a nyugatot, sem az északot és a délt. Reggeltől estig, estétől reggelig mozdulatlan marad. Mondhatjuk e, hogy alszik? Szemei néha olyanok, mint a hulló csillag. Mondhatjuk e, hogy teljesen éber? Máskor dél felé mutat, de északnak mondja. Mondd, figyelmes-e, vagy figyelmetlen? Megvilágosodott, vagy középszerű? Ha tökéletesen érted ezt a témát, és ismered a titkát, megérted, hogyan járták ezt és azt az utat a régi mesterek. Mondd! Az életnek melyik szakasza ez? Lásd a következőket!*

204 *Dzsó Dzsóza*. Dzsó a személyneve volt, a dzsóza kifejezést idősebb tiszteletreméltó szerzetesek megnevezésére használták (*dzsó* – felső, *za* – ülés). Sajnos Dzsó születésének és halálának időpontját nem ismerjük.

205 *Rinzai zen mester* (臨濟義玄 Linji Yixuan) (– 866) a ma élő zen irányzatok második legnagyobb ágának alapítója, Rjúge és Tózan kortársa volt. A vele kapcsolatos történetek, a „Rinzai Roku” (Rinzai feljegyzések), voltak az első írásban is lejegyzett kóanok Kínában.

206 *Danszai* Óbakunak a vezetékneve volt, ezt a nevet Szenszó császár adta neki. Nevének jelentése „átvágni a bonyodalmat”. Óbaku Rinzainak volt a mestere.

207 *Kjórei* hatalmas erővel rendelkező istenség, aki a legenda szerint a Kaszan-hegyet kettéhasította a kezével, hogy a Sárga-folyó számára utat csináljon.

FŐTÉMA: Csinszó²⁰⁸ egyszer meglátogatta Sifukut²⁰⁹. A mester azonban csak egy kört rajzolt a levegőbe.

- Semmi különös céloom nem volt azzal, hogy idejöttem – mondta Csinszó
- , miért töröd magad ezzel a kör rajzolással?
Sifuku erre becsukta szobája ajtaját.

SZECsó VERSE:

*A kör tökéletes, a hang tiszta,
ragyogó és gazdag a körbe rajzolt jáde.
Felpakolva öszvérekre és lovakra,
felpakolva a vasbárka fedélzetére
azoknak szánva, akik már ismerik
a föld és a tenger békéjét és szabadságát.
Kiveti hálóját, hogy teknősbékát fogjon,
Szecsó e helyen megjegyzi:
„Szerzetesek szerte e világon
nem tudnak ebből kiszabadulni.”*

34 Nem jártál a Rozan-hegyen

FŐTÉMA: Kjózan²¹⁰ kérdezte egy szerzetestől:

- Honnan jöttél?
- A Rozan-hegyről²¹¹ – felelte a szerzetes.
- Jártál már valaha a Goróhó-csúcson is? – kérdezte Kjózan.
- Nem, még nem – válaszolta a szerzetes.
- Akkor te még nem jártál a Rozanon sem – mondta Kjózan.

208 Csinszó Sósó laikus volt, nem szerzetes. Magas rangú hivatalnoki tisztséget viselt az akkori kormányzatban. Mégis mélyen megérintette a zen, és értette is a zent.

209 Sifuku zen mester kevésbé ismert, mégis kimagasló tudású személyiség volt. Csak annyit tudunk róla, hogy Kjózan után következett kettővel a tan átadási vonalában.

210 Kjózan (814–890) először Tangen zen mesternél tanult. Majd Tangen halála után Iszannál, akinek a vezetésével elérte a legnagyobbat. Ő és Iszan együtt alapították a zen Igjó iskoláját.

211 A majdnem kétezer méter magas Rozan-hegy egyaránt híres volt számtalan templomáról, melyek a buddhista tanulmányok a helyszíne volt akkoriban, de ugyanolyan híres volt csodálatos természeti környezetéről is. A Rozan-hegy leglátványosabb része a Goróhó-csúcs, amely tulajdonképpen öt öreg emberhez hasonlító csúcsból áll, akik egymást üdvözlik.

Később Ummon²¹² azt mondta:

– Kjózannak ez a mondása, minden jóakarata ellenére, gyomok közé hullott.

SZECsó VERSE:

*Oda hullott, vagy nem, ki mondhatja?
A fehér felhők feltornyosulnak,
a fényes nap ontja lefelé sugarát.
Hibátlan a bal, érett a jobb.*

*Vajon ismered-e Kanzant,
aki annyira gyorsan haladt?
Tíz év múlva sem tért vissza,
elfelejtette az utat, hogy merről jött.*

35 Három és három

ENGO ELŐSZAVA: *Megkülönböztetjük a sárkányt a kígyótól, ékszert a kavics-tól, feketét a fehértől, bizonytalant a bizonyostól, de ha nem rendelkezünk a tudatosság tiszta szemével, és karunk alatt nincs amulett, azonnal a tévedés-nek adunk helyet. Ha valakinek a látása és hallása tiszta, a színt és a hangot valóban felismeri, akkor mondd meg ebben a pillanatban, az fekete vagy fehér, csaló vagy becsületes? Hogyan tudnád megérteni ezt a finom különbséget?*

FŐTÉMA: Mandzsusri²¹³ megkérdezte Mucsakutól²¹⁴:

– Hol jártál legutóbb?

212 *Ummon zen mester* (864–949) az öt nagy zen iskola megalapítójának egyike. Ummon élete folyamán több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki.

213 *Mandzsusri* a bölcsességet megszemélyesítő bódhiszattva. A hagyományos ábrázolásokon ő áll Sákjamuni bal oldalán, míg Szamantabhadra a jobb oldalon áll. Mandzsusri egyik kezében egy szútrát tart, a másik kezében a tévedéseket elvágó kardot tartja, ő maga pedig az erőt és a hatalmat szimbolizáló oroszlánon lovagol.

214 *Mucsaku* (821–900) Bunki zen mesternek volt a személyneve, a nevet, melynek jelentése „nem ragaszkodás” a császár adta neki tisztelete jeléül évekkel később. A fiatal korában Mucsaku keresztül kasul utazta az országot zen mes-tereket látogatva. Kjózannál tanult, majd később az örökébe is lépett. A történet arra utal, hogy egyszer Mucsaku a Mandzsusrinak szentelt Godai-hegyre is elzarándokolt. Este volt már mikor megérkezett, talált egy templomot a hegy lábánál, így ott maradt éjszakára. Ennek a templomnak a főpapjával folytatta azt a beszélgetést, melyet idéz ez a történet. A következő reggel, amikor Mucsaku elindult, egy fiú kísérte el a templom kapujához, akit a főpap rendelt mellé, hogy kikísérje. Mucsaku megkérdezte a fiút, hogy ki a mestere és mi a templom neve. A fiú nem szólt semmit, csak a hegyre mutatott. Mucsaku odanézett, és látta a gyönyörű mélykék színű hegyet maga fölött. Amikor újra visszanézett, azt találta,

- Délen – válaszolta Mucsaku.
- Hogy működik a déli buddhizmus²¹⁵? – kérdezte Mandzsusrí.
- A Tanítás késői korszakának szerzetesei többnyire betartják Buddha törvényeit – mondta Mucsaku.
- Sokan vagy kevesen?
- Itt úgy háromszáz, máshol körülbelül ötszáz.
- Később Mucsaku kérdezte Mandzsusrítól:
- És hogy működik a buddhizmus a világnak ezen a részén, ahol te élsz?
- Világi és szent együtt él, a sárkányok és kígyók keverednek.
- Sokan vannak vagy kevesen?
- Az előbbiből három-három, az utóbbiból három-három.

SZECsó VERSE:

*Ezer hegy, csúcs a csúcson, mélykék,
Mandzsusrival ki társaloghat?
Kinevetem a „sok vagy keveset”!
Megcsodálom: „Az előbbiből három és három,
az utóbbiból három és három.”*

36 Csósa sétálni megy

FŐTÉMA: Egyik nap Csósa²¹⁶ elment sétálni. Amikor visszatért, a kapunál a szerzetesvezető megkérdezte tőle:

- Mester! Hol kóboroltál?
- A hegyekben sétáltam, onnan jövök – válaszolta Csósa.

hogy eltűnt a templom, a fiú és minden más. A helyén csak egy elhagyatott völgyet látott. Mucsaku megértette, hogy a főpap maga Mandzsusrí volt, aki híve kedvéért megjelent.

215 A déli zen buddhizmus Kína déli részén, a Sárga-folyó körüli országrészekben virágzott. A gyakorlás fontosságát hangsúlyozta, és a hirtelen megvilágosodást hirdette. Ez a irányzat egészen a Hatodik Pátriárkáig, Szókeiig vezethető vissza. Míg az északi zen buddhizmus, mely főleg Kína északi részén terjedt el, az elméleti képzésre helyezte a hangsúlyt, és úgy tartotta, hogy a megvilágosodás fokozatosan érhető el.

216 Csósa Keisin, Dzsósú zen mester szellemi társa volt. Vele kapcsolatban jegyezték fel a következő történetet:

- „Egyszer egy szerzetes megkérdezte Nanszent:
- Hogy juthatok tovább egy száz láb magas pózna csúcsáról?
- Csak lépj tovább egy lépéssel! – válaszolta Nanszen.
- Csósa az alábbi szép négy soros versbe foglalta ezt az utasítást:

*Te, aki ott ülsz a száz láb magas póznán,
Bár ráléptél az Útra, még nem vagy az igazi.
A száz láb magas pózna csúcsáról lépj csak tovább,
Mutasd meg egész testedet mind a tíz irányban!”*

- Merre jártál? – kérdezte a szerzetesvezető.
- Először az illatos füveket kerestem – mondta Csósa –, de most a lehulló virágokat követve tértem vissza.
- Tele vagy a tavasszal – mondta a szerzetesvezető.
- Jobb, mint amikor az őszi harmat hull a lótuszlevelekre.
[Szecsó mondja: Köszönöm a válaszodat.]

SZECsó VERSE:

*Világ, egyetlen porszem nélkül!
Mely szemek nincsenek itt nyitva?
Először az illatos füveket kereste,
a lehulló virágokat követve tért vissza,
téli fára telepedett a karcsú gólya,
őrült majom kiáltozik a vén magaslatokra.
Csósa örök szelleme – óh!*

37 A három világban nincs Dharma

ENGO ELŐSZAVA: *A villámként mozduló szellemet nem tudod követni. Mikor a nyílvessző leszáll a kékségből, nincs arra idő, hogy befogd a füled. A mester feje felett skarlátszínű zászló lobog. A tanítvány nyaka előtt kétélű kard forog. Ha szemed nem elég éles, kezed nem mozdul elég gyorsan, hogyan vagy képes megbirkózni a helyzettel? Ilyenkor az ember mélyen lehajtja a fejét, fontolgat, és téves gondolatokat követ. Tudhatnád, hogy számtalan koponyára vadásztak már a szellemek! Hogy tudnád megválaszolni a tanító szavait anélkül, hogy a téves gondolkodás csapdájába esnél, és anélkül, hogy bizonytalankodva megállnál? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Banzan²¹⁷ mondta egyszer tanítványainak:

- A három világban nem létezik Dharma. De hol találjátok meg a tudatot?

217 *Banzan* (720–814) Baszo zen mesternek volt a tanítványa. A következő történet maradt fenn róla:

Egyszer, amikor Banzan még fiatal volt, a hentes üzletbe ment, hogy húst vegyen.

– Adj nekem valami jó húst – kérte a hentes!

– Mindegyik hús jó – válaszolta a hentes.

A hentes válasza megérintette Banzant, és mély megértéshez juttatta. Ezután kezdte el tanulmányait a buddhizmusban.

A főtémában idézett szöveg részlet abból a beszédből, melyet egyszer Banzan a tanítványainak mondott: „Nektek magatokba kellene néznetek! Nem teheti meg ezt helyettetek senki. A három világban nem létezik Dharma. De hol

SZECSÓ VERSE:

*Három világban nincs Dharma,
hol találjátok meg a tudatot?
Fehér felhők koronázzák az eget,
a folyamok a hárfát muzsikára készítetik,
hangokra és harmóniákra,
melyeket senki sem ért.
Az éjszakai eső meghozta a mélységes őszi vizeket.*

38 A pátriárkák Dharma-pecsétje

ENGO ELŐSZAVA: *Bár nem szokásos, de az, aki a fokozatos módszert fogadja el, mégis járhat a helyes úton, és képes lehet arra, hogy a forgalmas piactéren élvezze a gátlástalan nyüzsgést. Aki a hirtelen módszert fogadja el, nem hagy nyomot maga után, még ezer Buddha sem fürkészheti ki. De mit lehet mondani arról, aki nem használja sem a fokozatos, sem a hirtelen módszert²¹⁸? Egyetlen szó elegendő a bölcsességhez, ahogy elég az ostor csettintése egy jó lónak. Ilyen utat tekintve, ki lehet mester? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Fukecu²¹⁹ felült a magas székre Eisú²²⁰ kormányzati helyiségében, és a következőket mondta:

– A pátriárkák Dharma pecsétje²²¹ olyan, mint a vasökör szelleme. Ha a pecsétet eltávolítjuk, hatása elmarad. Ha nem távolítjuk el, hatása nem jelenik meg. Ha nem akarjuk egyiket sem, akkor mondd, le kellene-e nyomni a pecsétet, vagy nem?

Akkor egy idős szerzetes, Rohi, jött előre, és azt mondta:

– Én rendelkezem a vasökör szellemével²²². Kérlek, ne nyomd le a pecsétet!

találjátok meg a tudatot? A négy elem eredendően üres. De hol található a Buddha? Az eke nem mozdul és nem beszél, mégis azonnal felfedi magát. Ezen kívül más nincsen.”

218 *A fokozatos és hirtelen módszerek* a megvilágosodás két eltérő megvalósítási útja.

219 *Fukecu* (896–973) negyedizigleni leszármazottja volt Rinzai (kínaiul Lin-csi) zen mesternek a dharmaleszármazásban. Fiatalabb korában Konfuciuszt tanulmányozta, ahogy azt a legtöbb kínai is tette akkoriban, csak később fordult a buddhizmus felé. A buddhista tendai szektába lépett be, de huszonöt éves korában megismerkedett a zen tanításokkal. Ezután a zent gyakorolta, és mint zen tanító vált ismertté.

220 *Eisú tartomány* kormányzója Fukecu mester tanítványa volt, gyakran hívta meg őt, hogy előadásokat tartson.

221 *A pátriárka Dharma-pecsétje* a Buddha tudata, a megvilágosodott tudat. A pátriárka, akire Engo hivatkozik Bódhidharma, a zen első pátriárkája.

222 *A vasökör szelleme* egy ókori szoborra utal. A legendás időkben Jü császár hatalmas gátakat építtetett a Jangce-folyó mentén, hogy megelőzze az áradásokat. Ennek a munkának az emlékére emelt egy óriási vasból készült ökör-

– Nagyon hosszú ideje járom már a nagy óceánokat cethalra vadászva, de most meglehetősen bosszant, hogy egy kis békát találok, aki belepottyan a pocsolójába – mondta Fukecu.

Rohi megállt, hogy gondolkozzon. Fukecu kiáltott egyet, majd azt mondta:

– Miért nem folytatod, mit akartál mondani?

Rohi dadogott. Fukecu úgy tett a hessegetőjével, mintha meg akarná ütni, majd azt mondta:

– Emlékszel a témára? Próbáld megismételni!

Rohi szóra akarta nyitni a száját, de Fukecu megint csapott egyet a hessegetőjével.

A kormányzó így szólt:

– A Buddha törvénye és a király törvénye teljesen egyforma.

– Miért mondd ezt? – kérdezte Fukecu.

– Ha büntetés szükséges, nem szabad elmulasztani, különben kihívjuk a bajt – válaszolta a kormányzó.

Fukecu leszállt a székről.

SZECsó VERSE:

*Tartotta Rohit, hogy a vasökröt megülje,
Rinzai három rejtélyét használta fegyvernek.
A palotát köszönteni siető folyót
egyetlen kiáltással visszafordította.*

39 Gyógyfüves kert kerítése

ENGO ELŐSZAVA: *Az, aki már megvilágosodott, és a tudat tökéletes szabadságát élvezi a hétköznapi életben is, olyan mint a tigris, ami uralja a hegyi menedéket. Ha valaki még nem megvilágosodott, és sodródik a világ dolgai közt, olyan mint a ketrecbe zárt majom. Ha meg akarod ismerni a buddha-természetet, fordítsd figyelmed az időre és az okságra. Ha a már százszor finomított tiszta arany állapotára törekszel, a tanító kovácstüzeiben kell átalakulnod. Azt kérdezem tőled, vajon hogyan ismernéd fel azt, aki már mestere a teljesség útjának?*

szobrot, amelynek a feje Honan tartományban volt, a folyó déli partján, és a farka pedig Hopei tartományban, az északi parton. Őrző istenségként volt hivatva megelőzni az áradásokat, ami annyi szenvedést és kárt okozott addig. Fukecu ezt a képet használja, hogy megjelenítse a rendíthetetlen erőt és szilárdságot.

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Ummontól:

- Mi a Buddha tiszta teste²²³?
- Gyógyfüves kert kerítése²²⁴ – mondta Ummon.
- Mit mondanál, ha érteném az ilyet? – kérdezte a szerzetes.
- Aranyszőrű oroszlán²²⁵ – válaszolta Ummon.

SZECsó VERSE:

*Ne hibázd el a gyógyfüves kert kerítést!
A jelzés a mérlegen van, nem a tálcán.
Aki azt mondja „ilyet”, tudatlanságot árul el.
A mesterkéz tartózkodik az arany oroszlántól.*

40 Nanszen egy virágra mutat

FŐTÉMA: Riku Taifu²²⁶ beszélgetett Nanszennel²²⁷:

– Dzsó Hossi²²⁸ mondta egyszer – szolt Riku Taifu –, „Az égnek, a földnek és nekem magamnak ugyanaz az eredete. Az összes dolog és én magam ugyanabból a lényegből van.” Szinte teljesen hihetetlen!

Nanszen a kertben odaintette magához Riku Taifut, egy virágra mutatott, és azt mondta:

- A mai kor embere úgy nézi ezt a virágot, mintha álomban látná.

SZECsó VERSE:

*Hallás, látás, tapintás és tudás,
sem egyik, sem másik.*

223 *Buddha tiszta teste* a Nagy Tökéletes Tükör Bölcsesség, az ennek megfelelő szanszkrit kifejezés a Dharmakája.

224 *A gyógyfüveskert kerítése* kifejezést nem lehet fogalmilag megérteni. Mondogatni kell. Először jelentés nélküli furcsa szóként jelenik meg, de később elvezethet a nyelvi elmélyülés legmélyebb rétegeibe is.

225 *Az aranyszőrű oroszlán* kifejezést akkor használták, ha helyeselték valakinek. Ummon itt finoman jelezte, hogy az igazi értés nem tesz különbséget a gyógyfüveskert kerítése, a Dharmakája és Buddha tiszta teste között.

226 *Riku Taifu* (764–834) magasrangú kormányzati hivatalnok volt, és Nanszennel a társa, akivel együtt tanulták a zent. A hagyomány szerint magas szintű szellemi megértést ért el.

227 *Nanszen* (748–834) kimagasló zen mester volt. Baszo zen mesternek volt a tanítványa. Szavai és tettei, melyek tele voltak eredetiséggel, nemcsak tanítványaira voltak mély hatással, de az egész zen szellemiségre is. Az ő tanítványa volt Dzsósú, aki maga is ezt a szellemiséget vitte tovább.

228 *Dzsó Hossi* (382–414) egyike volt Kumaradzsiva négy legkiválóbb tanítványának, Indiából Kínába utazott 401-ben. Egy sor buddhista szöveget, szútrát és szentírást fordított le kínaira, és egyébként is jelentős befolyást gyakorolt a kínai buddhizmus fejlődésére. A hossi megtisztelő cím magyarul Dharma-tanítót jelent, kolostorok vezetőjét, templomok vezetőpapjait, zen mestereket szólítottak így.

*A hegyeket, a folyókat nem tükörben kell látni.
A fagyos ég, a lenyugvó hold – éjjélkor.
Ki tükrözi a tó nyugodt felszínén
az árnyékokat a hidegben?*

41 Dzsósú és a nagy halál

ENGO ELŐSZAVA: *Ha a helyes és helytelen összekeveredik, még a szentek sem tudnak különbséget tenni közöttük. Ha az igenlés és a tagadás összeszövődik, még Buddha sem tudja megkülönböztetni egyiket a másiktól. A legkiválóbb és a hétköznapin túli tapasztalatokkal rendelkező ember sem tudja elkerülni, hogy saját képességeit ne egy nagy mester képességeinek tüntesse fel. A jéghegy gerincén sétál, a kard élén jár. Olyan, mint a kirin szarva, olyan mint a lótuszvirág a tűzben. Ha egy hétköznapin túli tapasztalatokkal rendelkező emberrel találkozik, egyenlőnek tekintti magát vele. Ki ő? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Dzsósú²²⁹ kérdezte Tószutól²³⁰:

- Mi van akkor, ha valaki a nagy halálból újra visszatér az életbe?
- Nem kellene éjszaka mászkálnod! Várd meg a nappalt, és akkor gyere! – mondta Tószu.

SZECsó VERSE:

*Nyitott szemű, de mégis olyan, mint egy halott.
Milyen szokás az, hogy tiltott dologgal vizsgáljuk a mestert?
Ha maga Buddha mondja is, hogy nem érte el,
nem tudhatod, mikor szór hamut a szemedbe?*

229 *Dzsósú zen mester* (778–897) korának legkiemelkedőbb zen mestere volt. Viszonylag fiatalon, tizenhat évesen világosodott meg, de még hosszú éveken át dolgozott magán, hogy azt, amit akkor fiatalon meglátott, képes legyen meg is valósítani. Nyolcvan éves volt már, amikor úgy érezte, tiszta szívvel elvállalhatja a kolostor vezetését. Hála hosszú életének további negyven évig tanított ebben a kolostorban. Sok-sok tanítvány köszönhette neki szellemi előrehaladását.

Tanítási módszerét „az ajak és nyelv zenjé”-nek szokták nevezni, mert elsősorban szavai voltak inspirálóak. Szavai első pillanatra hétköznapinak tűnhetnek, mégis a legnagyobb figyelmet érdemlik, mert csak hosszabb idő után, elmélyült tanulmányok során bontakoznak ki az értés mélységei.

230 *Tószu zen mester* (819–914) több mint negyven évvel volt fiatalabb mint Dzsósú.

42 Gyönyörű hópelyhek

ENGO ELŐSZAVA: *Függetlenül beszél, függetlenül cselekszik, és mások kedvéért a pocsolyán keresztül cammog. Beszél másokkal, együtt cselekszik másokkal, mégis olyan egyedül áll, mint az ezüst hegység vagy mint a vas szikla. Ha kétkedsz és habozol, kíséretté válsz, aki koponyákra vadászik. Ha megállítod a gondolkodást, a pokolba zuhansz. Látod-e, ahogy a fényes nap ragyog az égen, és érzed-e a hűvös szellőt, ahogy végig fúj a föld felszínén? Volt-e valaki ilyen a régi idők nagyjai között? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Hó Kodzsi²³¹ távozóban volt Jakuszentől²³². Jakuszan meghagyta tíz tanítványának, hogy kísérjék el a templom kapujához, és búcsúztassák el. Kodzsi a hulló hópelyhekre mutatott, és így szólt:

– Egytől-egyig gyönyörű hópelyhek ezek, mégis sehol máshol nem esnek.

Akkor az egyik tanítvány, akit Zen Tanítványnak hívtak, azt kérdezte:

– Akkor hol esnek ezek?

Kodzsi adott neki egy pofont.

– Kodzsi! – szólt Zen – Nem kellene ilyen hirtelennek lenned!

– Ha te ilyen vagy, és zen tanítványnak nevezed magad, sose fog téged a pokol királya meneszteni.

– És rólad mit lehetne mondani? – kérdezte Zen.

Kodzsi megint adott neki egy pofont, majd így szólt:

– Nézel, de olyan vagy mint a vak, beszélsz, de olyan vagy mint a süketnéma.

SZECsó VERSE:

Dobd meg hógolyóval!

Dobd meg egy golyóval!

Még a legjobb is adós marad a válasszal.

*Sem ég sem föld nem tudja, mit kell tenni,
ha szem és fül be van tömve hóval.*

Hétköznapin túli tisztaság és egyszerűség!

Még az öreg kékszemű szerzetes²³³

sem tudja megmagyarázni!

231 *Hó Kodzsi* laikus zen tanítvány volt, aki először Szekitónál tanult, majd később Baszonak lett a tanítványa. Mestere halála után ő vitte tovább a zen tanítást.

232 *Jakuszan* (751–834) kimagasló képességű zen mester volt, aki Szekitót követte a zen leszármazásban.

233 *Az öreg kékszemű szerzetes* hivatkozás Bódhidharmára, aki a zen első pátriárkája volt. Indiai származású, mégis a hagyomány szerint kék szeme, dús szemöldöke és nagy szakállá volt.

43 *Sem hideg sem meleg*

ENGO ELŐSZAVA: *A szavak, amelyek a világegyetemnek parancsolnak, korokon át engedelmesek. A szellem képes a tigrist uralni, még a szentek ezreit is bámulatba ejti. Szavai páratlanok, szelleme mindenhol érvényesül. Ha magas szintű gyakorlatokat akarsz végezni, át kell verekedd magad a nagy mesterek kovácstüzén. Mondd, ki tudott valaha is ilyen szellemet felmutatni? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Tózzantól²³⁴:

- Hideg és hőség ér minket. Hogyan kerülhetjük el ezeket?
- De miért nem mész el oda, ahol nincs hideg és nincs hőség? – kérdezte Tózzan.
- Hol van az a hely, ahol nincs hideg és nincs hőség? – kérdezte a szerzetes.

Tózzan így válaszolt:

– Ha hideg van, akkor legyen olyan hideg, hogy megöljön! Ha hőség van, akkor legyen olyan hőség, hogy megöljön!

SZECsó VERSE:

*Segítő kéz, ugyanakkor ezer öles szikla.
A valóság és látszat²³⁵ nem önkényes megkülönböztetések.
Az ősi smaragd palota²³⁶ ragyog a holdfényben.
Okos Kanro²³⁷ megmássza ugyan a lépcsőket,
de mégsem talál semmit.*

234 *Tózzan zen mester*, teljes nevén Tózzan Rjóka (807–869), a szótó zen iskola egyik alapítója volt. A legkiválóbb zen tanítók közé sorolják. Utazásai során számos zen mestert látogatott meg, így Nanszent is, aki Baszonak volt az utódja. Amikor Nanszen mestere halálának évfordulóján azt kérdezte a gyülekezettől: „Vajon egyszer visszatér-e Baszo közénk?” Tózzan így válaszolt: „Ha arra alkalmas lesz a közösség, akkor igen.” Nanszen elismeréssel nyugtázta a választ.

235 *Valóság és látszat* kifejezés Tózzannak arra a tanítására utal, melyben e két fogalom viszonyát világította meg öt különböző oldalról.

236 *Az ősi smaragd palota* az a hely, ahol nincs hideg és nincs hőség. A jelkép a számadhi birodalmára vonatkozik, ahol szubjektívitasunk és objektívitasunk egyggyé válik. Más szavakkal, amikor hideg van, ne kerüljük el azt, hanem váljunk egyggyé vele. Amikor meleg van, merülünk bele a hőségbe, és váljunk egyggyé vele. A számadhiban egyébként éppen ezt tesszük, így a smaragd palota a fényes hold ragyogásában megjelenik előttünk.

237 *Kanro* egy okos és gyors lábú kutya volt, a legenda szerint egy nyulat üldözött, de mindketten olyan gyorsan futottak, hogy a végén halálosan kimerülve estek össze. A szerzetes, aki feltette a kérdést a jelen történetben olyan, mint ez a Kanro. Addig üzte az élet és halál kérdését, míg eljutott a smaragd palotába, és látta hogy nincs ott semmi.

44 Kaszan üti a dobot

FŐTÉMA: Kaszan²³⁸ mondta:

– Tanulmányok segítségével tanulni, ezt úgy hívják: hallás. Nem tanulni többet, ezt úgy hívják: közelség. Mindkettőt meghaladni, ez az igazi haladás.

– Mi az igazi haladás? – kérdezte egy szerzetes.

– Ütöm a dobot – mondta Kaszan.

A szerzetes ismét kérdezett:

– Mi Buddha igazi tanítása?

– Ütöm a dobot – mondta Kaszan.

A szerzetes még egyszer kérdezett:

– Én nem kérdezlek az „éppen ez a tudat a Buddhá”-ról. De mi a „sem tudat, sem Buddha”?

– Ütöm a dobot – mondta Kaszan.

A szerzetes tovább kérdezett:

– Ha megvilágosodott jön, azt hogyan fogadod?

– Ütöm a dobot – mondta Kaszan.

238 *Kaszan zen mester* (891–960) hét éves korában lépett be Szeppó kolostorába, aki akkor már hatvanhat éves volt. Húszévesen, mestere Szeppó halála után, Kjúho zen mesterhez ment tanulni, akinek később az utódja lett. Ahhoz a Kjúhohoz, aki Szekiszó utódja volt, és arról lett híres, hogy megveregette halott társának, a szerzetesvezetőnek a vállát.

A történet a következőképpen maradt ránk:

Kjúho Szekiszó mester tanítványa volt. Amikor Szekiszó meghalt, a kolostor szerzetesei konzíliumot hívtak össze, ahol eldöntötték, hogy az ottani szerzetesvezetőt nevezik ki az új apáttá. De Kjúho felállt, és azt mondta a gyülekezetnek:

– Először is meg kell tudnunk, vajon igazán érti-e néhai mesterünk tanítását!

A szerzetesvezető akkor megkérdezte:

– Milyen kérdésed van néhai mesterünk tanítását illetően?

Kjúho így válaszolt:

– Néhai mesterünk azt mondta, hogy „felejsd el mindent, ne csinálj semmit, és próbálj tökéletes nyugalomban maradni. Próbálj hideg hamu és kihasznált fa lenni! Próbálj a tömjénfüstölő közelében lenni az öreg templomban! Próbálj a fehér selyemszál hosszának lenni!” Nem kérdezlek ennek a figyelmeztetésnek az első részéről, csupán a legutolsó mondatról. Mit jelent az, hogy „próbálj a fehér selyemszál hosszának lenni”?

– Ez csupán egy mondat – mondta a szerzetesvezető –, ami illusztrálja az Egyetlen Forma tárgyát.

Kjúho ekkor felkiáltott:

– Látod! Tudtam, hogy egyáltalán nem érted néhai mesterünk tanítását!

A szerzetesvezető így válaszolt:

– Mi az, amit értesemből nem fogadsz el? Gyűjts azonnal egy füstölőpálcikát nekem, és ha nem tudok meghalni, mielőtt az leég, akkor beismerem, hogy nem értem néhai mesterünk szavait.

A füstölőpálcikát meggyújtották, és a szerzetesvezető elfoglalta helyét. Egyenesen ült, mint egy karó, és lám, mielőtt a füstölőpálcika teljesen leégett volna, a szerzetesvezető meghalt ott egy ültőhelyében.

Kjúho akkor megveregette a holttest vállát, és így szólt:

– Rendben van. Te meg tudod tenni, hogy leülsz, és azonnal meghalsz, de ami néhai mesterünk szavainak jelentését illeti, arról még a leghalványabb elképzelésem sincs.

SZECsó VERSE:

*Ha köveket vonszolsz, földet cipekedsz,
az ezertonrás íj szellemi erejét használd!
Szeppó mester elgurított ugyan három fagolyót,
de az hogy múlhatja felül Kaszan
„Ütöm a dobot”-ját?
Csak azt mondom neked: ami édes, az édes,
ami keserű, az keserű.*

45 Dzsósú köntöse

ENGO ELŐSZAVA: *Ha beszélni akar, beszél, és nincs vetélytársa az egész világ-
egyetemben. Ha tenni akar, tesz, és cselekvése egyedülálló. Az egyik, mint hul-
lócsillag vagy villámfény, a másik, mint a ropogó láng vagy a villanó penge.
Mikor megrakja kovácstüzét, hogy tanítványait nevelje, azok leteszik fegyverü-
ket, és elvesztik nyelvüket. Adok egy példát. Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Dzsósútól:

- Az összes jelenség²³⁹ az egységre vezethető vissza, de mire vezethető visz-
sza az egység?
- Amikor én Szeisuban²⁴⁰ jártam, egy kenderből készült köntöst készítet-
tem. Hét fontot nyomott.

SZECsó VERSE:

*Egy kis érvelést hozol elő, hogy az öreg furdancsot csapdába ejtsd.
De vajon az értelmét ismered-e
a hét font súlyú kender köntösnek?*

*Épp beledobtam a Szeiko-tóba²⁴¹,
hajtja a szél maga előtt.
Ki osztja meg velem majd a hűvösséget?*

239 Az összes jelenség, dharmák alatt a világegyetem minden érző és nem érző létezőjét érjük. A kérdés tulajdonkép-
pen utal a Gandavjúha Szútrára, amely a következőket mondja: „A három birodalomban minden dolog az egységére
vezethető vissza.”

240 Szeisú híres volt finom kender termékeiről. Dzsósú szavai az ott élő és dolgozó emberekre utalnak, akik kézműves-
séggel foglalkoznak.

241 Szeiko-tó híres volt gyönyörű fekvéséről, Szecsó templomától nem messze volt található.

46 Az esőcseppek hangja

ENGO ELŐSZAVA: *Egyetlen cselekvéssel meghaladja a közönségest és a szentet is. Egyetlen szóval átvág minden bonyodalmat, és szüntet meg minden nehézséget. Jéghegy gerincén sétál, kard élén jár. A formák és hangok teljessége között ülve azok fölé emelkedik. De tegyük csak félre ezt a finom cselekvési szabadságot! Mit tudsz mondani erről, ha ennek egy pillanat alatt vége szakad? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Kjószei²⁴² kérdezte egy szerzetestől:

- Mi ez a hang odakint?
- Az esőcseppek hangja – felelte a szerzetes.
- Az emberi gondolkodás visszájára fordított. Saját magát becsapva kergeti a dolgokat – mondta Kjószei.
- De mi mondható rólad? – kérdezte a szerzetes.
- Én közel voltam hozzá, de nem vagyok becsapva – válaszolt Kjószei.
- Mit értesz ez alatt, hogy „közel hozzá, de nem becsapva”? – kérdezte a szerzetes.
- Az értés síkján könnyű a választ megadni, de az értést meghaladva nehéz válaszolni – mondta Kjószei.

SZECsó VERSE:

*Az üres terem esőcseppek hangját visszhangozza,
A választ még a mester is elhibázza.
Ha azt mondd, visszafordítottad a folyót,
igazi értéssel nem rendelkezel.
Értés? Nem értés?
Ködös eső, északi és déli hegyek.*

242 *Kjószei* (868–937) kiváló zen mester volt, Szepőt követte a zen leszármazásban. A következő két rövid párbeszéd jól megvilágítja hogyan tanította zent:

- Egy szerzetes kérdezte Kjószeitől:
 - Miért nem teszel valamit azért, hogy gyorsabban megvilágosodhassak?
 - Ha tennék, elnyomnám saját igazi természetedet.
- Egy másik szerzetes azt kérdezte:
 - Mi a jelentése a mondásnak, hogy „az ártatlan ember összhangban van az úttal”?
- Kjószei így válaszolt:
 - Miért nem engem kérdezel a mondásról, hogy „az ártatlan út összhangban van az emberrel”?
- A szerzetes szót fogadott és megkérdezte. Mire Kjószei így válaszolt:
 - A fehér felhők ráülnek a kék csúcsokra, a fényes Hold nem tűnik el a kék égről.

47 Túl a haton

ENGO ELŐSZAVA: *Az ég sohasem beszél, a négy évszak mégis követi a sorrendet. A föld nem beszél, de minden dolog virul. Ahol a négy évszak követi a sorrendet, megláthatod a lényegét. Ahol minden dolog virul, megtalálhatod a hasznoságot. Most mondd meg, magát a szerzetest hol látod! Állítsd meg a beszéded, cselekedeteidet, napi szokásaidat, majd lezárt torokkal és ajkakkal mondd!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Ummontól:

- Mi a dharmakája?
- Túl a haton²⁴³ – mondta Ummon.

SZECsó VERSE:

Egy, kettő, három, négy, öt, hat,...
Még a kékszemű indiai szerzetes
sem képes megszámlolni.

Elsietve mondják,
hogy Sórin²⁴⁴ átadta Sinkónak,
és hogy köntösbe öltözve
visszament Indiába²⁴⁵.

India hatalmas és távoli,
lehetetlen őt megtalálni.
A múlt éjszaka óta mégis
itt ül szemben a Nyúhó-heggyel²⁴⁶.

243 A *túl a haton* kifejezést sok mindenre érthette Ummon. Jelentheti a hat érzéket: látást, hallást, ízlelést, szaglást, tapintást és a tudatosságot. De jelentheti a hat elemet: földet, vizet, tüzet, szelet, teret és a tudatosságot. De még a zen hat keleti pátriárkáját is érthette alatta.

A kínaiból való szó szerinti fordítás valahogy így hangzana: *hat nem tartalmazhatja*. Mindegy, hogy hányról van szó! Lehet az egy, kettő, három, négy, öt, hat vagy akárhány. És mindegy, hogy innen vagy túl. Sőt még az is, hogy tartalmazza-e vagy nem. Ezek nagyon kis eltérések az igazsághoz képest. A Dharmakája oly hatalmas, hogy semmelyik hat sem tartalmazza azt.

244 *Sórin* a legendás Saolin-hegy japán neve, számos templom és kolostor működött ezen a helyen. Bódhidharma is itt élt és tanított haláláig. Itt történt meg a tan átadása is Sinkónak, tanítványának a későbbi Második Pátriárkának.

245 Bódhidharmát halála után a Jüdzsi-hegyen temették el, de a legenda szerint később újra életre kelt, és gyalog visszatért Indiába. Egy kínai hivatalnok, miután elintézte ügyeit Indiában, hazafelé tartott, s találkozott Bódhidharmával a hegyekben, aki ment vissza Indiába. A mester egyik kezében egy szandált cipelt, melynek nem volt párja. Azok után, hogy a hivatalnok elmesélte a találkozást az itthoniaknak, a hatóságok hitetlenkedve felnyitották Bódhidharma sírját, és azt látták, hogy a sír üres, mindössze egy fél szadált találtak a sírban.

246 A *Nyúhó-hegy* másik neve Szecsó-hegy, tekintve, hogy Szecsó temploma ezen a helyen épült.

48 A teaszertartás

FŐTÉMA: Ó Taifu²⁴⁷ teaszertartáson vett részt a Sókei templomban. Ró Dzsóza felemelte a kannát, hogy odavigye Mjósónak, de közben valahogy felborította. Ó Taifu azt kérdezte:

- Mi van a kanna alatt?
- A tűzhely istene – mondta Ró Dzsóza.
- Ha az a tűzhely istene²⁴⁸ – mondta Taifu –, miért borította fel a kannát?
- Ezer nap hivatali szolgálatban, és egyetlen baleset! – válaszolta Ró Dzsóza.

Taifu legyintett egyet a köpenye ujjával, és elhagyta a helyiséget. Mjósó azt mondta:

– Ró Dzsóza! Te már régóta eszed a Sókei templom ételét, mégis vidéken kóborolsz, rönkökkel küszködsz.

- De mi mondható rólad? – kérdezte Ró Dzsóza.
- Hát ez az, amikor az ördög nálad többre viszi.

[Szecsó mondja: Miért nem tapostál a tűzhelyre ebben a pillanatban?]

SZECsó VERSE:

*Levegőt hasítva jött a kérdés,
de a válasz elhibázta a célt.
Ajaj! A félszemű sárkány²⁴⁹-szerzetes
nem mutatta ki méregfogát és karmait.*

*De most a méregfog és karmok
mind kint vannak.
Villámok csapkodnak a zivataros felhőkben!
A dagadó hullámok felcsapnak és visszazuhanak
körös-körül az áradatban.*

247 Ó Taifu Szensú tartomány kormányzója volt. Ő nevezte ki Csókei zen mestert a Sókei templomba apátnak. Mjósó volt az apát helyettese, Ró Dzsóza pedig a templom rangidős szerzetese. A teaszertartás szereplői mindnyájan Tokuszan zen mester dharma leszármazási vonalába tartoztak. A történetben felidézett beszélgetés feltehetően épp egy olyan alkalommal hangzott el, amikor Csókei nem tartózkodott a templomban.

248 A tűzhely istene. Kínában az akkori népi hit szerint mindenütt jelen voltak az istenek és a szellemek, a konyhában, a tűzhelyben, a fürdőben, a ház középponti részében, a kútban, de még a kert sarkaiban is. Ezek az istenek vigyázták a ház minden ügyes bajos dolgát, és a ház asszonyának volt a dolga, hogy felajánlásokat, engesztelő ajándékokat tegyen ki nekik.

249 Az félszemű sárkány kifejezést a kínai köznyelvben a félszemű emberre használták. A sárkány megszemélyesíti a hősi és nemes tulajdonságokat, így Mjósó aki félszemű volt, sárkány volt a szerzetesek között.

49 *Az aranyponty kint van a hálóból*

ENGO ELŐSZAVA: *Hétszer áthatolni és nyolcszor áttörni²⁵⁰, megszerezni a dob, elfoglalni a zászlót, fenntartani száz határállomást és ezer őrházat, figyelni a frontvonalat és őrizni a hátországot, a tigris fejét tartani, és megragadni a farkát, mindezek össze sem mérhetők egy tapasztalt mester képességeivel. Az ökörfej eltűnik, a lófej előjön, ez sem nagy csoda. Mondd, mit csinálsz, ha hétköznapin túli tapasztalatokkal rendelkező ember jön? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Szansó²⁵¹ mondta Szeppónak²⁵²:

- Az aranyponty kint van a hálóból! Mondd meg, mivel fog táplálkozni!
- Megmondom, ha kijutottál a hálóból – válaszolta Szeppó.
- Tizenöt évszázad szerzeteseinek híres tanítója nem képes egyetlen szót sem kitalálni, hogy mondjon valamit erről a témáról – mondta Szansó.
- A kolostor vezetője vagyok, és sok elfoglaltságom van – válaszolta Szeppó.

SZECSÓ VERSE:

*Az aranyponty kijött a hálóból.
De te ne mondd, hogy még a vízben van.
Megrázza az egeket, megmozgatja a földet,
uszonyát lengeti, csapdossa farkát.*

*Csapása mint a cethalé,
hatalmas hullámokat kelt.
Aztán mennydörgés hangzik,
hűvös szél kezd fújni.*

*Hűvös szél – igen!
Hűvös szél kezd fújni.
Az egész világegyetemben
vajon ki képes erre?*

250 A *hétszer áthatolni és nyolcszor áttörni* kifejezést dharma küzdelmeknél használják.

251 *Szansó zen mester* nevét az általa vezetett templom nevééről kapta. Születésének és halálának időpontját ugyan nem ismerjük, de azt tudjuk, hogy Rinzait követte, és ő állította össze a Rinzai feljegyzések (japánul *Rinzai roku*) című kóan gyűjteményt. Kiváló zen mester volt. Miután befejezte tanulmányait Rinzai vezetése alatt, utazásokat tett, zen mestereket látogatott meg, hogy gyakoroljon, és elmélyítse tudását a megvalósítás utáni Szent Buddháság művelésében.

252 *Szeppó zen mester* (822–908) igen állhatatos és másokról gondoskodó ember volt. Nem töltötte idejét a zen irodalom tanulmányozásával, sokkal értékesebbnek találta a konyhai szolgálatot, és nem bánta a nehéz fizikai munkát sem.

50 A részecske számádhija

ENGO ELŐSZAVA: *Meghaladva az összes fokozatot, felülemelkedve az összes segítő eszközön, a szellem szellemnek felel meg, a szavak szavakat válaszolnak anélkül, hogy alá lennének rendelve a nagy felszabadulásnak. Mérhetetlen hasznosságát elérve, hogyan kerülhet valaki a Buddhákkal egy sorba, és hogyan lehet a szent tanítás hibátlan magyarázója? Most mondd, ki lehet ennyire közvetlen, aki minden körülményhez alkalmazkodik, és aki rendelkezik a hét-köznapi túl szavak szabad uralmával? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Ummontól:

- Mivé válik a részecske a részecske számádhija után?
- Rizs a tálban, víz a vödörben – mondta Ummon.

SZECsó VERSE:

*Rizs a tálban, víz a vödörben!
A legbeszédesebb sem tehet hozzá semmit.*

*Az északi és a déli csillag mozdulatlan.
A földön égig érő hullámok emelkednek.*

*Ha kételkedsz, ha bizonytalan vagy,
örökölj bár milliókat – gatyátlan maradsz!*

51 Mi ez?

ENGO ELŐSZAVA: *Ha lehetőség van választani helyes és helytelen között, tudati zavarba kerülsz. Ha nem érdekelnek a rangok, nem tapogatózol a sötétben. Mondd, mit tegyünk: elengedjük szabadon, vagy tartjuk erősen? Ha ezen ponton fogalmi meghatározásokkal bajlódsz, és továbbra is ragaszkodsz a bonyolult gondolkodáshoz, csak egy gyomokhoz és bokrokhoz ragaszkodó kísértet vagy. Még akkor is ezer mérföldre vagy a hazai földtől, ha az ilyen közönséges dolgok már nem érintenek. Vajon érted e? Ha nem, akkor tanulmányozd ezt a kóánt! Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egyszer, amikor Szeppó²⁵³ remeteségben élt, két szerzetes kereste fel, hogy tiszteletüket tegyék. Mikor Szeppó meglátta, hogy jönnek, kitérte a kaput, megmutatta magát nekik, majd így szólt:

– Mi ez?

A szerzetesek is mondták:

– Mi ez?

Szeppó lehajtotta a fejét, és visszavonult a kunyhójába. Később a szerzetesek Gantóhoz²⁵⁴ mentek, aki megkérdezte:

– Honnan jöttetek?

– A déli Nanrei-hegyektől jöttünk – válaszolták.

– Meglátogattátok ott Szeppót is? – kérdezte Gantó.

– Igen, voltunk nála. Meglátogattuk – mondták a szerzetesek.

– És mit mondott? – kérdezte Gantó.

A két szerzetes elmondta az egész történetet. Gantó azt mondta:

– Ó, jaj! Sajnálom, hogy nem mondtam el neki az végső szót, mikor együtt voltam vele. Ha akkor megteszem, most senki a világon nem múlhatná őt felül semmiben.

A nyári időszak végén újra felemlítették a történetet, és kérték Gantó útbaigazításait. Gantó megkérdezte:

– Miért nem szóltatok korábban?

– Nagyon nehéz időszakunk volt. Küzdöttünk ezzel a témával – mondták a szerzetesek.

– Szeppó úgy került az életbe, ahogyan én – válaszolta –, mégsem úgy hal meg, mint én. Ha akarjátok tudni a végső szót, most megmondom. Egyszerűen: Ez! Ez!

253 *Szeppó zen mester* (822–908) igen állhatatos, és másokról gondoskodó ember volt. Nem sokat tanulmányozta a zen irodalmat, sokkal értékesebbnek találta a konyhai szolgálatot, és nem bánta a nehéz fizikai munkát sem. Idősebb volt Gantónál, de a megvilágosodást mégis később érte el.

254 *Gantó zen mester* (828–887) okosságáról és éleslátásáról volt híres. Mestere, Tokuszan halála után Szeppóval és Kinzannel együtt elhatározták, hogy meglátogatják Rinzait. Út közben érte őket Rinzai halálának híre. Ekkor úgy döntöttek, hogy elválnak, és megy mindegyikük a maga útján. Először Gantó jutott el önmaga megéléséhez. Sok szerzetest vonzott maga köré, később egy nagy templomnak lett a mestere. Életét egy rabló oltotta ki, aki a templom fosztogatása közben talált rá. A szerzetesek már mind elmenekültek a templomból, egyedül Gantó maradt ott, meditációban ült, amikor a rablógyilkos rátalált. Mielőtt meghalt volna, egy hatalmasat kiáltott. Hangja tíz mérföldre is elhallatszott. A kiáltás megérteni még századokkal később is nehéz feladat volt a szerzeteseknek. A problémát először Hakuin Zendzsi (1685–1768) oldotta meg megvilágosodásakor. Ő így kiáltott fel: „Ó, Gantó még ma is életben van! Erős és egészséges!”

SZECsó VERSE:

*A végső szót had mondjam ki én – fény és sötétség összekeveredett.
Ugyanúgy élsz és mindent tudsz:
más módon halsz meg – túl a kimondáson!
Tökéletesen túl a kimondáson!
Buddha és Bódhidharma csak bólint magában.
Kelet, nyugat, észak, dél – indulás hazafelé,
figyeld a havat éjjel az ezer csúcs tetején!*

52 Dzsósú kőhídja

FŐTÉMA: Egy szerzetes mondta Dzsósúnak:

– Dzsósú kőhídjáról²⁵⁵ széles körben tudnak. De én idejövet csupán néhány lépőkövet találtam.

Mire Dzsósú azt mondta:

– Igen, csak a lépőköveket láttad, de nem láttad a kőhidat.

– Mi a kőhíd? – kérdezte a szerzetes.

– Az engedi, hogy a szamarak és a lovak átkelhessenek – válaszolta Dzsósú.

SZECsó VERSE:

*Nem mutatott a hétköznapi túlra,
ösvénye mégis magas volt.
Ha bejutnál a zen hatalmas tengerébe,
óriás teknősbékákat foghatnál.
Nem állom meg,
hogy ne nevessek öreg Kankein²⁵⁶,
aki kortársa volt, és azt mondta:
„Olyan gyors, mint a nyíl” –
de mindez hiábavaló erölködés.*

²⁵⁵ *Dzsósú kőhídja.* Egy időben Kínában három híres úgynevezett kőhíd volt ismert: a kőhíd Tendaiban, a kőhíd Nangakuban és Dzsósú kőhídja. Ez utóbbi nem volt híd a szokásos értelemben, hanem csak egy sor szikla és kő a folyó medrében, amelyet lépőköveknek használtak az átkeléskor.

²⁵⁶ *Kankei* (meghalt 895) Rinzai tanítványa és Dzsósú kortása volt. Nevét arról a helyről kapta, ahol temploma állt: kan zuhatag, kei szakadék.

53 Hjakudzsó és a vadkacsa

ENGO ELŐSZAVA: *A világegyetem nincs elleplezve, minden mozdulata nyílt. Bármelyik úton megy is, nem ütközik akadályba, függetlenül viselkedik minden időkből. Minden szava önösségtől mentes, mégis hatalmában áll megölni másokat. Mondd, hova ment egy régi tiszteletreméltó megpihenni? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egyszer, amikor Baszo²⁵⁷ és Hjakudzsó²⁵⁸ együtt sétáltak, Baszo egy vadkacsát látott elrepülni.

- Mi volt az? – kérdezte.
- Egy vadkacsa – válaszolta Hjakudzsó.
- Hol van? – kérdezte Baszó.
- Már elrepült – felelte Hjakudzsó.

Erre Baszó úgy megcsavarta Hjakudzsó orrát, hogy az felkiáltott a fájdalomtól.

- Az, hogyan repülhetett el? – kérdezte Baszo.

SZECSÓ VERSE:

*A vadkacsa! Mi, hogyan, és hol?
Baszo látta, mondta, tanította
és kimerítette a felhős hegyek,
a holdfényes tengerek értelmét.
De Hjakudzsó nem érti:
„Már elrepült.”
Elrepült?
Nem, ő visszahozta!
Mondd! Mondd!*

257 *Baszo zen mester* (709–788) a korai zen történetírás legkiválóbb egyénisége volt. A feljegyzések szerint 139 zen mester került ki tanítványai közül. Méltóságjelző megjelenése és átható tekintete miatt őt tigrishöz, járását bikához hasonlították. A hagyomány feljegyezte, hogy annyira ki tudta nyújtani a nyelvét, hogy be tudta takarni vele az orrát. Tanítási módszere igen változatos volt, használt botot, kiáltást. Megragadta, fellökte vagy éppen leütötte a másikat, vagy esetleg megcsavarta az orrát. A „zen szellemének alkalmazása” kifejezést is tőle származtatják.

258 *Hjakudzsó zen mester* (720–814) a legnagyobb kínai zen mesterek egyike volt. Óbakunak volt a mestere, aki viszont Rinzainak adta tovább a tanítást. Hjakudzsó volt az, aki először fektette le a zen kolostorok szabályait, bár az e tárgyról írott műve nem maradt fenn. Őt tekintjük a kínai teaszertartás megeremtőjének is.

54 *Ummon széttárja a kezét*

ENGO ELŐSZAVA: *Meghaladja az életet és halált, így megvalósítja a zen szellemét. Mellékesen átvágja a vasat és a körmöket, könnyedén elmozdítja az eget és a földet. Mondd, ki teheti ezt meg? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Ummon²⁵⁹ kérdezte egy szerzetestől:

- Hol jártál legutóbb?
- Szaidzennél²⁶⁰ – válaszolta a szerzetes.
- Utoljára milyen szavakat ajánlott Szaidzen neked? – kérdezte Ummon. A szerzetes széttárta a kezét. Ummon megütötte.
- Valamit kellene neked mondanom – szólt a szerzetes.

Most Ummon tárta szét a kezét. A szerzetes hallgatott, mire Ummon megint megütötte.

SZECSÓ VERSE:

*Kézben tartja a tigris fejét és farkát,
fáradozik legyőzhetetlen hatáson
A négyszáz országrész fölött.
Milyen meredek is ő!
A mester azt mondja:
„Még egy szó, és nyitva hagyom”.*

55 *Dógo nem akarja megmondani*

ENGO ELŐSZAVA: *Tökéletes igazság – közvetlen megvilágosodás, határozott cselekvés – azonnali értés. Gyors, mint a szikra vagy a villám, egy pillanat alatt átvágja a bonyodalmakat. A tigris fején ül, megragadja a farkát, mégis olyan, mint egy ezer láb magas szikla. Bárhogy is legyen, de egy kőan jelent-e megoldást mások számára? Lásd a következőket!*

259 *Ummon zen mester* (meghalt 949-ben) az öt nagy kínai zen iskola megalapítójának egyike volt. Mélyértelmű megnyilvánulásai minden időben elismerést váltottak ki a zen tanulókból. Tanítási módszerét „a piros zászló lobbanásához” hasonlították, őt magát pedig császárnak nevezték. Bár több mint negyven kiváló zen tanítványt nevelt ki, zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.
260 Az itt említett *Szaidzent* Nanszen zen mester (748–834) tanítványának említi a zen történetírás, de ennél többet nem lehet tudni róla.

FÓTÉMA: Egyik nap Dógo²⁶¹ tanítványa, Zengen kíséretében, elment meglátogatni egy mély gyászban lévő családot, hogy részvétét kifejezze. Zengen a koporsót megérintve így szólt:

- Mondd kérlek! Ez élet vagy halál²⁶²?
- Nem akarom megmondani – válaszolt Dógo –, hogy ez élet-e vagy halál.
- Miért nem akarod megmondani? – kérdezte Zengen.
- Nem mondom meg – mondta Dógo.

Útban hazafelé Zengen így szólt:

- Mester! Légy oly kedves, és mondd meg! Ha nem mondom, megütlek.
- Dógo így szólt:
- Üss meg ha akarsz, de én nem mondom meg.

Zengen megütötte Dógot.

Nemsokára Dógo meghalt. Zengen elment Szekiszóhoz, és elmondta neki az egész történetet. Szekiszó ezt válaszolta:

- Nem akarom megmondani, hogy ez élet-e vagy halál.
- Miért nem akarod megmondani?
- Nem mondom meg – mondta Szekiszó.

Ezeknél a szavaknál Zengen hirtelen elérte a megvilágosodást.

Egyik nap Zengen, mintha valamit keresne, egy kapával a vállán ide-oda járkált az előadó teremben. Szekiszó megkérdezte:

- Mit csinálsz?
- Halott mesterünk szellemi hagyatékát keresem – válaszolta Zengen.
- Végtelen kiterjedésű hatalmas hullámok! A tajtékzó habok az eget nyaldossák. Milyen hagyatékát keresed néhai tanítónknak? – kérdezte Szekiszó.

[Szecsó mondja: Ajaj! Ajaj!]

- Ez a megszerző erő útja – válaszolta Zengen.

Taigen Fu mondta:

- Megvannak még az elhalt tanító szellemi hagyatékai.

SZECsó VERSE:

*A nyúlnak és a lónak szarva van,
az ökörnek és a kecskének nincs.*

261 *Dógo zen mester* (769–835) Jakuszannak a tanítványa, Zengennek és Szekiszónak a tanítója volt. Zengenről nem tudunk többet, de Szekiszó Keiso (807–888) szigorúságáról ismert zen tanítóvá vált.

262 *Az élet és halál* felvet kérdéseket, melyek nem oldhatók meg a magyarázatok szintjén. Ha valaki érti az életet, érti a halált is. De ez az értés nem adható át, nem tanítható, le nem írható. Láthatjuk, hogy Dógo nagymamás kedvességgel tett meg mindent tanítványának, hogy az megélhesse a megvilágosodást.

Végtelenül parányi,
 de hegységként halmozódik.
 Van arany ereklye,
 Mmég most is megvan.
 Tajtékzó hullámok nyaldossák az eget.
 Hová is tehetnéd? – Sehová!
 A fél szandál visszakerült Indiába²⁶³,
 és örökre elveszett.

56 A nyíl áthatol a három kapun

ENGO ELŐSZAVA: *Egyetlen Buddha sem járt még a világban, a Dharmát még soha nem adták át, Bódhidharma nem jött Kínába, és a tudattól tudatig való átadás sem történt még meg. A mai emberek nem értik az igazságot: a külső világban keresik. Nem látják, hogy ezer szent sem képes felfedni a legmélyebb okot, azt, ami ott hever minden egyes ember lába előtt. De most ebben a pillanatban hogy lehet az, hogy látunk és mégsem látunk, hallunk és mégsem hallunk, beszélünk és mégsem beszélünk, tudunk és mégsem tudunk? Ha mégsem érted, tanulmányozd egy régi kóan segítségével! Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Rjó Zenkaku²⁶⁴ kérdezte Kinzantól²⁶⁵:

- Mit mondhatunk arról, amikor egy nyíl áthatol a három kapun?
- Hozd ki a kapuk mesterét, hadd lássam őt! – mondta Kinzan.
- Ha így áll a helyzet, elismerem tévedésemet, és visszavonulok – mondta Rjó.
- Meddig hagysz majd várakozni? – kérdezte Kinzan.
- Jó a nyíl, de még nem talált el semmit – mondta Rjó, és indulni készült.
- Várj még egy kicsit! Gyere ide! – szólt Kinzan.
- Rjó megrázta a fejét. Kinzan megragadta őt, és azt mondta:
- Ha félre tesszük egy pillanatra azt a nyilat, ami áttöri a három kaput, akkor az olyan, mintha engem lőnél a nyállal.

263 A hagyomány úgy tartja, hogy Bódhidharma miután tanítványának, Ekának, átadta a tant, visszatért Kínába, de csak az egyik szandál volt a lábán. Erre a történetre utal Szecsó verse.

264 Rjó Zenkaku neve kétszer fordul elő a Kék Szikla gyűjteményben, de azon kívül, amit ezekben a történetekben feljegyeztek, mást nem tudunk róla. A zenkaku kifejezés zen vendéget jelent, így feltehetően vagy ő egy idősebb zen tanítvány lehetett, szerzetes vagy laikus, aki egy időben a templomban tartózkodott.

265 Kinzan annak a Tózannak volt a tanítványa, aki a Szótó zen iskolát alapította Szózánnal együtt. Születésének és halálának időpontját nem ismerjük, csak azt tudjuk, hogy huszonhét éves korában a Kinzan-hegy mestere lett.

Rjó habozott. Kinzan hétszer megütötte, és azt mondta neki:

– Most pedig hagylak, hogy legalább harminc évig töprengj ezen.

SZECsó VERSE:

*Én kivinném neked a kapuk mesterét,
hogy te légy éber, aki elvesztette a nyilat!
Ha kiszúrod a szemed, megsüketülsz,
ha eldobod a füled, megvakulsz.*

*Szeretem, mikor a nyíl áthatol a kapukon!
Hiszen a nyíl útja tisztán látható.
Ne emlékezz! – mondta egyszer Gensa²⁶⁶ –
Aki fenséges mestere volt a tudatnak,
és fölötte állt az egeknek.*

57 Egyedül vagyok szent égen és földön

ENGO ELŐSZAVA: *Ha még át nem hatottad, ezüst hegyeknek és vas szikláknak látszik. Ha már áthatottad, láthatod, hogy te magad vagy az ezüst hegyek és a vas sziklák. Ha megkérdezed, hogy kell ezt csinálni, azt fogom mondani, hogy amint elérted a megvalósítást zen indíttatású gyakorlatokkal, elfoglalod a helyed az elértég csúcán, és ott még a szenteknek sem hagysz lehetőséget, hogy beléd lássanak. Ha nem tudod megcsinálni, lásd és tanulmányozd a régiek tetteit, ahogy az alább következik!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Dzsósútól²⁶⁷:

– Azt mondtad: „A Nagy Út nem nehéz. Csak kerüld el a választást és a ragaszkodást.”²⁶⁸ Mi ez a nem-választás?

266 *Gensa mester*, a zen történetírás kimagasló egyénisége, Ummonnak volt a kortársa. Eredetileg halász volt a foglalkozása, harminc éves koráig ebből élt. A hagyomány szó szerint azt mondja róla, hogy még a kínai pénzekben lévő négy írásjegyet sem ismerte. Ha kevés ilyen ismerettel is rendelkezett, mégis tudott mindent, amire egy zen mesternek szüksége van.

267 *Dzsósú zen mester* nemcsak a kínai, de az egész zen történet legkiemelkedőbb tanítója volt. Teljes nevén Dzsósú Dzsúsín (778–897) (趙州從諗, kín. Chao-chou Ts'ung-shen, jap. Jōshū Jūshin). Viszonylag fiatalon, tizenhat évesen világosodott meg, de még hosszú éveken át dolgozott magán, hogy azt, amit fiatalon meglátott, képes legyen meg is valósítani.

268 *A Nagy Út nem nehéz. Csak kerüld el a választást és a ragaszkodást.* Ez a szöveg idézet a Harmadik Pátriárka, Szószan verséből, a „Költői kézirat a tudatban való hitről” című költeményből. A vers kezdő sorai a következők:

*A Nagy Út nem nehéz. Csak kerüld el a választást és a ragaszkodást.
Ha nem ragaszkodsz, ténylegesen is eléred a tisztaságot!*

- Egyedül vagyok szent égen és földön – mondta Dzsósú.
- De ez még választás – válaszolta a szerzetes.
- Te vidéki fajankó vagy! – mondta Dzsósú – Hol van itt választás?
A szerzetes nem szólt semmit.

SZECsó VERSE:

*Mély mint a tenger, magas mint a hegyek!
Egy légy szembe próbál szállni a szélviharral!
Egy hangya meg akar támadni egy oszlopot!
Választás! Nem-választás! Ereszig érő vászondézs!*

58 *Dzsósú nem talál igazolást*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Dzsósútól:

- Te gyakran idézed a következő szavakat: „A Nagy Út nem nehéz. Csak kerüld el a választást és a ragaszkodást.”²⁶⁹ Ebben nem a te választásod rejlik?
- Egyszer már feltette nekem valaki ezt a kérdést, de öt év után sem találtam rá igazolást – válaszolta Dzsósú.

SZECsó VERSE:

*Elefántkirály ásítása!
Oroszlánkirály ordítása!
Az egyszerű szavak
befogják az emberek száját.
Észak, dél, kelet és nyugat.
A varjú lecsap, a nyúl ugrik.*

269 Az idézet Szószan A tudatban való hitről szóló zen költeményének első két sora. Szószan zen mester Bodhidharmát és Ekát (kin. Hui-kó) követte. Ő zen harmadik pátriárkája. A mű zen tanítás egyik legrégebbi írásos megfogalmazásának számít.

59 *Miért nem végig idézed?*

ENGO ELŐSZAVA: *Irányítja az eget, parancsol a földnek, a szentet meghaladja, és a világ fölé emelkedik. Megmutatja nekünk a sok gyom között is a nirvána csodálatos szellemét. Dharma küzdelem közben is kézben tartja a szerzetesek mentőkötélét. Mondd, mi az áldás ami ilyené tehetted? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Dzsósútól²⁷⁰:

- „A Nagy Út nem nehéz, csak kerüld el a választást és a ragaszkodást.”²⁷¹
Akkor, hogyan lehet valakinek a segítségére lenni?
– De miért nem végig idézed a szöveget? – kérdezte Dzsósú.
– Csak ez a rész van a fejemben – mondta a szerzetes.
– Tudod – mondta Dzsósú –, a Nagy Út nem nehéz, csak kerüld el a választást és a ragaszkodást.

SZECsó VERSE:

*Arcába köpsz – nem szennyezi be.
Becsmérede – nem érinti.
Úgy jár mint a tigris, úgy mozdul mint a sárkány.
Sikoltanak a szellemek, nyögnek és felsírnak az istenek.
Három láb hosszú a feje.
Ki ő? Szemben veled csendesen áll az egyik lábán.*

60 *A bot sárkánnyá változik*

ENGO ELŐSZAVA: *Buddha és az érző lények természettől fogva nem különböznek. A hegyek, a folyók és te magad mind tökéletesen azonosak. Miért is lennének szétválasztva, és két világból felépítve? Ha rendkívül tapasztalt vagy zen kóanokban, és azt is tudod, hogyan kell vele foglalkozni, ha itt megállsz,*

270 Dzsósú zen mester nemcsak a kínai, de az egész zen történet legkiemelkedőbb tanítója volt. Teljes nevén Dzsósú Dzsúsín (778–897) (趙州從諗, kín. Chao-chou Ts'ung-shen, jap. Jōshū Jūshin). Viszonylag fiatalon, tizenhat évesen világosodott meg, de még hosszú éveken át dolgozott magán, hogy azt, amit fiatalon meglátott, képes legyen meg is valósítani.

271 Az idézet Szószan A tudatban való hitről szóló zen költeményének első két sora. Szószan zen mester Bodhidharmát és Ekát (kin. Hui-kó) követte. Ő zen harmadik pátriárkája. A mű zen tanítás egyik legrégebbi írásos megfogalmazásának számít.

minden el van rontva. De ha nem állsz meg, az egész világ feloldódik anélkül, hogy a legcsekélyebb rész is vissza maradna. Most mondd, mit jelent rendkívül tapasztaltnak lenni zen kóanokban? Lásd a következőket!

FŐTÉMA: Ummon²⁷² feltartotta mesterbotját²⁷³, és így szólt az összegyűlt szerzetesekhez:

– Ez a bot átváltozott sárkánnyá, és elnyelte a világegyetemet! Hol vannak most a hegyek, a folyók és az egész hatalmas világ?

SZECSÓ VERSE:

*A mesterbot elnyelte a világegyetemet.
Ne mondd, hogy az őszibarack virága a víz tükrén lebeg!
A hal, aminek a farka megperzselődött,
nem tudja megragadni a ködöt és a felhőket.
Akik kiterített kopolyúkkal hevernek, ne veszítsék el szívüket!
Bár versemet megírtam, vajon meghallasz-e engem?
Legyél csak gondtalan, állj megingathatatlanul!
De miért vagy zavarban?
Ha a hetvenhét ütés nem elég, úgy én százötvenet adnék.*

61 Fukecu egyetlen porszeme

ENGO ELŐSZAVA: *Felállítani a Dharma zászlót, megalapítani a Dharma tant, ez a mélységes elérés tanítójának feladata. Megkülönböztetni a sárkányt a kígyótól, a feketét a fehértől – ez az, amit egy érett mesternek tudnia kell. De most tegyük félre egy pillanatra, hogy hogyan kell forgatni az életet adó kardot, a halált osztó pengét, és hogyan kell ütésekkel szolgáltítani a bottal. Mondd, mit tesz az, aki ura mindannak, amit a világegyetem kifejez? Lásd a következőket!*

272 *Ummon zen mester* (meghalt 949-ben) az öt nagy kínai zen iskola megalapítójának egyike volt. Mélyértelmű megnyilvánulásai minden időben elismerést váltottak ki a zen tanulókból. Tanítási módszerét „a piros zászló lobbanásához” hasonlították, őt magát pedig császárnak nevezték. Bár több mint negyven kiváló zen tanítványt nevelt ki, zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

273 *A mesterbot* a zen tanítás fontos eszköze és jelképe mind a mai napig. Körülbelül 60–80 cm hosszúságú, göcsörtös bot, mely legtöbbször egy öreg szőlőtöke fájából készül. Zen mesterek a tan átadásakor kapják meg, a köpennyel és a csészével együtt.

FŐTÉMA: Fukecu²⁷⁴ mondta az összegyűlt szerzeteseknek:

– Ha egy porszemet felemelünk, egy új ország jön létre. Ha nem emeljük fel a porszemet, ez az ország eltűnik.

Szecsó egyszer később feltartotta mesterbotját, és azt kérdezte tanítványaitól:

– Van-e valaki köztetek, aki ezzel él, és ezzel hal?

SZECsó VERSE:

*Vonják csak össze a szemöldöküket az öregek, tetszésük szerint,
hozzuk létre ezt az országot e pillanatban!
De hol vannak a bölcs államférfiak, a tapasztalt hadvezérek?
Hűvös szél fúj, és én bölintok magamnak.*

62 Ummon egyetlen kincse

ENGO ELŐSZAVA: *Nem tanult bölcsességgel vesz részt a nem-cselekvés finom cselekvésében. Nem kért szánalommal válik igazi barátoddá. Egyetlen szóval öl, és ment meg. Egyetlen mozdulattal enged szabadon, és tart erősen. Mondd, ki az, aki így közeledik? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Ummon²⁷⁵ mondta az összegyűlt szerzeteseknek:

– Ég és föld között, ebben a világegyetemben egyetlen kincs van. El van rejtve a hegyek képében. Fogod a lámpást, mikor Buddha csarnokába lépsz, fogod a templomkaput, és a lámpás fölé helyezed.

SZECsó VERSE:

*Figyelj csak!
Az ősi folyóparton
ki az, aki horgászbót tartja?*

274 Fukecu (896–973) negyedikigleni leszármazottja volt Rinzai (kínaiul Lin-csi) zen mesternek a dharmaleszármazásban. Fiatalabb korában – ahogy azt a legtöbb kínai is tette abban az időben –, Konfuciuszt tanulmányozta, és csak később fordult érdeklődése a buddhizmus felé. Először a buddhista tendai szektába lépett be, szerzetes lett, de huszonöt éves korában megismerkedett a zen tanításokkal. Ezután a zent gyakorolta, és mint zen tanító vált ismertté.

275 Ummon zen mester (864–949) az öt nagy zen iskola megalapítójának egyike. Mélyértelmű mondásai minden időben elismerést váltottak ki. Módszerét „a piros zászló lobbanásához” hasonlították, őt magát pedig császárnak nevezték. Ummon több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki. Bár zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

*Lassan úszó felhők,
a határtalan vizek,
a fényes Hold, a nád fehér virága.
Általad látod őket.*

63 Nanszen kettévágja a macskát

ENGO ELŐSZAVA: *Ami túl van a gondolkodáson, legyen témája egy komoly párbeszédnek. Ami meghaladja a szavakat, az legyen témája egy komoly vizsgálódásnak. Ha villámlik vagy egy hullócsillag lehull, akkor kell felmutatnod az erőt, azt ami a legmélyebb tavat is lecsapolja, azt ami felfordítja a hegyeket. Van-e valaki köztetek, aki elsajátította ezt a képességet? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Nanszen²⁷⁶ az egyik nap látta, hogy a keleti terem és a nyugati terem szerzetesei egy macskán vitatkoztak. Felkapta a macskát, és így szólt:

- Ha meg tudjátok adni a választ, nem ölöm meg.
Senki sem tudott válaszolni. Nanszen ketté vágta a macskát.

SZECsó VERSE:

*Ötlettelen szerzetesek csak a port növelték.
Nagy szerencse, hogy ott volt Nanszen –
tette megfelelt szavainak.
Kettévágta a macskát nem törődve azzal,
hogy kinek van igaza és kinek nincs.*

64 Dzsósú fejére teszi a szandált

FŐTÉMA: Nanszen elmondta az előző történetet Dzsósúnak²⁷⁷, és megkérdezte a véleményét. Dzsósú levette szandálját, a fejére tette, és kiment. Nanszen így szólt:

- Ha ott lettél volna, a macska megmenekül.

²⁷⁶ Nanszen (748–834), a kínai zen történetének kimagasló zen mestere, tanítványa volt Baszó zen mesternek és tanítómestere Dzsósúnak. Nanszen szavai és tettei, mint ahogy később Dzsósúé is, tele vannak eredetiséggel. A zen szellemének kimeríthetetlen forrását találhatjuk meg bennük.

²⁷⁷ Dzsósú zen mester (778–897) korának legkiemelkedőbb zen mestere volt. Viszonylag fiatalon, tizenhat évesen világosodott meg, de még hosszú éveken át dolgozott magán, hogy azt, amit akkor fiatalon meglátott, képes legyen meg

SZECSÓ VERSE:

*Megkérdezte Dzsósút a kóan végéről.
Szabadidejük volt Csanganban.
Szandál a fejen – ki sejtí már?
Hazatérvén, nyugalomban voltak.*

65 A filozófus Buddhát kérdezi

ENGO ELŐSZAVA: *Nincs formája, mégis megjelenik. Minden irányban kiterjedt és korlátlan. Magától jön a válasz, és az ürességben működik. Lehetsz akár olyan okos, hogy a hármat levezeted egyetlen lényegből, hogy észreveszed a legkisebb eltérést is egyetlen pillantással, és lehetsz akár olyan erős, hogy botodból esőcseppként záporoznak az ütések, és kiáltásod mennydörgésként hallatszik, akkor sem vagy összehasonlítható egy előrehaladott megvilágosodottal. Mert milyen helyzetben is van az ilyen ember? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy nem-buddhista filozófus azt mondta Buddhának:

– Nem szavakat kérek és nem nem-szavakat.

A Mindenki Által Tisztelt²⁷⁸ egy ideig csendben hallgatott. A filozófus hálás volt és csodálattal így szólt:

– A Mindenki Által Tisztelt szerető kedvességével elfújta tévedéseim felhőjét, és lehetővé tette, hogy rálépjek az Útra.

Azután, hogy a filozófus eltávozott, Ánanda²⁷⁹ megkérdezte Buddhát:

– Mit értett meg ő, mikor azt mondta, hogy rálépett az útra?

A Mindenki Által Tisztelt így válaszolt:

– Egy jó ló már az ostor árnyékától is futni kezd.

is valóítani. Nyolcvan éves volt már, amikor úgy érezte, tiszta szívvel elvállalhatja a kolostor vezetését. Hála hosszú életének további negyven évig tanított ebben a kolostorban. Sok-sok tanítvány köszönhette neki szellemi előrehaladását.

Tanítási módszerét „az ajak és nyelv zenje”-nek szokták nevezni, mert elsősorban szavai voltak inspirálóak. Szavai első pillanatra hétköznapiak tűnhetnek, mégis a legnagyobb figyelmet érdemlik, mert csak hosszabb idő után, elmélyült tanulmányok során bontakoznak ki az értés mélységei.

A fenti két történet ismerős lehet, hiszen A *Nincs-kapu* kóangyűjteményben is szerepel (14. történet), de ott ez a két különálló történet egy történetbe van összevonva.

278 A *Mindenki Által Tisztelt* elnevezés Buddha egyik általánosan ismert és elfogadott neve volt.

279 *Ánanda* Sákjamuni Buddha unokaöccse és tanítványa volt. Több mint harminc évvel volt fiatalabb Sákjamuninál. Húsz éves korában lépett a tan ösvényére, és lett a Buddha tanítványa. Tisztességes jelleméről, becsületes arcáról és kivételes memóriájáról volt nevezetes. Sákjamuni kísérője volt huszonegy-néhány éves korától egészen Buddha haláláig, állandóan mellette tartózkodott, és így megőrizte emlékezetében mestere minden szavát, cselekedeteit és beszédeit.

A zen buddhizmus hagyományá szerint Ánanda Buddhának a másodízgleni leszármazottja a Dharma leszármazásában. Ő a zen második indiai pátriárkája.

SZECSÓ VERSE:

*A szellemi kerék nem forog,
de ha mégis, akkor kétféleképpen.
A fényes tükör az állványon
elválasztja a szépet a csúnyától,
Kétely és csalódás felhőit hozza.
A könnyörületesség kapujában nincs por.
A jó ló az ostor árnyékát is figyeli,
ezer mérföldet is elmegy egy nap alatt.
Buddha egyszer megfordította tudatát.
Jöjjön csak vissza a ló, ha intek,
háromszor is csettintenek majd neki.*

66 Gantó felnevet

ENGO ELŐSZAVA: *A körülményekhez ügyesen alkalmazkodni; felmutatni szellemét; mikor a tigrist elfogja, egyik pillanatban előlről, a másik pillanatban oldalról támadni; felmérni, hogyan kell megragadni a lázadót; összekötni a világot és a sötétet; erősen tartani és szabadon engedni; bánni tudni a mérges kígyókkal – ez a mesterek feladata.*

FŐTÉMA: Gantó²⁸⁰ kérdezte egy szerzetestől:

- Honnan jöttél?
- A nyugati fővárosból – felelte a szerzetes.
- Volt kardod Kószó lázadásának leverése után? – kérdezte Gantó.
- Igen, volt – válaszolta a szerzetes.

Gantó előrenyújtotta a nyakát, majd egy hatalmasat ordított.

- Leesett a fejed – szólt a szerzetes.

Gantó hangosan felnevetett.

Később a szerzetes meglátogatta Szepót²⁸¹, aki megkérdezte tőle:

- Honnan jöttél?

280 Gantó (828–887) okosságáról és éleslátásáról volt híres. Mikor mestere, Tokuszan meghalt, harminchét éves volt. Két évvel később Szepóval és Kinzannel együtt elindultak, hogy meglátogassák Rinzait. Út közben érte őket Rinzai halálának híre. Ekkor úgy határoztak, hogy elválnak, és mindegyikük megy a maga útján. Közülük először Gantó jutott el ön maga megéléséhez. Sok szerzetest vonzott maga köré, majd később egy nagy templomnak lett a mestere.

281 Szepó zen mester (822–908) igen állhatatos és másokról gondoskodó ember volt. Nem töltötte idejét a zen irodalom tanulmányozásával, inkább konyhai szolgálatot vállalt, és nem bánta a nehéz fizikai munkát sem.

- Gantótól – válaszolta a szerzetes.
- És ő mit mondott neked? – kérdezte Szeppó.

A szerzetes elmondta, a történeteket. Szeppó harminc ütést mért rá, majd elzavarta.

SZECsó VERSE:

*Miután a lázadást elfojtották,
a szent kardot visszadugták.
A mester tudja, miért e nevetés,
túl kicsi jutalom a harminc ütés.
Az egyik nyer, veszít a másik.*

67 *Fu Daisi előadást tart a császárnak*

FÓTÉMA: Liang uralkodója, Vu császár²⁸² megkérte Fu Daisit²⁸³, a híres zen tanítót, hogy tartson neki előadásokat a Gyémánt Szútrából. Fu Daisi lassan felment az emelvényre, botjával rácsapott az olvasó asztalra, majd lejött az emelvényről. A császárt mélységesen megdöbbenetette ez a viselkedés. Sikó²⁸⁴ megkérdezte tőle:

- Értette felséged?
- Nem értettem – felelte a császár.
- Fu Daisi megtartotta az előadást – jegyezte meg Sikó.

SZECsó VERSE:

*Ahelyett, hogy kunyhójában maradt volna,
csak a port szedte össze Liangban.
Ha Sikó nem lett volna támasza másnak,
rég elhagyhatta volna az országot úgy,
ahogy Bódhidharma²⁸⁵ tette, éjjel.*

282 *Vu császár* (502–550) a Liang dinasztia alapítója volt Dél-Kínában, egyike az első buddhista császároknak. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a buddhizmus elterjesztésében, templomokat építtetett, szútrákat fordított, és maga is tanította a buddhizmust.

283 *Fu Daisi* (497–569) családneve Fu, személyneve Kjú volt. A Daisi egy megtisztelő cím és megszólítás volt az akkori Kínában, jelentése „nagy tanító”.

284 *Sikó* a császárhoz legközelebb álló, a legmegbecsültebb buddhista főpap volt.

285 *Bódhidharma* indiai szerzetes, aki 520-ban érkezett Kínába, ő a zen buddhizmus első pátriárkája. Az 1. történetből már kiderült, hogy Bódhidharma nem nyerte el Vu császár elismerését, így elhagyta Liangot és Lojangban telepedett le.

68 *Mi a neved?*

ENGO ELŐSZAVA: *Parancsol az egek közepének, felborítja a föld tengelyét, elfogja a tigris, különbséget tesz sárkány és kígyó között. Csak akkor lehet valakit először cselekvőnek és megvilágosodottnak nevezni, ha fel tudja mutatja ezeket a képességeket. Ilyenkor a szavak szavakkal találkoznak, a szellem szellemmel találkozik. Mondd, volt-e valaha is ilyen ember? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Kjózan²⁸⁶ kérdezte Szansótól²⁸⁷:

- Mi a neved?
 - Edzsaku!²⁸⁸ – mondta Szansó.
 - Edzsaku az én nevem! – válaszolta Kjózan.
 - A nevem Enen! – mondta Szansó.
- Kjózan szívből felnevetett.

SZECSÓ VERSE:

*Mindketten megtartják,
mindketten engedik.
Micsoda társak!
Tigris lovagolni! –
pompás gyakorlat.
Ha vége a nevetésnek,
nyom nélkül mennek.
Végtelen hálával gondolunk rájuk.*

286 *Kjózan* (814–890) mester először Tangen zen mesternél tanult. Majd Tangen halála után Iszannál folytatta tanulmányait, akinek a vezetésével elérte a legnagyobbat. Ő és Iszan együtt alapították a zen Igió iskoláját.

287 *Szansó zen mester* születésének és halálának időpontját nem ismerjük. Rinjai mestert követte a tan átadásában, és a Rinjai feljegyzések kóangyűjtemény (japánul Rinjai roku) összeállítója volt. Amikor Rinjai mesternél befejezte tanulmányait, utazásokat tett, zen mestereket látogatott meg, és a realizációja után is kitartóan képezte magát a szent buddhaság művelésében.

Mindketten kiváló mesterek voltak, Kjózan volt az idősebb, Hjakudzso zen mestertől számítva a második volt a Dharma leszármazásban. Míg Szansó a harmadik.

288 *Edzsaku* Kjózan személynéve volt. Szansó neve Enen volt. Az egyik ragaszkodott a nevéhez, a másik nem.

69 Nanszen kört rajzol

ENGO ELŐSZAVA: *Ahol a bejárat el van torlaszolva, ott a Dharma pecsétje²⁸⁹ a vasökör szellemeként²⁹⁰ működik. A szerzetes, aki átjutott a tüskés akadályokon olyan, mint a vörösen izzó tűzhelyre hulló hópehely. Mégis ha egy pillanatra félretesszük a hét áthatolást, és a nyolc áttörést, mit mondhatunk akkor a szavaktól és logikától mentes független cselekvésről? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Nanszen, Kiszu és Majoku²⁹¹ elindultak együtt, hogy tiszteletüket tegyék Csú Kokusinál²⁹². Félúton voltak, amikor Nanszen egy kört rajzolt a földre, és azt mondta:

- Ha tudtok mondani egy szót, tovább megyek veletek.
- Kiszu leült a kör közepébe. Majoku ezt látva meghajolt, ahogy a nők szoktak.
- Akkor nem megyek veletek – mondta Nanszen.
- Micsoda elmeállapot! – mondta Kiszu.

SZECsó VERSE:

*Júki nyila eltalálta a majmot,
de milyen egyenesen repült
a fa körül körbe.
Ezer, sőt tízezer közül vajon
hányan találták már el a jelet?
Gyerünk haza együtt! Menjünk!
Nem kell Szókeire tekintettel lennünk!
De mégis, ugyan miért nem?
Ez vajon nem közvetlen út Szókeihez?*

289 A *Dharma pecsétje* alatt a Buddha tudatot értjük, amely már megszabadult a kötöttségektől.

290 A *vasökör szelleme*. Az ősi legendás időkben Jü császár egy gigantikus töltést építtetett a Sárga-folyó mentén, hogy az áradásokat megelőzzék. Ennek az építkezésnek az emlékére készíttetett egy óriási ökr-szobrot vasból, amelynek a feje Honan tartományban volt, a folyó déli partján, farka pedig Hopei tartományban, északon. A szobor azóta is az emberfeletti erőt és szilárdságot jelképezi.

291 *Nanszen* (748–834), Kiszu és Majoku mindhárman Baszo zen mester tanítványai voltak.

292 *Csú Kokusi* elnevezés magyarul azt jelenti: a Nemzet Tanítója. Ezzel a címmel annak idején Ecsú (?–775) zen mestert illették. Születésének időpontját nem ismerjük, de úgy tartják, hogy legalább száz évet megélt. Tanítója Enó, a Hatodik Pátriárka volt, akitől a Dharma Közvetítésnek Pecsétjét kapta. Negyven évig élt a Hakugai-hegyen anélkül, hogy egyszer is elhagyta volna a templomot. Azonban híre egyszer eljutott a császári udvarba is, és a császár úgy döntött, hogy meghívja a palotába tanítani. Ecsú azonban a meghívást nem fogadta el. A császár háromszor is megismételte a meghívást, míg végül sikerült meggyőznie őt, hogy eljöjjön a palotába. Amikor a odaérkezett, a császár személyesen fogadta, és saját kezűleg ragadta meg kocsijának rúdját, hogy segítsen azt húzni. Hátrálvó életében Ecsú mester volt a császár tanítója.

70 *Kérlek, mondd te!*

ENGO ELŐSZAVA: *Egyetlen szó elég a bölcsnek, ahogy a jó lónak is az ostor csettintése. A világekorszak egyetlen gondolat. Mi a közvetlenség? Fölötte áll a szavaknak. Mondd, hogy jutsz el oda? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Iszan²⁹³, Góhó²⁹⁴ és Ungan²⁹⁵ együtt álldogáltak Hjakudzso²⁹⁶ kíséretében. Hjakudzso megkérdezte Iszántól:

- Cukott szájjal és zárt ajkakkal, hogy tudnád mondani?
- Kérlek, mondd te! – válaszolt Iszan.
- Megmondhatnám, de ha így tennék, félek, nem lennének követőim – mondta Hjakudzso.

SZECsó VERSE:

Kérlek, mondd inkább te!

*Taraja nőtt a tigrisnek,
s az erdőből kiszaladt.*

*A tíz országban elmúlt a tavasz,
de az aranyló nap alatt
az öröklét korall mezői nyugszanak.*

71 *Fogd be a szád!*

FŐTÉMA: Hjakudzso megkérdezte Góhótól:

- Cukott szájjal és zárt ajkakkal, hogy tudnád mondani?
- Mester! – mondta Góhó – Befognád a szádát!?
- A távoli földön – mondta Hjakudzso –, ahol nem hóbörög senki, a kezemet a szemem fölé emelve figyelni foglak.

293 *Iszan zen mester*, vagy teljes nevén Iszan Reijú (771–853) tizenöt éves korában lett szerzetes. Eleinte különböző tanítómestereknél tanult, majd huszonkét éves korában Hjakudzsohoz ment el zen tanulni.

294 *Góhó* neve egyedül ezekben a kóanokban szerepel, semmi mást nem tudunk róla.

295 *Ungan zen mester* (782–841) húsz évig tanult Hjakudzsonál annak 814-ben bekövetkezett haláláig, ahová 794-ben lépett be. Utána Jakuszinhoz ment tanulni, és az ő segítségével érte el a megvilágosodást.

296 *Hjakudzso zen mester* (720–814) a legnagyobb kínai zen mesterek egyike volt. Óbaknak is a mestere volt, aki viszont Rinzainak adta tovább a tanítást. Hjakudzso volt az, aki először fektette le a zen kolostorok szabályait, bár az e tárgyról írott műve nem maradt fenn. Őt tekintjük a kínai teaszertartás megeremtőjének is.

SZECSÓ VERSE:

„Mester! Befognád a szádat!?”
A sárkány harcmódor szerint
tervezi ellentámadását.
Gondoljunk csak Li hadvezérre²⁹⁷,
aki meglőtte a sas madarat
a messzi égbolton.

72 *Vannak vagy nincsenek?*

FŐTÉMA: Hjakudzso megkérdezte Ungantól:

- Csukott szájjal és zárt ajkakkal hogy tudnád mondani?
- Mester! – mondta Ungan – Vannak vagy nincsenek követőid?
- Nem lesznek követőim – mondta Hjakudzso.

SZECSÓ VERSE:

„Mester! Vannak vagy nincsenek?”
Az aranyszőrű oroszlán
nem settenkedik.²⁹⁸
Ketten és hárman járnak a régi utat,
de a Taiju-hegy mestere²⁹⁹
hiába csettint ujjáival.

297 *Li hadvezér* kiváló íjász volt, erre a képességére utal a vers.

298 *A settenkedő oroszlán* nyilvánvalóan azt jelenteti, hogy az oroszlán a prédéjára készül ugrani. A versben az aranyszőrű oroszlán kifejezés Unganra vonatkozik, aki viszont nem mutatja jelét, hogy ugrani készülne ellenfelére.

299 *A Taiju-hegy mestere* kifejezés Hjakudzso mestert jelenti, akinek a kolostora ezen a hegyen állt.

73 *Baszo fáradt*

ENGO ELŐSZAVA: *A prédikáció az nem prédikáció és nem tanítás. A meghallás az nem meghallás és nem elérés. Ha a prédikáció az nem prédikáció és nem tanítás, mi értelme a prédikációnak? Ha a meghallás az nem meghallás és nem elérés, mi értelme a meghallásnak? De ez a nem-prédikáció és ez a nem-meghallás mégis értékes valahogyan. Te most éppen engem hallgatsz, miközben prédikálok. De hogy kerülhetjük el az ellenvetéseket? Akiknek van szemük, lásák a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Baszo³⁰⁰ mestertől:

– A négy állítástól függetlenül, és meghaladva a száz tagadást, mondd meg nekem világosan, miért jött ide Bódhidharma nyugatról?

– Ma fáradt vagyok, nem tudok erről beszélni – mondta Baszo. – Kérdezd meg Csidzótól³⁰¹!

A szerzetes megkérdezte Csidzót, aki így szólt:

– Miért nem a mestert kérdezed?

– Ő mondta, hogy téged kérdezzek – válaszolt a szerzetes.

– Ma nagyon fáj a fejem, nem tudok erről beszélni – mondta Csidzó. –

Kérdezd Hjakudzsó³⁰² testvértől!

A szerzetes megkérdezte Hjakudzsót, aki így válaszolt:

– Hogy mi célból jött, nem értem.

A szerzetes elmondta ezt Baszonak, aki megjegyezte:

– Csidzó feje fehér, Hjakudzsóé fekete.

SZECSÓ VERSE:

„Csidzó feje fehér, Hjakudzsóé fekete!”

Már ez túl van az értésen.

*Baszo lovai a világot végig tiporták,
de Rinzhai nem ilyen nappali rabló volt!*

300 *Baszo zen mester* (709–788) a korai zen történetírás legkiválóbb egyénisége volt. A feljegyzések szerint 139 zen mester került ki tanítványai közül. Méltóságteljes megjelenése és átható tekintete miatt tigrishoz hasonlították, járását bikához. A hagyomány még azt is feljegyezte, hogy annyira ki tudta nyújtani a nyelvét, hogy be tudta vele takarni az orrát. Tanítási módszere igen változatos volt, egyaránt használt szavakat, botot, kiáltást. Esetleg megragadta, fellökte vagy leütötte a kérdezőt, de lehet, hogy megcsavarta az orrát. A „zen szellemének alkalmazása” kifejezést tőle származtatják.

301 *Csidzó* Baszo egyik legkiválóbb tanítványa volt.

302 *Hjakudzsó* Baszo másik kiváló tanítványa, aki tizenöt évvel volt idősebb Csidzónál.

*Féltetve a négy állítást³⁰³, a száz tagadást³⁰⁴,
csak bölintani tudsz magadnak.*

74 Kingjú mester táncol

ENGO ELŐSZAVA: *Kezében Bakuja kardjával³⁰⁵ átvág minden bonyodalmat. Fent a magasban ott a tiszta tükör³⁰⁶, mégis ő maga mondja ki Vajrócsana szavait. Felölti ruháit teljes önuralommal, és eszi ételét finom titokzatossággal. De mit tesz ő a rejtélyes és játékos számádhiban? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Kingjú³⁰⁷ mester minden déli étkezéskor maga hozta ki a főtt rizszel teli kondért, táncolt az ebédlő előtt, hangosan nevetett, és azt mondta:

– Kedves bódhiszattvák! Gyertek és vegyétek ételeiteket!

Egy szerzetes kérdezte Csókei³⁰⁸:

– Azt mondja az öreg bölcs: „Kedves bódhiszattvák! Gyertek és vegyétek ételeiteket!” Mit jelent ez?

– Úgy tűnik, figyelni az visszajelzéseket és a hálaadást a déli étkezés előtt – válaszolta Csókei.

SZECSÓ VERSE:

Fehér felhők közül nevetés csendül ki.

Azért hogy a szerzeteseknek adja, maga hozza ki a rizst.

Ha igazán aranyszőrű, követik majd őt akár ezer mérföldekre is.

303 Négy állítás a következő: a létezés, a nemlétezés, a létezés és nemlétezés, sem a létezés sem a nemlétezés.

304 A száz tagadás a indiai filozófia jellegzetes logikájából adódik, a négy állítás megsokszorozása. Tömör reprezentációja a filozófiai gondolkodás összes variációjának.

305 *Bakuja kardja*, ami átvág minden bonyodalmat, a kínai irodalomból ismert legendás szakrális fegyver, sok történet hivatkozik rá. Ebben a kóanban a zen bölcsességből eredő cselekvést jelenti, a zen tettet szimbolizálja. Ez a kard – a halált osztó penge és az életet adó kard – fontos szimbólum, többször szerepel zen történetekben is. Gyakran használják még a gyémánt értékű kard, és a bölcsesség kardja kifejezéseket is.

306 *Fent a magasban ott a tiszta tükör*. A „tiszta tükör”, azaz „a nagy tökéletes tükör bölcsesség” a Dharmakáját, azaz Vairócsanát reprezentálja.

307 *Kingjú* egyike volt Baszo zen mester nyolcvannégy kimagasló tanítványainak. Amikor Rinzai, megvilágosodása után, sorra látogatta a híres zen mestereket és templomokat, Kingjú templomába is eljutott. Mikor látta, hogy Rinzai közeledik, leült a szobája elé úgy, hogy a botját keresztben tartotta. Rinzai ráütött a botra a kezével háromszor, majd belépett a szerzetesek termébe, és leült az első székre. Kingjú bejött és látva Rinzait, azt mondta: „Ha egy vendég és egy gazda találkozik, mindkettőnek meg kellene adnia a szokásos tiszteletet. Honnan jöttél? Miért vagy olyan goromba?” „Mit akarsz ezzel mondani, öreg mester?” kérdezte Rinzai. De amint Kingjú szóra nyitotta a száját, megütötte őt. Kingjú azt szinlelte, hogy elesik. Rinzai még egyszer megütötte. Ekkor Kingjú azt mondta: „Ami ma történt, nem szolgál előnyömré.” Egyszer később Iszan kérdezte Kjózantól: „Ennek a két tiszteletreméltó nak az esetében ki volt a nyertes és ki a vesztes?” Kjóza így felelt: „Amikor valaki nyer, feltételek nélkül nyer. Amikor valaki veszít, feltételek nélkül veszít.”

308 *Csókei zen mester* (854–932) Szeppó zen mesternek (822–908) volt a tanítványa Hofokuval (meghalt 928.) és Kjószzeivel (868–937) együtt. Ő Taifu, a kerület kormányzója, őt nevezte ki később a Sókei Templom apátjának.

75 Ukjú igazságtalan ütései

ENGO ELŐSZAVA: *Mindig kézben van a szent kard³⁰⁹, a halált osztó, az életet adó. Ott is van, itt is van. Egyszerre ad és vesz. Ha erősen meg akarod tartani, tartsd szabadon. Ha el akarod engedni, szabadon engedd el. Mondd, milyen az, amikor valaki nem tesz különbséget gazda és vendég között; amikor mind-egy neki, hogy kinek a szerepét játssza el? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Dzsósú mester gyülekezetéből egy szerzetes jött Ukjúhoz³¹⁰, aki megkérdezte tőle:

– Milyennek találsz Dzsósú tanítását? Van-e valami különbség a között, amit itt találsz?

– Nincs semmi különbség – mondta a szerzetes.

– Ha nincs semmi különbség, miért nem mész vissza oda? – kérdezte Ukjú, és megütötte a botjával.

A szerzetes így szólt:

– Ha a botodnak szeme volna a látásra, nem ütöttél volna meg így.

– Ma összeakadtam ezzel a szerzetessel – mondta Ukjú, és még háromszor megütötte.

A szerzetes elindult kifelé, de Ukjú utána szólt:

– Igazságtalanul is lehet ütésekkel kapni.

A szerzetes visszafordult, és így szólt:

– Sajnálatomra a bot a te kezében van.

– Ha szükséged van rá, megengedem, hogy nálad legyen – válaszolta Ukjú.

A szerzetes odament Ukjúhoz, megragadta a botot, és háromszor megütötte vele a mestert.

– Igazságtalan ütések! Igazságtalan ütések! – mondta Ukjú.

– Az ember kaphat ilyeneket – mondta a szerzetes.

– Túlságosan kevésszer ütöttem meg ezt az embert – mondta Ukjú.

A szerzetes meghajolt.

– Mester! – szólt Ukjú – Így akarsz eltávozni?

A szerzetes hangosan felnevetett, majd eltávozott.

– Így! Így! – mondta Ukjú.

309 A *szent kard* a szellemi erő a szimbóluma. A zen irodalomban gyakran használják még a gyémánt értékű kard, a böcsesség kardja, Bakuja kardaja elnevezéseket is. Mindenki rendelkezik ezzel a szellemi karral, de amelyet, ha nem élésítünk meg, tompa és hasznavehetetlen marad.

310 *Ukjú zen mester* Baszo zen mesternek volt egyik igen kiváló tanítványa. Az első olyan zen tanítók közé tartozott, aki zen tanításként botot használt. A bottal való tanítás a mai ember számára ugyan megalázó módszernek számít, de eleinknél elfogadott módszer volt. A testi fenytés a korai zen kolostorokban is teljesen természetes tanítási módszer.

SZECSÓ VERSE:

*Könnyű a kígyókat összecsődíteni,
viszont nehéz szétoszlatni.
Milyen pompásan ütötték össze kardjukat!
Bár mély a tenger, lecsapolható.
A kalpakő³¹¹ kemény, mégis elkoptatható.
Öreg Ukjú! Öreg Ukjú!
Ki van még hozzád hasonló?
Átadni a botot másnak –
Nem kis meggondolatlanság volt!*

76 Ebédeltél már?

ENGO ELŐSZAVA: *Kicsi, mint egy lisztszemcse, hideg, mint a jég vagy a fagy. Betölti a világegyetemet, túl van a fényen és a sötétségen. Mélységei kideríthetetlenek, csúcspontja meghaladja a távolságot. Az erős megtartást, a szabadon engedést együtt tartalmazza. De hol van tökéletes szabadságod, mely meghalad minden kötöttséget? Lásd az alábbiakat!*

FŐTÉMA: Tanka³¹² kérdezte egy szerzetestől:

- Honnan jöttél?
- A hegy lábától – válaszolta a szerzetes.
- Ebédeltél már? – kérdezte Tanka.
- Már igen – válaszolt a szerzetes.
- Nyitottszemű-e, aki ennivalót hoz egy ilyen társunknak, mint te, és hagyja, hogy megedd? – kérdezte Tanka.

A szerzetes nem tudott mit felelni. Később Csókei³¹³ kérdezte Hofukutól:

311 A *kalpakő* negyven mérföld átmérőjű szikla. A hagyomány úgy tartja, hogy minden száz évben arra jön egy nimfa, és ahogy elhalad mellette, selyem köntöse lágyan hozzáér a kőhöz. Amikor a kő teljesen elkopik, akkor van vége egy világkorszaknak, egy kalpá-nak.

312 *Tanka* (739–824) kortársa volt Nanszennek, Iszannak, Rjútannak, Hó Kódzsinak és Jakuszannak. Eleinte Baszonál tanult, aki később azt ajánlotta, hogy folytassa tanulmányait Szekitónál. Három év múltán tért vissza Baszohoz. Később Baszo halála után hosszú utazást tett, templomokat és zen mestereket látogatott meg. Az egyik téli napon egy bizonyos templomban töltötte az éjszakát. Nagyon hideg éjszaka volt. Tanka levett egy Buddha szobrot a dobogóról, rátette a tűzre és megmelegedett a tűznél. A templom főpapja szemrehányást tett neki vakmerőségéért. „Buddha csontjait akartam kivenni” válaszolta Tanka. „Hogyan lehetne Buddha csontjait kivenni a fából?” kérdezte a főpap. „Akkor én nem vagyok hibáztatható azért, hogy a fa elégett!” válaszolta Tanka.

313 *Csókei zen mester* (854–932) harminc évvel az után született, hogy Tanka meghalt, így a vele kapcsolatos párbeszéd sokkal később került be a történetbe. Ugyan Hófoku adatait nem ismerjük, de feltehetően fiatalabb volt Csókeinél.

– Másoknak enni adni mindenképpen tiszteletreméltó dolog. Hogy lehet az, hogy aki így tesz, mégsem nyitottszemű?

– Nem vagy-e te is vak, holott minden eszközt felhasználasz? – kérdezte Csókei.

– Hogy mondhatasz engem vaknak? – válaszolt Hofuku.

SZECSÓ VERSE:

*Használj fel minden eszközt,
és nem leszel vak!
Tartod az ökör fejét, hogy legeljen.
A négyszer-hét, a kétszer-három
és a követők csapata
a Dharma kincset áthagyományozta.
Növelte a port és a bajt,
hogy megfojtsa az embereket a földön.*

77 Ummon szezám süteménye

ENGO ELŐSZAVA: *Ha felfelé, a meghaladás útján haladsz, orruknál fogva vezetsz másokat. Olyan vagy, mint a sólyom, amely elfogja a galambot. Ha a lefelé irányuló úton haladsz, rendelkezésére állsz másoknak. Olyan vagy, mint a teknősbéka a páncéljában. Ha most közületek valaki előre lépne, és azt kérdezné: „Eredetileg nincs felfelé és lefelé, mi értelme akkor erről beszélni?” Azt mondanám neki: „Tudom, hogy halott szellemek között élsz. De most mondd meg, hogy teszel különbséget a fehér és a fekete között?” [Itt Engo egy kis szünetet tart, majd így folytatja:] Ha létezik szabály, kövesd a szabályt, ha nincs, kövess egy példát! Lásd a következőket!*

FÓTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Ummontól³¹⁴:

– Mi az a tanítás, ami túl van a Buddhán és a pátriárkákon?

– Egy szezám sütemény³¹⁵ – mondta Ummon.

314 *Ummon zen mester* az öt nagy zen iskola megalapítójának egyike. Mélyértelmű mondásai minden időben elismerést váltottak ki. Módszerét „a piros zászló lobbanásához” hasonlították, őt magát pedig császárnak nevezték. Ummon több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki, bár zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

315 *A szezám sütemény* kínai süteményfajta tetején megszórva szezám magokkal. A legközségesebb, mindennapos süteményfélése. Olyannyira hétköznapi étel mint italban a tea.

SZECSÓ VERSE:

*Ha a meghaladásról beszélsz,
az emberek számtalan nehézségbe ütköznek.
De figyelj! Ha mindent összetákolsz is,
tele lesz az lyukakkal és résekkel.
Ummon ezeket a lyukakat
betömte a szeszám süteménnyel.
De problémák még maradnak,
csak hogy meggyötörjenek.*

78 A bódhiszattvák fürdenek

FŐTÉMA: A régi időkben tizenhat bódhiszattva³¹⁶ élt. Amikor a szerzetesi szabálynak megfelelően a fürdési időben ők is megfürödtek, a víz érintésén keresztül hirtelen átérték a megértést. Ti, tiszteletreméltó zen tanítványok, értitek-e szavaikat: „Egy finom és tiszta érintést éltünk át. Elértük a Buddháságot, megőrizzük.”? Nektek hétszer kell áthatolni, nyolcszor keresztültörni³¹⁷, hogy elérjétek ezt az állapotot.

SZECSÓ VERSE:

*A megvilágosodott egy dologban mester:
kényelmesen nyújtózkodik fekhelyén.
Ha a régiek álmodban azt mondják megvilágosodtak,
hagyd felbukkanni a szentelt vízből, hogy leköphessem őket!*

316 A tizenhat bódhiszattva. A Szurangama szútrában van egy részlet, ahol huszonöt bódhiszattva azokról a tapasztalatokról beszél, ahogyan a megvalósítást elérték. Legelőször, Kjócsinnjo és még négyen, ők Buddha első öt tanítványai voltak, álltak fel, és Kjócsinnjo elmondta a megvalósításhoz vezető útjukat: „Megvalósításunkban meglátni a látást volt az elsődleges ok.” Másodszor Kjógon Dódzsi szólt: „Egy illatot éreztem meg, és ez volt az oka megvalósításomnak.” Harmadikank Jakuo és Jakudzso az ízelet említette megvalósításuk okaként. Negyedszerre Baddabara és további tizenöt bódhiszattva, melyek ennek a kóannak a szereplői, emelkedtek fel, és hajoltak meg Buddha előtt. Baddabara az mondta: „Mi valamikor Ionó Buddha imáját hallottuk, és így lettünk szerzetesek. Egyszer a szabálynak megfelelően, szerzetesek fürdési idején, mi is beléptünk a fürdőbe. Amikor a víz megérintett bennünket, hirtelen megtapasztaltuk a megvalósítást. Még nem mostuk le piszkot, nem mostuk le a testünket, mégis elértük a tudat békéjét, és megkaptuk a birtoklás nélküli állapotot. Az említett Buddha nevezett engem Baddabarának, mondván „Te már megtapasztaltad a finom és tiszta érintést, elérted a buddhaságot, és tarts meg azt.” A válasz a kérdésre ezért az, hogy az érintés volt az elsődleges oka a megvalósításomnak.” Ő utána más bódhiszattvák következtek, akik elmondták a maguk tapasztalatait, míg végül Kannon (Avalokitésvara) bódhiszattva a „hang meghallását”-t emelte ki a maga részéről.

317 A hétszer áthatolni és nyolcszor áttörni kifejezést dharma küzdelmeknél használják.

79 Minden hang Buddha hangja

ENGO ELŐSZAVA: *A Nagy Út igen természetes módon jelenik meg, merev szabályok nem korlátozzák. A jó tanító nem erőlködik azon, hogy irányítása alá kerüljenek a tanítványai. De mondd csak, ki mutatott fel ez idáig erre példát? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Tószutól³¹⁸:

- Azt mondják: „Minden hang Buddha hangja”³¹⁹. De igaz-e ez?
- Igen, igaz – mondta Tószu.
- Mester! Bárcsak ne kellene hallgatnom a szellentésedet! – mondta a szerzetes.

Tószu rácsapott a botjával. A szerzetes újra csak kérdezett:

- A szútra azt mondja: „Nyers szavak és gyengéd szavak egyaránt az első alapelvhez vezetnek.”³²⁰ Igaz-e ez?
 - Igen, igaz – mondta Tószu.
 - Mester! Hívhatlak számárnak? – mondta a szerzetes.
- Tószu rácsapott a botjával.

SZECsó VERSE:

*Tószu, Tószu!
Forog a kerék akadálytalanul.
Egy lövés, két győzelem!
Egyik ütés, másik ütés!
Azt sajnáld, aki az áradást kineveti,
hiszen beleeshet és meghal!
Ha mégis kijut élve –
száz áradás, morajló folyó!*

318 *Tószu zen mester* 819-ben született és kilencvenöt éves volt amikor meghalt. Negyven évvel fiatalabb volt mint Dzsósú, akivel személyesen is találkozott 61 éves korában.

319 A „*minden hang Buddha hangja*” ismert és népszerű buddhista mondás volt, ami gyakran feltűnik a különböző szútrákban is: „A patakok és a madarak, a fák és az erdők, mind Buddha nevét, a Dharma tisztületét és a Szangha békéjét recitálják.”

320 A kóanban idézett szöveg a Paránirvána Szútrából való. A gyengéd szavak alatt azt kell érteni, hogy mindenre kiterjedő, részletes magyarázatát adjuk az igazságnak. A nyers szavak viszont azt jelentik, hogy az igazságot csak nagyvonalakban, durván vázoljuk, ez kezdőknek jobban megfelelő tanítás.

80 Dzsósu újszülöttje

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Dzsósútól:

– Birtokolja-e egy újszülött a hat érzéket, vagy nem?

Dzsósú így válaszolt:

– Olyan mintha egy könnyű fadarabot dobánk a zuhatagba.

– Mit jelent az, hogy „könnyű fadarabot dobunk a zuhatagba”? – kérdezte később a szerzetes Tószutól³²¹.

– Indíték indítékot követ szüntelenül – mondta Tószu.

SZECSÓ VERSE:

*A hat érzékről³²² a kérdés hiábavalóság,
jól ismerik ezt a mesterek.*

*Behajította a fadarabot a sodrásba,
de azt, hogy hova sodródik, tudod-e?*

81 A szarvas királyok királya

ENGO ELŐSZAVA: *Amikor elragadja az ellenfél zászlóit, lefoglalja az ellenség dobjait, ezer szent sem képes féken tartani. Amikor átvágja a bonyodalmakat, nincs az a harcedzett öreg katona, aki megérintethetné. Pedig nem használ rejtett erőket, és nem is tért vissza tökéletes önmagához. Mondd, akkor hogyan érte el ezt a csodálatos képességet?*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Jakuszentől³²³:

– A füves mezőn legel egy szarvascsorda közöttük a szarvas királlyal.³²⁴

Hogyan lóheti le valaki a szarvas királyok³²⁵ nagy királyát?

– A nyilat figyelj! – mondta Jakuszan.

321 Tószu negyvenegy évvel volt fiatalabb Dzsósúnál, és hatvanegy éves volt, amikor abba a templomba érkezett, amelynek Dzsósú volt a mestere. Az esemény idején mindkét mester igen öreg volt már.

322 A hat érzék a buddhista pszichológiában a következőket jelenti: a látást, a hallást, a tapintást, a szaglás, az ízlelést és a tudati folyamatokat.

323 Jakuszan (751–834) kimagasló képességű zen mester volt, aki Szekitót követte a zen leszármazásban.

324 A füves mezőn legel egy szarvascsorda közöttük a szarvas királlyal. Utalás azokra az időkre, amikor Jakuszan a Heiden (jelentése: füves mező) nevű kolostorban élt. A kép hasonlat, mely jelképezi a zen kolostort a benne élő szerzetesekkel.

325 A szarvas király a nagy megvilágosodást jelképezi, ami a zen gyakorlás célja.

A szerzetes ledobta magát a földre. Jakuszan hívta kísérőjét, és azt kérte tőle:

– Vidd el ezt a halott társunkat!

A szerzetes elfutott, mire Jakuszan így szólt:

– Nincs elértség azoknak, akik homok süteménnyel játszanak.

[Szezsó mondja: Három lépésig még életben maradhat, de az ötöt nem éli túl.]

SZECSÓ VERSE:

Figyeld a szarvas királyok királyát!

Egy nyíl és három lépést fut,

de ötöt lépve meghajtaná a tigrist is.

Vajon tudod-e, hogy a vadásznak

igaz szeme van.

De most Szezsó kiáltja:

– Figyeld a nyilat!

82 *Az elnempusztuló Dharma test*

ENGO ELŐSZAVA: *Akinek van szeme észlelni fogja a zsinórt a horgászbot végén. A megvilágosodott érzékeli azt a szellemi tevékenységet is, ami a közönségest meghaladja. Akkor, mi is a zsinór a horgászbot végén, és mi a szellemi tevékenység, ami a közönségest meghaladja? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Tairjútól³²⁶:

– Az ember teste végül is széthullik. De mi az elnempusztuló Dharma test?

Tairjú így válaszolt:

– „A virágok brokátként borítják a hegyoldalt,
a völgy sűrű árnyékba borul.”

326 *Tairjú zen mester* Tokuszan követte a dharma leszármazásban. Ennél többet nem tudunk róla. Egy másik történet szerint egy szerzetes megkérdezte tőle: – Mi a Buddha? Te magad vagy – válaszolta Tairjú. Másvalaki megkérdezte tőle: – Mi a finomság? Tairjú a következőt válaszolta: „A szél a folyó mormolását ide hozza a párnához; a Hold a hegyek árnyékát vetíti az ágyam mellé.”

SZECSÓ VERSE:

*Tudatlanságból fakadt a kérdés,
de a választ sem értették.
A hold tiszta, a szél hűvös,
egy téli fenyő áll a csúcson.*

*Szívből felnevetek, ha azt hallom:
„Mikor az Út emberével találkozol,
találkozz szavak és nem-szavak nélkül!”*

*A kristályostorral összetörte az ékszer,
de másrésről hibák is keletkeznek,
ugyanis a földön törvények vannak,
háromezer rendelettel.*

83 *Öreg Buddha egy oszloppal társalog*

FŐTÉMA: Ummon beszédet tartott tanítványainak. Azt kérdezte tőlük:

– Az öreg Buddha egy oszloppal társalog. Milyen szintű szellemi aktivitás ez?

Majd maga adta meg a választ nekik:

– A déli hegyek fölött felhők gyülekeznek, az északi hegyekben esik az eső.

SZECSÓ VERSE:

*Az északi hegyekben eső, a déli hegyek felett felhők,
A Négyszer-hetet, a Kétszer-hármat³²⁷ szemtől-szembe látom!
Koreában már gyülekeznek a templomban,
de Kínában még nem doboltak, és még csak nem is harangoztak.
A fájdalomban öröm, az örömben fájdalom.
Ki meri azt mondani: „arany és föld egyre megy”?*

327 A négyszer-hét a zen huszonnyolc indiai pátriárkájára, míg a kétszer-három a zen hat kínai pátriárkájára utal.

84 Juima „Egységhez vezető kapu”-ja

ENGO ELŐSZAVA: *Nincs jó, amit igazán jónak mondhatnánk. Nincs rossz, amit igazán rossznak mondhatnánk. Ha megszűnik a jó és rossz, a nyeresést és vesztesést is elfelejthetjük. Minden csupasz és leplezetlen. Én akkor most megkérdem tőletek, mi az, ami előttem van, és mi az, ami mögöttem? Lehet, hogy van egy szerzetes, aki ekkor előrelép, és azt állítja, hogy előttem a Buddha-terem és a templomkapu van, mögöttem a hálóterem és a társalgó. Mondd, nyitottszemű-e az ilyen! Ha átlátsz rajta, köszönetet mondok neked, hogy már látod a régi tiszteletreméltókat.*

FŐTÉMA: Juima³²⁸ kérdezte Mandzsusrítól:

– Mi a bódhiszattvák „Egységhez vezető kapu”-ja?

Mandzsusri így válaszolt:

– A jelenségvilágban tudatom felé nincsenek szavak, nincs prédikáció, nincs beszéd, nincs tudati tevékenység. Az túl van minden kérdésen és válaszon. Így lehet bejutni a „Egységhez vezető kapu”-n.

Aztán Mandzsusri kérdezte Juimát:

– Mindegyikünk szólta már. Most te mondd meg, hogy mi a bódhiszattvák „Egységhez vezető kapu”-ja!

[Szezsó megkérdi: – Mit mondott Juima? – majd megjegyzi: – Átláttam rajta!]

SZECSÓ VERSE:

*Te bolond, öreg Juimakicu!
Szánalommal vagy az érző lények iránt,
és betegen fekszel Bijaliban.
Tested egészen összeszáradt már.*

328 *Vimalakirti* neve japánul *Juima*, vagy *Juimakicu*. A kóan az ő nevével kapcsolatos *Vimalakirti-nirdés*a szútrára hivatkozik. *Vimalakirti* legendás személy, Buddha tanítványa volt, *Bijaliban* élt, ahol Buddha is tanított. Az egyik nap nem jelent meg a Buddha gyülekezetében mondván, hogy beteg. Beteg, mert „az érző lények betegek”. Buddha Mandzsusrit kérte meg, hogy menjen el hozzá. Mandzsusri harmincegy bódhiszattva kíséretében, harmincegyezer arhattal és másokkal együtt, elment hozzá. Juima szobája csupán tíz négyzetláb nagyságú volt, mégis mind elfértek. Juima megkérdette a bódhiszattvákat: „Mi a bódhiszattvák »Egységhez vezető kapu«-ja?” Mindegyikük válaszolt. Néhányan azt mondták: „A Dharma nem született, így az nem tűnik el. Ez a kapu az egységhez.” Mások azt mondták: „Nincs én, így nincs külső világ. Ez a kapu a nem-viszonylagosságokhoz.” Megint mások azt mondták: „Bűn és áldás mind üresek, nem különböznek. Szamszára és nirvána ugyanazok. Nincs nyereség és veszteség.” Amikor mind a harmincegyen elmondták véleményüket, Juima feltette a kérdést Mandzsusrinak is, aki a fenti történet szerint válaszolt.

*A Hét Buddha³²⁹ tanítója³³⁰ érkezik
arra a helyre, ami mentes mindentől.
Kérdezed az „Egységhez vezető kapu”-ról,
de elutasítod-e Mandzsusri válaszát?
Nem. Nincs elutasítás!
Az aranyszőrű oroszlán³³¹
nem talál téged sehol!*

85 Tóhó mester felordít

ENGO ELŐSZAVA: *Vezérli a világot, és nem enged egyetlen porszemcsét sem elszabadulni. Mindenkinek le kell mondani fegyveréről, de még a nyelvéről is. Ez a szerzetesi szabályzat végrehajtása. A homlokodból sugárzó fény átfúrja a négy irányt. Ez a szerzetesi gyémánszem tevékenysége. A vasat arannyá teszi, és az aranyat vassá, de mindkettőt erősen tartja és egyúttal szabadon is engedi. Ez a szerzetesi bot működése. Befogja az ég alatt az összes ember száját, olyan csendessé teszi őket, mintha háromezer mérföldre lennének számúzve. Ez a szerzetesi szellem ereje. De mit mondanál, ha csak egy is e képességek közül nem teljesül? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes jött, hogy meglátogassa a Tóhó kunyhó mesterét³³².

– Mit tennél, ha ezen a hegyen hirtelen egy tigrissel találkoznál? – kérdezte a szerzetes.

A mester felordított, mint egy tigris. A szerzetes ijedséget színlelt. A mester nevetésben tört ki.

– Te öreg rabló! – mondta a szerzetes.

– Próbáld, ahogy akarsz, nem tudsz velem tenni semmit – mondta a mester.

A szerzetes jó ideig nem mozdult.

[Szecsó a következő megjegyzést fűzte hozzá: Mindkettő öreg rabló. Befogták a fülüket, és megpróbálták ellopni a harangot.]

329 A Hét Buddha a hét ókori Buddhát jelenti, beleértve a sorban az utolsót, Sákjamuni Buddhát is.

330 A Hét Buddha tanítója kifejezés Mandzsusrira utal, aki ugyan bódhiszattva, de nagy bölcsként tiszteli a zen.

331 Az aranyszőrű oroszlán Mandzsusri egyik állandó jelzője.

332 A Tóhó kunyhó mesterének nevét nem jegyezte fel a történetírás. Csak annyit lehet tudni róla, hogy Rinjai mester tanítványa, és a Tóhó-hegyen élt egy kunyhóban.

SZECsó VERSE:

*Lehetőség, de ha nem tudod megragadni,
 ezer mérföldet hibázol.
 Finoman csíkozott a tigris,
 de nincs sem agyara sem karmai.
 Jusson eszedbe a Taiju-hegyi küzdelem³³³:
 Szavaik és tetteik megrázták a földet.
 Láthatod, ha van szemed a látásra,
 hogy megragadták a fejét is, a farkát is.*

86 Mindenkienek saját fénye van

ENGO ELŐSZAVA: *Vezérli a világot, ezért egyetlen porszemcse sem szabadulhat el. Véget vet a téves gondolatfolyamatoknak, egyetlen egy sem maradhat meg. Kinyitod a szád, és már hibáztál. Ha egy pillanatil is kételkedsz, már elvettted az utat. Mondd, mi a szem, ami átfúrja a kapukat? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Ummon³³⁴ beszédet tartott a tanítványainak. Így beszélt nekik:

– Mindenkienek saját fénye van, de ha ezt meg akarja nézni, minden elsötétül. Mi ez a „mindenki fénye”?

Később a tanítványok helyett így szólt:

– A termék és a kapuk.

Majd újra szólt:

– Áldásos dolgok nem lehetnek jobbak, mint a semmi.

333 *A Taijú-hegyi küzdelem*, amire itt Szecsó utal, az egy Óbaku és Hjakudzso közötti dharma küzdelem volt. A történet a következőképpen maradt fenn:

„Egyszer Óbaku éppen jött vissza egy külső munkáról, amikor Hjadzsó megkérdezte, mit csinált. Óbaku elmondta, hogy gombát szedett. Hjakudzso Dharma küzdelmet kezdeményezve megkérdezte, hogy látott-e Óbaku ott tigrist. Óbaku tisztában volt Hjakudzso szándékával, így válaszul tigrisként felordított. Hjakudzso ekkor egy baltát ragadott, hogy levágja a tigrist. De Óbaku elhajolt előle, és megragadva Hjakudzsót jól megütötte. Este Hjakudzso elmesélte az esetet a gyülekezetnek, majd kijelentette: – Egy tigris él itt a Taiju-hegyen. Óvakodjatok tőle. Engem ez a tigris ma megharapott.”

334 *Ummon zen mester* (meghalt 949-ben) az öt nagy zen iskola megalapítójának egyike. Mélyértelmű mondásai minden időben elismerést váltottak ki. Kortársai módszerét „a piros zászló lobbanásához” hasonlították, őt magát pedig császárnak nevezték. Ummon több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki. Bár zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

SZECSÓ VERSE:

*Magát világítja meg, kulcsot adva a titokhoz.
Így ő tökéletesen világos.
A virágok lehullottak, a fák már nem vetnek árnyékot.
Ki az, ki nem lát, amikor néz?
A látás nem-látás, a nem-látás látás.
Háttal üli meg az ökröt,
úgy lovagol be Buddha csarnokába.*

87 Gyógyszer és betegség

ENGO ELŐSZAVA: *A tisztaszemű ember nem ismer korlátokat. Egyik pillanatban sűrű, bozóttal körülvett hegy tetején áll, a másik pillanatban a piactér forgatagában élvezi a tudat tökéletes nyugalmát. Ha Nada³³⁵ haragját mutatja ki, azonnal három arca és hat karja lesz. Ha a Naparcú és a Holdarcú³³⁶ kegyességét mutatja fel, az áldás mindent átölelő fényének ad erőt. Minden részecskében Buddha egész testét fedezi fel. Vánszorog a pocsolyán keresztül, elvegyülve az emberek között, mégis ha evilágít meghaladót cselekszik, a Buddhák sem tudják követni, ezer mérföldre lemaradnak tőle. Van-e köztetek olyan, aki mégis képes vele tartani, vele együtt cselekedni? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Ummon³³⁷ mondta egyszer a tanítványainak:

– Gyógyszer és betegség egymást gyógyítja ki. Az egész világ gyógyszer, de hol találsz meg magadat?

335 Nada tulajdonképpen egy istenség, de a szöveg itt mégis egy Buddhára hivatkozik, a háromarcú és hatkarú Buddha nagyhatású tetteire.

336 Naparcú és Holdarcú Buddha. A buddhák neveinek szútrája (japánul Bucumjókjó) Buddha és a bódhiszattvák neveit sorolja fel, összesen 1193-at. Ezek között szerepel a Naparcú Buddha, aki a monda szerint ezernyolcszáz évig él, és a Holdarcú Buddha, aki mindössze egy napot és egy éjszakát él.

337 Ummon zen mester (meghalt 949-ben) az öt nagy zen iskola megalapítójának egyike volt. Mélyértelmű megnyilvánulásai minden időben elismerést váltottak ki a zen tanulókból. Tanítási módszerét „a piros zászló lobbanásához” hasonlították, őt magát pedig császárnak nevezték. Ummon több mint negyven kiváló zen tanítványt nevelt ki, és bár zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

SZECSÓ VERSE:

*Bár az egész világ orvosság,
súlyos hibákat vétettek, régen is, ma is.
Zárd be a kaput, ne építs szekereket!
Hatalmas és széles út a világegyetem.
De hibás, hibás minden!
Bár orrukat fennhordják az égen,
át lesz az még fúrva a kötéllel.*

88 Gensa három fogyatékos

ENGO ELŐSZAVA: *A mester, mikor tanít, gyakran csinál kettőből hármat. Amikor a mélységesről beszél, át meg átjárja; sőt áthatja azt hétszer, áttöri azt nyolcszor. Minden körülményhez alkalmazkodik, a legrejtélyesebb titkokat is átvilágítja. Mivel Buddha elvei szerint cselekszik, tettei nem hagynak nyomot. De akkor mondd, honnan erednek ezek a bonyolult kóanok? Ha van szemed a látásra, lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Gensa³³⁸ mondta egyszer a gyülekezetnek:

– A föld minden tanítója a dolgok megóvásáról és az emberiség megmen-téséről beszél. Ha jönne hozzád valaki, aki a három fogyatékosággal van sújtva, hogyan foglalkoznál vele? A vak nem látná, hogy felemeled a hessegetőt³³⁹, a süket nem hallaná szavaidat, a néma nem tudna szólni, amikor akaro-d. Hogyan közelíthetsz hozzá? Ha képtelen vagy rá, akkor a buddhizmus nem jelent előnyt.

Egy szerzetes megkérdezte Ummon³⁴⁰ véleményét a témáról. Ummon azt mondta:

– Hajolj meg!

338 *Gensa mester* a zen történetírás kimagasló egyénisége Ummon kortársa volt. Eredetileg halász volt a foglalkozása, harminc éves koráig ebből élt. A hagyomány szó szerint azt mondja róla, hogy még a kínai pénzekben lévő négy írásjegyet sem ismerte. Ha kevés ilyen ismerettel is rendelkezett, mégis tudott mindent, amire egy zen mesternek szüksége van.

339 *A hessegető* (japánul hosszú) egy rövid botra erősített legtöbbször lószőrből készült üstök. Zen mesterek gyakran használják a zen szellemének kibontakoztatására.

340 *Ummon zen mester* (meghalt 949-ben) az öt nagy kínai zen iskola megalapítójának egyike volt. Mély értelmű megnyilvánulásai minden időkbén elismerést váltottak ki a zen tanulókból. Tanítási módszerét „a piros zászló lobbanásához” hasonlították, őt magát pedig császárnak nevezték. Bár több mint negyven kiváló zen tanítványt nevelt ki, zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

A szerzetes meghajolt. Ummon botjával úgy tett, mintha meg akarná lökni, mire az hátralépett. Akkor Ummon így szólt:

– Te nem vagy vak.

Aztán így szólt hozzá:

– Gyere közelebb!

A szerzetes odament Ummonhoz.

– Te nem vagy süket – mondta Ummon. Majd megkérdezte a szerzetestől:

– Érted már?

– Nem, nem értem – válaszolta a szerzetes.

Akkor Ummon így szólt:

– Te nem vagy néma.

A szerzetes mély belátásra jutott.

SZECSÓ VERSE:

A vak, a süket, a néma, nem jöhet közelebb.

Szerte az országban senki sem értette.

Nem fogta fel Riró sem az igazi színt,

és Sikó sem a finom hangot.

Üljünk csak az ablaknál csendesen,

s élvezzük az őszi hulló leveleket,

a tavaszi virágokat!

Érted-e már? – kérdezem.

Lyuknélküli kalapács³⁴¹ ez.

89 *Az egész test kéz és szem*

ENGO ELŐSZAVA: *Amikor szem az egész test: míg nézel, nem látsz. Amikor fül az egész test: míg hallgatsz, nem hallasz. Mikor száj az egész test: míg beszélsz, nem mondasz. Mikor elme az egész test: míg gondolkozol, nem gondolkodsz. Most tegyük félre az egész testet! Így, ha nincs szem, hogyan látsz? Ha nincs fül, hogyan hallasz? Ha nincs száj, hogyan beszélsz? Ha nincs elme, hogyan gondolkodsz? Ha jártas vagy ebben, az ősi Buddhákkal vagy egy társaságban.*

341 *Lyuknélküli kalapács*. Hogyan tudnád a nyelet egy lyuknélküli kalapácsba beütöni? Népszerű zen kérdés, mely utalás arra, hogyan lehet megoldani egy lehetetlennek látszó problémát. A zen kóanok által felvetett problémák ilyenek. Ha eléred a megvalósítást, a megvilágosodást, bele fogod tudni ütni a nyelet a lyuknélküli kalapács fejébe.

Ha eltekintünk attól, hogy egy társaságban vagy a Buddhákkal, akkor kivel tanulmányozod a zent?

FŐTÉMA: Ungan³⁴² kérdezte Dógotól³⁴³:

– Mire használja a könyörület hatalmas bódhiszattvája összes kezeit és szemeit?

– Hasonlít ahhoz az emberhez, aki az éjszaka közepén kinyújtja a kezét, hogy megigazítsa a párnát.

– Megértettem – mondta Ungan.

– Mit értettél meg? – kérdezte Dógo.

– A teljes test kéz és szem – válaszolta Ungan.

– Megtetted kijelentésedet – mondta Dógo –, de csak a nyolctized részét mondtad ki az igazságnak.

– Te hogyan mondtad volna? – kérdezte Ungan.

– Az egész test kéz és szem – válaszolta Dógo.

SZECsó VERSE:

Jól van, ha kimondjuk: egész.

Jól van, ha kimondjuk: teljes.

*De ha szó szerint veszed,
millió mérföldre vagy tőle.*

*Ha az óriás rock madár széttárja szárnyait,
elozlanak a felhők a hat irányban.*

*Szárnyának csapása
felkorbácsolja a tengert
a nagy birodalomban.*

*Itt egy szennyfolt keletkezik:
sok a bégetés, de kevés a gyapjú.*

Ne nézd csak!

Az ékszerek szövvénye egymást tükrözi!

De honnan lesz a botnak szeme?

„Nocsak, nocsak!” – kiáltok fel.

342 Ungan zen mester (782–841) húsz évig tanult Hjakudzsonál annak 814-ben bekövetkezett haláláig, ahová 794-ben lépett be. Utána Jakuszánhoz ment tanulni, és az ő segítségével érte el a megvilágosodást.

343 Dógo zen mester (769–835) Jakuszannak a tanítványa, Zengennek és Szekiszónak a tanítója volt.

90 A bölcsesség lényege

ENGO ELŐSZAVA: *Arról, ami a szót megelőzi, egyetlen kijelentést sem hagytak az utókorra, de még az ezer szent³⁴⁴ sem. Egyetlen szál a szemed láttára tartja fenn a folyamatosságot számtalan világekorszakon át. Mindez leplezetlen és tiszta. Felmeredő haj, hegyezett fülek. Mondd, miről van szó? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes megkérdezte Csimont:

- Mi a bölcsesség lényege?
- Az osztriga magába szívja a teliholdat³⁴⁵ – válaszolta Csimon.
- Mi a bölcsesség hatása? – kérdezte a szerzetes.
- A nyúl megfog a teliholdtól³⁴⁶ – mondta Csimon.

SZECsó VERSE:

*A legkisebb üresség is meghaladja a leírást,
emlékezteti az eget és a földet Súnjátára³⁴⁷.
Az osztriga megfog a holdtól – mulatságos!
De a szerzetesek azóta is küzdenek ezzel!*

91 Az orrszarvú legyező

ENGO ELŐSZAVA: *Juss túl a csalóka ragaszkodásokon, a téves elképzeléseken, és mindenfajta akadályon! Hirdesd a csodálatos tanításokat, és őrizd az igaz Dharma értékes kincsét! Biztosítsd a tíz irány akadálytalan uralmát és a nyolc kiterjedés tökéletes tisztaságát! Hozd létre a béke országát! De mondd, van-e valaki, aki Buddhával kéz a kézben jár, és bizonyosságot tesz ugyanarról a megvalósításról, ugyanazt az életet éli, ugyanazt a halált halja? Lásd a következőket!*

344 Az ezer szent az egymást követő Buddhákra és pátriárkákra való utalás.

345 Az osztriga magába szívja a teliholdat. Egy régi kínai monda szerint az osztriga telihold idején fölemelkedik a tenger felszínére, magába szívja a hold fényét, és így fogantatik az igazgyöngy.

346 A nyúl megfog a teliholdtól. Egy másik mondában a nyúl szívja magába a telihold fényét, és ettől fogannak meg a kölykei.

347 Súnjátá a megszemélyesített üresség. A szó maga is ürességet jelent. Az üresség fogalma a zenben és a buddhizmusban szinte a legfontosabb fogalom, mélységeit azonban csak komoly meditációs gyakorlatok segítségével lehet megérteni.

FŐTÉMA: Enkan³⁴⁸ az egyik nap szólította kísérő szerzetesét, és azt mondta neki:

- Hozd ide az orrszarvú legyezőt!
- A legyező törött – válaszolta a kísérő szerzetes.
- Ha törött a legyező, hozd ide az orrszarvút! – mondta Enkan.

A kísérő nem válaszolt.

Tószu³⁴⁹ más alkalommal azt mondta:

– Én nem utasítanám vissza, hogy idehozzam, de félek, a feje és a szarva már nem lesz tökéletes.

Szekiszó³⁵⁰ mondta:

- Ha idehozom, több nem lesz belőle.
- Sifuku³⁵¹ rajzolt egy kört, és beleírta az ökör írásjegyét.

Hofuku mondta:

- Mesterem! Megöregedtél. Alkalmazz valaki mást kísérődnek!

SZECSÓ VERSE:

*Régóta használod már az orrszarvú legyezőt,
de ha kérdeznek, semmit sem tudsz róla.
Határtalan a hűvös szél, a fej és a szarvak.
Ha tovatűnt, nem lehet megfogni
sem a felhőket, sem az esőt.*

92 A Mindenki Által Tisztelt elfoglalja helyét

ENGO ELŐSZAVA: *Egyetlen húr megpendül, és felfogja a teljes hangot. Ezer év is eltelhet, míg újra ilyen éleslátással találkozunk. Mint a sólyom, mikor a nyulat üldözi, felsőbbisége egyszerre nyilvánul meg. Egyetlen mondatában testesíti meg az összes tanítást, egyetlen porszemcsében ezer hatalmas világot foglal magában. Közületek képes-e valaki vele tartani, ugyanazt az életet élni, ugyanazt*

348 Enkan mester Baszo zen mestert követte a Dharma-leszármazásban, de születésének és halálának pontos dátumát nem ismerjük. A hagyomány szerint kilencvenkét éves korában halt meg 842-ben.

349 Tószu zen mester 819-ben született és kilencvenöt éves volt, amikor meghalt. Negyven évvel volt fiatalabb a híres Dzsósúnál, akivel személyesen is találkozott 61 éves korában.

350 Szekiszó Keiso (807–888) Dógo mesternek volt a tanítványa.

351 Sifuku zen mester kevésbé ismert, mégis kimagasló tudású személyiség volt. Csak annyit tudunk róla, hogy Kjózan után következett kettővel a tan átadási vonalában.

a halált halni? Meg tudsz-e bizonyosodni az igazságról úgy, hogy magad is keresztül kasul járod? Lásd a következőket!

FŐTÉMA: A Mindenki Által Tisztelt egyik nap elfoglalta helyét az emelvényen. Mandzsusrí jelzett a kalapáccsal, és így szólt:

– Hogy tisztán megértsük a Dharma Törvényének Urát: a Dharma Törvényének Ura ilyen!

A Mindenki Által Tisztelt leereszkedett az emelvényről.

SZECsó VERSE:

*A sugárzó lények
a csillagképek között tudják,
hogy nem ilyen
a Dharma Törvényének Ura.*

*Ha Szaindhava³⁵² ott lett volna,
Mandzsusrí bizony nem jelzett volna.*

93 Taikó rókaördöge

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Taikótól³⁵³:

– Mit jelentenek Csókei³⁵⁴ következő szavai: „Úgy tűnik, figyeli az elmélkedést és a hálaadást a déli étkezés előtt”?

Taikó egy táncot adott elő, mire a szerzetes mélyen meghajolt.

– Mi késztet arra, hogy meghajolj? – kérdezte Taikó.

Most a szerzetes adott elő egy táncot.

– Te rókaördög! – mondta Taikó.

352 Szaindhava egy nagyon okos szolga volt, aki mindig tudta, hogy mesterének mire van szüksége, még az előtt, hogy az szóra nyitotta volna a száját.

353 *Taikó zen mester* (837–903) Szekiszót követte a dharma leszármazásban. Szekiszó Keiso (807–888) pedig Dógo mesternek volt a tanítványa.

354 *Csókeiről* (854–932) csak annyit tudunk, hogy Szeppó zen mesternek volt tanítványa, és azt, hogy Ó Taifú, aki a kerület kormányzója volt, őt nevezte ki a Sókei Templom apátjának.

SZECSÓ VERSE:

*Az első nyíl lepattant,
a második mélyre hatolt.
Ne állítsd, hogy arany,
a sárga levelekről!
Ha Szókei³⁵⁵ hullámai
mind egyformák lennének,
sokan megfulladnának
ezen a földön.*

94 A Szúrangama szútra és a nemlátás

ENGO ELŐSZAVA: *Ami a szót megelőzi, arról egyetlen kijelentés sem maradt az utókorra. De még a szentek³⁵⁶ sem mondtak erről semmit. Szemed láttára³⁵⁷ tartja fenn egyetlen szál a folyamatosságot számtalan világkorszakon át. A fehér ökör a kék ég alatt tökéletesen tiszta és teljesen leplezetlen. Az aranyszőrű oroszlán figyelő szemekkel áll, füleit hegyezi. De hagyjuk az oroszlánt egy pillanatra! Mondd meg, mi a fehér ökör a kék ég alatt?*

FŐTÉMA: A Szúrangama szútrában³⁵⁸ Buddha azt mondja:

– „Amikor nem-látás van, miért nem látod a nem-látást? Ha látod a nem-látást, az nem nem-látás többé. Ha nem látod a nem-látást, akkor az nem dolog. De miért nem te vagy az?”

SZECSÓ VERSE:

*Tedd teljessé az elefánt alakját,
tedd tökéletessé az ökör alakját!*

355 Szókei a Hatodik Pátriárkának, Enónak (638–713) a másik neve volt, arról a helyről nevezték így, ahol élt.

356 A szentek, – az eredeti szövegben az ezer szent – de még a Buddhák sem beszéltek a megvilágosodás természetének lényegéről semmit.

357 Szemed láttára tartja fenn egyetlen szál a folyamatosságot kifejezés a jelenségvilágra vonatkozik. Tózan „öt fokozat”-ában ez a fokozat a Hen, a nyilvánvaló, a látható világ.

358 Szúrangama szútra (楞嚴經) fontos mahájána szöveg, mely különösen nagy hatással volt a kínai zen buddhizmusra. A szúrangama szútra eleinte nem szerepelt a hivatalos katalógusokban, legelőször Zhi-Sheng (智昇), egy a Tang dinasztia idején élt szerzetes, említi a művet, aki azt állítja, hogy a könyvet a Kaiyuan kor idején hozták Luoyang-ba. Két szútra változatot is említ, melyeket i. sz. 730-ban publikáltak.

Dógen a következőképpen kommentálta a kóanban idézett verset: „Ha valaki felkelti magában az igazságot azáltal, hogy visszatér a forráshoz, akkor az egész tér mind a tíz irányban szétesik és eltűnik.”

*A szem hibázik, ha meglát valamit,
a legbölcsebb már a sötétben keresi.*

*Akarod-e látni az aranyfejű Buddhát?
Sajnos senki sem jutott félútnál tovább
számtalan korokon át.*

95 A Tathágatá nem két nyelven beszél

ENGO ELŐSZAVA: *Ne maradj ott, ahol Buddha tartózkodik! Ha mégis maradsz, szarvak nőnek a fejedre. Fuss el gyorsan onnan, ahol nincs Buddha! Ha nem futsz el, őserdőként törnek fel a gyomok. Ha teljesen meztelen és tökéletesen csupasz leszel, ha eléred a tudat és a körülmények egymásba való akadálytalan áthatását³⁵⁹, akkor sem fogod tudni elkerülni, hogy olyan legyél, mint az a bolond, aki a fa törzsénél várja a nyulat, hogy megfoghassa. Most mondd, mit tennél azért, hogy ne kövesd el ezeket a hibákat? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Csókei az egyik nap így szólt:

– Még ha azt állítod is, hogy az arhatok még mindig rendelkeznek a három méreggel³⁶⁰, akkor sem mondhatnád, hogy a Tathágatá két nyelven beszél. Nem azt mondom, hogy a Tathágatá nem beszél egy nyelvet sem, csak azt, hogy nem beszél kettőt.

Hofuku³⁶¹ megkérdezte:

- Milyen nyelven beszél a Tathágatá?
- Hogy hallhatja ezt egy süket? – kérdezett vissza Csókei.
- Látom, te a másodlagos elv alapján mondtad ezt – válaszolt Hofuku.

Csókei megkérdezte:

- Milyen nyelven beszél a Tathágatá?
- Igyál egy csésze teát! – adta meg a választ Hofuku.

359 *A tudat és a körülmények egymásba való akadálytalan áthatása* kifejezés szó szerinti fordítása a következő: „Nincs szellemi aktivitás a dolgokon túl, és nincsenek dolgok a szellemi aktivitáson túl.”

360 Úgy tartják, hogy az arhatok a *három mére*től már mentesek. Ez a három méreg a következő: a mohóság, a harag és az ostobaság.

361 *Hofuku* (–928) és *Csókei* (854–932) zen mesterek mindketten Szepponák voltak a tanítványai. Ugyan Hofuku születési évét nem ismerjük, de feltehetően fiatalabb volt Csókeinél.

SZECsó VERSE:

*Ki az, aki az első alapelv és ki, aki a második alapján beszél?
A sárkányok sohasem fekszenek tócsába.
Ahol sárkányok rejtőznek, szél nélkül is hullámok keletkeznek.
Ó! Csókei szerzetes! A Sárkány-kapun szétzúztad a fejed!*

96 Dzsósú három kulcsszava

FŐTÉMA: Dzsósú³⁶² mondta:

– Agyag Buddhák nem jutnak át a vízen, fém Buddhák nem jutnak át a kohón, fa Buddhák nem jutnak át a tűzön.

SZECsó VERSE:

*Agyag Buddha nem jut át a vízen:
Isteni fény világít égre és a földre.
Nem kellett volna Sinkónak³⁶³ a hóban állnia!
Így mennyi csalódás, mennyi ürügy!*

*Fém Buddha nem jut át a kohón:
Akik Sikóhoz jöttek látogatóba,
egy táblán figyelmeztetést találtak.
Mégis mindenütt csak a lágyszellő.*

*Fa Buddha nem jut át a tűzön:
Jól emlékszem arra, ahogy Haszóda³⁶⁴
lerombolta az áldozati tűzhelyet,
melynek istene oly sokáig tartotta fogva.*

362 Dzsósú (778–897) egyike a legnagyobb kínai zen mestereknek. Az első megvilágosodás élményét tizenhét éves korában élte meg. Ennek az élménynek leírására a következőt mondta: „Hirtelen tönkrementem, és hontalanná lettem”. Ez az amit úgy mondanak, hogy valaki kikerült a nagy ürességbe. Ez az üresség fontos jelentéssel bír a zenben.

363 Sinkó a Második Pátriárkának volt a személyneve. Amikor megszületett, egy isteni fény sugar fénylett át a helyiségen, ezt a jelenséget örökíti meg a neve (*shin* – isteni, *kó* – fény). A hóban álló Sinkó a Nincs kapu gyűjtemény 41. történetére utal, amelyben Sinkó Bódhidharmának könyörög, hogy tanítsa őt.

364 Haszóda egy napon tanítványai kíséretében egy falusi szentélybe ment, ahol volt egy tűzhely, amelyben a falusiak egy oltalmazó istenséget imádtak. Madarakat és állatokat áldoztak, miután megszentelték, megölték, és megsütötték a tűhelyen. Haszóda ráütött a tűzhelyre háromszor a botjával, és azt mondta: „Ti valójában agyagból vagytok, de akkor hol van az a lélek és az istenség, amelyik oly sok érző lény életét követeli.” Ekkor a tűhely összeomlott. De nemsokára a por és törmelék között feltűnt egy emberalak, aki kék palástot és egy koronát viselt. Haszóda elé állt, mélyen meghajolt,

97 *A megvetés eltörli a bűnt*

ENGO ELŐSZAVA: *Ha képes vagy erősen tartani, és ugyanakkor szabadon is engedni, még akkor sem vagy eléggé gyakorlott. Egyetlen esetből háromra következtetni még nem elég. Ha képes vagy az eget és a földet megrengetni, meg-hökkenteni a négy világtájat, dörögni mennydörgésként, lecsapni villámként, felborítani az óceánt, kimozdítani a hegyeket, zuhatagként zúdíttani le az esőt, még akkor is igen messze vagy tőle. Van-e valaki köztetek, aki parancsolni tud az eget közepének és a föld tengelyének? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: A Gyémánt szútra mondja: „Ha valakit mások megvetnek, akkor még abban az esetben is, ha azért lett erre a bűnös világra ítélve, mert előző életében valami súlyos bűnt követett el, ezt a bűnt teljesen eltörli annak az erénynek a ténye, hogy ebben az életben megvetik.”

SZECsó VERSE:

*Az ékszer őrizve érdemeket aratunk,
érdemektől szabadulva az ékszer nem csillog.
Aki igazán érdemektől mentes, azt az eget is hiába keresik.
Gautama, Gautama! Tudod-e a titkot?
„Minden nyitott” – mondja Szecsó újra.*

98 *Tempjő két „rossz”-ja*

ENGO ELŐSZAVA: *Öt-tő szerzetesei! A nyári időszak³⁶⁵ alatt alaposan megterheltelek benneteket a rengeteg beszéddel, de a gyémántkincses kard³⁶⁶ minden bonyodalmat átvág. Most pedig ezen útbaigazításaim után magatokra hagylak*

és így szólt: „Én voltam a tűzhely istene. Én ragaszkodtam ahhoz, hogy így történjenek a dolgok. De te útmutatást adtál ma nekem, és így sikerült megszabadulnom ettől a sok szenvedést okozó élettől. Most már a mennyben vagyok, és azért jöttem, hogy köszönetet mondjak neked.” Haszódá így válaszolt: „A nem-természet a te igazi természeted. Így én azt nem adhattam át neked, semmi módon.” Ezután az alak eltűnt. De a történet után kapta a Haszódá nevet (*ha* – törni, *szó* – tűzhely, *da* – lefelé), eredeti nevét nem ismerjük.

365 A *nyári időszak* kifejezés a zen kolostorokban szokásos kilencven napos nyári visszavonulásra utal. A Rinza kolostorokban mai napig szokásos egy nyári és egy téli, reggeltől estig tartó főleg meditációs gyakorlatokból álló visszavonulást tartani.

366 A *gyémántkincses kard* nem más, mint a zen bölcsesség, a megvilágosodott látásmód, amely minden kétséget megszüntet és aggályoskodó gondolkodást elvág.

benneteket a semmivel. De mondjátok, mi a gyémántkincses kard? Emeljétek fel szemeiteket, és nézzétek a kard élességét az alábbi történetben!

FŐTÉMA: Mikor Tempjó³⁶⁷ zárandokúton volt tanító mestereknél, egy időben Szaiin³⁶⁸ kolostorában tartózkodott. Mindig ezt mondogatta:

– Ne mondd, hogy érted a buddhizmust! Nem találok senkit, aki beszélni tudna róla.

Az egyik nap Szaiin hallotta ezt, és megszólította:

– Tempjó!

Tempjó felnézett Szaiinre.

– Rossz! – mondta Szaiin.

Tempjó arrébbment néhány lépéssel.

– Rossz! – mondta Szaiin.

Tempjó megfordult és közelebb jött Szaiinhez, aki így szólt:

– Épp most mondtam, hogy rossz! Ki a rossz? Én vagy te?

– Én – válaszolta Tempjó.

– Rossz! – mondta Szaiin.

Tempjó nem szólt semmit.

– Maradj itt ezen a nyáron – mondta Szaiin –, és beszéljünk a két rosszról!

De Tempjó mégis otthagya Szaiint. Később, amikor Tempjó már saját templomában tanított, azt mondta tanítványainak:

– Amikor zárandokúton voltam, az események során Szaiin mesterhez is eljutottam. Ő kétszer mondta nekem, hogy rossz. De én nem akkor voltam rossz, hanem amikor először elindultam délre zárandokolni. Most azt mondom, az volt a rossz.

SZECSÓ VERSE:

Zen szerzetesek gyakran túl könnyedek, sokat tanulnak,

Sok mindent tanulmányoznak hasztalan.

Öreg Tempjó!

Milyen nevetséges és sajnálatra méltó!

Azt mondd rosszul tetted,

hogy zárandokútra mentél.

³⁶⁷ Tempjó zen mesterről mindössze annyit tudunk, hogy Szepő tanítási vonalába tartozott. Észak-Kínában született Honan tartományban. Más feljegyzés nem maradt fenn vele kapcsolatban.

³⁶⁸ Szaiin zen mester Rinjai tanítványi vonalába tartozik. „A halált osztó és az életet adó kard élessége” kifejezés kedvelt hasonlata volt a Rinjai zen iskoláknak. Ebben a történetben Szaiin mutatja meg, hogy mesterien kezeli ezt a kardot.

Rossz! Rossz!
Az én „rossz”-om mellett
Szaiin helyes szavai elsápadnak.
És még egyszer mondja Szecsó:
előléphet néhány szerzetes,
és mondhatja, hogy rossz!
De mondhatjátok e az én „rossz”-omat
Tempjóé alapján?

99 A tíztestű pásztor

ENGO ELŐSZAVA: *A sárkány szavára ködök és felhők keletkeznek, a tigris ordítása szélvihart támaszt. A Buddha legfelsőbb tanításai ezüst hangon csendülnek meg. Zen mesterek tettei pedig olyanok, mint a legkiválóbb íjászmesterek nyilai, ellenkező irányból kilőve is középen találják a célt. Az igazság fel van fedve minden korban és mindenütt. Mondd, ki volt valaha is ilyen? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Sukuszó császár kérdezte Csú Kokusitól³⁶⁹:

– Mi a tíztestű pásztor?

Csú Kokusi így válaszolt:

– Menj és tiporj Vajrócsana fejére!

– Nem tudlak követni – mondta a császár.

– Ne tekintsd magad a tiszta Dharma-testnek – mondta Csú Kokusi.

369 Csú Kokusi mestert (775-ben halt meg) a Nemzet Tanítójaként tiszteljük. Születésének időpontját nem ismerjük, de úgy tartják, hogy legalább száz évet megélt. Tanítója Enó, a Hatodik Pátriárka volt, akitől a Dharma Közvetítésnek Pecsettjét kapta. Negyven évig élt a Hakugai-hegyen anélkül, hogy egyszer is elhagyta volna a templomot. Azonban híre egyszer eljutott a császári udvarba is, és a császár úgy döntött, hogy meghívja a palotába tanítani. Csú Kokusi azonban a meghívást nem fogadta el. A császár háromszor is megismételte a meghívást, míg végül sikerült meggyőznie őt, hogy eljőjön a palotába. Amikor a odaérkezett, a császár személyesen fogadta, és saját kezűleg ragadta meg kocsijának rúdját, hogy segítsen azt húzni. Hátralévő életében Csú Kokusi a császár tanítója volt.

Amikor a Dharma Lámpását kívánta továbbadni, szerette volna, ha Ósin, a kísérő szerzetese, követi őt a tanításban. Az említett háromszori megszólítás egy történetre utal, amelyben mestere megvizsgálja Ósint, hogy megbizonyosodjék alkalmasságáról. A történet a következőképpen maradt fenn:

– Ósin! – szólította őt a tanító.

– Igen, uram! – válaszolta a tanítvány, és letérdelt mestere szobája előtt, megadva a kellő tiszteletet.

– Ó! Hát itt vagy. Minden rendben van, menj csak vissza a szobádba! – mondta a tanító. Majd még az előtt, hogy Ósin a szobájába visszaért volna, mestere újra szólította:

– Ósin!

– Igen, uram! – válaszolta a tanítvány, mestere szobájához jött, letérdelt és meghajolt. A mester most is csak annyit mondott, hogy menjen vissza a szobájába. De aztán újra szólította:

– Ósin!

A tanítvány harmadszor is jött, letérdelt és meghajolt. Ekkor mondta tanítója neki:

– Úgy gondolom, most becsaptalak téged, bár valójában éppen te vagy az, aki becsaptál engem.

SZECsó VERSE:

*Eröltették, hogy a Nemzet Tanítója legyen,
és ő a nevet magára is vette.
Segített az ég fiának, hogy rátiporjon Vajrócsana fejére.
Vas kalapáccsal törte össze az arany csontokat.
De mi maradt ezután az égben és a földön?
A háromezer világban alszanak a földek és a tengerek.
Ki merészel majd belépni a sárkány barlangjába?*

100 Kard, amely elvágja a ráfújt hajszálat

ENGO ELŐSZAVA: *Elültetjük az okot, és learatjuk az eredményeket. Ha gondosan indítunk, teljes tökéletességben fejezzük be. Nem tartottunk titkot kezdetől fogva. Ha beszéltem, semmit sem adtam nektek. Közületek néhányan megkérdezik majd: „Oly sokat beszéltél a nyári időszak alatt, most mégis azt mondogod, kezdetől fogva nem adtál nekünk semmit. Mit értesz ez alatt?” Én azt válaszolom, hogy akkor fogok adni, ha már elértétek a megvalósítást. Most én kérdezem, egyszerűen azért van-e így, mert nem tévedtem az első alapelv megfigyelésében, vagy mert igazi haladás van abban, hogy így tesztek? Lásd a következőket!*

FŐTÉMA: Egy szerzetes kérdezte Harjótól³⁷⁰:

- Mi a kard, ami a ráfújt hajszálat is elvágja?³⁷¹
- A korall minden egyes ágával öleli a holdat – mondta Harjó.

SZECsó VERSE:

*Hogy elvágjuk az elégedetlenséget,
durva módszerek is lehetnek hatékonyak:
egyszer odacsapnak, egyszer rámutatnak.*

³⁷⁰ *Harjó zen mester* Ummon tanítványa volt, születésének és halálának időpontját nem ismerjük. Eredetileg személyneve Kókan volt, a „Harjó” ragadványnevet arról a helyről kapta ahol élt, a Tungting-tó keleti partján található messze földön híres csodálatos tájról. Talán ez a magyarázata, hogy miért volt gyakran olyan költői megnyilvánulásaiban.

³⁷¹ A kard, amely a ráfújt hajszálat is elvágja, a zen bölcsességet jelképezi, azt a fajta szemléletet, amely elvág minden aggodalmaskodást, minden olyan gondolkodást, ami a tiszta cselekvést akadályozza.

*A kard fent ragyog az égben, fényében megcsillan a hó.
Nem köszörülhető, nem kovácsolható.
„A korall minden ágával öleli a fényes holdat” –,
milyen csodálatos!*

Zen a gyakorlatban³⁷²

372 Az angol eredetiek megtalálhatók: Garma C. C. Chang: *The Practice of Zen*, Harper & Row Publishers, New York, 1970; fordította Dobosy Antal. Ezek a fordítások teljes egészében megjelentek A Tan Kapuja Buddhista Főiskola kiadásában, Dobosy Antal: *Zen szöveggyűjtemény* című jegyzetben, Budapesten, 2005-ben.

Huang-po Buddhája

Huang-po mester mondta egyik szentbeszédében:

– Az összes Buddha és érző lény csak a tudatban létezik. Ez a tudat sohasem származott, és sohasem szűnik meg. Nem kék, de nem is sárga. Nincs formája vagy alakja. Nem létező, és nem nem-létező. Nem régi és nem új. Nem hosszú és nem rövid. Nem nagy és nem kicsi. Túl van minden korlátozáson és mértéken, minden szón és néven, meghalad minden útvonalat és viszonylagosságot. Éppen itt van! De amint bármiféle gondolat keletkezik, azonnal elvéted. Olyan, mint a tér, nincsenek szélei, mérhetetlen és gondolatlan. A Buddha nem más, mint az igazi tudatod.

A buddhizmus a nagyképűségről

A Tang dinasztiabeli Kuo-ce-i miniszterelnök kiemelkedő államférfi és kitűnő hadvezér volt. Politikai és katonai sikerei korának legcsodálatosabb nemzeti hőségévé tették. De hírnév, erő, egészség és siker sem tudták elvonni a miniszterelnököt szoros érdeklődésétől és áhítatától a buddhizmus iránt. Magát egyszerű, alázatos és hívő buddhistának tartotta, és gyakran meglátogatta kedvenc zen mesterét, hogy tanuljon tőle. Úgy látszott, hogy ő és a zen mester jól kijönnek egymással. Az a tény, hogy a miniszterelnöki pozíciót foglalta el, ami a legmagasabb rang volt az akkori Kínában, úgy tűnt, nincs befolyással kapcsolatukra. Semmi észrevehető nyoma nem látszott udvariasságnak a zen mester, vagy hiú fennköltységnek a miniszterelnök részéről. Így kapcsolatuk egy nagyrabecsült mester és egy engedelmes tanítvány pusztán vallásos kapcsolatának látszott. Az egyik nap azonban, amikor Kuo-ce-i – ahogy szokta – meglátogatta a zen mestert, a következő kérdést tette fel:

– Nagyrabecsült! Hogyan magyarázza a buddhizmus a nagyképűséget?

A zen mester arca hirtelen kékbe borult, és igen gögösen és megvetően így fordult a miniszterelnökhöz:

– Mit mondasz te fafejű?

Ez az érthetetlen és váratlan kihívás annyira sértette a miniszterelnök érzéseit, hogy a lenézés és harag komor kifejezése kezdett kiülni az arcára. Akkor a zen mester elmosolyodott, és azt mondta:

– Nagyrabecsült! Ez a nagyképűség!

Szu-tung-po, a nagy buddhista

Szu-tung-po a Szung dinasztia ünnepeelt költője és hívő buddhista volt. Volt egy Fo-jing nevezetű nagyon közeli barátja, egy kitűnő zen tanító. Fo-jing temploma a Jangce folyó nyugati partján állt, Szu-tung-po háza a keleti parton. Egy nap Szu-tung-po meglátogatta Fo-jing-et, de nem találta otthon, így leült az előadóteremben, hogy megvárja. Egy idő után beleunt a várakozásba, és firkálni kezdett egy papírra, amit a padon talált. Írásának utolsó szavai ezek voltak:

– Szu-tung-po, a nagy buddhista, akit nem tud elmozdítani még a Nyolc Világi Szél együttes ereje sem.

Azután még egy kicsit várakozott, majd amikor elfáradt, hazament. Mikor Fo-jing hazatért és meglátta Szu-tung-po fogalmazványát a padon, a következő sort biggyesztette hozzá:

– Ostobaság! Amit írtál, nem több egy szellentésnél! – és elküldte ezt Szu-tung-po-nak.

Amikor Szu-tung-po elolvasta ezt a gyalázatos megjegyzést, olyan dühös lett, hogy azonnal csónakba szállt, átkelt a folyón, és visszaroht a templomba.

– Milyen jogon sértegetsz ilyen szavakkal? – kiáltozta, miközben Fo-jing szorosán lefogta őt, – Nem vagyok-e hívő buddhista, aki csak a Dharmával törődik? Hogyan lehetsz ilyen vak, amikor olyan hosszú ideje ismeresz engem?

Fo-jing nézte őt néhány másodpercig, majd elmosolyodott, és lassan azt mondta:

– Szu-tung-po, a nagy buddhista, aki azt állítja, hogy még a Nyolc Szél egyesült ereje sem tudja, még egy hüvelyknyit sem elmozdítani, megtette az egész utat vissza a Jangce folyó innenső partjára a végbélnyílás egyetlen fu-vallatára.

Pu-hua koporsója

Pu-hua zen mester Lin-csi segédje volt egy időben. Egyik nap úgy gondolta, hogy itt az ideje, hogy eltávozzon. Kiment a piactérre, és arra kérte az embereket az utcán, hogy adjanak neki könyörületből egy köntöst. De amikor néhányan felajánlottak neki köntöst vagy más ruházatot, visszautasította azokat. Mások paplant, takarót ajánlottak fel neki, de ezeket is visszautasította,

és botjával a kezében elment. Amikor Lin-csi hallott erről, rábeszélte néhány embert, hogy adjanak Pu-huá-nak egy koporsót inkább. Kapott hát ajándékba egy koporsót. Ő erre elmosolyodott, és megjegyezte az ajándékozónak:

– Ez a fickó, Lin-csi, igazán pajkos és szószátyár.

De azért elfogadta a koporsót, és bejelentette az embereknek:

– Holnap elhagyom a várost a keleti kapun át, és valahol a keleti elővárosban meghalok!

Másnap egy csomó városi ember a koporsót cipelve kikísérte őt a keleti kapun. De Pu-hua egyszer csak megállt hirtelen, és felkiáltott:

– Ó, nem! Nem! A jóslat szerint ez nem kedvező nap. Jobb lenne holnap meghalnom a déli elővárosban.

Így hát a következő nap kimentek a déli kapun át. De akkor Pu-hua ismét megváltoztatta elhatározását, és azt mondta az embereknek, hogy inkább a következő nap halna meg a nyugati elővárosban. A következő napon már jóval kevesebben jöttek kikísérni őt. Pu-hua azonban hirtelen megint megváltoztatta elhatározását, mondván, hogy elhalasztja a távozást ebből a világból még egy nappal, de akkor az északi elővárosban hal meg.

Ekkorra az emberek befáradtak már az egész hajcihőbe, úgy hogy senki sem kísérte ki őt, mikor eljött a másnap. Így Pu-huá-nak magának kellett szállítania a koporsót az északi elővárosba. Mikor odaérkezett, beleült a koporsóba, tartotta a botját, és várt addig, amíg néhány járókelőt nem látott közeledni. Akkor megkérte azokat, hogy legyenek szívesek, és szögeljék rá a koporsót, miután meghalt. Amikor azok beleegyeztek, belefeküdt a koporsóba, és meghalt. A járókelők ekkor rászögezték a koporsót úgy, ahogy azt megígérték.

Az esemény híre hamarosan beért a városba, és az emberek tömegesen kezdtek érkezni. Néhányan ajánlkoztak, hogy felnyitják a koporsót, és megnézik a holttestet. Amikor megtették, meglepetésükre nem találtak benne semmit. Mikor felocsúdtak a megrázkódtatásból, hirtelen égi magasságokból ismerős csengők hangját hallották, csengőket, amelyek azon a boton csilingeltek, amit Pu-hua egész életében magával hordozott. Először a csilingelő hang nagyon hangos volt, mintha egészen közletről jött volna, azután elhalált, míg végül teljesen eltűnt.

Azt, hogy Pu-hua hova lett, senki sem tudta.

A fehér selyemszál hossza

Csiu-feng Sih-suang mester tanítványa volt. Amikor Sih-suang meghalt, a kolostor szerzetesei konzíliumot hívtak össze, ahol eldöntötték, hogy az ottani szerzetesvezetőt nevezik ki az új apáttá. De Csiu-feng felállt, és azt mondta a gyülekezetnek:

– Először is meg kell tudnunk, vajon igazán érti-e néhai mesterünk tanítását!

A szerzetesvezető akkor megkérdezte:

– Milyen kérdésed van néhai mesterünk tanítását illetően?

Csiu-feng így válaszolt:

– Néhai mesterünk azt mondta, hogy „felejts el mindent, ne csinálj semmit, és próbálj tökéletes nyugalomban maradni. Próbálj hideg hamu és kihasznált fa lenni! Próbálj a tömjénfüstölő közelében lenni az öreg templomban! Próbálj a fehér selyemszál hosszának lenni!” Nem kérdezlek ennek a figyelemzetetésnek az első részéről, csupán a legutolsó mondatról. Mit jelent az, hogy „próbálj a fehér selyemszál hosszának lenni”?

– Ez csupán egy mondat – mondta a szerzetesvezető –, ami illusztrálja az Egyetlen forma tárgyát.

Csiu-feng ekkor felkiáltott:

– Látod! Tudtam, hogy egyáltalán nem érted néhai mesterünk tanítását!

A szerzetesvezető így válaszolt:

– Mi az, amit értésemből nem fogadsz el? Gyűjts azonnal egy füstölőpálcikát nekem, és ha nem tudok meghalni, mielőtt az leég, akkor beismerem, hogy nem értem néhai mesterünk szavait.

A füstölőpálcikát meggyújtották, és a szerzetesvezető elfoglalta helyét. Egyenesen ült, mint egy karó, és lám, mielőtt a füstölőpálcika teljesen leégett volna, a szerzetesvezető meghalt ott egy ültőhelyében.

Csiu-feng akkor megveregette a holttest vállát, és így szólt:

– Rendszerben van. Te meg tudod tenni, hogy leülsz, és azonnal meghalsz, de ami néhai mesterünk szavainak jelentését illeti, arról még a leghalványabb elképzelésed sincs.

Sen-can öreg tanítójának hátát mossa

Sen-can zen mester Pai-csang segítségével elnyerte a megvilágosodást, majd visszatért abba a kolostorba, ahol őt első tanítója pappá szentelte. Ahhoz a szerzeteshez, aki gyermekkorától nevelte, és aki ekkor már igen öreg ember volt. Egyik nap Sen-can öreg tanítójának fürödni segített. Miközben az öregember hátát mosta, így szólott hozzá:

– Milyen kitűnő templom ez, mégis a Buddha benne egyáltalában nem szent!

Erre az öreg tanító megfordult, és ránézett. Mire Sen-can megjegyezte:

– Bár a Buddha nem szent, a fényt sugározhatja.

Egy másik alkalommal az öregember egy szútrát olvasott a papírral borított ablak mellett, közben egy méh próbált kétségbeesetten kijutni a papíron át a szobából, összeszedve minden erejét, mégis sikertelenül. Sen-can látva ezt, így szólott:

– A világ oly hatalmas és tágas, könnyen szabaddá teheted magad benne! Miért van mégis, hogy bolond módjára fúrod be magad ebbe a vacak régi papírba?

*„Bár az ajtó tárva-nyitva,
úgy próbálsz kijutni a szabadba,
hogy nekirohansz az ablaknak!
Hej! A fejed hogyan fogod majd
az ingovány fölé emelni,
ha orroddal régi vacak
papírokban turkálsz,
tán száz éve is már?”*

Hallva ezt a megjegyzést letette az öreg a könyvet, és így szólott Sen-canhoz:

– Mostanáig jó néhányszor tettél szokatlan kijelentéseket. Mondd, kitől nyerted a tudásod, mialatt otthontól távol voltál!

– A békés nyugalom állapotát Pai-csang mester kegyelméből értem el – válaszolta Sen-can. Most hazatértem, hogy irántad való hálából megfizessem tartozásomat.

Az öreg tanító ezután ünnepséget készített elő fiatal tanítványa tiszteletére. Összehívta a kolostor szerzeteseit a gyűlésterembe, majd megkérte Sen-cant, hogy hirdesse a Dharmát a közösségnek. Sen-can felült a magas székre, és Pai-csang hagyományát követve így prédikált:

*„Egyedülállóan sugárzó a csodálatos Fény,
Szabadon, nem kötve anyagtól és érzéstől,
nem kötve szavaktól és betűktől
az örökkévaló Lényeg tisztán megmutatkozik.
Az tudatvilág sohasem tisztátalan.
A teljességben létezik a kezdetek kezdetétől.
Csupán azáltal, hogy elhajítod tévedéseidet
a buddhaság ilyensége megvalósul.”*

Amikor az öreg tanító meghallotta ezt a verset, elérte a felébredést.

Si-tou útja nagyon síkos

Teng Jin-feng, aki Ma-cu tanítványa volt, egyik nap elhatározta, hogy meglátogatja Si-tou mestert. Mikor ezt megemlítette Ma-cunak, a mester a következőket mondta neki:

– Nos, elmehetsz oda, de vigyázz, Si-tou útja nagyon síkos!

– Magammal viszem a botomat is – felelte Teng Jin-feng –, és bármely drámában el tudom játszani a szerepem, ami velem történik.

Ezután elindult oda, ahol Si-tou lakott. Belépve a szobába megkerülte a meditációs helyet, ahol Si-tou ült, ráütött a földre a botjával, és azt kérdezte:

– Mit jelent ez?

– Ó jaj! Istenem! Ó jaj! Istenem! – kiáltotta Si-tou.

Jin-feng egy szót sem tudott szólni. Visszatért Ma-cuhoz, hogy tanácsot kérjen.

– Menj ismét vissza – ajánlotta neki Ma-cu –, és pontosan ugyanazt mondd, amit ő mond. Majd abban a pillanatban, amikor válaszol, teljes erődből fújd ki tüdődből a levegőt kétszer, hogy erős hú-hú hangok hallatsszanak. Jin-feng megjegyezte a tanácsot, másodszor is elment Si-touhoz, és feltette neki ugyanazt a kérdést. De Si-tou váratlanul ahelyett, hogy válaszolt volna, kifújta a levegőt a tüdejéből kétszer, erős hú-hú hangokat hallatva, még az előtt, hogy Jin-fengnek lehetősége lett volna ugyanerre. Mivel Jin-feng képtelen volt bármiféle választ is adni ebben a váratlan helyzetben, visszatért újra Ma-cuhoz, hogy elmondja neki mi történt.

– Nos, én figyelmeztettelek – mondta neki Ma-cu –, hogy Si-tou útja nagyon síkos.

A királyi mester

Egy Tien-zsan nevű szerzetes meglátogatta a királyi mestert, Hui-csungot. Mikor megérkezett, megkérdezte a kapusszerzetest, hogy otthon van-e a királyi mester.

- Otthon van, de nem kíván vendéget fogadni – mondta a kapus.
- Ó, milyen mélységes és távoli! – mondta erre Tien-zsan.
- Még Buddha szemei sem látják őt – tette hozzá a kapusszerzetes.
- A sárkány sárkányfiókéának ad életet, a fénix fénixfiókéának – mondta

Tien-zsan, majd távozott.

Később Hui-csung felébredt. Majd amikor felkelt, és megtudta mi történt, jól elverte a kapusszerzetest. Amikor ez Tien-zsan tudomására jutott, megjegyezte:

- Ez az öregember megérdemli, hogy királyi mesternek nevezzék.

A következő nap Tien-zsan megint elment Hui-csunghoz. Amikor megpillantotta a királyi mestert, leterítette a szőnyegét a földre. Hui-csung azonban megjegyezte:

- Ezt nem kell, ezt nem kell!

Tien-zsan ekkor néhány lépést hátra lépett.

- Rendben van, rendben van – mondta erre a királyi mester.

De hirtelen Tien-zsan újra néhány lépést tett előre.

- Ne, ne! – mondta ekkor a királyi mester.

Ezután Tien-zsan megkerülte a mestert, és elment. A mester megjegyezte:

- Hosszú idő telt el a Szentek kora óta, az emberek ma nagyon lusták.

Harminc év múlva pedig nehéz lesz olyan embert találni, mint amilyen ő.

Huang-po buddhizmusa

Lin-csi egy időben Huang-po kolostorában élt. Egyik nap a szerzetesek vezetője rábeszélte őt, hogy tegyen fel néhány kérdést a mesternek, Huang-ponak.

- Mi a buddhizmus lényege? – kérdezte Lin-csi a mestert.

Azonban alighogy megszólalt, Huang-po megütötte. Lin-csi háromszor is feltette a kérdést, és mind a háromszor ütéset kapott. Ezek után elhatározta, hogy elhagyja a kolostort. Indulása előtt azt mondta a szerzetesvezetőnek:

- Kérésed miatt háromszor megütöttek. Most máshová megyek zent tanulni.

– Jobb lenne, ha elbúcsúznál a mestertől, mielőtt elmész – válaszolta a szerzetesvezető. Azután elment Huang-pohoz, és bizalmasan a következőket mondta neki:

– Az az ember, aki tegnap kérdést tett fel neked, ugyan kezdő, de nagyon jóindulatú és őszinte fickónak látszik. Ha jön és elbúcsúzik tőled, kérlek, adj neki néhány útbaigazítást.

A következő nap, amikor Lin-csi jött elköszönni Huang-pohoz, azt a tanácsot kapta a mestertől, hogy látogassa meg Ta-jüt. Mikor Lin-csi megérkezett Ta-jühöz, a mester megkérdezte tőle:

– Honnan jössz?

– Huang-potól – volt a válasz.

– Mit tanít Huang-po? – kérdezte Ta-jü.

– Háromszor kérdeztem meg tőle, hogy mi a buddhizmus lényege – válaszolta Lin-csi –, de mindannyiszor megütött. Nem tudom, mi lehet rossz a kérdésemben.

– Huang-po kedves, mint egy édesanya – válaszolt erre Ta-jü –, alaposan fel akart téged ébreszteni. Milyen ostoba vagy, hogy idejössz, és felteszed nekem ezeket a buta kérdéseket!

Ezt hallván Lin-csi elérte a felébredést, és felkiáltott:

– Ó, most már tudom, hogy nem is olyan nagy Huang-po buddhizmus!

Ta-jü megfogta a karját, és felkiáltott:

– Te kísértet, aki saját ágyába vizes! Éppen csak most kérdezted, hogy mi volt a hibád, és most elítéled Huang-po buddhizmusát.

Lin-csi azonban hirtelen rávágott Ta-jüre háromszor öklével. Ta-jü elhárította, és így szólt:

– A te mestered Huang-po, nekem semmi közöm hozzá.

Lin-csi ezután visszatért Huang-pohoz. Amikor Huang-po meglátta őt, megjegyezte:

– Jössz és mész, jössz és mész, mikor lesz ennek vége?

– Mindez a hozzám való kedvességed miatt van így – válaszolta Lin-csi.

Huang-po akkor gúnyosan felkiáltott:

– Az ördög vigye ezt a hosszúnyelvű Ta-jüt. Legközelebb, ha találkozom veled, alaposan megverem ezért!

– Nem kell megvárnod, amíg találkozol veled – mondta Lin-csi –, most azonnal is megverheted.

– Ez az örült ide mer jönni, hogy ráncigálja az oroszlán bajuszát a saját barlangjában! – jegyezte meg Huang-po.

Lin-csi ekkor rákiáltott Huang-pora, és elzavarta.

Csao-csou feláll a székből

Egy napon Jen királya látogatta meg Csao-csou mestert. Azonban Csao-csou még csak fel sem állt a király közeledtére. A király megkérdezte tőle:

– Melyik magasabb: egy világi király vagy a Dharma királya?

Mire Csao-csou így válaszolt:

– Emberi királyok között én vagyok a nagyobb, de a Dharma királyai között is én vagyok a nagyobb.

A király nagyon elégedett volt ezzel a válasszal.

A következő napon egy hadvezér látogatta meg Csao-csout. A mester nemcsak, hogy felállt ültéből, amikor meglátta a közeledő hadvezért, de mindenképpen sokkal több vendégszeretetet mutatott, mint előző nap a király látogatásakor. Miután a hadvezér eltávozott, a kísérő szerzetesek megkérdezték tőle:

– Miért álltál fel ülésedről, mikor egy alacsonyabb rangú személy látogatott meg, és nem tetted azt egy magasabb rangú esetében?

Csao-csou így válaszolt:

– Ezt nem értitek? Mikor a legmagasabb rangú emberek látogatnak meg, nem állok fel székből, mikor középrangúak, akkor felállok, de amikor a legalacsonyabb rangúak látogatnak meg, eléjük megyek akár a kapun kívülre is, hogy fogadjam őket.

A Csend mestere

Egy szerzetes a Csend mesterének nevezte magát, de valójában csaló volt, és nem birtokolt igazi értést. Hogy a szélhámós a „zenjét” árusítsa, két ékeszóló szerzetes kísérte, akik a hozzá intézett kérdésekre válaszoltak. Ő maga sohasem szólt egy szót sem, mintegy mutatva kifürkészhetetlen „csendes” zenjét. Egyik nap, amikor a két kísérője éppen nem volt vele, egy zarándok szerzetes jött hozzá, és feltette a következő kérdést:

– Mester! Mi a Buddha?

Az nem tudta, hogy mit is csináljon, vagy mit válaszoljon zavarában, csak kétségbeesetten nézett maga körül minden irányban, – kelet felé, nyugat felé, erre és arra –, hiányzó szószólóit keresve. De azért a zarándok szerzetes látványosan elégedett volt, és tovább kérdezett:

– Mi a Dharma?

Az nem tudta megválaszolni ezt a kérdést sem, és így először felnézett a mennyezetre, aztán le a padlóra, segítséget kérve a mennyeektől és a poklok-tól. De a szerzetes tovább kérdezett:

– Mi a Szangha?

A „Csend mestere” semmit sem tudott már csinálni, csak behunyta a szemeit. Végül a szerzetes megkérdezte:

– Mi az áldás?

Kétségbeesésében a „Csend mestere” reménytelenül széttárta a kezét a kérdező felé a megadás jeleként. De a zárandok szerzetes örült, és nagyon elégedett volt a beszélgetéssel. Eltávozott a „mester”-től, és útjára indult. Az úton találkozott a két kísérő szerzetessel, akik hazafelé tartottak, és lelkesen elkezdte nekik mesélni, mennyire megvilágosodott lény ez a Csend mestere.

– Megkérdeztem őt, mi Buddha – magyarázta a kísérő szerzeteseknek –, a mester elfordította a fejét keletnek, majd nyugatnak, kifejezve, hogy az emberi lények mindenütt a Buddhát keresik, de valójában Buddha sem keleten, sem nyugaton nem található. Aztán megkérdeztem, mi a Dharma. Erre a kérdésre válaszolva fel majd lenézett, ami azt jelenti, hogy a Dharma igazsága a teljes egyenlőség, nincs megkülönböztetés magas és alacsony között, még a tisztaság és a tisztátalanság is belül van. Arra a kérdésre, hogy mi a Szangha, egyszerűen behunyta a szemeit, és nem mondott semmit. Ez a nyitja a híres mondatnak: „Ha valaki le tudja zárni a szemeit, és egy jót tud aludni a felhő fedte hegyek mély fülkéiben, akkor az egy nagy szerzetes”. Végül az utolsó kérdésekre, hogy mi az áldás, kinyújtotta a karjait, és mindkét kezével felém mutatott. Ez azt jelenti, hogy kinyújtja segítő kezét, hogy az érző lényeket áldásával vezesse. Ó! Milyen megvilágosodott zen mester is ő! Milyen mély a tanítása!

Mikor a kísérő szerzetesek visszatértek, a „Csend mestere” így fedtte őket:

– Hol voltatok mostanáig? Nem sokkal ezelőtt halálosan zavarba jöttem, és majdnem tönkrementem egy kérdezősködő zárandok miatt!

Függelék

A Nincs-kapu gyűjteményben szereplő zen mesterek és nevük átírásai

- Amban: 安晚 *jap.* Amban, *kín.* An-wan
 Ananda: 阿難陀 *jap.* Ananda, *kín.* A-nan-tò
 Basó Eiszei: 芭蕉慧清 *jap.* Bashō Eisei, *kín.* Pa-chiao Hui-ch'ing
 Baszo Dóicu (709–788): 馬祖道一 *jap.* Baso Dōitsu, *kín.* Ma-tsu Tao-i
 Bódhidharma (kb.520): 達摩 *jap.* Daruma, *kín.* Ta-mo
 Buddha: 佛 *jap.* Butsu, *kín.* Fu
 Bukan: 豐干 *jap.* Bukan, *kín.* Feng-kan
 Csószecu Suszai: 張拙秀才 *jap.* Chōsetsu Shusai, *kín.* Chang-cho Hsiu-ts'ai
 Daibai Hódzsó (752–839): 大梅法常 *jap.* Daibai Hōjō, *kín.* Ta-mei Fa-ch'ang
 Dzsósú Dzsúsín (778–897): 趙州從諗 *jap.* Jōshū Jūshin, *kín.* Chao-chou
 Ts'ung-shen
 Ecsú Nanjő (–775): 慧忠南陽 *jap.* Echū Nanyō, *kín.* Hui-chung Nan-yang
 Eka Sinkó: 慧可 *jap.* Eka Shinkō, *kín.* Hui-k'ò
 Enő Szókei (638–713): 惠能 *jap.* Enō Sōkei, *kín.* Hui-neng
 Fukecu (896–973): 風穴延沼 *jap.* Fuketsu, *kín.* Feng-hsüeh Yen-chao
 Gantó (828–887): 巖頭 *jap.* Gantō, *kín.* Yen-t'ou
 Gensa (Saszanró): 玄謝 (謝三郎) *jap.* Gensha (Shasanrō), *kín.* Hsüan-sha
 (Sha-san-lang)
 Gettan: 月庵 *jap.* Gettan, *kín.* Yüeh-an
 Goszo Hóen (–1104): 五祖法 (演vagy濱) *jap.* Goso Hōen, *kín.* Wu-tsu
 Fa-yen
 Gutei Kinka: 俱胝余華 *jap.* Gutei Kinka, *kín.* Chü-ti Chin-hua
 Hakuun Sutan (1045–1073): 白雲守端 *jap.* Hakuun Shutan, *kín.* Pai-yün
 Shou-tuan
 Hjakudzso Ekai (720–814): 百丈懷海 *jap.* Hyakujō Ekai, *kín.* Pai-chang
 Huai-hai
 Hógen Bunkei (885–958): 法眼文益 *jap.* Hōgen Bunkei, *kín.* Fa-yen Wen-i
 Iszan Reijú (771–853): 澗山靈祐 *jap.* Isan Reiyū, *kín.* Kuei-shan Ling-yu
 Jógi Hóe: 楊岐 *jap.* Yōgi Hōe, *kín.* Yang-ch'i Fang-hui
 Kempó: 乾峯 *jap.* Kempō, *kín.* Ch'ien-feng
 Kjógen Csikan: 香巖智閑 *jap.* Kyōgen Chikan, *kín.* Hsiang-yen Chi-hsien
 Kjózan Edzsaku (812–890): 仰山慧寂 *jap.* Kyōzan Ejaku, *kín.* Yang-shan
 Hui-chi
 Kójó Szeidzso: 興陽讓? *jap.* Kōyō Seijō, *kín.* Hsing-yang Ching-jang

- Mahákásjapa: 大迦葉 *jap.* Kashō, *kín.* Ta-ying-yeh
Mókjó (Muan Kodzsi): 孟拱 *jap.* Mōkyō (Muan Koji), *kín.* Meng-kung
Mumon Ekai: 無門慧開 *jap.* Mumon Ekai, *kín.* Wu-men Hui-k'ai
Murjó Szódzsu: 無量宗壽 *jap.* Muryō Sōju, *kín.* Wu-liang Tsung-shou
Nanszen Fugan (748–834): 南泉普願 *jap.* Nansen Fugan, *kín.* Nan-ch'üan
P'u-yüan
Óbai Gunin: 黃梅?? *jap.* Obai Gunin, *kín.* Huang-mei Hung-yen
Óbaku Kiun (–850): 黃蘗希運 *jap.* Obaku Kiun, *kín.* Huang-po Hsi-yün
Órjú Enan (1002–1069): 黃龍?? *jap.* Oryū Enan, *kín.* Huang-lung Hui-nan
Rjútan Sósín (kb.850): 龍潭崇信 *jap.* Ryūtan Sōshin, *kín.* Lung-t'an Ch'ung-
hsin
Sákjamuni: 釋迦牟尼 *jap.* Shakamuni, *kín.* Shih-chia-mou-ni
Sisin Zendzsi: 死心拈云 *jap.* Shishin Zenji, *kín.* Szu-hsin
Sógen (1132–1202): 松源 *jap.* Shōgen, *kín.* Sung-yüan
Suzan: 首山 *jap.* Shuzan, *kín.* Shou-shan
Szeizei: 清稅 *jap.* Seizei, *kín.* Ch'ing-shui
Szekiszó Szoen (986–1039): 石霜楚圓 *jap.* Sekisō Soen, *kín.* Shih-shuang
Ch'u-yüan
Szeppó Gizon (822–908): 雪峰義存 *jap.* Seppō Gizon, *kín.* Hsüeh-feng
I-ts'un
Szószan: 儂璨 *jap.* Sōsan, *kín.* Seng-ts'an
Szózan Hondzsaku (840–901): 曹山本寂 *jap.* Sōzan Honjaku, *kín.* Ts'ao-
shan Pen-chi
Tenrjú: 天龍 *jap.* Tenryū, *kín.* T'ien-lung
Tokuszan Zenin (780–865): 徳山禅院 *jap.* Tokusan Zenin, *kín.* Te-shan
Chan-yüan
Toszocu Ecu (1044–1091): 兜率悦 *jap.* Tosotsu Etsu, *kín.* Tou-shuai Yüeh
Tózan Suso (910–990): 洞山守初 *jap.* Tōzan Shusho, *kín.* Tung-shan Shou-
ch'u
Ummon Bunen (864–949): 雲門文偃 *jap.* Ummon Bunen, *kín.* Yün-men
Wen-yen
Vakuan (1108–1179): 或庵 *jap.* Wakuan, *kín.* Huo-an
Zuigan: 瑞巖彦? *jap.* Zuigan, *kín.* Shui-yen

Név és tárgymutatók

A NINCS-KAPU GYŰJTEMÉNY

A hivatkozások a kóanok sorszáma utalnak.

- A Nincs-kapu → előszó, 1, 14, 15, 20, 36,
utószó
ajkak és a nyelv zen → 7
Amban → függelék 4
Ánanda → 22, 32
Avatamszaka szútra → 26
Basó → 44
Basó-hegy → 44
Baszo → 13, 30, 33
Bódhidharma → előszó, 4, 5, 23, 37, 41,
függelék 3
Brahman ég → 42
Buddha → 32 *lásd: Sákjamuni*
Buddha állapot → 9
Buddha-természet → 1, 40
Bukan → függelék 4
Csakravala vashegy → függelék 1
Csengtu város → 28, 36
Csósza Keisin → 46
Csószeccu → 39
Csú → 17 *lásd: Ecsú*
Csú Kokusi → 17 *lásd: Ecsú*
Daibai → 30
Dharaní szövegek → 3
Dharma Közvetítésének Pecsétje → 17
Dharma közvetítője → beadvány
Dharma Lámpása → 17
lásd: Lámpás Átadása
Dharma Pecsétje → 23, 30
Dógo → függelék 2
Dzsi császárnő → beadvány
Dzsidzó → 26
Dzsósú → 1, 7, 11, 13, 14, 19, 31, 35, 37, 46
Ecsó → 26
Ecsú → 17 *lásd: Nemzet Tanítója*
Einei templom → 41
Eka → 41
Ekai → *lásd: Mumon Ekai*
Eno → 4, 25, 35
Enó → előszó, 17, 23
enszó → függelék 1
Feljegyzések Nyugati Országokról → 36
Fukeccu → 24, 43, 44
Funjó Dzsenzó → 46
Gangesz-folyó → 42
Gantó → 12, 13
Gautama → 6 *lásd: Sákjamuni*
Gecurin Sikan → beadvány
Gendzsó → 36
Gensa → 41, utóirat
Gettan → 8
Gogoku → 4
Goszo Hóen → 35, 36, 38, 45, 46
Goszo-hegy → 45
Gridhrakúta-hegy → 6, 22
Gutei → 3
Gyémánt Szútra → 13, 23, 28
Hakugai-hegy → 17
Hakuin Zendzsi → 13
Hakuun Sutan → 35, utóirat
Han dinasztia → 10
Harmadik Pátriárka → függelék 4
harmincharmadik ég → 48
három birodalom → 38
hat eredet → 39, 41
Hatodik Pátriárka → 17, 23, 29
lásd: Enó
hatrétű világ → 1
Hét Buddha → 42
hínajána buddhizmus → 41, 47
Hjakudzso → 2, 5, 40
Hódzu kolostor → 15
Hóen → *lásd: Goszo*
Hógen → 26
Hóhó Kokuban → 47
Hóinju templom → beadvány
Igjó szekta → 25
Illatos óceán → 20

- Iszan Reijú → 5, 25, 40
 Jógi → utóirat, függelék 2
 Jangce-folyó → 28, 35
 kalpa (korszak) → 9, 41
 Kanakamuni Buddha → 2, 42
 Kannu hadvezér → 1
 kansikecu → 21 *lásd: szarbot*
 karma → függelék 1
 Kásjapa → 22 *lásd: Mahákásjapa*
 Kásjapa Buddha → 2, 42
 Kasszan → 12
 Kaszan-hegy → 3
 Keicsú → 8
 Kék Szikla Feljegyzések → 4, 14, 18, 23, 25, 26, 32, 35
 Keleti-tenger pontyja → 48
 Kempó → 48
 Kétszer-három keleti → előszó
 Kinzan → 13
 Kjógen → 5, 40
 Kjórei isten → 3
 Kjózan → 25, 40
 Kójó Szeidzsó → 9, 44
 Kokusi, a Nemzet Tanítója → 17
 Konfuciusz → 24
 Kou → 10
 Kuangtung város → 15, 23
 Krakuccsandra Buddha → 2, 42
 Lámpás Átadása → 22
 Lojang város → 41
 Lojangi buddhista templom története → 41
 Lótusz Szútra → 43
 mahájána buddhizmus → 25, 41, 47
 Maidó Szósin → 39
 Mahákásjapa → 6, 22
 Maitréja Buddha → 5, 25, 37, 45
 Mandzsusrí → 31, 42
 Második Pátriárka → 41
lásd: Eka
 Mindenki Által Tisztelt → 22, 32, 42
 Mjő szerzetes → 23
 Mokusó → függelék 1
 Mókjó → függelék 3
 Mómjó bódhizattva → 42
 Muan Kodzsi → függelék 3
 Mumon Ekai → beadvány, előszó, 8, 20, 28, utószó, függelék 2, függelék 4
 Mumonkan gyűjtemény → előszó
 Náda herceg → függelék 2
 Nagja sárkány → 42
 Nanhai város → 23
 Nanszen → 14, 19, 27, 34, 46
 Nantó → 44
 négy állítás → 25
 negyedik djána ég → 20
 négyféle szeretet → 38
 négyféle létezés → 1
 Négyszer-hét nyugati → előszó
 Nemzet Tanítója → 17, 25, 26
lásd: Ecsú
 Nenhokke → *lásd: Suzan*
 nirvána → 3, 5, 39, 48, utóirat
 Nincs-kóan → beadvány, 1
 Óbai → 23
 Óbaku Kiun → 2, 3
 Ócsú → 35
 Órjú Enan → függelék 2
 Órjú szekta → 35, függelék 2
 Ósin → 17, 25
 Ötödik Pátriárka → 23 *lásd: Óbai*
 Rádzsagaha város → 6
 Reisú város → 28
 Rinzai → 13, 15, 20, 24, 43, utóirat
 Risó császár → beadvány
 Rjúsó templom, előszó
 Rjútan → 13, 28
 Sákjamuni Buddha → 2, 5, 22, 23, 27, 32, 37, 42, 45, előszó, függelék 4
 Sakra Dévánám Indra istenség → 48
 Sanszi tartomány → 31
 Sárga-folyó → 3
 Saszanro → 41 *lásd: Gensa*
 Senszi tartomány → 15
 Simei-hegy → 30
 Sinkó → *lásd: Eka*
 sippei (mesterbot) → 43
 Sisin Zendzsi → 39
 Sógen → 20
 Sórin templom → 41

FÜGGELÉK

- Sótei korszak → beadvány, előszó, utóirat
Suzan → 43, 46
szamádhi → 1, 21, 24, 42
Szamantabhadra → 42
szangha → 38
szanszára → 39
Szaptakótibuddhamátra Dharaní → 3
Szecsuan tartomány → 28, 36
Szeizei → 10
Szeidzso → 35
Szeidzso → 9, 44 *lásd: Kójó Szeidzso*
Szerirjő kolostor → 26
Szekiszó Keiso → 39
Szekiszó Szoen → 46
Szeppó → 13
Szikhin Buddha → 2, 42
Szódzsu → függelék 2
Szótó szekta → 10, 15, 35, 48
Szószan → függelék 4
Szózan → 10
Szu-hegy → 41
Szuméru-hegy → beadvány, 20
Tajji-hegy → 40
Tajju-hegy → 23
Taiszan-hegy → 31
Tendai szekta → 24
Tennó Dógo → 28
Tennó templom → 28
Tenrjú → 3
Tiszta Tudatosság Iskola → 26, 36
Tökéletes Értés Bölcsességének Buddhája
→ 9
Tokuszan → 13, 28, 31
Toszocu Ecu → 47
Tózan-hegy → 45 *lásd: Goszo-hegy*
Tózan Rjókei → 15, 48
Tózan Suso → 15, 18
Tungting-tó → 28
Ummon → 15, 16, 18, 21, 39, 41, 44, 48
Ungan → függelék 2
Vakuan → 4
Vei királyság → 41
Vipasjin Buddha → 2, 22, 42
Visvabhú Buddha → 2, 42
Zuigan → 12

A KÉKSZIKLA GYŰJTEMÉNY

A hivatkozások a kóanok sorszámára utalnak.

- A három világ buddhái → 2
A Nagy Út → 2, 57, 59
A vasökör szelleme → 38
álltartófa → 20
Ánanda → 65
Aranyszörű oroslán → 39, 72, 84
Bakuja kardja → 9, 74
Banzan → 37
Baszo → 3, 26, 53, 73
Bódhidharma → 1, 17, 20, 67
Bokusú → 10
Csangan → 64
Csidzó → 73
Csimon → 21, 90
Csinsú → 30
Csinszó → 33
Csókei → 8, 22, 23, 74, 76, 93, 95
Csósa → 36
Csú Kokusi → 18, 69, 99
Daiba → 13 *lásd: Kanadaiba*
Daiba iskola → 13
Daidzui → 29
Dharma pecsétje → 38, 69
Dharma-test → 82
Dógo → 55, 89
Dzsó Dzsóza → 32
Dzsó Hossi → 40
Dzsósú → 2, 9, 30, 41, 45, 52, 57,
58, 59, 64, 75, 80, 96
Ecsó → 7
Edzsaku → 68
Egy tenyér hangja → 18
Enen → 68
Enkan → 91

- ezer szent → 90, 94
 félszemű sárkány → 48
 Fu Daisi → 67
 Fukecu → 38, 61
 Gantó → 51, 66, 70
 Gensa → 22, 56, 88
 Góhó → 71
 Gutei → 19
 Gyémánt szútra → 97
 gyémántkincses kard → 98
 Gyógyfüveskert → 39
 Harjó → 13, 100
 Haszóda → 96
 hat érzék → 80
 Hatodik Pátriárka → 5
 Hiki hadvezér → 4
 Hjakudzso → 26, 28, 53, 70, 71, 72
 Hó Kodzsi → 42
 Hofoku → 8, 23, 76, 91, 95
 Hógen → 7
 Iszan → 4, 24, 70
 Jakuszan → 42, 81
 Júdzsi-hegy → 27
 Juima → 84
 kacu → 10
 kacu kiáltás → 10
 kalpakó → 75
 Kanadaiba → 13
 Kankei → 52
 Kanro → 43
 Kaszan → 44
 Kaszan-hegy → 32
 Kingjú → 74
 Kinzan → 56
 Kinzan-hegy → 56
 Kiszu → 69
 Kjórei → 32
 Kjórin → 17
 Kjószei → 16, 23, 46
 Kjózan → 34, 68
 Li hadvezér → 71
 lótvuszvirág → 21
 Lótvuszvirág-csúcs → 25
 lyuknélküli kalapács → 89
 Majoku → 31, 69
 Mandzsusri → 35, 84, 92
 mesterbot → 25, 60
 Mindenki Által Tisztelt → 65, 92
 Mjósó → 48
 Mucsaku → 35
 Nada → 87
 Nanrei-hegy → 51
 Nanszen → 28, 30, 31, 40, 63, 64, 69
 naparcú Buddha, holdarcú Buddha → 3, 87
 négy állítás → 73
 Nemzet Tanítója → 99
 lásd: Csú Kokusi
 Nyúhú-hegy → 22
 Ó Taifu → 48
 Óbaku → 11
 Riku Taifu → 40
 Rinzai → 20, 32
 Riró → 88
 Rjó Zenkaku → 56
 Rjúge → 20
 Rjútecuma → 24
 Ró Dzsóza → 48
 Rohi → 38
 Rozan-hegy → 34
 Sárkány-hegy → 20
 Sifuku → 33, 91
 Sikó → 1, 67, 88
 Sinkó → 47, 96
 smaragd palota → 43
 Sókei → 31
 Sórin templom → 27
 Sórin → 47
 Sukuszó császár → 18, 99
 Súnjata → 90
 Szaidzen → 54
 Szaiin → 98
 Szaindhava → 92
 Szansó → 49, 68
 szarvas király → 81
 száz tagadás → 73
 Szecsó → 61
 Szeiko-tó → 45
 Szeisú → 45
 Szekiszó → 55, 91
 szent kard → 75

FÜGGELÉK

Szeppó → 5, 22, 49, 51, 66
szezám sütemény → 77
Szókei pátriárka → 5
 lásd: Hatodik Pátriárka
Szókei → 69, 93
Szuigan → 8
Szúrangama szútra → 94
Taicsú császár → 11
Taigen Fu → 55
Tajju-hegy → 72, 85
Taikó → 93
Tairjú → 82
Tangen → 18
Tanka → 76
Tathágatá → 95
Tempjó → 98
tizenhat bódhiszattva → 78

Tóhó → 85
Tokuszan → 4
Tószu → 41, 79, 80, 91
Tózan → 12, 43
Ukjú → 75
Ummon → 6, 8, 14, 15, 22, 27, 34,
 39, 47, 50, 54, 60, 62, 77, 83,
 86, 87, 88
Ungan → 70, 72, 89
ülőpárna → 20
Vajrócsana → 99
vasökör → 69
Vimalakírti → 84
Vu császár → 1, 67
Zen tanítvány → 42
Zengen → 55

